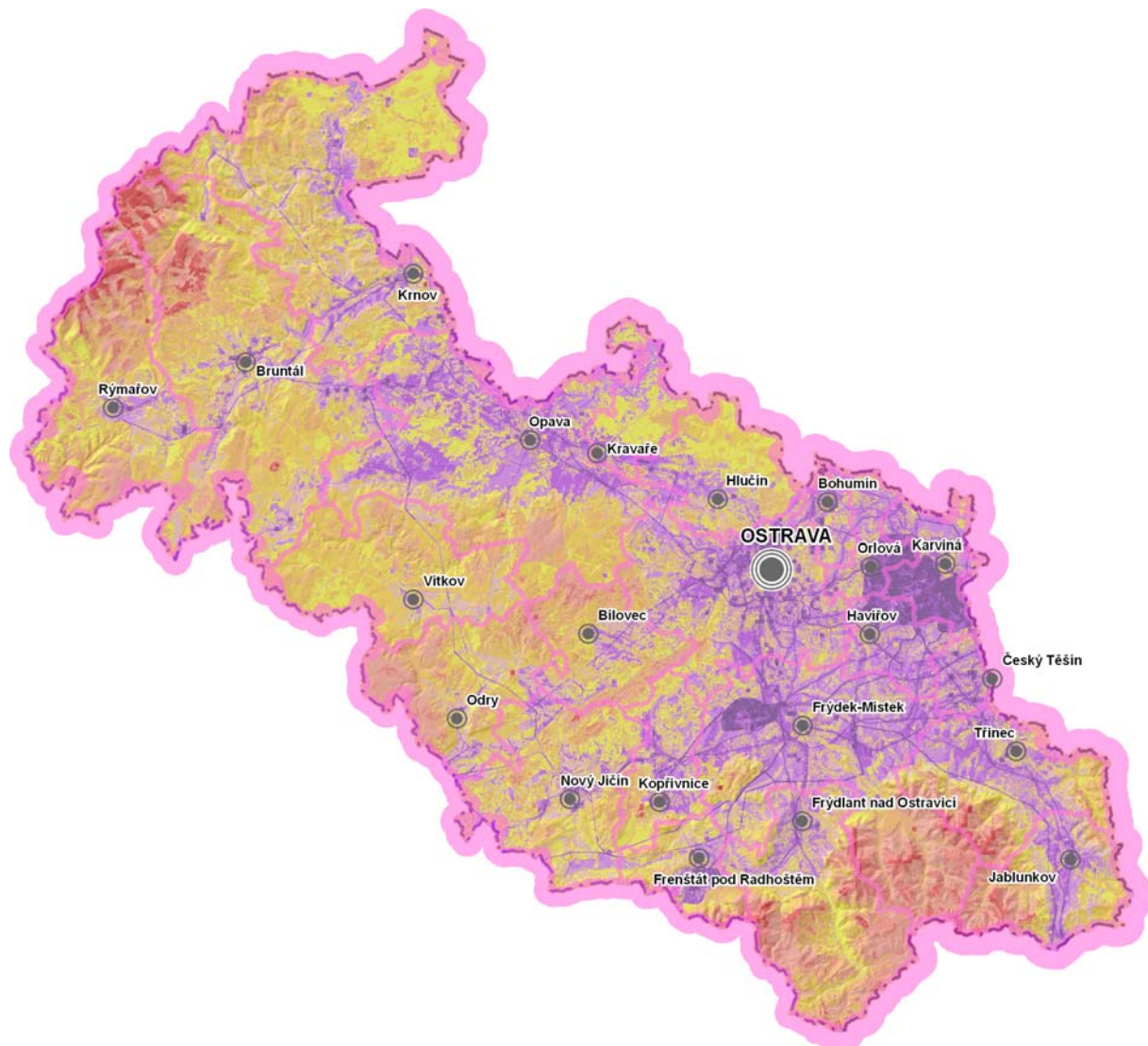

CÍLOVÉ CHARAKTERISTIKY KRAJINY MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE

Územní studie – analytická část

Objednatel:
Moravskoslezský kraj
28. října 117, 702 18 Ostrava

Pořizovatel:
Krajský úřad Moravskoslezského kraje,
odbor územního plánování, stavebního řádu a kultury
28. října 117, 702 18 Ostrava

Projektant:
Atelier T-plan, s.r.o.
Na Šachtě 497/9, Praha 7 – Holešovice, 170 00

CÍLOVÉ CHARAKTERISTIKY KRAJINY MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE

Územní studie – analytická část

RNDr. Libor Krajíček
jednatel a ředitel společnosti

RNDr. Libor Krajíček
manažer projektu

Doc. Ing. arch. Ivan Vorel, CSc.
odborný garant

květen 2013
zakázka č. 2012 004

ŘEŠITELSKÝ TÝM

Atelier T-plan, s.r.o.

- *RNDr. Libor Krajíček* *manažer projektu*
- *Mgr. Alena Kubešová, Ph.D.* *analýza přírodních hodnot se zaměřením na krajinnotvorné složky, přírodní charakteristiky území*
- *Ing. Michal Nosál* *GIS analýzy, příprava grafických výstupů, datový sklad*

Externí spolupráce

- *Doc. Ing. arch. Ivan Vorel, CSc.* *vedoucí expert, analýza civilizačních hodnot, metodická část, vymezení krajinných oblastí a cílových charakteristik krajiny, definice požadavků a opatření k ochraně krajiny*
- *Doc. Ing. arch. ThLic. Jiří Kupka, Ph.D.* *kulturně historická analýza, kulturně historické charakteristiky*
- *Ing. Luboš Hruška – Tvrdý, Ph.D. a kolektiv (PROCES s.r.o. Ostrava)* *socioekonomické charakteristiky území MSK, vymezení rozvojových a hospodářsky, resp. demograficky slabých oblastí MSK*

OBSAH

1.	ÚVOD	1
1.1.	Cíle a úkoly studie	1
1.2.	Diskuse základních pojmů Evropské úmluvy o krajině	3
1.3.	Metodické postupy použité v analytické části studie.....	3
2.	PŘÍRODNÍ ANALÝZA ÚZEMÍ	12
2.1.	Přírodní podmínky	12
2.2.	Ochrana přírody a krajiny	23
2.3.	Kategorizace území dle krajinných hodnot	26
2.4.	Výkres Přírodní charakteristiky území – kategorizace dle krajinných hodnot.....	33
3.	KULTURNĚ HISTORICKÁ CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ	37
3.1.	Úvodní poznámky k pojetí kulturní a historické charakteristiky.....	37
3.2.	Historie osidlování Moravskoslezského kraje	40
3.3.	Památková ochrana na území Moravskoslezského kraje.....	44
3.4.	Kulturní a historické hodnoty	46
3.5.	Kategorizace kulturních hodnot.....	56
3.6.	Výkres Kulturně historické charakteristiky území.....	58
3.7.	Výkres Kulturně historické charakteristiky území – kategorizace dle krajinných hodnot.....	58
4.	CIVILIZAČNÍ CHARAKTERISTIKA	60
4.2	Civilizační charakteristiky území – kategorizace dle krajinných hodnot	67
5.	VIZUÁLNÍ CHARAKTERISTIKA A PROSTOROVÁ ANALÝZA	69
5.1.	Prostorové vztahy, obraz krajiny a analýza prostorové struktury – východiska a pojmy.....	69
5.2.	Obecný popis území z hlediska prostorového uspořádání krajiny.....	72
5.3.	Vyhodnocení území na základě kategorizace jevů vizuální charakteristiky	82
5.4.	Prostorové a vizuální vyhodnocení MSK na základě analýz prostorové struktury krajiny.....	83
5.5.	Výsledná syntéza - rozprostření krajinných hodnot na území MSK.....	85
6.	VYMEZENÍ ROZVOJOVÝCH A PROBLÉMOVÝCH OBLASTÍ A JEJICH CHARAKTERISTIKY	87
6.1.	Úvod	87
6.2.	Socioekonomické a demografické aspekty rozvoje Moravskoslezského kraje.....	87
6.3.	Identifikace oblastí s předpokládanou zvýšenou intenzitou a dynamikou budoucích změn ve využití území	93
6.4.	Identifikace stagnujících oblastí	99
	PŘÍLOHA 1.....	106
	Překlady Evropské úmluvy o krajině	106

PŘÍLOHA Č. 2.....	118
1. Geologické a hydrogeologické poměry	118
2. Nerostné suroviny	122
3. Geomorfologická charakteristika	131
4. Klimatická charakteristika	135
5. Vegetační stupňovitost	136
6. Biogeografie	138
7. Ochrana přírody a krajiny na území Moravskoslezského kraje	140
PŘÍLOHA Č. 3.....	161
Památkově chráněná území a objekty Moravskoslezského kraje.....	161

GRAFICKÉ PŘÍLOHY

- Výkresová část – měřítko 1:100 000
 - ⇒ I.A Přírodní charakteristiky území
 - ⇒ I.B Přírodní charakteristiky území – kategorizace dle krajinných hodnot
 - ⇒ II.A Kulturně historické charakteristiky území
 - ⇒ II.B Kulturně historické charakteristiky území – kategorizace dle krajinných hodnot
 - ⇒ III.A Civilizační charakteristiky území
 - ⇒ III.B Civilizační charakteristiky území - kategorizace dle krajinných hodnot
 - ⇒ IV.A Vizuální charakteristiky území
 - ⇒ IV.B Vizuální charakteristiky území - kategorizace dle krajinných hodnot
 - ⇒ V. Vymezení krajinných hodnot – výsledná syntéza
- Kartogramy – měřítko 1:400 000
 - ⇒ 1. Prostorová generalizace dat Land Use
 - ⇒ 2. Vizuální otevřenost krajiny
 - ⇒ 3. Mozaikovitost krajiny
 - ⇒ 4. Prostorová členitost krajiny
 - ⇒ 5. Heterogenita krajiny
 - ⇒ 6. Analýza terénní členitosti
 - ⇒ 7. Přírodní krajinné dominanty
 - ⇒ 8. Fragmentace území dopravní infrastrukturou (ÚAT)
 - ⇒ 9. Migrační prostupnost krajiny
 - ⇒ 10. Členění reliéfu

1. ÚVOD

1.1. Cíle a úkoly studie

Cíle a úkoly územní studie Cílové charakteristiky krajiny Moravskoslezského kraje¹ jsou definovány v zadávací dokumentaci, zpracované pořizovatelem územní studie (Krajský úřad MSK – odbor územního plánování, stavebního řádu a kultury).

Cílem studie je vytvoření relevantního podkladu pro zpracování následné územně plánovací dokumentace. Výsledky studie budou sloužit pro aktualizaci ZÚR MSK a pro důsledné vymezení specifických krajín ve smyslu Evropské úmluvy o krajině a pro stanovení cílových charakteristik pro každou z identifikovaných krajín.

Úkolem studie je identifikace krajinných oblastí (dle zadání MSK „oblastí krajinného rázu“) na území Moravskoslezského kraje², vymezení jejich přírodních, kulturních a civilizačních hodnot, stanovení cílových charakteristik krajiny a návrh nástrojů k zajištění ochrany nalezených hodnot a dosažení stanovených cílů. Součástí studie musí být též popis metody zpracování a odůvodnění navrženého řešení. Studie je dle zadání dělena do několika etap, které se obsahově i metodicky vzájemně překrývají a prolínají. Analýzy území MSK budou postupně upřesňovány až po podrobnější výstupy pro území vymezených specifických krajín, nutné pro identifikaci cílových charakteristik. I když základní metodické postupy je nutno definovat již na počátku analytických prací, přinese upřesnění (dnes neexistující) metodiky vymezení specifických krajín (krajinných oblastí) nové nároky na obsah a podrobnost analýz a bude třeba se vracet jak k výsledkům analýz a k jejich prohlubování, tak i k hledání a doplňování metodických postupů. Jednotlivé dokončené etapy bude možno považovat za definitivní až v konečném výstupu studie.

Předkládaný výstup 1. etapy studie – „Analytická část“ odvíjí svůj pohled od celkových cílů práce. Základním kritériem pohledu na přírodní, kulturně historické a civilizační hodnoty území je jejich vyhodnocení pro potřeby vymezení specifických krajín a pro stanovení cílů k ochraně jejich kvalit. Od toho se odvíjí struktura výkresové dokumentace i textové části,

1 Dále jen MSK.

2 Ve II. etapě práce, která bude věnována metodickému přístupu, bude přesněji definován vztah mezi krajinnými oblastmi, které studie pracovní nazývá „specifickými krajínami“ a „oblastmi krajinného rázu“ ve smyslu §12 zákona č. 114/1992 Sb. a ve smyslu sledovaných jevů ÚAP dle Vyhl. 500/2009 Sb. Předem je však možno říci, že se nejedná o totožné pojmy, resp. o pojmy, vyjadřující stejné členění krajiny.

„Oblastí krajinného rázu“ je krajinný celek s podobnou přírodní, kulturní a historickou charakteristikou odrážející se v souboru jejích typických znaků, který se výrazně liší od jiného celku ve všech charakteristikách či v některé z nich a který zahrnuje více míst krajinného rázu. Je vymezena hranicí, kterou mohou být přírodní nebo umělé prvky nebo jiné rozhraní měnících se charakteristik (Vorel a kol. 2004). Jedná se o členění, které je dosti podrobné, vychází z preventivního hodnocení území a je použitelné pro ÚAP na úrovni ORP nebo na úrovni velkoplošných ZCHÚ.

Krajinná oblast ve smyslu „specifická krajina“ je ve smyslu Evropské úmluvy o krajině (Eúok) osobitou krajinou, „vznačující se zvláštními hodnotami, které jsou jim připisovány zainteresovanými stranami a dotčeným obyvatelstvem“ (Eúok). Jedná se o krajiny na úrovni regionálního členění, t.j. krajiny, které jsou specifické vedle základních geologických a geomorfologických, resp. biogeografických vlastností a charakteru vegetačního krytu také charakterem hospodářského využití a osídlení venkovské (rurální) krajiny, charakterem osídlení, výrobních, skladových, a infrastrukturních ploch městské a příměstské (urbánní a suburbánní) krajiny a krajiny aglomerací, charakterem a strukturou výrobních a skladových ploch, ploch technické a dopravní infrastruktury, aktivních a pasivních těžebních ploch včetně vodohospodářských zařízení industriální a postindustriální krajiny včetně průmětů těchto vlastností do vizuální charakteristiky a do rozlišitelnosti a osobitosti jejího obrazu.

způsob tvorby hlavních výkresů a kategorizace jednotlivých jevů z hlediska významu pro kvalitu krajiny a způsob a výběr metod tvorby analytických kartogramů.

Do samostatné části byla nad rámec zadání vyčleněna vizuální charakteristika, která je považována za klíčovou při vymezení specifických krajin.

Cílem analytické části práce je tedy vytvoření podkladů pro následné vymezení typů krajin a pro definování cílových kvalit krajiny. Z velkého množství analytických materiálů, věnujících se evidenci přítomných jevů a jejich klasifikaci (přičtení hodnot určitým jevům) (zejména ÚAP kraje) a věnujících se také syntéze a vyhodnocení jevů, hodnot a vztahů (materiály hodnotící nikoliv jenom jevy, ale vytvářející odstupňované hodnocení území kraje), je nutno věnovat pozornost především těm, které jsou významné pro definování území:

- se soustředěnými hodnotami přírodními, kulturními a historickými, signalizujícími cennost krajiny
- se specifickými hodnotami přírodními, kulturními a historickými, vtiskujícími krajině jedinečnost a rozlišitelnost (od jiných krajin)
- se specifickými jevy a hodnotami civilizačními, které charakterizují krajinu z hlediska hospodářského a sociálně ekonomického vývoje a z hlediska jejího současného využití (krajina s aktivní těžbou, krajina se zaniklou těžbou, industriální krajiny, postindustriální krajiny a brownfields)
- se specifickými rysy obrazu krajiny (vizuální scény) a prostorového uspořádání, které jsou individuální a reprezentativní pro jednotlivé segmenty krajiny na území kraje.

Princip přístupu tkví v tom, že se v zásadě bude jednat o dvě skupiny kritérií - **kritéria kvantitativní** a **kritéria kvalitativní**. Soustředění jevů (ať hodnocených pozitivně nebo negativně, ať se projevujících v krajině významně nebo méně významně) v určitém území má své důvody v přírodních podmínkách nebo v kulturním a historickém vývoji či ve vlivech technicko – civilizačních. **Takové jevy a jejich soustředění pak mohou představovat charakteristický rys určité krajiny – rys, který bude jedním z hledisek vymezení specifické (osobité) krajiny a který bude též představovat kvalitu krajiny** figurující v cílových charakteristikách (cílech zajištění kvality krajiny) specifické krajiny.

Každý jev či skupina jevů má z hlediska krajinářského dva významy. Je to **význam v rázu krajiny³ a cennost⁴** daného jevu v rámci širší krajině oblasti. Zatímco význam v rázu krajiny je možno na regionální úrovni odvozovat především z plošného rozsahu určitých jevů nebo z prostorového účinku (vizuálního dosahu) dominantních jevů (kulturní dominanty, krajině dominanty, viditelnost nejvýznamnějších krajiných horizontů), cennost je možno odvozovat ze zařazení daného jevu do některé kategorie ochrany dle zákona č. 114/1996 Sb. o ochraně přírody a krajiny nebo do zákona č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči. Generalizovaným výstupem je **souhrnný názor na krajinářský význam některých jevů, který je zařazuje do kategorií** ve stupnici od kladných do záporných hodnot.

Podstatným obsahem navazující druhé etapy prací („*Návrh metodiky*“) bude vyjasnění východisek pro vymezení specifických krajin a definování cílových charakteristik krajiny. Již

³ Význam může být zásadní, spoluurčující nebo doplňující (VOREL a kol., 2004).

⁴ Může se jednat o jevy jedinečné, významné či běžné v rámci oblasti krajiněho rázu či regionu.

v analytické fázi je však nutno se u této otázky zastavit. Jedná se o to, že v jazykových verzích Evropské úmluvy o krajiny⁵ se vyskytují takové překlady anglického originálu textu, které jsou významově odlišné od české verze.

1.2. Diskuse základních pojmů Evropské úmluvy o krajinně

Základní problémy českého překladu EÚoK lze shrnout do následujících bodů:

1. Jedině v českém překladu se vyskytuje pojem „**cílová charakteristika**“ – ve všech jiných jazykových mutacích se vyskytuje v souladu s anglickým originálem pojem „**kvalita krajiny**“. Významově jsou pojmy „kvalita“ a „charakteristika“ velmi odlišné a zdá se, že došlo překladem ke zkreslení smyslu EÚoK. Hlavním podstatným jménem v anglické i německé verzi není „kvalita“, ale „cíl“. Nejedná se tedy ani o „cílové charakteristiky“, ani o správnější „cílové kvality (hodnoty)“, ale o „**cíle kvality krajiny**“ nebo o „**cíle zajištění kvality**“ krajiny, jak (velmi srozumitelně a logicky) uvádí ruská mutace.

Tato studie bude proto v textu sice užívat pojem „cílové charakteristiky krajiny“, ale ve smyslu „cíle zajištění kvality krajiny“.

2. Jedině v českém a slovenském překladu se jedná o část věty „**vymezit své vlastní typy krajiny**“. Žádná jiná jazyková mutace, ani anglický originál, nehovoří o typech krajiny. Překlad je zde evidentně nesprávný a zkreslující smysl EÚoK. Nejedná se o jazykovou, ale o obsahovou záležitost, kde „**typ**“ představuje **typické znaky**, ale vlastní krajiny ve smyslu **vlastní (svoje) = specifické, charakteristické, osobité** má podstatně jiný smysl – vyjadřuje především **individuální vlastnosti** krajiny.

Nevymezují se „typy“ krajiny, ale „krajiny“, které jsou něčím vlastní, svoje, specifické, charakteristické, osobité. Již v čl.6, písm. D se hovoří o vymezených a vyhodnocených krajinách. V textu proto bude studie užívat pojmu „specifické krajiny“.

Jazykové mutace EÚoK dle www stránek Council of Europe jsou uvedeny v příloze č. 1 na závěr tohoto svazku.

1.3. Metodické postupy použité v analytické části studie

Hledání specifických rysů krajiny, atributů její osobitosti a znaků nezaměnitelnosti jejího obrazu vyžaduje popsat z určitého úhlu pohledu vlastnosti krajiny, vyplývající z jejích přírodních podmínek, podmínek kulturních a historických, resp. Vývojových, z civilizačních vlivů a z průřetů těchto podmínek do obrazu krajiny, resp. Do vizuální scény. Pozornost proto je věnovaná takovým aspektům prostorového uspořádání krajiny MSK, které by mohly přispět k charakterové diferenciaci krajiny. Jedná se o interpretaci dat LandUse, vyjadřující „vizuální otevřenost krajiny“, „mozaikovitost“, „heterogenitu“, „prostorovou členitost“ a „terénní členitost“. V hlavních výkresech věnovaných přírodním podmínkám, kulturní a historické, civilizační a vizuální charakteristice je v jedné skupině výkresů vyjádřena přítomnost určitých jevů

⁵ Dále jen „EÚoK“.

a hodnot, které se podílejí na charakteru a osobitosti krajiny a ve druhé skupině výkresů pak kategorizace jevů podle významnosti pro charakter krajiny.

Jedná se o hledání vlastností krajiny a o naplňování pojmů, uvedených v Kap. 1.1 – o **kvantitativní atributy krajiny** - soustředění znaků a hodnot spoluvytvářejících cennost krajiny z hlediska přírodního, kulturně-historického či z hlediska estetických kvalit, o význam určitých jevů v obrazu (rázu) krajiny, o prostorové uspořádání prvků v krajině. Jedná se též o **kvalitativní atributy krajiny** – specifický charakter prvků, zvláštnost a neobvyklost jevů vytvářejících jedinečnost a rozlišitelnost obrazu krajiny, o cennost hodnot v rámci širší krajině oblasti či regionu.

Jak již bylo předesláno, jednotlivé etapy studie se věcně i metodicky prolínají a překrývají. Je třeba proto počítat s tím, že některé z metodických principů se objevují již v I. etapě a naopak některé další zjištění z I. etapy budou vyhodnocena a popsána ve II. etapě. Stejně tak interpretace, nutné pro zdůvodnění diferenciací území se objeví až v rámci vymezení specifických krajin nebo dokonce v etapě definování cílových charakteristik. Je možno konstatovat, že interpretace těchto analýz a kritické zhodnocení jejich významnosti a jejich vypočítací schopnosti pro vymezení specifických krajin a pro stanovení cílů zachování a rozvoje jejich kvalit (hodnot) stejně jako výklad pojmů bude obsahem II. etapy této studie.

ANALÝZA PROSTOROVÉHO USPOŘÁDÁNÍ KRAJINY

K vymezení znaků prostorového uspořádání krajiny, které jsou významné z hlediska rozlišitelnosti a jedinečnosti krajiny, byla použita data tématické databáze využití krajiny (dále Land Use) z roku 2009. Jedná se o bezešvé mapové dílo využití krajiny vytvořené metodou ruční vektorizace nad digitálními podkladovými daty ortofotomapy Moravskoslezského kraje z roku 2009, které poskytl Krajský úřad Moravskoslezského kraje.

Součástí tohoto díla jsou tři následující 3 prostorové vrstvy ve formátu ESRI Shapefile:

- ⇒ landuse_MSK_2009.shp
- ⇒ liniova_vegetace_2009.shp
- ⇒ vodni_toky_2009.shp

Pro prostorové analýzy byla použita pouze polygonová vrstva landuse_MSK_2009.shp. Kategorizaci dat Land Use ukazuje následující tabulka.

Tab. 1 Kategorizace dat Land Use

TÉMATICKÁ KATEGORIE	POPIS OBSAHU TÉMATICKÉ KATEGORIE
Jehličnatý les	jehličnatý les
Listnatý les	listnatý les, smíšený les
Paseka	paseky vzniklé po odtěžených plochách lesa
Řídký les, křoviny, park	přechod mezi lesem a otevřenou plochou, roztroušená vegetace, křoviny, městské parky
Liniové stromové porosty	remízky, aleje, větrolamy
Otevřená plocha, zemědělská plocha	zemědělská půda, neobhospodařovaná půda, pastviny, louky, otevřené propustné plochy ve městech, všechny plochy, co nebyly zařazeny do ostatních kategorií

TÉMATICKÁ KATEGORIE	POPIS OBSAHU TÉMATICKÉ KATEGORIE
Sad	sady, větší plochy určené pouze k pěstování ovoce, netýká se zahrad s ovocnými stromy
Zahrádkářská kolonie	zahrádkářské kolonie, většinou na okrajích měst, zahrádky se zahradními domky, chatová kolonie
Vesnická zástavba	domy do 2 podlaží s přilehlou zahradou, vesnická a vilová zástavba
Městská zástavba	bloky budov do 6 pater se dvory a vegetací uvnitř i na ulicích
Hustá městská zástavba	historická centra měst, budovy do 6 pater
Velmi hustá městská zástavba	historická jádra měst bez vegetace
Panelové sídliště	plochy panelových sídlišť s velkými otevřenými plochami a vegetací mezi nimi
Velká budova	velké budovy, především průmyslové (min. délka jedné strany budovy 30 metrů), nákupní centra, sklady, školy
Průmyslový areál	průmyslové budovy a přilehlé plochy
Nepropustný povrch	parkoviště, náměstí, kolejiště nádraží, odkládací zpevněné plochy
Most	velké mosty s délkou větší jak 60 metrů
Lom, výsypka, písek	povrchové lomy, výsypky, písčité povrchy bez vegetace
Skála	holé skály
Vodní plocha, tok	vodní plochy (rybníky, nádrže, hasičské a požární nádrže) a velké vodní toky od šířky 15 metrů (všechny vodní toky budou také znázorněny linií, kterou bude tvořit osa vodního toku)

Pro účely studie byly kategorie převážně zastavěného území (*Vesnická zástavba, Městská zástavba, Hustá městská zástavba, Velmi hustá městská zástavba, Panelové sídliště, Velká budova, Průmyslový areál, Nepropustný povrch, Most*) prostorově i atributově sloučeny do kategorie generalizace zastavěných a zpevněných ploch, z důvodu potlačení vysoké heterogenity zastavěného území především velkých měst.

Jako nejmenší jednotka pro zkoumání charakteru krajiny byl zvolen čtverec o straně 500 m (tj. o ploše 0,25 ha) a všechny analýzy, jsou k této jednotce vztahovány. Tato velikost v sobě optimálně kombinuje požadavky na stupeň detailu krajinných analýz, zohledňuje strojovou dobu pro výpočet i rozlišovací možnosti tištěných výstupů.

Pro výpočet terénní členitosti krajiny byl použit digitální model terénu (2007) o velikosti pixelu 5 m, který taktéž poskytl Krajský úřad Moravskoslezského kraje.

Prostorová generalizace dat Land Use

Pro potřeby studie bylo potřeba získat základní představu o prostorovém uspořádání využití krajiny v generalizovaném měřítku, tak aby byla potlačena detailnost vstupních dat, ale zároveň zůstala vypovídající schopnost nedotčena. Za tímto účelem byla provedena tzv. prostorová generalizace v síti čtverců (gridu, strana čtverce 500 m), která proběhla většinou principem nad rastrovým ekvivalentem vektorové podoby dat o velikosti pixelu 25 m. Do daného čtverce se tedy promítla ta kategorie Land Use, která byla zastoupena největším podílem na ploše daného čtverce. Výsledek analýzy je zobrazen v kartogramu č. 1 *Prostorová generalizace dat Land Use*.

Analýza vizuální otevřenosti krajiny

Určité charakterové vlastnosti krajiny, vyplývající z prostorových vztahů, uspořádání a charakteru hmotných prvků v krajině, je možno na regionální úrovni sledovat v přítomnosti

či nepřítomnosti prostorových atributů krajinné scény. Tyto atributy je možno odhalit pomocí určitých generalizovaných kritérií. Nepřesnost vyplývající z generalizace má za důsledek omezenou věrohodnost vypovídací schopnosti prostorových analýz, která nemůže vyjádřit detailní vlastnosti krajiny, může však vyjádřit hlavní rysy specifčnosti a osobitosti jednotlivých segmentů krajiny, vyplývající z prostorových vztahů a charakteru obrazu krajiny.

Jedná se především o to, že obraz krajiny je vnímatelný a hodnotitelný tam, kde při pozorování vizuální scény nebrání výhledu vizuální překážky, resp. kde pozorujeme krajinnou scénu z otevřené plochy (nikoliv z lesního prostoru nebo ze souvislé zástavby - tam můžeme pozorovat dílčí scénérie lesního interiéru nebo dílčí scénérie interiéru sídla, což je v regionálním měřítku nepoužitelné). Pokud výhledu nebrání překážky nebo brání jenom částečně, můžeme krajinu označit za otevřenou a můžeme vnímat další její vlastnosti. Vizuální otevřenost krajiny (i když se na regionální úrovni se jedná o velmi generalizovanou vlastnost) je základním předpokladem dalších vizuálních analýz.

Vizuálními překážkami (barierami) jsou porosty, liniové prvky nelesní stromové zeleně, zástavba a další hmotné prvky, které brání výhledu. Výška vizuální překážky vyšší než 8 m brání evidentně výhledu (alej, okraj porostu, okraj rodinné zástavby v zahradách a pod.). Analýza vizuální otevřenosti nebere v úvahu usazení vizuálních překážek v terénu, vyjadřuje však nesporně dojem otevřenosti či uzavřenosti prostoru při určité míře abstrakce. Vypovídací nevěrohodnost, vyplývající z určitých situací je vyrovnána dalšími prostorovými vlastnostmi – mozaikovitostí, prostorovou členitostí, heterogenitou či terénní členitostí. Tak např. pohled z otevřeného prostoru určité velikosti ohraničeného okrajem lesního masivu o stejné velikosti je hodnocen stejně jako střídání malých přehledných prostorů a vizuálních překážek. To se však projeví v následné analýze prostorové členitosti.

Vizuální otevřenost krajiny je chápána jako poměr mezi vizuálně otevřenými plochami ku plochám tvořící vizuální překážku. Za vizuálně otevřené byly chápány následující kategorie Land Use: *Paseka; Otevřená plocha, zemědělská plocha; Lom, výsypka, písek; Vodní plocha, tok*. Ostatní kategorie byly analogicky považovány za vizuálně uzavřené. Následně byla spočítána plocha těchto kategorií vztáhnutá ke čtverci o straně 500m a jejich poměr pak určil koeficient otevřenosti krajiny. Je-li koeficient $> 0,5$, tak hovoříme o otevřené krajině a jsou pro ni zkoumány další prostorové charakteristiky. Výsledek analýzy je zobrazen v č. 2 *Vizuální otevřenost krajiny*.

Mozaikovitost krajiny

Důležitou vlastností prostorového uspořádání krajiny, která má výrazný vliv na charakter a osobitost krajiny, je její mozaikovitost. Jedná se o to, jestli můžeme strukturu krajiny považovat za velkoplošnou či maloplošnou. V krajinářské i urbanistické kompozici je maloplošné členění krajiny vnímáno jako vyšší estetická kvalita. Mozaikovitost je však relevantní vlastností především pro venkovskou krajinu s převahou zemědělských ploch, lesů, vodních ploch a s menšími sídly. V silně urbanizované či industrializované krajině ztrácí kritérium mozaikovitosti svoji vypovídací schopnost, protože se může jednat např. o chaotickou mozaiku průmyslových, skladových, těžebních ploch a zařízení promísených obytnými plochami, což není pozitivní kvalitou krajiny. Tato situace je však upřesněna a korigována analýzou heterogenity krajiny.

Analýza mozaikovosti krajiny spočívá v určení počtu všech plošek kategorií Land Use ve sledovaném čtverci o straně 500m. Praktické provedení spočívalo v „rozseknutí“ dat Landuse čtvercovou sítí a následným výpočtem počtu definiční bodů (centroidů) plošek v daném čtverci. Mozaikovost krajiny byla zjišťována pouze pro krajiny otevřené. Výsledek analýzy je zobrazen v kartogramu č. 3. *Mozaikovost krajiny*.

Prostorová členitost krajiny

Prostorová členitost je velmi důležitou vlastností krajiny, která má vazbu na otevřenost krajiny a na její mozaikovost. Stejně jako u mozaikovosti je za pozitivní jev z hlediska estetické kvality a harmonického měřítko považováno členění krajiny na skladbu menších prostorů, odpovídajících měřítku člověka (schopnost chůze rychle překonat otevřený prostor, schopnost rozeznat pohledem objekt na opačné straně prostoru, pocit jasného a srozumitelného ohraničení prostoru atd.). Funkčně stejnorodý prostor (např. pastviny členěné stromovou a keřovou zelení a remízou) je považován za prostor s vysokými estetickými kvalitami spíše tehdy, jestliže je členěn zelení na menší prostory nežli tehdy, kdy se jedná o velký otevřený prostor ohraničený stromovou zelení). Nahuštění vizuálních překážek vyjadřuje proto pozitivní vlastnost určitých segmentů krajiny.

Analýza prostorové členitosti krajiny spočívá v určení počtu bariérových plošek kategorií Land Use ve sledovaném čtverci o straně 500 m. Praktické provedení spočívalo v „rozseknutí“ dat Landuse čtvercovou sítí a následným výpočtem počtu definiční bodů (centroidů) bariérových plošek v daném čtverci. Prostorová členitost krajiny byla zjišťována pouze pro krajiny otevřené. Výsledek analýzy je zobrazen v kartogramu č. 4. *Prostorová členitost krajiny*.

Heterogenita krajiny

Prostorové analýzy doplňuje tzv. heterogenita krajiny. Jedná se zde o to, že velké množství různých druhů plocha prvků přírodního či civilizačního charakteru se projevuje výrazně neklidným, dynamickým charakterem, typickým pro urbanizované a industrializované krajiny. Silně urbanizované krajiny jsou v zásadě vždy polyfunkční a jsou z hlediska Land Use proto vysoce heterogenní krajinou. Nelze však jednoznačně pouze z heterogenity usuzovat na estetickou kvalitu krajiny, protože krajiny lesní (které jsou sice vizuálně uzavřené, avšak v kombinaci s georeliéfem hornatin jsou velmi působivé) mají nízkou heterogenitu (jsou spíše homogenní) stejně jako zemědělské krajiny s velkým měřítkem členění polí (krajiny s nižší estetickou kvalitou).

Analýza heterogenity vychází z principu, že pro popsání krajiny je určující i počet jedinečných druhů plošek (v našem případě kategorií Land Use) ve sledovaném čtverci o straně 500 m. Praktické provedení spočívalo v „rozseknutí“ dat Land Use čtvercovou sítí a následným výpočtem počtu unikátních definiční bodů (centroidů) plošek v daném čtverci. Výsledek analýzy je zobrazen v kartogramu č. 5 *Heterogenita krajiny*.

Analýza terénní členitosti

Z hlediska výraznosti a nezaměnitelnosti obrazu krajiny je velmi důležitý georeliéf. Členitost krajiny, její živost, výraznost horizontů a prostorové rozčlenění konvexními a konkávními tvary terénu - to jsou důležité znaky osobitosti krajiny. Totéž se týká i terénu s velkou dynamikou – s velkým převýšením elevací a hlubokými údolími nebo zářezy. Krajiny s vyšším

indexem terénní členitosti lze řadit ke krajinám, které v určitých situacích mohou představovat segmenty s výraznou odlišností a osobitostí.

Analýza terénní členitosti krajiny spočívá v určení poměru skutečné plochy krajiny ku planimetrické ploše v daném čtverci. Hovoříme o tzv. indexu skutečné plochy, který prakticky nabývá hodnot od 1 do 1,3. Z vyššího indexu ukazuje na prostorově dynamičtější krajinu. Praktický výpočet probíhal nad digitálním modelem terénu, který byl převeden na TIN (Triangular Irregular Networks, nepravidelná trojúhelníková síť) – TIN umožňuje vypočítat skutečnou plochu krajiny. Vztažnou jednotkou byl opět čtverec o ploše 500 m. Výsledek analýzy je zobrazen v kartogramu č. 6. *Analýza terénní členitosti*.

MAPOVÉ VÝSTUPY, KATEGORIZACE JEVŮ DLE KRAJINNÝCH HODNOT A VÝSLEDNÁ SYNTÉZA

Grafická dokumentace zobrazuje a hodnotí jevy z takových pohledů, aby byl vytvořen takový soubor poznatků, který bude relevantní pro splnění hlavních cílů úkolu – pro vymezení specifických krajin a pro definování cílových charakteristik těchto krajin.

Hlavní výkresová část se skládá celkem z 9 mapových výstupů v měřítku 1:100 000. Jedná se jednak o analytické výkresy, které zobrazují územní průměty přírodních, kulturně historických, civilizačních a vizuálních jevů, prvků a charakteristik (výkresy I.A – IV.A) a dále o „oborové kategorizační syntézy“ výše uvedených prvků jevů a charakteristik z hlediska jejich hodnotového významu pro utváření krajiny (výkresy I.B – IV.B). Celková výsledná („mezioborová“) syntéza krajinných hodnot je zobrazena ve výkresu V. *Vymezení krajinných hodnot - výsledná syntéza*.

Jako vstupní data byla použita především data Územně analytických podkladů Moravskoslezského kraje z let 2008 a 2010, dále pak z platných Zásad územního rozvoje Moravskoslezského kraje (2011) a různých oborových dokumentů poskytnutých Krajským úřadem (především databáze využití krajiny – Land Use). Některá data (zejména analýz viditelnosti) byla získána vlastními analýzami nad dostupnými datovými zdroji. Vizualizace (značkový klíč) se z větší části řídí podobou územně plánovací dokumentace a územně plánovacích podkladů kraje (ZÚR, ÚAP). Mapový podklad je tvořen rastrovou podobou základní mapy 1:50 000 (ZM 50, ČÚZK ©) v barevném provedení i ve stupních šedi.

METODICKÝ POSTUP

Metodický postup 1. etapy je založen na rozčlenění (kategorizaci) sledovaných jevů, vlastností a charakteristik z výše uvedených výkresů I.A – IV.A na jasně definované kategorie, které reprezentují pozitivní nebo negativní hodnotu konkrétního prvku (jevu, charakteristiky) z hlediska utváření krajiny. Byla použita stupnice od -3 do +3, kde záporné hodnoty ukazují na negativní a kladné na pozitivní význam prvku z pohledu krajinného rázu v kontextu celého území MSK. Hodnota „0“ (základní) označuje, že daný prvek, je z hlediska utváření krajiny hodnotově neutrální.

Tab. 1 Kategorizace sledovaných územních jevů a charakteristik z hlediska krajinných hodnot

VÝKRES	PRVEK	HODNOTA	
I.B	I. a II. zóna CHKO	3	
	maloplošné zvláště chráněné území významně se projevující v obraze krajiny	3	
	vodárenská nádrž	3	
	evropsky významná lokalita	2	
	III.a IV. zóna CHKO	2	
	lokalita výskytu zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů	2	
	maloplošné zvláště chráněné území - ostatní	2	
	přírodní park	2	
	vodní nádrž s funkcí vodárenskou a rekreační	2	
	lesní porost	1	
	ptačí oblast	1	
	vodní plochy a vodní toky	1	
	významný mokřad (RU)	1	
	nadregionální biocentrum	0	
	regionální biocentrum	0	
	II.B	kulturně - krajinná dominanta	3
		kulturní památka - vliv na krajinu dominantní	3
národní kulturní památka (NKP)		3	
památková rezervace (MPR, VPR, APR)		3	
krajina s výrazně dochovanou krajinnou strukturou (A)		2	
kulturní památka - vliv na krajinu spoluurčující - významné		2	
památková zóna (MPZ, VPZ, KPZ)		2	
historická zahrada a park		1	
historické krajinné struktury		1	
krajina s částečně dochovanou krajinnou strukturou (B)		1	
kulturní památka - vliv na krajinu spoluurčující - méně významné		1	
místo s významnými památkami lidové architektury		1	
ostatní urbanisticky hodnotné soubory		1	
rodiště/působiště významné osobnosti		1	
území s archeologickými nálezy		1	
historická zemědělská krajina bez výraznějších dochovaných struktur (C)		0	
historická zemědělská krajina pohraničního charakteru (C1)		0	
kulturní památka v zastavěném území měst	0		
krajina s výrazně přeměněnou krajinnou strukturou (D)	-1		
III.B	funkce sídel v cestovním ruchu	1	
	lázně	1	
	obytné a smíšené území sídel	0	
	výrobní a technické areály	-1	
	sportovní nebo rekreační areály	0	
	významná stavební dominanta	0	
	významné areály občanské vybavenosti	0	
	silnice I. třídy dvouproudová, silnice II.třídy čtyřpruhová	-1	
	silnice II.+ III. třídy dvoupruhové	0	
	železniční trať vícekolejná, elektrifikovaná	-1	
	letišť - vzletová a přistávací plocha	-2	
	silnice I. třídy čtyřpruhová, dálnice, rychlostní silnice	-2	

VÝKRES	PRVEK	HODNOTA
	brownfield	-3
	elektrické vedení 110 kV	-2
	elektrické vedení 220 kV	-3
	elektrické vedení 400 kV	-3
	kaliště, odvaly	-3
	skládka	-3
	spalovna	-3
	území ovlivněné důlní činností (Karvinsko)	-3
	území ovlivněné důlní činností (prostor dolu Staříč)	-2
	významná rozvodna	-3
	významný energetický zdroj	-3
	IV.B	krajinná dominanta nadregionálního významu
významný krajinný horizont - nadregionální		3
prostorový vliv krajinné dominanty		2
pozitivní vizuální vliv pohledového horizontu		1
vysoká hustota historických krajinných struktur		1
vizuální vliv vybrané silniční infrastruktury		-2
vizuální vliv vybrané technické infrastruktury		-2
kumulovaný vizuální vliv silniční a technické infrastruktury		-3
vizuální vliv větrné elektrárny (VTE)		-3

Na tuto základní kategorizaci vybraných prvků (prvky s hodnotou 0 a dále se do analýz nevstupují) navazuje dílčí syntéza v rámci jednotlivých „oborových“ charakteristik území. Bylo přitom použito model maximální hodnoty tj., že v daném území se projeví vždy jen nejvyšší (kladná nebo záporná) hodnota. Výsledky těchto dílčích syntéz jsou zobrazeny v následujících výkresech:

- ⇒ I.B Přírodní charakteristiky území - kategorizace dle krajinných hodnot
- ⇒ II.B Kulturně historické charakteristiky území - kategorizace dle krajinných hodnot
- ⇒ III.B Civilizační charakteristiky území - kategorizace dle krajinných hodnot
- ⇒ IV.B Vizuální charakteristiky území - kategorizace dle krajinných hodnot

Ve výkresech I.B – IV.B. je použita signální barevná škála. Slovní vyjádření stupnice a kategorizační klíč je uveden v tabulce níže.

Tab. 2

BARVA	HODNOTA	SLOVNÍ VYJÁDŘENÍ
	+3	krajinné hodnoty vysoké
	+2	krajinné hodnoty zvýšené
	+1	krajinné hodnoty mírně zvýšené
	0	krajinné hodnoty základní
	-1	krajinné hodnoty mírně snížené
	-2	krajinné hodnoty snížené
	-3	krajinné hodnoty výrazně snížené

Hodnota „0“ (základní“) představuje oblasti bez výskytu krajinařsky výrazných charakteristik.

Pro celkovou syntézu a finální identifikaci krajinných hodnot byl proveden výpočet, který spočíval v „součtu bodových hodnot“ z výše uvedených map dílčích oborových syntéz. Tato výsledná syntéza je zakreslena ve výkresu **V. Vymezení krajinných hodnot – výsledná syntéza**, kde je taktéž pro srovnávací účely vymezena poloha chráněných krajinných oblastí, přírodních parků, sociálně problémových oblastí a vymezení ostravské aglomerace.

Vstupem do celkové syntézy krajinných hodnot jsou 4 dílčí tématické vrstvy zobrazené na výkresech I.B – IV.B. (viz výše). Princip syntézy pak spočívá v jejich součtu. Díky variaci vstupních hodnot od -3 do +3 dochází ke vzniku intervalu výsledných hodnot od -7 do +9.

Území s nejnižší krajinnou hodnotou (hodnota = -7) je ve výsledné syntéze charakterizováno kumulací prvků, jevů a charakteristik se sníženou a výrazně sníženou (tj. negativní) hodnotou pro utváření krajiny. Výsledné hodnoty v intervalu -6 až -3 vymezují oblasti s převahou mírně až výrazně snížených krajinných hodnot v různé kombinaci.

Území s průměrnou krajinnou hodnotou (interval -2 až +2) je charakterizováno kombinací (mírně) zvýšených i (mírně) snížených krajinných hodnot v přibližně stejném poměru. Tzn. že například výskyt výrazně snížených krajinných hodnot zde může být teoreticky (více či méně) vyvážen výskytem vysokých krajinných hodnot.

Výsledné hodnoty v intervalu +3 až +8 charakterizují území s různou kombinací s převážně pozitivních krajinných hodnot. Území s nejvyšší krajinnou hodnotou (hodnota = +9) je charakterizováno kumulací prvků, jevů a charakteristik s vysokou pozitivní hodnotou pro danou krajinu.

Možné kombinace výskytu krajinných hodnot ukazuje následující tabulka

Tab. 4 Kombinace krajinných hodnot ve výsledné syntéze (výkres V.)

HODNOTA/ SLOVNÍ POPIS KRAJINNÝCH HODNOT	VÝKRESY KATEGORIZACE DLE KRAJINNÝCH HODNOT			
	I.B PŘÍRODNÍ CHARAKTERISTIKY ÚZEMÍ	II.B KULTURNĚ HISTORICKÉ CHARAKTERISTIKY ÚZEMÍ	III.B CIVILIZAČNÍ CHARAKTERISTIKY ÚZEMÍ	IV.B VIZUÁLNÍ CHARAKTERISTIKY ÚZEMÍ
+3 / vysoké	X	X		X
+2 / zvýšené	X	X		X
+1 / mírně zvýšené	X	X	X	X
0 / základní	X	X	X	X
-1 / mírně snížené		X	X	X
-2 / snížené			X	X
-3 / výrazně snížené			X	X

X

Výskyt dané kategorie krajinné hodnoty

2. PŘÍRODNÍ ANALÝZA ÚZEMÍ

2.1. Přírodní podmínky

PŘÍRODNÍ CHARAKTERISTIKA KRAJINNÉHO RÁZU

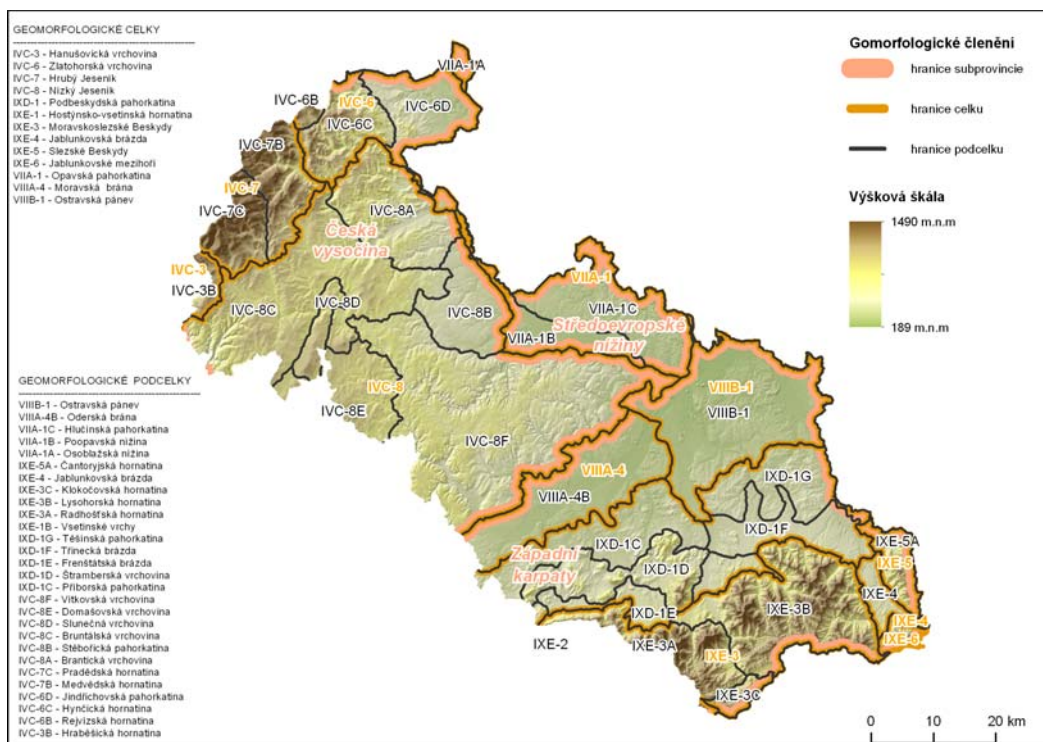
Analýza zahrnuje vlastnosti krajiny určené jak trvalými přírodními podmínkami, kterými jsou především geologické, geomorfologické, klimatické a biogeografické poměry, tak aktuálním stavem ekosystémů (Vorel et al., 2004). Dle definice Culka (Culek a kol, 2006) přírodní charakteristika krajinného rázu zahrnuje vlastnosti krajiny určené, jak trvalými přírodními podmínkami, kterými jsou především geologické, geomorfologické, klimatické a biogeografické poměry, tak aktuálním stavem ekosystémů. Rozhodující jsou zejména ty přírodní podmínky, které se bezprostředně projevují v obraze dané krajiny a tvoří část typických znaků daného krajinného rázu. Přírodní charakteristiku tvoří především specifický typ reliéfu v rámci určitého bioregionu a specifická kombinace potenciálních ekosystémů, odrážející základní vlastnosti prostředí, mj. klimatu a hydrologických vlastností.

V následujícím textu je uvedena pouze základní charakteristika přírodních podmínek Moravskoslezského kraje. Podrobnější popis je obsažen v příloze č. 2 tohoto svazku.

RELIÉF A GEOLOGICKÁ STAVBA

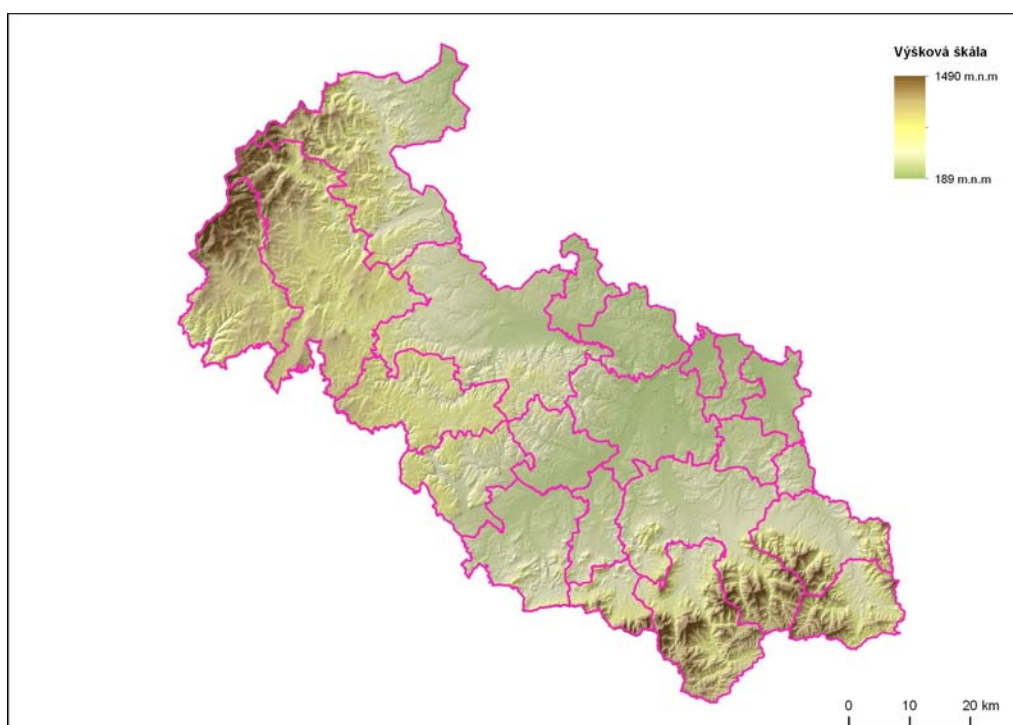
Územní Moravskoslezského kraje představuje prostor, ve kterém se setkávají tři orografické provincie: Česká Vysočina, Západní Karpaty a Středoevropská nížina. V území jsou zastoupeny všechny typy reliéfu od hornatin přes vysočiny a pahorkatiny až po nížiny.

Geomorfologické členění reliéfu Moravskoslezského kraje

Dokladem významné výškové členitosti reliéfu Moravskoslezského kraje je výškový rozdíl mezi nejvyšším a nejnižším místem kraje (Praděd 1492 m n.m. – soutok Odry a Olše 195 m.n.m.).

Výšková členitost Moravskoslezského kraje

Osou kraje je Oderská brána jako část čelní Karpatské prohlubně, která prochází středem území jako výrazně protáhlá sníženina ve směru jihozápad – severovýchod. Je to původem zlomová propadlina, na její modelaci se dále podílel pevninský ledovec a eroze řeky Odry, která zde vytvořila širokou nivu s četnými meandry.

Na severovýchodě přechází Oderská brána do Ostravské pánve a na západ od Odry při česko-polských hranicích do nížin a pahorkatin, které jsou již součástí Slezské nížiny. Geograficky sem spadá i Osoblažská nížina na severozápadním okraji území. Georeliéf území podél řeky Opavy a východní části Osoblažska má charakter rovin a plochých pahorkatin, utvářený sedimenty kontinentálního zalednění.

Jádro Ostravské pánve tvoří plošina mezi údolím Odry a Olše. Tabule je vysoká průměrně 290 m a mírně zalesněná. Přírodní charakter reliéfu je značně pozměněn hospodářskou činností – hlušinové haldy a haldy strusky z hutnických provozů, poklesy terénu jako důsledek hlubinné těžby uhlí, často zaplavované srážkovou i podzemní vodou. Sedimentární výplň pánve utváří především souvrství karbonských sedimentů s neogeními klastiky a jíly v nadloží. Na povrchu jsou sedimenty neogénu z větší části překryty glaciálními a glaci-fluviálními sedimenty kvartérního stáří.

Oderská brána je rozhraním mezi orografickými provinciemi České vysočiny na severozápadě a Západních Karpat na jihovýchodě území.

Česká vysočina je na území kraje zastoupena pásmy Nízkého a Hrubého Jeseníku. Omezení Nízkého Jeseníku proti Oderské bráně i proti Hrubému Jeseníku a Opavské pahorkatině je tektonicky podmíněné a morfologicky výrazné. Členitější reliéf je následek erozní činnosti Moravice, Opavy a Odry. Horské pásmo Hrubého Jeseníku se vyznačuje úzkými hřbety, které prudce spadají do hlubokých koryt horských říček.

Georeliéf severozápadní části Moravy a Slezska byl utvářen variskou orogenezí v průběhu mladších prvohor. V dalších geologických obdobích docházelo k postupnému poklesu a zarovnávaní (peneplenizaci) povrchu. Vyklenutím Českého masivu v důsledku tektonických pohybů souvisejících s alpínskou orogenezí došlo k opětovnému zmlazení reliéfu. Dnešní rysy georeliéfu západní části MSK jsou tak výsledkem neotektonických pohybů, které vyvrcholily v mladších třetihorách (v neogénu). Jeho určujícím znakem je kerná stavba se zbytky zarovnaných povrchů ve vrcholových partiích horských oblastí a elevacemi terciérních vulkanitů vázanými na linie hlavních tektonických poruch.

Severozápadní a severní část kraje, má proto velmi pestrý povrch s členitými hornatinami, vrchovinami a pahorkatinami. Nejvyšší celkem je východní část Hrubého Jeseníku s vrcholem Praděd (1491 m n.m.). Geologicky je Hrubý Jeseník tvořen různými typy rul, fylitů, kvarcitů a břidlic. Nejrozsáhlejší jednotkou v sz. části kraje je Nízký Jeseník, budovaný spodnokarbonskými a devonskými sedimenty a terciérními vulkanity, které se uplatňují v podobě morfologicky výrazných elevací (např. Venušina sopka, 655 m n.m.).

Reliéf východní a jihovýchodní části kraje má určující znaky provincie Západních Karpat s příkrovovou stavbou horských masivů a pahorkatin (Vnější Západní Karpaty), lemovaných po obvodu soustavou Vněkarpatských sníženin.

Ze Západních Karpat zasahují na území kraje Moravskoslezské Beskydy, jejichž podhůří na severu tvoří Podbeskydská pahorkatina. Na východě jsou sníženinou Jablunkovské brázdy odděleny od Slezských Beskyd. V geologické stavbě této části MSK převažují flyšové

sedimenty křídly a starších třetihor (jílovce, prachovce, pískovce), doplněné o intruze mladších vyvěřelin a zbytky vápencových bradel. Nejvyšším vrcholem je Lysá hora (1 323 m n.m.). Intenzivní tektonické pohyby, teplé podnebí mladších třetihor a nízká odolnost flyšových hornin vůči zvětrávání daly vzniknout výrazným, příkře zahluobeným údolím vodních toků (Morávka, Mohelnice, Ostravice, Čeladénka), která rozčleňují severní úbočí masivu Moravskoslezských Beskyd.

KLIMATICKÁ CHARAKTERISTIKA

Moravskoslezský kraje je při celkově převládajících projevech kontinentálního typu podnebí díky velmi pestrému georeliéfu typický značnou proměnlivostí počasí. Na ní se velmi významně podílí je vysoká nadmořská výška horských oblastí na jihovýchodě a západě regionu, tak směr JZ-SV Moravské brány a otevřenost severních a jižních oblastí účinkům meridionálního proudění vzduchu.

Kromě přírodních vlivů je v regionu významným klimatotvorným činitelem i člověk, a to jak díky odlesnění, tak díky průmyslovým aktivitám v kraji (např. výrazné změny v morfografii terénu a charakteru aktivního povrchu vlivem těžby uhlí, znečištění ovzduší ovlivňující i oblasti značně vzdálené od emisních zdrojů).

Lokální antropogenní zásahy ovlivňují významně podnebí především ve velkých městech a průmyslových aglomeracích Moravskoslezského kraje, kde dochází ve srovnání s okolím, ke zvýšení teploty vzduchu, snížení absolutní i relativní vlhkosti vzduchu, snížení absolutní i relativní vlhkosti vzduchu, snížení počtu dní se sněžením a dní se sněhovou pokrývkou, změně rychlostí a směru přízemního proudění, zvýšení znečištění přízemní vrstvy atmosféry, včetně vzniku krátkodobých smogových situací a situací se zvýšenou koncentrací přízemního ozonu aj.

V Moravskoslezském kraji je zastoupena chladná klimatická oblast, ke které patří hlavně Hrubý a Nízký Jeseník a Vnější Západní Karpaty. Ostravská pánev, Moravská brána a okolní pahorkatiny leží v mírně teplé klimatické oblasti. Na Pradědu a jeho okolí je vůbec nejdrsnější podnebí na Moravě. Letní dny s teplotou vzduchu nad 25°C jsou tam dost vzácné a mrznout může i v červenci a srpnu.

Průměrný roční úhrn atmosférických srážek se v krajině pohybuje v rozmezí 600 – 1 200 mm. Významný vliv mají lokální závětrné a návětrné efekty způsobené georeliéfem. Právě díky návětrnému efektu jsou nejvyšší roční úhrny srážek, okolo 1 400 mm v nejvyšších partiích Moravskoslezských Beskyd. Horské polohy patří rovněž k velmi větrným oblastem s poměrně vyrovnanou četností jednotlivých směrů větrů. Průměrný počet dní v roce s vichřicí na je Pradědu 70 a na Lysé hoře 20. V ostravské Pánvi a jejím okolí se významněji projevuje severní proudění větru, v Moravské bráně převládá JZ-SV směr.

VODNÍ POMĚRY

Stav vodních poměrů MSK je dán výrazně rozdílným přírodním charakterem a ekonomickou exploatací jednotlivých oblastí kraje.

Větší část Moravskoslezského kraje (95,1%) náleží k povodí horního toku Odry ((úmoří Baltského moře). Jihovýchodní část kraje je odvodňována řekou Bečvou a spolu s jižní částí okresu Bruntál patří k povodí Moravy (úmoří Černého moře). Z celkové rozlohy MSK (cca 5 554 km²) spadá do povodí Odry 5 295 km², do povodí Moravy 244 km² a do povodí Váhu 15 km².

Chráněné oblasti přirozené akumulace vod

Oblast Jeseníků na severozápadě kraje a Beskyd na jeho jihovýchodě představují výrazné zdrojové oblasti, vymezené jako chráněné oblasti přirozené akumulace vod (CHOPAV), s vybudovanou soustavou vodních nádrží, především vodárenských. Naopak ve střední a severovýchodní části kraje (Ostravsko, Karvinsko, Třinecko) se koncentrují problémy narušení vodního režimu těžební a průmyslovou činností. V důsledku velkoplošných důlních poklesů vznikají bezodtoká území, devastována jsou koryta toků, zejména Olše. Povrchové i podzemní vody jsou znečišťovány vypouštěním odpadních vod včetně slaných důlních vod. Desítky malých vodních ploch zde vznikly zatopením poddolovaných poklesových kotlin nebo prostorů po těžbě štěrkopísků.

Na území MSK byly Nařízením vlády ČSR č. 40/1978 Sb. vyhlášeny CHOPAV Beskydy (celková plocha oblasti 1162 km², na území kraje 576 km²) a CHOPAV Jeseníky (rozloha 740 km², na území kraje 277 km²). Nařízením vlády ČSR č.10/1979 Sb. byla vyhlášena CHOPAV Jablunkovsko o rozloze 147 km², která leží celá v MSK.

Úhrnná výměra CHOPAV představuje 18,1 % z plochy kraje.

Vodní toky

V říční síti je nejvýznamnějším tokem kraje Odra, která pramení v Oderských Vrších. Odtud odtéká jihovýchodním směrem a vstupuje do Moravské Brány. Do prostoru Ostravské pánve, jejíž osu Odra vytváří, se vějířovitě stékají její tři nejvýznamnější přítoky. Z jesenické strany to je řeka Opava, z beskydské pak Ostravice a Olše. Jesenická a beskydská část povodí mají odlišný i charakter říční sítě. Liší se tedy nejen orograficky, geologickým stářím a geomorfologickým vývojem, ale i klimatickými a hydrologickými poměry. Beskydy náleží ke srážkově nejbohatším oblastem ČR a zároveň jde o území s největší hustotou toků. Sklon beskydské říční sítě je zhruba dvojnásobný proti tokům jesenickým a tato okolnost se projevuje i svými účinky při povodních. Vysoké podélné sklony, charakter geologického podloží a nadměrný chod splavenin jsou zde jednou příčinou malé stability říčních koryt a zvláště horní úseky hlavních toků povodí, které si z velké části zachovávají bystřinný charakter, bylo v minulosti třeba na značné délce upravit. Ve středních a dolních úsecích od profilů Krnov na řece Opavě, Hradec n/M na Moravici, Mankovice na Odře, Vratimov na Ostravici a Karviná na Olši nabývají toky oblasti povodí Odry nížinného charakteru s plošně rozsáhlejším záplavovým územím, které na území Ostravsko - karvinské aglomerace bylo výrazněji omezeno ohrázkováním. Celkově lze říci, že toky v Ostravské pánvi, v jednom z nejprůmyslovějších regionů ČR, jsou mimořádně silně antropogenně ovlivněny, a to nejen regulacemi svých koryt z důvodu protipovodňové ochrany, ale na určité délce (kolem 115 km) i důlními vlivy - poklesy zemského povrchu v důsledku hlubinné těžby uhlí. Na hlavních tocích oblasti – na Olši, Ostravici, Odře, Opavě a Moravici - je upraveno celkem 31,5 % jejich celkové délky. Nejdelším neupraveným úsekem vodního toku v povodí je řeka Odra nad Ostravou až po město Odry v území CHKO Poodří. Toto území se zachovalými nivními

ekosystémy umožňuje pravidelné bezeškodné rozlivy a má významnou retenční kapacitu. Z retenčního hlediska významnější vliv mají i inundační prostory na dolní a horní Opavě (mezi městy Ostravou a Opavou a Krnovem) a dále na dolní Olši pod jejím soutokem s Petřůvkou až do Bohumína.

Významné vodní toky Moravskoslezského kraje

VODNÍ TOK	PRAMEN	ÚSTÍ	PLOCHA POVODÍ (km ²)	DÉLKA TOKU (km)	PRŮMĚRNÝ PRŮTOK (km ³ /s)
Jičinka	j. úbočí Velkého Javorníka	Odra severně od Kunína (243 m n. m.)	114	25,8	1,21 (v Šenově u Nového Jičína)
Lomná	v. úbočí Malého Polomu, Moravskoslezské Beskydy (870 m n. m.)	Olše v Jablunkově (380 m n. m.)	70,6	17,5	1,49 (u ústí)
Lubina	sz. úbočí Radhoště, Moravskoslezské Beskydy (740 m n. m.)	Odra u Košatky nad Odrou (222 m n. m.)	196	37,1	2,36 (u ústí)
Lučina	s. úbočí Prašivé, Moravskoslezské Beskydy (580 m n. m.)	Ostravice v Ostravě (207 m n. m.)	197,1	37,3	2,39 (u ústí)
Moravice	z. úbočí Velkého Kotle, Jeseníky (1190 m n. m.)	řeka Opava pod městem Opava (241,9 m n. m.)	899,9	109	7,82 (u ústí)
Morávka	s. úbočí Sulova, Moravskoslezské Beskydy (880 m n. m.)	Ostravice ve Frýdku-Místku (293 m n. m.)	149,3	29,6	3,73 (u ústí)
Odra	Fidlův kopec, Oderské vrchy (633 m n. m.)	Štětínský záliv (0 m n. m.)	118 861 (132,3 v ČR)	854 (1323 v ČR)	49 (nad Olší)
Olše	vrch Ganczorka, Slezské Beskydy, Polsko (880 m n. m.)	Odra u Bohumína (195 m n. m.)	1 107	83	13,7 (ve Věřňovicích)
Ondřejnice	s. úbočí Skalky, Ondřejník (755 m n. m.)	Odra u Proskovic (220 m n. m.)	99	29,8	1,02 (u ústí)
Opava	pramen Černé Opavy, vrch Orlík, Jeseníky (1040 m n. m.)	Ostrava (205 m n. m.)	2 089	112	17,6 (v Děhylově)
Ostarava	pramen Bílé Ostravice, s. úbočí vrchu Čarták, Moravskoslezské Beskydy (800 m n. m.)	Odra v Ostravě (206 m n. m.)	827	64	15,5 (u ústí)
Stonávka	zv. úbočí Čupele (750 m n. m.)	Olše u Karviné (220 m n. m.)	118	33,7	1,47 (u ústí)

Zdroj: Atlas životního prostředí Moravskoslezského kraje (Krajský úřad Moravskoslezského kraje, 2011)

Vodní nádrže

Na území MSK je dnes vybudováno celkem 8 vodních nádrží s celkovým objemem 386 mil.m³, zásobním objemem 304 mil.m³ a ovladatelným ochranným objemem 38 mil.m³. Tyto nádrže tak mohou plně zajišťovat dodávky pitné vody pro obyvatelstvo, užitkové vody pro průmysl (v požadovaném množství i kvalitě i v suchých obdobích za nízkých vodních stavů). Zároveň zajišťují dostatečné průtoky v tocích pod nádržemi a tím i požadované množství vody v tocích pro vodní živočichy.

Jako vodárenské nádrže s odběrem pitné vody byly vybudovány nádrže Kružberk na Moravici (1958), Morávka na řece Morávce (1964), Šance na Ostravici (1970) a Slezská Harta na Moravici (2001). Pro odběry užitkové vody slouží nádrže Žermanice na Lučině (1962), Těrlicko na řece Stonávce (1963), Baška na řece Baštici (1963) a Olešná na řece Olešná (1964). Čtyři nevodárenské nádrže jsou využívány k intenzivní rekreaci u vody a k vodním sportům. Zásadní význam mají ochranné prostory vodních nádrží pro protipovodňovou ochranu níže položených území, zejména pro města a obce. Snížení povodňových vln zabraňuje přelití ochranných hrází a tím podstatně snižuje povodňové škody. Retenční účinek vodních nádrží má významně vyšší efekt, pokud se podaří včas ve vodní nádrži vytvořit větší ochranný prostor.

Významné vodní nádrže Moravskoslezského kraje

Název nádrže	Tok	Plocha povodí (km ²)	Výška hráze (m)	Kóta vzdutí - V ₀ (m.n.m)	Zatopená plocha - V ₀ (km ²)	Účel nádrže
Kružberk	Moravice	556,7	39	431,500	2,802	VOE
Slezská Harta	Moravice	464,2	66	497,000	8,717	VOER
Morávka	Morávka	63,3	44	515,640	0,745	VOE
Šance	Ostravice	146,4	65	504,590	3,047	VOPE
Žermanice	Lučina	45,4	38	294,000	2,484	PORE
Těrlicko	Stonávka	81,6	30	276,700	2,512	PORE
Baška	Baštice	12,5	8	321,000	0,323	R
Olešná	Olešná	33,6	18	303,700	0,784	POR

Účel nádrže:

V - odběr pitné vody

E - energetické využití

O - ochrana proti povodním

P - odběry pro průmysl

R - rekreační využití

Zdroj: ÚAP MSK . Podklad pro rozbor URÚ (Atelier T-plan, .s.r.o., 2009)

Ostatní vodní plochy

Na území dnešního Moravskoslezského kraje byly v 15. a 16. století vybudovány poměrně rozsáhlé rybníční soustavy, ze kterých se do současnosti zachovala jen menší část. Zejména to jsou soustavy na střední Odře nad Ostravou (Jistebnické a Bartošovické rybní-

ky), částečně i na dolní Odře, resp. na jejím přítoku Stružce v ose Bohumín – Rychvald – Orlová (Heřmanický rybník, Nový stav a další), na dolní Olši (Olšiny, soustava Louckých rybníků) a na dolní Opavě (Štěpán).

Podél vodních toků Opavy a Odry se ojediněle uplatňují umělé vodní plochy, vzniklé těžbou štěrkopísků z údolních teras. V případě ukončení těžby jsou tato jezera řízeně nebo spontánně využívána k rekreačním účelům (Hlučín, Antošovice). Těžba dosud probíhá v prostoru Starého Bohumína a Dolního Benešova.

Přírodní léčivé zdroje a zdroje přírodních minerálních vod

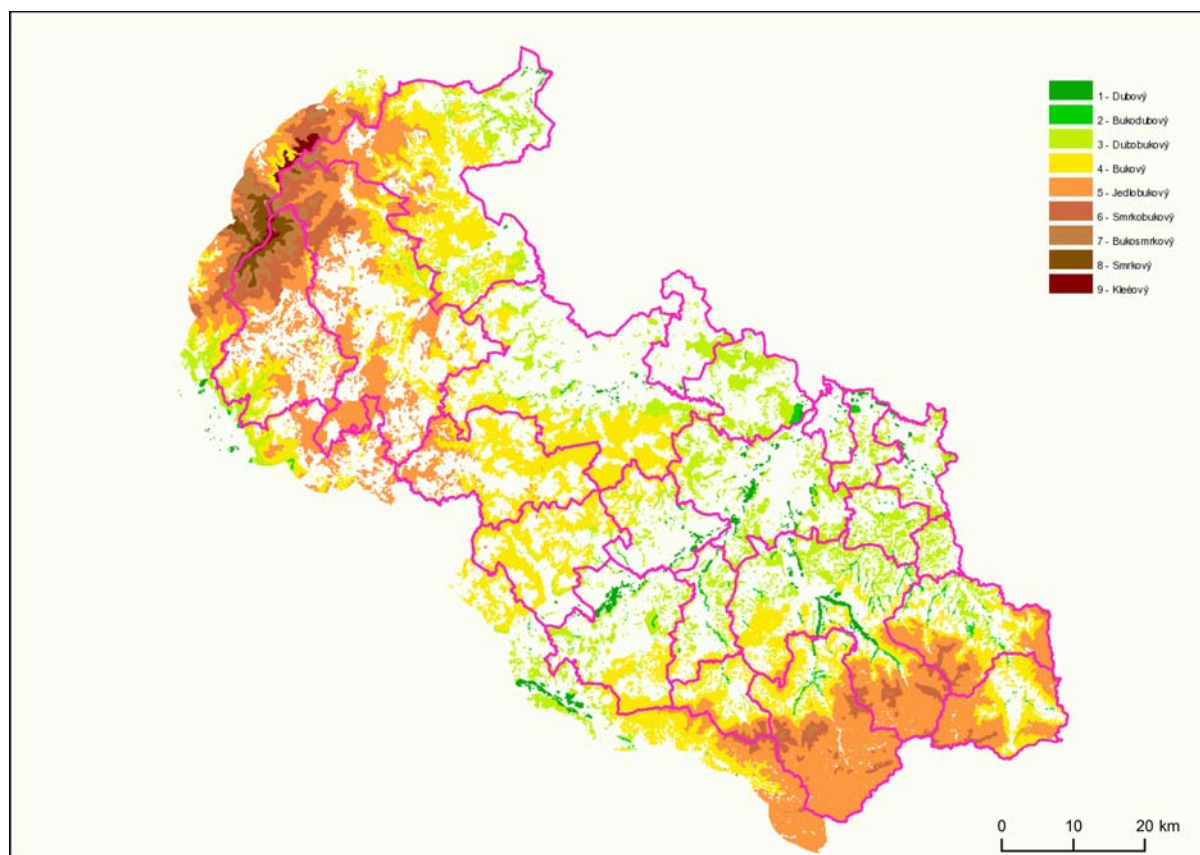
Na území kraje se nachází 25 – 30 lokalit uhličitých vod – kyselek. Nejvýznamnější z nich jsou uhličitě minerální vody v Karlově Studánce. Léčivé jodobromové vody jsou využívány v lázních v Karviné a Klímkovicích– Hýlově. Málo vydatné přirozené vývěry sirovodíkových vod jsou známy z Podbeskydské pahorkatiny a Moravskoslezských Beskyd.

Okres	Lázeňské místo (Zřídelní oblast)	Zdroj	Charakteristika
Bruntál	Karlova Studánka	prameny Vladimír a Petr) peloidy Karlova Studánka, Malá Morávka a Hubertov	zemitoželeznaté kyselky, proste kyselky, slatiny
Bruntál	(Ondrášov-Moravský Beroun)	pramen Ondrášovská kyselka i – vrt HJ 5 pramen Astra	stolní minerální vody
Bruntál	(Domašov-Sedm Dvorů)	prameny BJ 12, BJ 101 a BJ 101A	
Karviná	Darkov	vrt NP 680	slané jodobromové prameny
Karviná	Karviná 8	prameny František a Miroslav prameny Eduard a Vlasta pramen Jordán pramen Jaromír	slané jodobromové prameny
Nový Jičín	Nový Darkov - Klimkovice	jímací vrty NP 791 až NP 798	slané jodobromové prameny
Nová Jičín	(Jeseník nad Odrou)	pramen Zita pramen Franc	přírodní minerální vody

VEGETAČNÍ STUPŇOVITOST

Vegetační stupňovitost je podmíněna změnou druhové skladby přírodních fytoocenóz včetně edifikátorů a vlivem mezo a mikroklimatu ve vertikálním směru v daném území. Lesním vegetačním stupněm (LVS) je pak plošně převažující klimaxová geobiocenóza (PLÍVA 1971).

Lesní vegetační stupně Moravskoslezského kraje

Na území Moravskoslezského kraje rozlišujeme tyto vegetační stupně: 1.dubový, 2. buko-dubový, 3.dubo-bukový, 4. bukový 5. jedlo-bukový,6.smrko-bukový, 7.buko-smrkový, 8.smrkový a 9.klečový.

BIOGEOGRAFIE

Jako jeden z podkladů pro ochranu biodiverzity byly v ČR vymezeny biogeografické jednotky (Culek [ed.] 1995), díky kterým lze kteroukoliv lokalitu v ČR zařadit do jednotné soustavy, popisující jedinečnosti i typičnost přírodních charakteristik souvislých území.

Podle tohoto členění spadá území MSK do provincie středoevropských listnatých lesů, která je zde zastoupena všemi, pro zmiňovanou provincii v ČR vymezenými, podprovinciemi: hercynskou, polonskou i západokarpatskou. Nejnižší individuální jednotkou jsou bioregiony. Z celkových 90 je jich v řešeném území zastoupeno 11. Charakteristika bioregionů je uvedena v příloze č. 2.

FRAGMENTACE A PROSTUPNOST KRAJINY

Fragmentace krajiny patří k nejvýznamnějším problémům, které negativně ovlivňují charakter krajiny a populace volně žijících živočichů. Jde o proces, při kterém dochází k rozdělení souvislých biotopů do menších a izolovanějších celků a zároveň ke tvorbě mi-

gračních bariér. Fragmentace krajiny provází celou historii lidstva. Tento jev se prohloubil s rozšířením těžby nerostných surovin, rozvojem průmyslu a železniční a silniční dopravy.

Důvodem, proč je problematika fragmentace krajiny v současnosti tak aktuálním tématem, je extrémní nárůst antropogenních bariér v krajině v posledních několika desetiletích. Volná krajina s množstvím přírodních nebo přírodě blízkých biotopů, která dosud automaticky plnila funkci spojovacího článku mezi různými populacemi, tuto schopnost v současnosti ztrácí. V řadě případů se jedná o nevratný jev.

Jako migrační bariéry jsou označovány přírodní a antropogenní struktury v krajině, které brání volnému pohybu živočichů. Z praktického hlediska jsou zásadní bariéry vytvořené lidskou činností. rozboru.

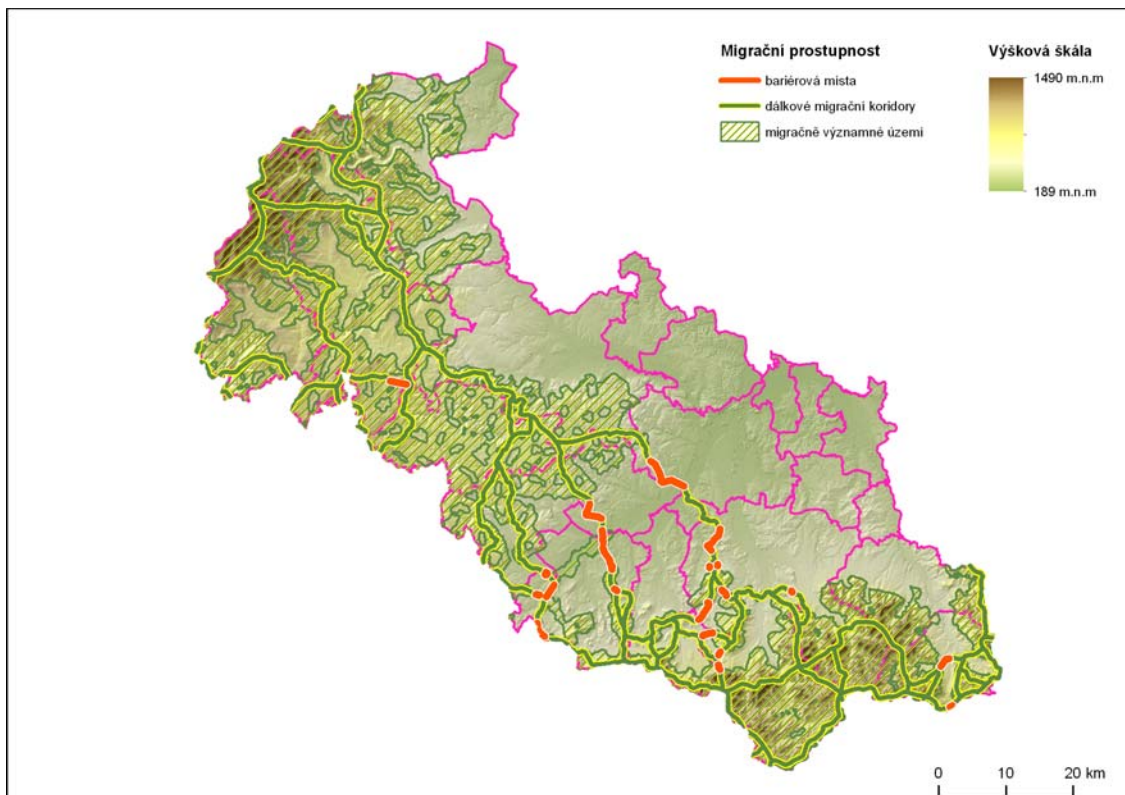
Za základní typy krajinných bariér, které omezují migraci velkých savců jsou považovány:

- ⇒ Silnice a dálnice
- ⇒ Železnice
- ⇒ Vodní toky a vodní plochy
- ⇒ Ploty a ohradníky
- ⇒ Osídlení
- ⇒ Bezlesí

Krajina, která obsahuje hustou síť hustých různých migračních bariér, se stává obtížně průchodnou a to i v případě, kdy jednotlivé bariéry nemají samy o sobě limitující charakter. V následujícím mapovém schématu jsou zobrazena:

- ⇒ migračně významná území MSK
- ⇒ dálkové migrační koridory
- ⇒ bariérová místa

Schéma bylo zpracováno na základě dat vytvořených v rámci zpracování projektu MŽO VaV –SP/2D4/36/08 „Vyhodnocení migrační propustnosti krajiny pro velké savce a návrh ochranných a optimalizačních opatření“.

Definice pojmů

- Migračně významná území (MVÚ) jsou široká území, která zahrnují oblasti, jak pro trvalý výskyt zájmových druhů, tak pro zajištění migrační propustnosti. V rámci MVÚ je třeba zajistit ochranu migrační propustnosti krajiny jako celku tak, aby byla vždy zajištěna dostatečná kvalita lesních biotopů a variabilita jejich propojení širšího celkového kontextu krajiny.
- Dálkové migrační koridory jsou základní jednotkou pro zachování dlouhodobě udržitelné průchodnosti krajiny pro velké savce. Jsou to liniové krajinné struktury délky desítek kilometrů a šířky v průměru 500 m, které propojují oblasti pro trvalý a přechodný výskyt velkých savců. Jejich základním cílem je zajištění alespoň minimální, ale dlouhodobě udržitelné konektivity krajiny i pro ostatní druhy, které jsou vázány na lesní prostředí.
- Migrační bariéry jsou přírodní a antropogenní struktury v krajině, které brání volnému pohybu živočichů. Z praktického hlediska jsou zásadní bariéry vytvořené lidskou činností.

Na území Moravskoslezského kraje jsou vymezena migračně významná území o celkové rozloze 2 478 km², což představuje cca 45 % rozlohy kraje. Vymezená migračně významná území se z velké míry kryjí s územími, která byla v rámci zpracování této etapy Dokumentace kategorizována jako území s významnými až základními krajinnými hodnotami. Jedná se o území, v porovnání s ostatními oblastmi kraje, s vysokým podílem lesů a nižší hustotou osídlení. Popis rozložení těchto oblastí je uveden níže (viz kapitola 2.4). Relativně kompaktně jsou MVÚ vymezeny v západní a jihozápadní části kraje (Jeseníky a Nízký Jeseník). V prostoru Moravské brány je jejich zastoupení minimální. Naopak Podbeskydí, pohoří Bes-

kyd a prostor Jablunkovska lze označit za plošně rozsáhlé migračně významné území. Zcela bez zastoupení MVÚ jsou tyto oblasti: Osoblažsko, Opavsko, Kravaňsko, Hlučínsko, Moravská brána a Ostravská pánev. Vymezené dálkové migrační koridory prochází MVÚ. Oblasti bez přítomnosti migračních koridorů jsou totožné s oblastmi bez MVÚ. Celková délka dálkových migračních koridorů na území kraje činí 703 km, jejich hustota je 0,126 km/km². V rámci zpracování výše uvedené studie MŽP byly vytipovány bariery migračních koridorů. Tyto bariery jsou dále rozděleny do 2 kategorií: K1 – kritická místa, K2 – místa problémová. Do kategorie K1 byla na území MSK zařazena tato místa:

- Klímkovice Železnice, silnice, bezlesí, osídlení
- Karolínka Sídla, oplocení, silnice, bezlesí
- Kozlovice Sídla, oplocení, silnice, bezlesí

V rámci zpracování metodické příručky Hodnocení fragmentace krajiny dopravou (Evernia, s.r.o., 2005) byla na území ČR vymezena tzv. nefragmentovaná území dopravou. Používána je anglická zkratka UAT (unfragmented area by traffic). UAT jsou definována jako část krajiny ohraničená silnicemi s intenzitou dopravy vyšší než 1000 vozidel/den (nebo vícekolejnými železničními tratěmi), pokud její velikost je větší než 1000 km². Provedeno bylo rovněž hodnocení kvality polygonů UAT na základě kvality biotopů obsažených v polygonu pro existenci druhů a riziko fragmentace v budoucnosti. Celková kvalita polygonů byla stanovena kombinací těchto dvou hledisek a polygony byly rozděleny podle kvality do 3 tříd: A - výborný, B- velmi dobrý, C-dobrý.

Na území Moravskoslezského kraje bylo vymezeno 14 polygonů zařazených do kategorie A (výborný), 3 polygony v kat. B (velmi dobrý) a 2 polygony v kat.C (dobrý). UAT polygony nejvyšší kategorie (A) jsou vymezeny v prostoru Jeseníků, Nízkého Jeseníku a Beskyd. UAT kategorie B jsou vymezeny v oblasti Osoblažského výběžku, oblasti Pustá Polom – Velká Polom a prostoru Starý Jičín – Hostašovice – Blahutovice a kategorie C v oblasti Chuchelná – Vřesina – Píšť.

V dalších etapách zpracování Dokumentace je třeba problematiku ochrany krajiny před fragmentací zohlednit v rámci formulování ochranných opatření.

Vymezení UAT polygonů na území Moravskoslezského kraje je zobrazeno v kartogramu č. 8 *Fragmentace krajiny dopravní infrastrukturou*.

2.2. Ochrana přírody a krajiny

Moravskoslezský kraj je považován za oblast převážně průmyslovou, často je ztotožňován s ostravsko-karvinskou průmyslovou aglomerací, doly a hutěmi. Je to však také kraj s množstvím jedinečných přírodních a krajinných hodnot. Jsou to například lesnaté oblasti Beskyd a Jeseníků, meandrující koryto Odry a výchozy jurských vápenců u Štramberku.

Krajinnásky a přírodovědně nejceněnější území MSK jsou chráněna prostřednictvím zákona č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, prostřednictvím jejich vyhlášením zvláště chráněnými územími či přírodními parky.

Na území Moravskoslezského kraje jsou vymezeny 3 chráněné krajinné oblasti (CHKO) – CHKO Beskydy, CHKO Jeseníky a CHKO Pooohří a 147 maloplošných chráněných území.

Zvláště chráněná území Moravskoslezského kraje

CHRÁNĚNÉ ÚZEMÍ	POČET	ROZLOHA (HA)
Chráněná krajinná oblast	3	91 779
Maloplošná chráněná území celkem	147	6 904
Národní přírodní památky	8	468
Národní přírodní rezervace	10	1938
Přírodní památky	56	539
Přírodní rezervace	73	3 959

Zdroj: Český statistický úřad

Chráněné krajinné oblasti Moravskoslezského kraje

Každá z Chráněných krajinných oblastí představuje unikátní území se specifickými vlastnostmi nejen v měřítku Moravskoslezského kraje, ale rovněž na úrovni národní či evropské.

CHKO Beskydy

CHKO Beskydy tvoří mohutný horský masiv na moravskoslovenském pomezí. Beskydy jsou územím s největší průměrnou sklonitostí svahů v ČR. Jsou většinou zalesněny až po vrcholy, jen některé hřebeny jsou holé. Typický je hojný výskyt erozních rýh a četné sesuvy. Území je bohaté na pseudokrasové útvary, zejména rozsáhlé rozsedlinové jeskyně (např. Cyrilka na Poustevnách - délka 370 m).

Chráněná krajinná oblast Beskydy se rozkládá v členité hornatině Vnějších Západních Karpat, zaujímá téměř celé území Moravskoslezských Beskyd, podstatnou část Vsetínských vrchů a moravskou část Javorníků tvořících hranici ze Slovenskem. Zde na ni bezprostředně navazuje CHKO Kysuce.

CHKO Beskydy je svou rozlohou největší chráněnou krajinnou oblastí v České republice. Důvodem ochrany tohoto území jsou především výjimečné přírodní hodnoty, zejména zbytky původních pralesovitých lesů s výskytem vzácných karpatských živočichů a rostlin, druhově pestré louky a pastviny, unikátní povrchové i podzemní pseudokrasové jevy, rozvržení a využití lesního a zemědělského půdního fondu, urbanistická podoba obcí a architektura staveb. Beskydská krajina má mimořádnou estetickou hodnotu, která vznikla historickým soužitím člověka s horami.

CHKO Jeseníky

Území CHKO Jeseníky lze označit za horskou a místy i vysokohorskou krajinu utvářenou širokými hřbety, které vznikly za tektonických zdvihů v třetihorách. Naproti tomu následná eroze vyhloubila hluboká údolí, jimiž protékají horské říčky. Jeseníky jsou druhým nejvyšším pohořím ČR - Hrubý Jeseník (Praděd, 1492 m), k němu přiléhají části Zlatohorské a Hanušovické vrchoviny.

Nejvýznamnějšími přírodními hodnotami CHKO Jeseníky jsou horské lesy (staleté pralesy přecházející v horskou tundru) a rašeliniště, horské louky na hlavním hřebeni nad hrani-

cí lesa (hole) patří k botanicky nejbohatším lokalitám v ČR. V obraze krajiny se výrazně uplatňují kamenná moře, ledovcové kary s padajícími lavinami a horské bystřiny, květnaté podhorské louky a do údolí zasazené dlouhé horské vesnice se starými chalupami.

CHKO Poodří

Chráněná krajinná oblast Poodří se nachází v severovýchodní části Moravské brány. Na rozdíl od CHKO Beskydy a Jeseníky se jedná o morfologickou sníženinu protaženou ve směru JZ-SV, jejíž krajina je utvářena zachovalou údolní nivou řeky Odry s pestrým mikroreliéfem. Oblast je charakteristická harmonicky utvářenou krajinou parkového charakteru s množstvím rozptýlené zeleně. Poodří je typické a ojedinělé zachovalým vodním režimem s každoročním zaplavováním rozsáhlých částí nivy s navazujícími systémy mrtvých ramen a tůní, značným podílem trvalých travních porostů s hojnou rozptýlenou zelení, lužními lesy a v neposlední řadě rozlehlými rybníčními soustavami.

Maloplošná zvláště chráněná území

Maloplošná zvláště chráněná území (MZCHÚ) jsou zvláště chráněnými územími přírody podle Části třetí Zákona o ochraně přírody a krajiny (ZOPK). V případě NPR a PR se jedná o menší území mimořádných (nebo soustředěných) přírodních hodnot, kde jsou na přirozený reliéf s typickou geologickou stavbou vázány významné nebo jedinečné ekosystémy v národním (mezinárodním) měřítku nebo typické pro příslušnou geografickou oblast. V případě NPP a PP se jedná o přírodní útvary menší rozlohy, zejména geologické nebo geomorfologické s mimořádným ekologickým, vědeckým nebo estetickým významem – a to i takové, které vedle přírody formoval svou činností i člověk.

Pro potřeby této dokumentace byla provedena analýza maloplošných chráněných území a byla vytipována území, která se v porovnání s ostatním MZCHÚ výrazněji projevují v obraze krajiny. Analýzou bylo na území MSK takto vylišeno 62 MZCHÚ. Přehled všech MZCHÚ vymezených na území Moravskoslezského kraje je uveden v příloze č.2 Dokumentace. MZCHÚ významně se projevující v obraze krajiny jsou barevně odlišena.

Ochrana krajinného rázu, charakteru krajiny, je zakotvena v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění. Podle odst. 3, §12 zák. č. 114/1992 Sb. jsou zřizovány **přírodní parky** k ochranně krajinného rázu na územích s významným soustředěním estetických a přírodních hodnot. Na území Moravskoslezského kraje je vyhlášeno 5 přírodních parků.

Charakteristika chráněných krajinných oblastí a přírodních parků Moravskoslezského kraje je uvedena v přílohové části Dokumentace.

Krajinná infrastruktura

Krajinná infrastruktura je obdobou infrastruktur technických, ekonomických či kulturních. Jedná se o infrastrukturu biologickou, kterou je možno chápat jako „cesty zvířat“, adekvátně „cestám lidí“, „cestám zboží“, „cestám energií“. V současných podmínkách je tvořena ostrůvky přírody („divočiny“), které poskytují vhodné prostředí pro trvalou existenci druhů i společenstev přirozeného genofondu krajiny. Tato centra biotické diverzity jsou navzájem propojena liniemi, které umožňují migraci bioty mezi jednotlivými centry. Vázanost výskytu

a schopnosti migrace konkrétních druhů organizmů na existenci těchto propojení je různá, je nesporné, že pro některé druhy jsou linie migračních koridorů životně nezbytné.

Pro tuto síť navzájem propojených biotických center (biocenter) a biotických koridorů (biokoridorů) je v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, a v prováděcí vyhlášce MŽP k tomuto zákonu č. 395/1992 Sb., ustanoveno označení územní systém ekologické stability krajiny (ÚSES).

ÚSES představuje účelové propojení ekologicky stabilních částí krajiny do funkčního celku s cílem:

- ⇒ zachovat biodiverzitu přírodních ekosystémů,
- ⇒ stabilizačně působit na okolní antropicky narušenou krajinu.

Vydané Zásady územního rozvoje MSK vymezují celkem:

- ⇒ 11 nadregionálních biocenter (NRBC);
- ⇒ 27 nadregionálních biokoridorů (NRBK);
- ⇒ 178 regionálních biocenter (RBC);
- ⇒ 145 regionálních biokoridorů (RBK).

Výčet a charakteristika nadregionálních a regionálních biocenter je uvedena v příloze dokumentace.

Lokality soustavy Natura 2000

NATURA 2000 je evropskou soustavou území, která umožňuje zachovat přírodní stanoviště a stanoviště druhů v jejich přirozeném areálu rozšíření ve stavu příznivém z hlediska ochrany nebo popřípadě umožní tento stav obnovit. Na území České republiky je NATURA 2000 tvořena ptačími oblastmi (PO) a evropsky významnými lokalitami (EVL).

Na území Moravskoslezského kraje je vyhlášeno 48 evropsky významných lokalit o celkové rozloze 72 198 ha, což představuje 13,30 % z celkového území kraje a 4 ptačí oblasti o rozloze 73 402 ha (13,53 % území MSK).

Přehled ptačích oblastí a evropsky významných lokalit je uveden v přílohové části dokumentace.

2.3. Kategorizace území dle krajinných hodnot

V předešlé kapitole byl proveden popis přírodních podmínek a hodnot nejvýrazněji ovlivňujících charakter krajiny Moravskoslezského kraje. Každá z výše uvedených přírodních charakteristik se v obraze krajiny uplatňuje zcela specifickým způsobem a společně vytváří unikátní krajinné oblasti se specifickými vlastnostmi. Pro potřeby kategorizace území dle krajinných hodnot byla stavena mapa 1.B Přírodní charakteristiky území - kategorizace dle krajinných hodnot: Pro vytvoření tohoto grafického výstupu byly použity tyto vstupní vrstvy:

Chráněná krajinná oblast I.+ II.zóna	Mokřad
Chráněná krajinná oblast III.+ IV. zóna	Regionální biocentrum
Maloplošná zvláště chráněná území přírody	Nadregionální biocentrum

Přírodní park	Lesní porost
Evropsky významná lokalita	vodní nádrže a vodní plochy
Ptačí oblast	vodní toky

Každé z vymezených ploch byla přidělena příslušná bodová hodnota vyjadřující hodnotu daného prvku, jevu nebo charakteristiky pro utváření krajiny.

VÝKRES	PRVEK	HODNOTA
I.B	I. a II. zóna CHKO	3
	maloplošné zvláště chráněné území významně se projevující v obraze krajiny	3
	vodní nádrže s funkcí vodárenskou	3
	evropsky významná lokalita	2
	vodárenská nádrž	3
	III.a IV. zóna CHKO	2
	lokalita výskytu zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů	2
	maloplošné zvláště chráněné území - ostatní	2
	přírodní park	2
	vodní nádrž s funkcí vodárenskou a rekreační	2
	lesní porost	1
	ptačí oblast	1
	ostatní vodní plochy a vodní toky	1
	významný mokřad (RU)	1
	nadregionální biocentrum	0
	regionální biocentrum	0

Jako vstupní podklad pro zpracování následných etap Dokumentace bylo sestaveno mapové schéma zobrazující přírodní krajinné dominanty Moravskoslezského kraje. Zakresleny jsou významné vrcholy a vodní plochy ovlivňující svou přítomností charakter území. Přehled přírodních krajinných dominant je uveden v příloze č. 2 Dokumentace.

Plochy vysokých krajinných hodnot

I. a II. zóna CHKO

Chráněná krajinná oblast je vyhlášována ve smyslu §25 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZOPK). V odst.1 §25 ZOPK je chráněná krajinná oblast definována, jako rozsáhlé území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení.

Význam území chráněných krajinných oblastí pro stanovení cílových charakteristik krajiny lze hodnotit jako jeden z určujících. Nejvyšší bodová hodnota byla přiřazena (plochy velmi významných krajinných hodnot) plochám I.a II. zóny chráněných území. Jedná se o území jejichž krajinná hodnota není snížena antropogenními vlivy.

CHKO Beskydy

I. zóna (tvoří 5,6% CHKO Beskydy) je vymezena zejména v horských oblastech Beskyd v lokalitách s výskytem přírodních lesních společenstev – květnatých bučin, suťových lesů či

přírodních horských smrčín. Často se jedná o území maloplošných zvláště chráněných území.

II. zóna je vymezena zejména v plochách s málo pozměněnými lesními porosty, ucelenými extenzivními polopřirozenými loukami a pastvinami, vodními plochami s vysokou druhovou rozmanitostí, údolních uzávěrech a územích s výskytem zvláště chráněných druhů organismů. Do II. zóny je rovněž zařazena rozptýlená zástavba s dochovanými prvky původní architektury a okolní krajina s malovýrobní strukturou.

CHKO Jeseníky

Pro I. zónu CHKO Jeseníky jsou charakteristické zbytky pralesovitých horských porostů a přírodě blízkých nebo člověkem málo pozměněných lesů, ekosystémy vysokohorského bezlesí a rašeliništní biotopy hlavního hřebene Hrubého Jeseníku a jeho bezprostředního okolí. Ostatní lesy I. zóny mají přirozenou nebo přírodě blízkou druhovou skladbu a prostorovou i věkovou strukturu. Z pohledu krajinně-estetického se jedná o mimořádně hodnotná území.

II. zóna je tvořena především hospodářským lesem a zemědělsky využívanou krajinou. Tato zóna vytváří rozsáhlé ochranné pásmo zóny I. Druhou zónu CHKO Jeseníky tvoří kromě hospodářských lesů s pozměněnou druhovou skladbou i prostorovou a věkovou strukturou, také zachovalá mozaika přírodě blízkých společenstev. Plošně malá část II. zóny je dotvářena přírodními, nelesními lučními společenstvy a rašelinnými loukami (Růžová, Slatinný potok, Pstruží potok), druhově bohatými kulturními loukami (Chebzí, Domašovské louky, louky v Horním a Dolním Údolí, Heřmanovicích a Ludvíkově, Morgenland aj.), společenstvy lesních lemů a potočních niv s významnou květenou.

CHKO Poodří

Z celkové rozlohy CHKO Poodří (80,42 km²) I. a II. zóna zaujímá 44 % rozlohy CHKO. I. zóna je tvořena šesti segmenty. I. a II. zónu CHKO Poodří lze charakterizovat jako mozaikovitou nivní krajinu zahrnující přirozeně meandrující tok Odry, porosty měkkého luhu, tvrdý luh se starými rameny a tůněmi, druhově bohaté zaplavované louky, periodické a trvalé tůně a část rybníční soustavy.

Poznámka: V době zpracování této dokumentace (6/2012) byla připravována změna zonace CHKO Poodří ve smyslu Vyhlášky č. 64/2011 Sb., o plánech péče, o podkladech k vyhlášení, evidenci a označování chráněných území. Přijetím návrhu dojde k poměrně významnému rozšíření plochy I. a II. zóny CHKO Poodří.

Maloplošná zvláště chráněná území

Maloplošná chráněná území patří společně s národními parky a chráněnými krajinnými oblastmi do kategorie zvláště chráněných území, která jsou definována §14 ZOPK jako území přírodovědecky či esteticky velmi významná nebo jedinečná.

- Národní přírodní rezervace je menší území mimořádných přírodních hodnot, kde jsou na přirozený reliéf s typickou geologickou stavbou vázány ekosystémy významné a jedinečné v národním či mezinárodním měřítku (§28 ZOPK)

- Národní přírodní památka je přírodní útvar menší rozlohy, zejména geologický či geomorfologický útvar, naleziště nerostů nebo vzácných či ohrožených druhů ve fragmentech ekosystémů, s národním nebo mezinárodním ekologickým, vědeckým či estetickým významem, a to i takový, který vedle přírody formoval svou činností člověk (§35 ZOPK)
- Přírodní rezervace je menší území soustředěných přírodních hodnot se zastoupením ekosystémů typických a významných pro příslušnou geografickou oblast (§33 ZOPK)
- Přírodní památka je přírodní útvar menší rozlohy, zejména geologický či geomorfologický útvar, naleziště vzácných nerostů nebo ohrožených druhů ve fragmentech ekosystémů, s regionálním ekologickým, vědeckým či estetickým významem, a to i takový, který vedle přírody formoval svou činností člověk (§36 ZOPK).

Na území Moravskoslezského kraje bylo k 1.1.2011 vyhlášeno 147 maloplošných zvláště chráněných území o rozloze 6 904 ha z toho: 8 národních přírodních památek o rozloze 468 ha, 10 NPR o rozloze 1 938 ha, 56 přírodních památek o celkové rozloze 539 ha a 73 přírodních rezervací o rozloze 3 959 ha.

Maloplošná zvláště chráněná území lze charakterizovat jako plošně relativně malá území vysokých krajinných a přírodovědných hodnot. Zejména v kategorii národní přírodní památka a přírodní památka jsou vyhlášena území, ve kterých se nachází významné geologické a geomorfologické útvary, které lze považovat za velmi významné krajinné hodnoty. Pro potřeby této dokumentace byla provedena analýza maloplošných chráněných území a byla vytipována území, která se v porovnání s ostatním MZCHÚ výrazněji projevují v obraze krajiny. Analýzou bylo na území MSK takto vylíšeno 62 MZCHÚ. Přehled všech MZCHÚ vymezených na území Moravskoslezského kraje je uveden v příloze č.2 Dokumentace. MZCHÚ významně se projevující v obraze krajiny jsou barevně odlišena.

Vodní nádrže s funkcí vodárenskou

Do kategorie plochy s vysokými krajinnými hodnotami byly zařazeny vodárenské nádrže Kružberk, Šance a Morávka.

Plochy krajinných hodnot zvýšených

Přírodní park

Přírodní parky představují ucelené a rozlohou významné části krajiny se zachovalým krajinným rázem, které jsou chráněny dle §12 ZOPK. Na území MSK je vyhlášeno 5 přírodních parků (Moravice, Oderské vrchy, Podbeskydí, Sovinecko a Údolí Bystřice). Charakteristika přírodních parků je uvedena v příloze dokumentace.

V přírodních parcích jsou soustředěny významné cenné estetické a přírodní hodnoty. Z tohoto pohledu jsou přírodní parky územím, které bylo již v minulosti klasifikováno jako hodnotné, obvykle s relativně dochovanými znaky typického krajinného rázu. Pro vymezení cílových charakteristik krajiny je tedy lze považovat za území významných krajinařských hodnot.

Chráněná krajinná oblast III. + IV. zóna

CHKO Beskydy

III.zóna tvoří 50,4 % CHKO Beskydy. Je vymezena především v podhorských oblastech Beskyd v oblastech s člověkem pozměněnými ekosystémy běžně hospodářsky využívanými (zemědělské plochy, intenzivně využívané louky,, hospodářské lesní monokultury, a pastviny s rozptýlenou zelení a zástavbou a menší obce.

IV. zóna tvoří zhruba 4,6 % CHKO Beskydy. Do této zóny jsou zařazeny lesní podhorské oblasti se změněnou druhovou skladbou, souvisle zastavěná území a intenzivně obhospodařované velké celky zemědělských pozemků ap.

CHKO Jeseníky

III. zóna CHKO Jeseníky svým největším plošným zastoupením představuje jakousi plošnou výplň CHKO a zahrnuje člověkem výrazně pozměněné horské a podhorské ekosystémy, lesy s nepřírozenou druhovou skladbou, věkově a prostorově málo strukturované, monokultury a většinu nezastavěného území mimo les. I zde se fragmentárně vyskytují přírodní a přírodě blízké biotopy.

Vymezení IV. zóny respektuje zastavěnou část jednotlivých sídelních útvarů zpravidla tak, jak jsou v katastrálních mapách vyznačené původní intravilány obcí.

CHKO Poodří

III. zóna je rozlohou poměrně malá (13 % CHKO) a tvoří obalovou zónu II. popřípadě I. zóně. Plošně převládá orná půda, ale jsou zde i jiná intenzivně hospodářsky využívaná území (intenzivní rybníky) nebo území s rozptýlenou zástavbou či jinak výrazně antropicky ovlivněná.

IV. zóna je rozlehlá a tvoří 43 % plochy CHKO. Zahrnuje velké zemědělsky intenzivně obhospodařované pozemky na terasách (zejména na pravobřežní) a zastavěná, případně zastavitelná území obcí.

Význam území chráněných krajinných oblastí pro stanovení cílových charakteristik krajiny lze hodnotit jako jeden z určujících. III. a IV. zóny chráněných oblastí jsou dle zvolené metodiky hodnoceny jako plochy významných krajinných hodnot. Krajinné a přírodní hodnoty jsou v těchto plochách ovlivněny antropogenní činností. Stávající způsob využívání krajiny však částečně koresponduje s charakterem krajiny a krajinné hodnoty jsou zachovány.

Evropsky významná lokalita

Evropsky významné lokality (EVL) se vyhláší na základě směrnice o stanovištích a v ČR požívají smluvní ochranu nebo jsou chráněny jako zvláště chráněná území. EVL se vyhláší pro typy přírodních stanovišť v zájmu Společenství a pro druhy živočichů a rostlin v zájmu Společenství, jejichž ochrana vyžaduje vyhlášení zvláštních oblastí ochrany. EVL jsou obsaženy v tzv. národním seznamu evropsky významných lokalit podle nařízení vlády č. 132/2005 Sb.

Výčet EVL vymezených na území MSK je uveden v příloze č. 2 tohoto svazku a graficky zobrazen ve výkrese I.A.

Z výše uvedené definice je patrné, že evropsky významné lokality v sobě zahrnují především přírodovědnou hodnotu. Jedná se o území unikátní z celoevropského pohledu a národního měřítká. Svou přírodovědnou hodnotou zprostředkovaně zvyšují také hodnotu krajiny. Z těchto důvodů jsou EVL hodnoceny jako plochy významných krajinných hodnot.

Vodní nádrže s funkcí vodárenskou a rekreační

Do kategorie plochy s zvýšených krajinných hodnot byly zařazena vodní nádrž Slezská Harta.

Plochy základní krajinné hodnoty

Lesní porosty

Lesní porosty jsou chráněny ve smyslu §3 ZOPK jako významné krajinné prvky. Jsou významným krajinnotvorným prvkem. Přesto že druhová skladba lesních porostů je přeměněna a často tvořena monokulturními porosty, jejich význam pro je z hlediska pestrosti krajiny významný. Lesním porosty jsou zařazeny do kategorie ploch základní krajinné hodnoty.

Rozloha pozemků určených k plnění funkcí lesa v Moravskoslezském kraji činila k 31.12. 2011 193 522 ha, což při celkové katastrální výměře Moravskoslezského kraje 542 704 ha znamená lesnatost cca 36 %, která odpovídá průměrné lesnatosti České republiky. Lesnatost je na území kraje velmi nerovnoměrná. Nejvyšší lesnatost je v horských oblastech Hrubého Jeseníku a Moravskoslezských Beskyd a v některých katastrech Nížkého Jeseníku. V 26 katastrech s nejvyšší lesnatostí (> 75 %, průměrná lesnatost 85,7 %), které zaujímají přibližně 13 % rozlohy Moravskoslezského kraje, je soustředěna bezmála 1/3 lesů (31,9 %, tj. 62 729,52 ha lesů).

Vodní toky a vodní plochy

Vodní toky a vodní plochy jsou krajinnotvorným prvkem obohacujícím a utvářejícím estetické hodnoty území. Vodstvo výrazně určilo celkový ráz krajiny nejen svým přímým působením, ale i nepřímo určilo charakter osídlení celé oblasti. Vodní toky a rybníky jsou chráněny ve smyslu §3 ZOPK jako významné krajinné prvky. Vodní toky a vodní plochy jsou zařazeny do kategorie ploch základní krajinné hodnoty.

Charakteristika nejvýznamnějších vodních toků a vodních ploch řešeného území je popsána v úvodní části této kapitoly.

Z hlediska vlivu na krajinný ráz území lze za nejvýznamnější pozitivní hodnoty přírodního charakteru považovat horské bystřinné toky, meandrující úseky vodních toků (např. (Moravice, Odra) a neupravené úseky toků nížinného charakteru.

Zcela specifické krajinné prostředí vzniklo v okolí vodních nádrží. Přesto že se jedná o vodní dílo vytvořené člověkem jsou vodní nádrže řazeny mezi přírodní charakteristiky utvářející krajinný ráz a v daných oblastech se stávajícím hlavním krajinnotvorným činitelem. Krajina se díky vodním dílům mění v krajinu vodohospodářskou. Významnou krajinařskou hodnotu mají rovněž rybníky a rybníční soustavy (např. Jistebnické, Bartošovické a Loucké rybníky).

Ptačí oblasti

Ptačí oblasti se vyhlášují na základě směrnice o ptácích. Vyhlášují se pro druhy ptáků, uvedené v Příloze I směrnice o ptácích. Tyto druhy musí být předmětem zvláštních opatření, týkajících se ochrany jejich stanovišť, s cílem zajistit přežití těchto druhů a rozmnožování v jejich areálu rozšíření. Ptačí oblasti jsou v ČR novou kategorií chráněného území a jsou zřizovány nařízením vlády.

Ptačí oblasti jsou významné zejména z hlediska přírodovědného a v řadě případů jsou vymezeny v oblastech s nižšími krajinnými hodnotami. Svou přírodovědnou hodnotou však hodnotu krajiny zprostředkovane zvyšují. Z těchto důvodů jsou ptačí oblasti hodnoceny jako plochy základní krajinné oblasti.

JEVY A ČINNOSTI NEGATIVNĚ OVLIVŇUJÍCÍ KRAJINNÉ HODNOTY A KRAJINNÝ RÁZ ÚZEMÍ

Krajina Moravskoslezského kraje, stejně jako ostatní krajiny České republiky, je ohrožována řadou antropogenních činností. Tyto činnosti ovlivňují kvalitu i charakter přírodního a krajinného prostředí. Většinu těchto vlivů lze považovat za „globální“ ohrožující většinu krajín ČR.

Na základě analýzy územně analytických podkladů a územně plánovací dokumentace zpracované pro území obcí a kraje byly identifikovány jevy a činnosti negativně ovlivňující charakter krajiny a přírodní a krajinné prvky.

Krajina Moravskoslezského kraje je v posledním desetiletí ohrožována zejména těmito jevy a činnostmi:

Degradace zemědělské půdy	Opouštění zemědělské půdy a její následné ruderalizace
Zábor zemědělské půdy pro nezemědělskou činnost	Zastavování ploch PUPFL
Zábor pozemků určených k plnění funkcí lesa	Zastavování ploch ZPF
Poškození přírodě blízkých ekosystémů	Změna druhové skladby lesních porostů, ovlivnění stanovištních podmínek (např. změna vodního režimu)
Odstraňování rozptýlené zeleně	Rozvoj dopravní a technické infrastruktury, rozšiřování zastavěných ploch (průmyslová a logistická centra, obytné soubory apod.)
Snižování rozlohy městské a příměstské zeleně	Zastavování ploch městské a příměstské zeleně
Vznik nových charakterově odlišných dominant	Výstavba průmyslových zařízení, velkoobjemových nebo vertikálních staveb
Rozšiřování suburbálních zón	Výstavba obytných souborů a staveb pro cestovních ruch a rekreaci
Intenzifikace rekreace a cestovního ruchu	Vznik areálů pro rekreaci a cestovní ruch (lyžařské areály, výstavba apartmánových domů apod.)
Unifikace krajiny	Intenzivní rozvoj dopravní a technické infrastruktury, průmyslových zón, logistických center apod. ve volné krajině,
Prohlubování procesu fragmentace krajiny, snižování prostupnosti krajiny	Zahušťování sítě staveb dopravní a technické infrastruktury,

V rámci zpracování I. etapy Dokumentace byly identifikovány jevy a činnosti ohrožující kvalitu přírodního a krajinného prostředí dle jednotlivých kategorií území. Z uvedeného přehledu vyplývá, že nejméně ohroženou kategorií území je území vysokých krajinných hodnot.

Tato skutečnost je dána zejména formou jejich stávající ochrany. Jedná se o území chráněná zákonem č.114/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Ochrana přírody a krajiny je v těchto území prioritou. Vyloučení některých potenciálních negativních vlivů je dáno rovněž přírodními podmínkami, které daná území utváří – CHKO Beskydy a CHKO Jeseníky (výšková členitost, klimatické podmínky, vegetace, geografická poloha vůči průmyslovým a rozvojovým regionům apod.).

Indikativní přehled jevů a činností ohrožujících přírodní a krajinné hodnoty

JEVY A ČINNOSTI OHROŽUJÍCÍ PŘÍRODNÍ A KRAJINNÉ HODNOTY	ÚZEMÍ VYSOKÝCH KRAJINNÝCH HODNOT	ÚZEMÍ ZVÝŠENÝCH KRAJINNÝCH HODNOT	ÚZEMÍ ZÁKLADNÍCH KRAJINNÝCH HODNOT	ÚZEMÍ BEZ IDENTIFIKOVANÝCH KRAJINNÝCH A PŘÍRODNÍCH HODNOT
Degradace zemědělské půdy	X	X	X	X
Zábor zemědělské půdy pro nezemědělskou činnost		X	X	X
Zábor pozemků určených k plnění funkcí lesa		X	X	
Poškození přírodě blízkých ekosystémů	X	X		
Odstraňování rozptýlené zeleně		X	X	X
Snižování rozlohy městské a příměstské zeleně				X
Vznik nových charakterově odlišných dominant	X	X	X	X
Vznik izolované zástavby mimo zastavěného území obcí, rozšiřování a zahušťování zástavby	X	X	X	X
Rozšiřování suburbálních zón		X	X	X
Intenzifikace rekreace a cestovního ruchu	X	X	X	
Intenzivní rozvoj dopravní a technické infrastruktury, průmyslových zón, logistických center apod. ve volné krajině, unifikace krajiny		X	X	X
Prohlubování procesu fragmentace krajiny		X	X	X

V dalších etapách studie budou rizikové jevy konkretizovány a pro jednotlivé typy krajiny budou definovány požadavky na budoucí využití území a stanovena opatření pro předcházení jevům a činnostem ohrožujícím stávající krajinné hodnoty a snižující kvalitu krajinného rázu.

2.4. Výkres Přírodní charakteristiky území – kategorizace dle krajinných hodnot

Na základě provedené analýzy přírodních podmínek Moravskoslezského kraje lze shrnout nejdůležitější zjištění následovně.

Plochy vysokých krajinných hodnot (zvláště cenné krajiny) korespondují s I. a II. zónou chráněných krajinných oblastí Jeseníky, Beskydy a Poodří. Jedná se o oblast při západ-

ní hranici MSK (CHKO Jeseníky, centrální část MSK (CHKO Poodří) a jihovýchodní oblast MSK(CHKO Beskydy). Plochy vysokých krajinných hodnot na území CHKO Beskydy a CHKO Jeseníky lze rovněž ztotožnit s oblastmi s vysokou výškovou členitostí a oblastmi v nejnižší položených partiích těchto horských masivů. Do této kategorie byla rovněž zařazena maloplošná zvláště chráněná území významně se projevující v obraze krajiny (viz příloha dokumentace č. 2) a vodárenské vodní nádrže Kružberk, Šance a Morávka.

- Na území **CHKO Jeseníky** se jedná o oblast vymezenou hlavním hřebenem Jeseníků. Ze zastoupených typů ekosystémů jsou plošně významné zejména zbytky pralesovitých porostů a přírodě blízkých nebo člověkem málo pozměněných lesů, ekosystémy vysokohorského bezlesí a rašeliništní biotopy hlavního hřebene. Ostatní lesní porosty mají přirozenou nebo přírodě blízkou druhovou skladbou. K hlavním přírodním dominantám tohoto území patří nejvyšší vrcholy Jeseníků (Praděd, Malý Děd, Vysoká hora, Pec, Větrný vrch, Kamenná hora). Dalšími přírodními krajinnými činiteli jsou horské bystřinné toky a řeka Moravice.
- Na území **CHKO Poodří** je do této kategorie zařazeno území kopírující meandrující tok řeky Odry, která je hlavním krajinným činitelem tohoto území. Krajina se vyznačuje pestrá mozaikovitou strukturou. Zastoupeny jsou zde ekosystémy s porosty měkkého luhu, tvrdého luhu se starými rameny a tůňemi, druhově bohaté zaplavované louky, periodické a trvalé tůně a část Jistebnické rybniční soustavy.
- Na území **CHKO Beskydy** není plocha území této kategorie souvislá. Je vymezena v horských oblastech Beskyd, v lokalitách s výskytem přírodních lesních společenstev – květnatých bučin, suťových lesů či přírodních horských smrčín a oblastech s málo pozměněnými lesními porosty, ucelenými extenzivními polopřirozenými loukami a pastvinami a vodními plochami. V této kategorii jsou rovněž zastoupeny plochy s typickou rozptýlenou zástavbou s dochovanými prvky původní architektury.

Oblasti zařazené do kategorie území vysokých krajinných hodnot nejsou antropogenní činností významně narušeny. Obecně lze konstatovat, že se jedná o oblasti, ve kterých druhová skladba aktuální bioty se přibližuje druhové skladbě potenciální přirozené vegetace. Hospodářské využití krajiny odpovídá jejímu charakteru a není spojeno s negativními vlivy na přírodní a krajinné hodnoty. Ochrana přírodních a krajinných hodnot je v těchto územích prioritou. Jedná se o území s nízkou hustotou osídlení.

Plochy zvýšených krajinných hodnot reprezentují III. a IV. zóny chráněných krajinných oblastí Jeseníky, Beskydy a Poodří a přírodní parky a plocha vodní nádrže Slezská Harta. V porovnání s předešlou kategorií území dle krajinných hodnot se v těchto územích více objevují stopy antropogenní činnosti, území jsou intenzivněji hospodářsky využívána a rovněž hustota osídlení je výrazně vyšší. Druhová skladba porostů je v některých územích odlišná od druhové skladby potenciálních přirozených porostů. Často se jedná o území intenzivně využívaná pro sportovní a rekreační činnosti. Plochy zvýšených krajinných hodnot se vyznačují pestrá krajinnou strukturou a relativně vysokým zastoupením ploch lesů a rozptýlené krajinné zeleně. Zachování a ochrana krajinného rázu je nezbytnou podmínkou dalšího rozvoje těchto území.

- Na území chráněných krajinných oblastí Beskydy a Jeseníky se jedná o horská a podhorská území s lesními porosty s pozměněnou druhovou skladbou, podhorské zemědě-

ské oblasti, v porovnání s oblastmi vysokých krajinných hodnot, jsou intenzivněji využívané. Rovněž na území CHKO Poodří jsou plochy vymezené v této kategorii převážně plochy využívané pro intenzivní zemědělskou činnost, případně intenzivní chov ryb.

- Oblast PPK Sovinecko v Nížkém Jeseníku lze charakterizovat jako členité území, kde se z přírodních a krajinných činitelů významně projevují zejména výrazná údolí, přirozené vodní toky bystřinného a pohorského charakteru. Unikátní hodnotou tohoto území jsou Rešovské vodopády.
- Přírodní park Údolí Bystřice se rozkládá v jihozápadním okraji Domašovské vrchoviny v okolí údolí řeky Bystřice, která zde vytvořila hluboké skalnaté údolí s kaňony, skalními ostrohy, sutěmi a kamennými moři. Významnou přírodní hodnotou území jsou rovněž zbytky rašelinných luk a kvalitní lesní porosty.
- Osu přírodního parku Moravice v podhůří Jeseníku utváří údolí řeky Moravice. Místy řeka vytvořila kaňon se stěnami vysokými až 120 metrů. Mezi přírodně hodnotná území patří údolí potoků s bohatými lesními společenstvy a vyšším podílem horských druhů dřevin a bylin.
- Přírodní park Oderské vrchy se nachází na rozhraní mezi Nížkým Jeseníkem a Moravskou bránou. Charakteristické jsou pro tuto oblast plošiny a hluboce zaříznutá údolí vodních toků. Lesní porosty Oderských vrchů jsou smíšené lesy smrků a buků.
- Přírodní park Podbeskydí se rozkládá ve Štramberské vrchovině, kterou lze rozdělit na dvě odlišné části - ženklavskou a hodslavickou. Hodslavickou část vrchoviny tvoří četné pahorky a hřbety vyvěřelin pikritů a těšínitů, v centrální části (ženklavské) pak vrchy vápencového bradla Štramberského. Krajina přírodního parku má mírně zvlněný charakter s roztroušenými květnatými lesíky. Na utváření rázu krajiny se významně podílí četné pastviny a louky. Významnou přírodní dominantou území je vrch Kotouč s jeskyní Šipka.

Plochy základních krajinných hodnot (krajiny nevynikající mimořádnými cennostmi, krajiny všedního dne) jsou zastoupeny ostrůvkovitě po celém území kraje a lze konstatovat, že jejich vymezení koresponduje s plochami lesních porostů. Druhá skladba lesních porostů většinou neodpovídá původní druhové skladbě lesních porostů (potenciální přirozené vegetace). Tato území jsou často hospodářsky velmi intenzivně využívána, v krajinné struktuře převládají středně velké až velké plochy. Často se v těchto oblastech vyskytují území s vysokou mírou osídlení. V oblasti krajinného plánování je nutné se v budoucnosti zaměřit zejména na kultivaci území a vytvoření podmínek pro rozvoj stávajících a vznik nových krajinných hodnot. Plošně významné oblasti této kategorie byly vymezeny v území při severovýchodní a východní hranici kraje v lesnatém podhůří Slezských Beskyd a v území Jablůnkovské vrchoviny, dále pak oblast nacházející se jihovýchodně od Opavy v místě lesního komplexu při říčce Ohrozině a oblasti mezi přírodními parky Moravice a Oderské vrchy. Plošně významné lesní porosty se nachází rovněž v oblasti Bruntálska a Krnovska a v okolí vodních nádrží Kružberk a Slezská Harta.

Jako plošně nejvýznamnější území bez identifikovaných krajinných hodnot lze označit oblast Ostravsko-Karvinska, Třinecka, Bohumínska, Frýdecko-Místecká Opavska, Osoblažska. Každá z uvedených oblastí se vyznačuje specifickými vlastnostmi. Ostravsko-karvinská oblast, Třinecká, Bohumínská a Frýdecko-místecká jsou oblasti s vysokou koncentrací průmyslové a těžební výroby, území s vysokým podílem zastavěných ploch bez plošně vý-

znamného zastoupení ploch zeleně, zemědělské a lesní půdy. Opavsko lze charakterizovat jako zemědělské území bez významného zastoupení lesních porostů. Na utváření charakteru území se významně podílí vodní toky (Opava, Moravice a Velká). Rovněž Osoblažsko je územím rovinatým s převažujícím zastoupením zemědělských ploch a nízkou koncentrací osídlení.

V těchto oblastech se nachází krajinné hodnoty pouze lokálně, výjimečně a nejsou vzájemně provázané. V těchto územích je nutné zajistit ochranu stávajících krajinných hodnot a vytvořit podmínky pro kultivaci území. Předmětem ochrany není ráz celé krajiny.

3. KULTURNĚ HISTORICKÁ CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ

3.1. Úvodní poznámky k pojetí kulturní a historické charakteristiky

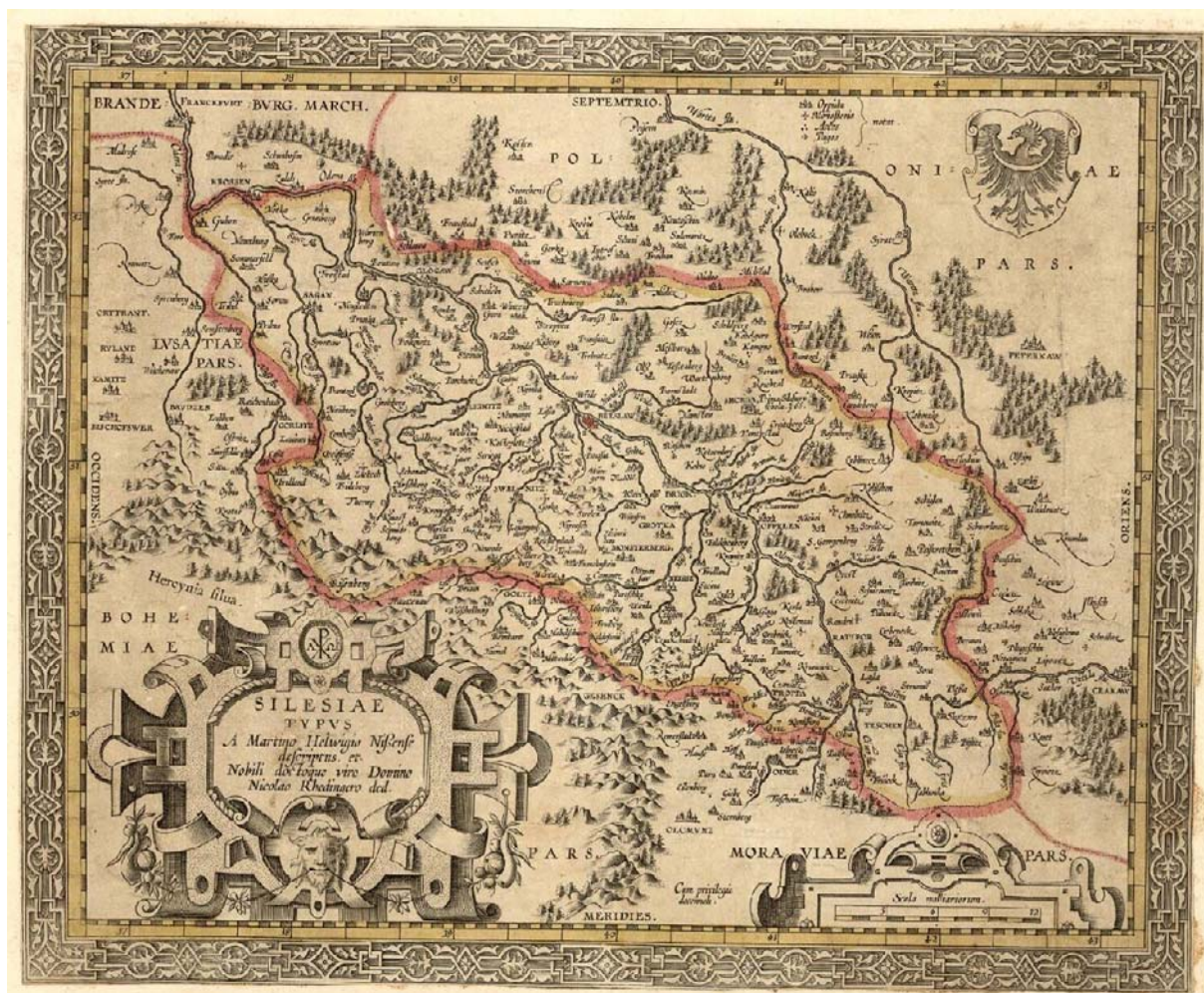
Naše krajina je bezesporu krajinou kulturní. V §12 zákona o ochraně přírody a krajiny (č. 114/1992 Sb.) se definuje krajinný ráz (který lze též vykládat jako charakter krajiny), jako zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti (odst. 1). Každou krajinu je tedy možno popsat pomocí přírodní, kulturní a historické charakteristiky. Neobyčejná rozmanitost přírodních a kulturních podmínek pak vytváří různorodé obrazy krajiny, přičemž pojmem „obraz“ vyjadřujeme vnější projev vnitřní struktury (např. krajina členitých pahorkatin, rybníčních pánví, údolí velkých řek nebo krajina s převažujícím pokryvem lesů, s intenzivním zemědělstvím v nížinách nebo s rozsáhlými plochami sadů, krajina více či méně urbanizovaných, dokonce urbánních či suburbánních nebo industrializovaných ev. postindustriálních území atd.). Důvody proměnlivosti charakteru krajiny tkví v přítomnosti a nepřítomnosti určitých znaků, v jejich vizuálním projevu, výraznosti a jedinečnosti, kombinaci a prostorových vztazích, a to jak znaků přírodní charakteristiky, tak znaků kulturní a historické charakteristiky. Pro účel studie „Cílové charakteristiky krajiny Moravskoslezského kraje“ je tedy analýza kulturních, historických a civilizačních znaků a hodnot nezbytným úkolem.

Kulturní a historická charakteristika je dána způsobem využívání přírodních zdrojů člověkem a stopami, které v krajině zanechal, historická charakteristika je specifickou součástí kulturní charakteristiky a spočívá v souvislostech kulturních a přírodních charakteristik oblasti či místa; historická charakteristika je klíčová pro pochopení logiky vztahů mezi přírodními vlastnostmi krajiny, jejím využíváním vzhledem k jejich trvalé udržitelnosti; může nést stopy významných historických událostí (VOREL et al. 2004).

Že je kulturní a historická (civilizační) charakteristika krajiny stejně významná jako danosti přírodní, dokládá vedle zákona 114/1992 Sb. řada dalších dokumentů. Výbor pro světové kulturní dědictví definuje kulturní krajiny, mezi které lze zařadit prakticky celé území ČR, jako kombinovaná díla přírody a člověka, která jsou dokladem vývoje lidské společnosti a sídel v průběhu historie, pod vlivem fyzikálních omezení anebo příležitostí daných jejich přírodním prostředím a vlivem postupných společenských, ekonomických a kulturních vlivů, jak vnitřních, tak vnějších (La Petite Pierre, France, 24–26. October 1992). Tím se jasně přihlašuje k myšlence, že kulturní krajina je stejnou součástí světového kulturního bohatství jako jiná lidská díla. K tomuto základnímu rámci přistupuje Evropská úmluva o krajině (*European Landscape Convention*), která směřuje zejména k zachování a udržení význačných nebo charakteristických rysů krajiny, odůvodněných její dědičnou hodnotou, vyplývající z její přírodní konfigurace nebo z lidské činnosti. Ve své preambuli výslovně hovoří o krajině jako základní součásti evropského přírodního a kulturního dědictví přispívajícího k upevnění evropské identity (EÚK publikována pod č. 13/2005 Sb. m. s.). Na úrovni evropských orgánů a institucí se tedy již řadu let prosazuje tendence spojovat vztah ke kulturnímu dědictví se vztahem k dědictví přírodnímu a právě téma kulturní krajiny se mnohdy stalo výmluvným spojníkem ve dříve oddělených sférách památkové péče a ochrany přírody (MATOUŠKOVÁ 2000). Prozaicky vztah přírodních a kulturní (historických, civilizačních) charakteristik krajiny

vyjadřuje Kovář, který přirovnává krajinu, která bývá vnímána jako vizuálně lákavá a zároveň prosperující, k „manželství“ přírody a kultury (KOVÁŘ 2000).

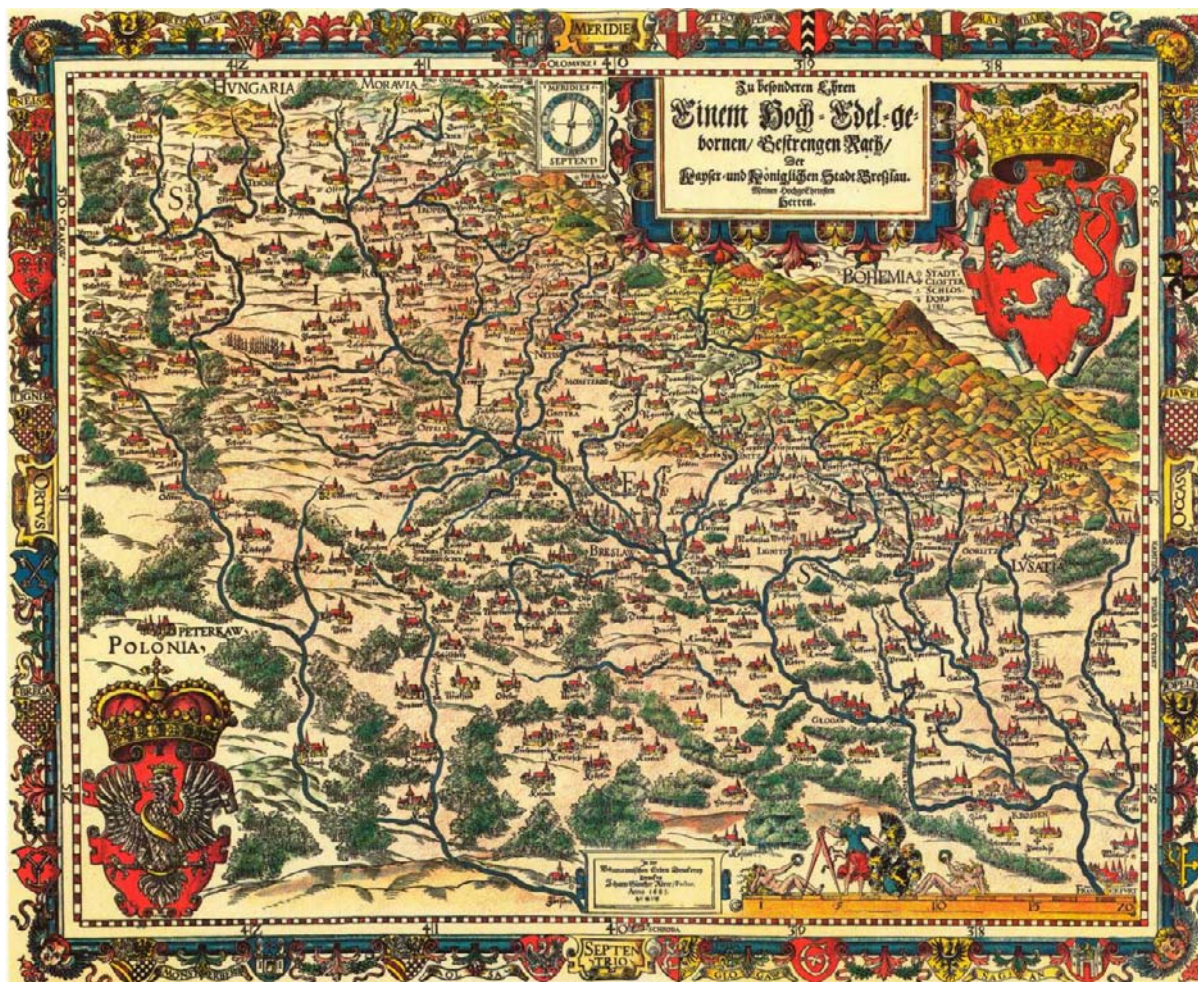
Zásahy do krajiny, její „zabydlování“ a její následná záměrná kultivace jsou spojeny s přítomností člověka na našem území již od pravěku, zejména od neolitu (o vlivu člověka už v mezolitu např. SÁDLO et al. 2005), kdy na místo sběračů a lovců nastupují zemědělci, neboť právě zemědělství se stalo až do konce 18. století rozhodující krajinotvornou činností (LÖW – MÍCHAL 2003). Harmonická kulturní krajina je ve své podstatě z větší části nezáměrným produktem života agrární společnosti, spojeným s technologickou zkušeností tradičního zemědělství (DEJMAL 2000). Je nutné zdůraznit, že i to, co dnes vnímáme jako „přírodu“, není již po staletí původní krajinou, přičemž nejvýraznější antropogenní změnou v plošném měřítku je přeměna vegetačního pokryvu krajiny (KMÍNEK 2000).

Obr. 3.1: Helwigova mapa Slezska z roku 1561 (vydání Antwerpen: Ortelius, 1598) – první mapa, na níž je zobrazeno území Slezska. (Mollova mapová sbírka, dostupné online: <http://mapy.mzk.cz>)

V krajině jsou dodnes patrné výsledky jejího vědomého a cíleného organizování. Rozdílné přírodní podmínky, různé archeologické kultury, které se na našem území střídaly, odlišné vnější vlivy i postupnost a nerovnoměrnost osidlování našeho území začaly již v nejstarším období lidských dějin vytvářet rozdíly mezi jednotlivými regiony našeho území. Další tisíciletý vývoj našich zemí zanechal v souvislosti s dobovou kulturou v krajině množství stop, dochovaných krajinných struktur, které dodnes dotváří kulturní a historickou cha-

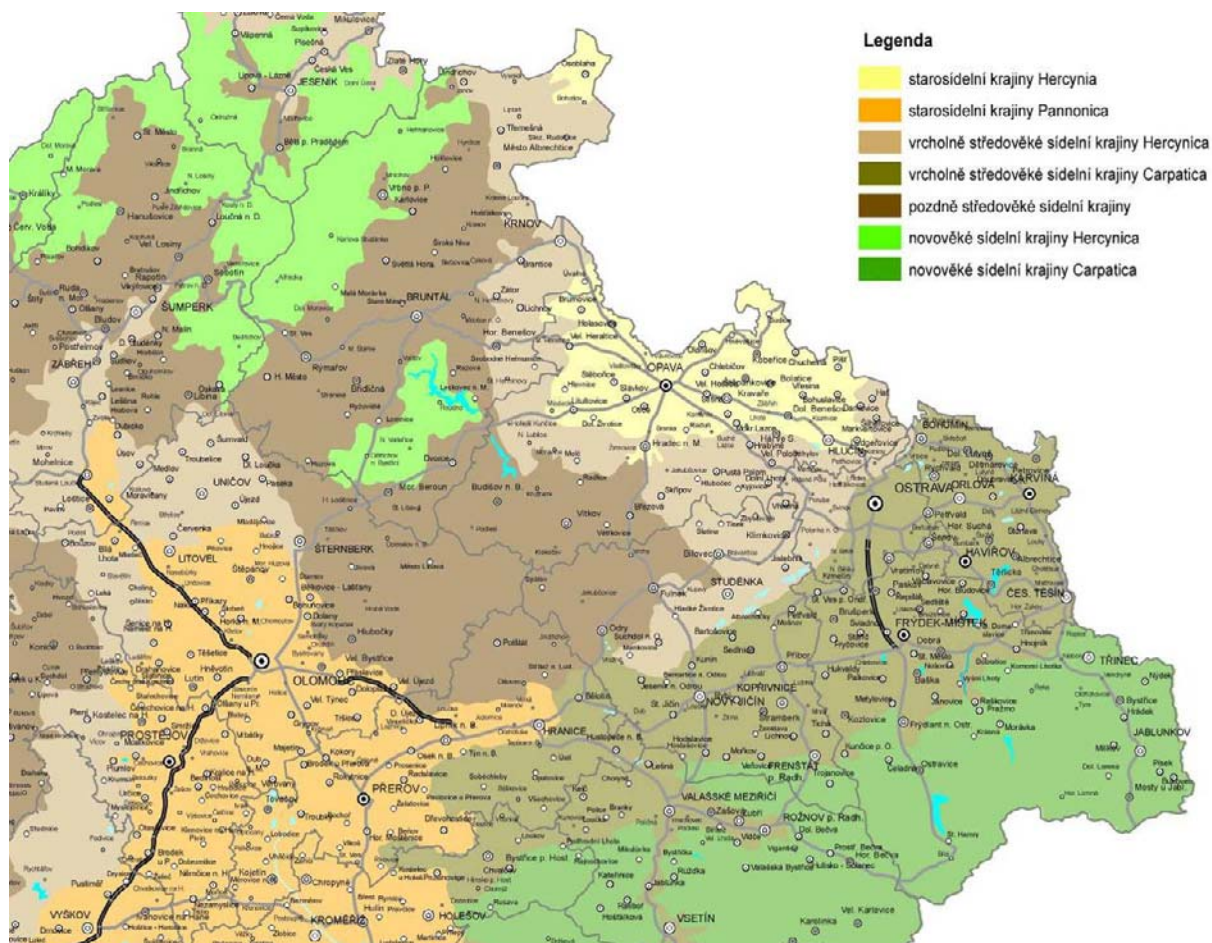
rakteristiku krajiny a jedinečnost jednotlivých regionů našeho území odlišných rozdílnou ekonomickou orientací a dynamikou, sociální strukturou, lidnatostí a tempem růstu obyvatelstva. Jsou to stopy kulturního a historického vývoje, které hovoří o stavu a vyspělosti společnosti, kulturních tradicích, úrovni vzdělání, vývoji umění, filozofie a celkového pohledu na svět, o hospodářském a technologickém pokroku, v neposlední řadě pak o emocionálním vztahu ke krajině a vnímání její krásy (více k tématu STIBRAL 2005; STIBRAL et al. 2009). Nezanebatelný je i vliv významných osobností a jednorázových politických událostí a rozhodnutí (KUPKA 2006). Tyto jevy, stopy kulturního vývoje a kultivace krajiny, můžeme nazvat znaky kulturní a historické charakteristiky krajiny, které je možno klasifikovat a třídit (terminologie vychází z Metodického postupu VOREL et al. 2004). Všechny tyto skutečnosti jsou významné pro ráz krajiny, neboť rázovitost a charakter krajiny, vyjádřené především působivostí vizuální scény, se skrývá též ve vlastnostech nehmotných, v kulturních a historických hodnotách a v symbolických významech.

Obr. 3.2: Helwigova mapa Slezska z roku 1561 (vydání z roku 1655) – první mapa, na níž je zobrazeno území Slezska. (dostupné online: <http://www.staremapy.cz/antos/slezsko.html>.)

Kulturní krajina představuje jakýsi „otisk“ či „soubor otisků“ kultury, která jí obývá, které se vzájemně doplňují, překrývají, stírají či podporují (HÁJEK 2003). Výstižně to vyjadřuje přirovnání britského historika Frederica Williama Maitlanda (1850–1906), který označuje krajinu „kouzelným palimpsestem“. Přirovnává tak krajinu ke středověkému pergamenovému ruko-

pisu, jehož stránky byly nejdříve popsány, pak po určitém čase vymazány a znovu opatřeny novými zápisy. Kulturní krajina je tedy chápána jako mnohokrát popisovaná a přepisovaná stránka historie lidského rodu (NĚMEC – POJER 2007).

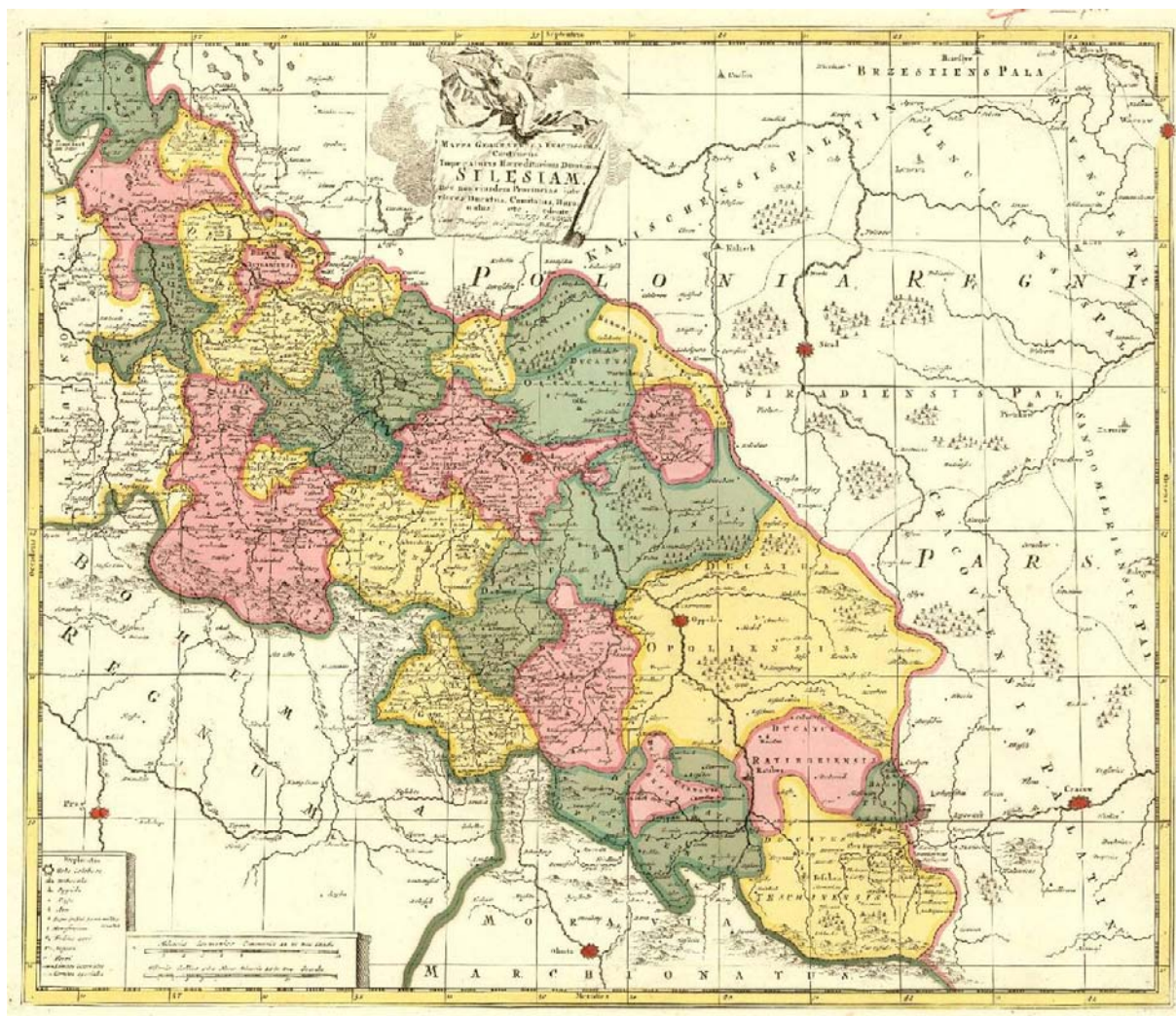

Obr. 3.2: Typologie krajiny dle osídlení (Lów et al.)

3.2. Historie osidlování Moravskoslezského kraje

Území Moravskoslezského kraje je z hlediska osidlování značně heterogenní. Různorodé přírodní podmínky se odrazily ve struktuře osídlení, zvláště pravěkého. Postup kolonizace byl víceméně vázán na výškovou členitost území od nízkých úrodných poloh až po horská území. Dle typologie krajiny dle osídlení (Lów et al.) je stará sídelní oblast Hercynia (starosídlní, pravěká) vázána na sníženiny, obvykle pod 300 m n. m. Toto území, které bylo souvisle osídleno už od neolitu, se objevuje na jižním okraji Slezské nížiny, na Osoblažsku, v okolí Krnova, Opavy a Hlučína, kde se táhne pás sprašových půd. Ostatní části kraje byly osídleny sporadicky. Pomineme-li pravěk, byl kraj systematictěji osidlován až od konce 12. století na Opavsku a na zbytku kraje především až od 13. století (tzv. velká kolonizace), kdy začaly být obydlovány oblasti v nižších polohách, podél řek a v blízkosti křižovatek a důležitých cest. K těm patřily například Jantarová stezka, Solná cesta, Severní cesta atd. Velká část kraje byla obydlena německými osadníky. Na kolonizaci se podílely vedle panovníka církevní instituce (olomoucké a vratislavské biskupství, rytířské a mnišské řády), později

také šlechta. V tomto období vznikaly strážní hrady (Bruntál, Cvilín, Edelštejn, Fulnek, Hradec nad Moravicí, Jánský Vrch, Kaltenštejn, Koberštejn, Landek, Odry, Rabenštejn, Velké Heraltice, Vikštejn), tvrze a zárodky měst (vývojem ze starších osad, založená na zeleném drnu). Osídlení řady měst a obcí dokládá závěť olomouckého biskupa Bruna ze Schauenburku z roku 1267. Nejstarší známá slezská města v českých zemích se nachází v opavské části Slezska (Bruntál, Opava).

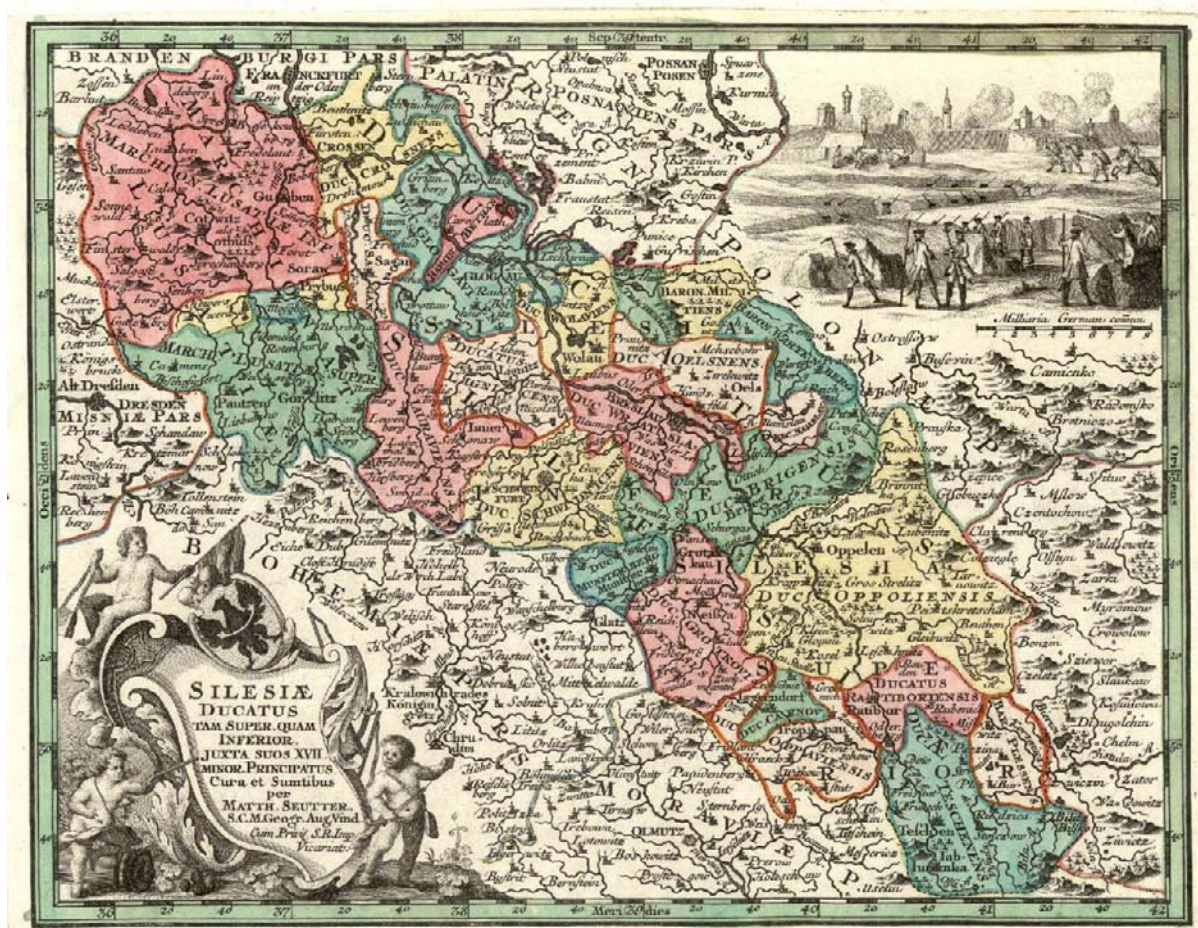
Obr. 3.3: Schenkova mapa Slezska z přelomu 17. a 18. století (Amsterdam: Petro Schenck, cca 1680/1720) (Molova mapová sbírka, <http://mapy.mzk.cz>)

Později osídlené území pahorkatin a hornatin, dle typologie krajiny (LÖW et al.) vrcholně středověké sídelní krajiny Hercynica a Carpatica a pozdně středověké sídelní krajiny, se vyskytuje od oblasti Hrubého a Nízkého Jeseníku a Oderských vrchů, přes Poodří a jihozápad Ostravska se táhne až k podhůří Beskyd. Jedná se o nejrozšířenější typ osídlení. Mladším sídelním územím, dle typologie krajiny (LÖW et al.) novověkou sídelní krajinou Hercynica a Carpatica, jsou zejména svahy a údolí Beskyd, území hůře přístupných horských masívů. Tyto horské oblasti byly osídlovány zejména v průběhu valašské a goralské kolonizace v 16. a 17. století. Ta vytvořila specifickou kulturu, kterou představují mimo jiné dřevěné stavby (dřevěné kostelíky) i svěbytný folklór, se kterým se lze setkat zejména v oblasti Bes-

kyd. K největšímu rozvoji salašnictví docházelo v 17. a 18. století (nově založené horské obce).

Od 17. století se také do dnešní podoby formovala jádra měst – Štramberk, Nový Jičín a Příbor jsou díky jedinečnosti městských center významnými atraktivitami celého kraje. Nicméně i další města mají svůj historický význam, např. Opava, Frýdek-Místek, Ostrava, Hradec nad Moravicí, Fulnek, Bílovec, Krnov, Bruntál a další.

Zlom ve vývoji území znamenala třicetiletá válka. Populační úbytek způsobený třicetiletou válkou byl podle literatury vyrovnán až na počátku 18. století. Po válce došlo k vzestupu řemeslné a manufakturní výroby. Výrazným momentem, který ovlivnil směřování regionu, byla druhá polovina 18. století, kdy byla zahájena těžba uhlí. Od toho se odvinulo zakládání průmyslu od první poloviny 19. století a celkový rozvoj oblasti, která je dodnes považována zejména za průmyslovou. Rozvoj průmyslu podpořilo vybudování železniční sítě v průběhu 19. století (trať Vídeň – Bohumín zprovozněna již v roce 1847). Od 70. let 19. století vzrůstala těžba uhlí zejména v ostravsko-karvinském revíru, rozvíjelo se také hutnictví, ve Slezsku i chemický průmysl. Souběžně s rozvojem průmyslu pokračovala urbanizace průmyslových oblastí. Ekonomické centrum kraje se postupně posunulo do Moravské Ostravy.

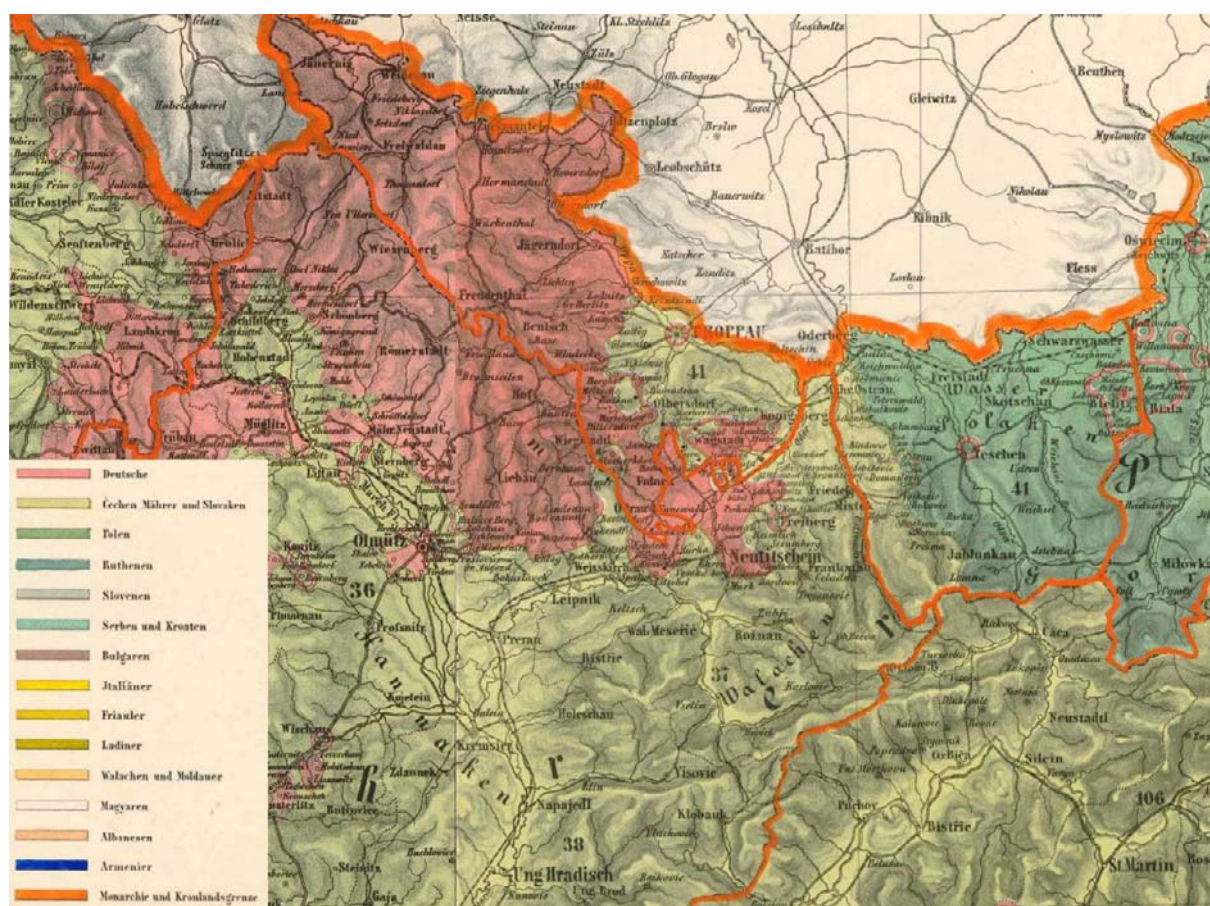

Obr. 3.4: Seutterova mapa Slezska z poloviny 18. století (Augsburg: Matthäus Seutter, mezi 1740/1760) – první mapa, na níž je zobrazeno území Slezska. (Mollova mapová sbírka, <http://mapy.mzk.cz>)

V posledních 200 letech tak došlo ke zcela zásadní změně na celém území od Opavy po Těšín postupným vznikem ostravské aglomerace – území, jehož historická města ztratila

význam v rámci plošné urbanizace závislé na rozložení ložisek uhlí. Ovšem i industriální doba zanechala řadu technických památek, které jsou pro region typické (např. areál Landek v Ostravě-Petřkovicích, tzv. Dolní oblast v Ostravě-Vítkovicích).

Druhá polovina 20. století se nesla v duchu místy až zaslepeného rozvoje průmyslu a těžby, což mělo za důsledek mimo jiné růst počtu obyvatel (budování panelových sídlišť a dokonce nových sídlištních měst – Ostrava-Zábřeh, Ostrava-Poruba, Havířov, Karviná). Toto dynamicky se rozvíjející území je dnes postižené industrializací, těžbou a komplikovanou politickou, národnostní i sociální situací (po roce 1989 část dolů ostravsko-karvinského revíru zastavila těžbu, která pokračuje zejména v karvinské části revíru). Jedná se především o převážně urbanizovanou krajinu v městské struktuře Ostravska, Karvinska, částečně Frýdecko-Míšecka a Třinecka. Dodnes patří Moravskoslezský kraj mezi nejvíce urbanizované prostory v rámci České republiky s převahou větších měst.

Obr. 3.5: Etnografická mapa Rakouského císařství (výřez) z roku 1855 s vyznačením zemských hranic mezi Moravou a Slezskem. (Ethnographische Karte der oesterreichischen Monarchie, entworfen von Karl von Czoernig. Herausgegeben von der k. k. Direction der Administrativen Statistik, Wien: Aus der kaiserlich-koeniglichen Hof- und Staatsdruckerei, 1855, Vědecká knihovna v Olomouci, Digitální knihovna map na <http://mapy.vkol.cz/>)

Za Rakousko-Uherska náležela většina území současného kraje k Slezskému vévodství (Rakouské Slezsko, oficiálně Vévodství Horní a Dolní Slezsko), z malé části k Moravskému markrabství (jak ostatně napovídá i dnešní název kraje, hranice korunních zemí jsou patrné z obr. 2.6), Hlučínsko bylo součástí pruské Provincie Slezsko (Pruské Slezsko). Přestože však byly Slezsko a Morava formálně nezávislé, byly po staletí dědičnými zeměmi koruny

české, takže praktický význam jejich společné hranice se často blížil významu správní hranice dvou celků uvnitř jednoho státu. Hranici navíc v některých úsecích chybí přirozené geografické vymezení, na mnoha místech kopírovala komplikované hranice panství, uvnitř Slezska existovala dokonce celá řada moravských enkláv.

Se vznikem Československa se celé Rakouské Slezsko stalo jeho součástí, území Těšínska se však stalo předmětem pohraničního sporu s Polskem. V rámci ČSR náležela většina kraje k Zemi Slezské se správním centrem Opavou, malá část k Zemi Moravské se správním centrem v Brně. Mezi lety 1928 až 1948 náleželo celé území kraje k Zemi Moravskoslezské se správním centrem v Brně. Příslušnost k různým historickým zemím, vedlejším zemím koruny české, se pochopitelně promítla i do rozvoje a podoby jednotlivých regionů Moravskoslezského kraje (jiná legislativa, politický vývoj). S tím souvisí i národnostní složení obyvatel a etnografická pestrost dnešního kraje v minulosti (odlišné stavební tradice a stavební řády na Moravě a ve Slezsku – kompaktní zástavba na Moravě v porovnání s rozvolněnou zástavbou slezského typu, kultura, umění, stabilita a stěhování obyvatelstva v průběhu 20. století, zánik obcí na územích obývaných německým obyvatelstvem ad.).

V západní části kraje, na Krnovsku, Osoblažsku, Bruntálsku, Rýmařovsku, Vítkovsku, Fulnecku, Odersku, Bílovecku či na velké části Novojičínska převažovalo německé obyvatelstvo, Opavsko, Ostravsko, Frýdecko-Místecko byly regiony s převahou českého obyvatelstva (silný německý vliv v Opavě, Příboru a jinde), východní část kraje, Těšínsko, Třinecko, Jablunkovsko, byla s převahou obyvatelstva polského. Důsledky těchto historických proměn se projevují dodnes a jsou dokumentovány i řadou sociodemografických dat, prezentovaných v kapitole 5 (odsun německého obyvatelstva po druhé světové válce, dosidlování regionu ad.).

V letech 1949 až 1960 byla většina území dnešního Moravskoslezského kraje součástí kraje Ostravského; část pak patřila ke kraji Olomouckému. V roce 1960 oba kraje zanikají a území celého dnešního Moravskoslezského kraje pak patřilo až do roku 1999 k tehdejšímu Severomoravskému kraji. Dnešní Moravskoslezský kraj jako vyšší územní samosprávný celek České republiky vznikl (původně pod názvem Ostravský) v roce 2000.

3.3. Památková ochrana na území Moravskoslezského kraje

Mnohé ze znaků (prvků a struktur) kulturní a historické charakteristiky krajiny jsou takovými hodnotami, které jsou chráněny státní památkovou péčí. Skutečnost, že některý prvek krajiny je kulturní památkou, že určitý segment krajiny je krajinnou památkovou zónou (na území MSK nejsou vymezeny), nebo že některé venkovské sídlo je památkovou rezervací nebo zónou představuje z hlediska charakteru krajiny (krajinného rázu) – podobně jako přítomnost institutů ochrany dle zákona 114/1992 Sb. v případě přírodní charakteristiky – indikátor přítomnosti kulturních a historických hodnot (tkvících v cennosti a významu nebo ve vizuálním projevu), které mohou (ale nemusí) významně spoluvytvářet rázovitost krajiny. Přítomnost objektů, souborů a území chráněných podle zákona č. 20/1987 Sb. lze tedy při popisu krajiny považovat za indikátory přítomnosti (potenciálně) zvýšené kulturní a historické hodnoty (VOREL – KUPKA 2011).

V kontrastu se všeobecně zažitým názorem, že Moravskoslezský kraj je výhradně průmyslovým regionem, se nachází na jeho území značné množství kulturních památek a při podrobnějším seznámení se s jednotlivými konkrétními objekty či lokalitami je překvapivá jejich rozmanitost. Ochrana kulturních památek a ochrana památkově hodnotných souborů či celků, jako nedílné součásti kulturního dědictví národa a svědectví jeho dějin, je základním principem památkové péče (web MSK). Následující tabulka dokládá množství památek a památkově chráněných území v jednotlivých okresech Moravskoslezského kraje.

SOUHRNNÝ PŘEHLED KULTURNÍCH PAMÁTEK A PAMÁTKOVĚ CHRÁNĚNÝCH ÚZEMÍ V JEDNOTLIVÝCH OKRESECH MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE (ZDROJ: MONUMNET KE DNI 12.12.2011)									
Okres	NKP nemo- vité	NKP movité	MPR	VPR	MPZ	VPZ	OP	Celkový počet rejstř. čísel nemo- vitých	Celkový počet movi- tých
Bruntál	2	-	-	1	2	5	6	436	1251
Frýdek-Místek	1	-	-	-	3	1	6	306	411
Karviná	1	-	-	-	1	-	4	130	214
Nový Jičín	2	1	3	-	4	-	2	528	498
Opava	3	-	-	1	4	-	11	351	730
Ostrava-město	4	-	-	-	4	-	8	323	252
Celkem	13	1	3	2	18	6	37	2074	3356
NKP - národní kulturní památka MPZ - městská památková zóna MPR - městská památková rezervace VPZ - vesnická památková zóna VPR - vesnická památková rezervace OP - ochranná pásma									

Z památkově chráněných území, která mají v charakteru krajiny v mnoha případech větší vliv než jednotlivé objekty (výjimkou jsou třeba významné kulturní dominanty podpořené terénem) se v Moravskoslezském kraji nachází celkem tři městské památkové rezervace, dvě vesnické památkové rezervace, 18 městských památkových zón a šest vesnických památkových rezervací.

Památková péče řeší také problematiku archeologických výzkumů a nálezů. Za archeologický nález se považuje věc (případně soubor věcí), která je dokladem nebo pozůstatkem života člověka a jeho činnosti od počátku jeho vývoje do novověku a zachovala se zpravidla pod zemí. V Moravskoslezském kraji patří mezi veřejnosti k nejznámějším lokalitám vrch Landek v Ostravě, kde k nejcennějším nálezům z doby lovců mamutů řadíme krevelovou sošku ženského těla nazývanou Landecká či Petřkovická Venuše, nebo jeskyně Šipka ve Štramberku známá v souvislosti s nálezem kosterních pozůstatků člověka neandrtálského.

Tabelární přehled jednotlivých kategorií (MPR, VPR, MPZ, VPZ, NKP) včetně základních charakteristik je obsahem přílohy č. 3 tohoto svazku.

Přehled památkově chráněných objektů a území dává určitou představu o množství a rozložení nejcennějších kulturních a historických prvků (znaků) krajiny, nikoli o tom, nakolik jsou tyto objekty a soubory relevantní pro cíl studie (cílové charakteristiky krajiny), tj. nakolik

se podílí na spoluvytváření charakteru krajiny a vymezení specifických krajin ve smyslu Evropské úmluvy o krajině.

V památkovém fondu je na území kraje – podobně jako v celé České republice – nejvíce zastoupena sakrální architektura (kostely, kaple, kapličky, kalvárie, fary a kláštery). Jedinečný je především soubor dochovaných dřevěných kostelů (např. Guty, Hodslavice, ...). Již od konce 19. století byla soustředěná pozornost věnována hradní a zámecké architektuře. Aktuálně je na území kraje evidováno 103 hradů a zámků, včetně zřícenin, jako kulturní památky. Z hradů k nejznámějším a hojně navštěvovaným patří hrad Hukvaldy a Sovinec, mezi zámky a zámecké areály Hradec nad Moravicí, Raduň, Bruntál, Frýdek-Místek, Nový Jičín či zámecké parky v Kravařích a Šilheřovicích. Hojně jsou zastoupeny profánní (světské) památky městské a vesnické architektury a co v Moravskoslezském kraji nelze opomenout, jsou technické a průmyslové památky (tradiční přítomnost těžkého průmyslu v regionu), což se odráží také v početném zastoupení industriálních památek vč. několika památkově chráněných dolů na Ostravsku. V regionu se ovšem nenacházejí technické kulturní památky nejenom hornického charakteru, ale také památky hutnictví (Vítkovické železárny), památky železniční dopravy (např. nádraží Ostrava-Svinov, nádraží Ostrava-střed, Opava, Bohumín), památky chemického průmyslu (Ostrava, Bohumín), památky textilního průmyslu (Markvartovice, Krnov). Značná koncentrace technických památek těžního a hutního průmyslu, který přinesl části regionu zásadní rozvoj, patří zajisté ke specifickým rysům kraje. Mezi technické památky jsou řazeny také mosty, větrné mlýny, vodní náhony, aj. Charakter pohraničního regionu dotváří stopy čs. liniového vojenského (např. pohraniční opevnění Hlučín – Darkovičky). (MSK, *Koncepce podpory památkové péče v Moravskoslezském kraji na období 2010–2013*).

Zdůraznění nejvýraznějších prvků památkového fondu (objektů, souborů či chráněných území) významných v konkrétních specifických krajinách bude, pokud se ukáže, že takové prvky na území kraje jsou rozlišitelné, předmětem dalších etap studie. První etapa studie pouze konstatuje přítomnost jevů zákonem chráněných, kterým (automaticky) přiznává větší cennost (nikoli význam v charakteru krajiny), než prvkům bez zákonné ochrany.

3.4. Kulturní a historické hodnoty

ARCHITEKTONICKÉ HODNOTY

Asi nejtypičtějšími znaky kulturní a historické charakteristiky krajiny jsou dochované historické prvky, objekty a jejich soubory (architektonické hodnoty). Může jít o objekty chráněné jako kulturní či národní kulturní památky, případně části území vymezených jako památkové rezervace, památkové zóny či muzea v přírodě (skanzeny), ale i o objekty památkově nechráněné, přesto s výrazně dochovanými formami, detaily, tradičními materiály a regionálními znaky, o objekty lidové architektury i o stavby tzv. velké (vysoké, oficiální) architektury. Tyto dochované architektonické prvky a struktury dokládají historický vývoj území a jsou odrazem místních přírodních, sociálních a kulturních podmínek (klimatické vlivy, úrodnost kraje, snadná dostupnost materiálu, vliv vyspělejšího prostředí), které dodaly stavbám jednotlivých regionů jejich osobitý výraz a zároveň je jasně odlišily a vymezily ve vztahu k regionům ostatním.

Vedle prehistorických stop vývoje krajiny (archeologické památky), které se v krajině projevují obvykle nepříliš výrazně či vůbec, představují architektonicky cenné objekty a soubory širokou škálu typů staveb všech historických období. Patří sem objekty spojené s životem šlechty a aristokracie (hrady, hradní areály, zříceniny – v Moravskoslezském kraji například Hukvaldy, Starý Jičín, Štramberská Trúba, Slezskoostravský hrad, Sovinec, Vikštejn, Vildštejn, Šostýn, Fulštejn, Rabenštejn, Fürstenwalde –, zámky, zámecké areály, zámečky – v Moravskoslezském kraji například Frýdek, Kunín, Nový Jičín, Studénka, Fryštát, Šilheřovice, Hradec nad Moravicí, Raduň, Bruntál, Kravaře, Bartošovice, Fulnek, Stará Ves nad Ondřejnicí, Hlučín, Linhartovy, Dolní Benešov, Dívčí Hrad, Slezské Rudoltice, Jindřichov –, letohrádky, venkovské vily, tvrze, areály tvrzí, zříceniny tvrzí, tvrziště...), objekty sakrální architektury (kostely a kaple – v Moravskoslezském kraji například typické dřevěné kostelíky jako sv. Bedřicha na Bílé, Božího těla v Gutech, sv. Cyrila a Metoděje na Hřčavě, Nejsvětější Trojice na Gruni, sv. Prokopa a sv. Barbory mezi Kunčicemi a Čeladnou, sv. Ondřeje v Hodslavicích, Všech svatých v Sedlišťích u Frýdku-Místku, sv. Antonína Paduánského na hoře Prašivá, Povýšení sv. Kříže v Bystřici nad Olší, sv. Mikuláše v Nýdku, sv. Petra a Pavla v Albrechticích, Nanebevstoupení Páně v Dolních Marklovicích –, poutní místa, špitály, kláštery a jejich areály, funerální architektura vč. hřbitovů, objekty navázané na poutní cesty – zájezdní hostince, hospice, pobočná poutní místa...), tradiční hospodářské objekty (dvory, stodoly, sýpky, mlýny, hamry...), historická architektura měst (měšťanské domy, radnice, brány a opevnění, masné krámy...), objekty lidové architektury (stavby s dochovanou architektonickou formou, měřítkem, detaily, hmotami, tradičními materiály – objekty pro bydlení, hospodářské stavby i drobná architektura... v Moravskoslezském kraji například národopisný areál Dolní Lomná, Komorní Lhotka, Kotulova dřevěnka a další), objekty průmyslového dědictví (továrny, manufaktury, technologie, mlýny – na území Moravskoslezského kraje například časté větrné mlýny např. větrný mlýn v Bravinném, větrný mlýn v Hlavnici, větrný mlýn v Cholticích –, ale i vodní mlýny – např. Lesní mlýn), technické památky (přehrady, mosty – například obloukový most přes řeku Olši –, viadukty, těžební věže – v Moravskoslezském kraji například důl Michal, hornické muzeum OKD na úpatí vrchu Landek, areál Dolních Vítkovic, těžní věž dolu Jindřich, vápenné pece ve Vendryni a další –, vojenské památky – například areál československého opevnění Hlučín – Darkovičky, památník armády ČR a čs. opevnění Opava-Milostovice, památník II. světové války v Hrabyni), objekty zahradní architektury (parky a zahrady), drobná sakrální architektura (kříže, křížky, sochy, morové sloupy, boží muka, kaple, kapličky, křížové cesty, smírčí kameny...) a další drobná architektura a topografické památky (pomníky, hraniční kameny, mezníky, rozcestníky, příkopy, triangulační a zeměpisné památky...). Forma těchto objektů (konstrukční, materiálové a architektonické ztvárnění) je – zejména v oblasti mimo vysokou architekturu – výrazně místně podmíněna a podílí se na rázovitosti a nezaměnitelném charakteru jednotlivých regionů České republiky (tzv. regiony lidové architektury) (KUPKA 2010).

S otázkou lidové architektury souvisí problematika její regionalizace. Na území Moravskoslezského kraje lze vymezit několik regionů lidové architektury. Jedním z nich je jesenická oblast, hornatá a zalesněná krajina, která byla oproti úrodným slezským nížinám zemědělsky osídlována až ve 13. až 14. století v souvislosti s vrcholně středověkou kolonizací (tzv. vnější kolonizace), které odpovídala údolní lánová struktura venkovských sídel (také vlivem konfiguraci horského terénu). Tato zástavba byla charakterizovaná lineárně rozptýlenou zástavbou s domy situovanými ve větších vzdálenostech po obou stranách komunikace

a údolím protékajícího vodního toku. Hovoří se zde o jesenickém domu (dobová forma východosudetského domového typu). Dalším svébytným regionem byla již prehistoricky osídlená Opavská pahorkatina, charakterizovaná mírně zvlněným terénem. Stejně jako v ostatních regionech Slezska se zde prolínaly všechny přítomné národnostní okruhy. Urbanistická forma vesnic byla silničního nebo návesního charakteru. Oboustranné silniční uspořádání je často střídáno jednostrannou řadovou vsí, zejména v souvislosti s nepříznivým průběhem terénního profilu. Dobovou formou východosudetského domového typu na území Opavska byl tzv. opavský dům, v rámci opavského domu je pak odbornou literaturou ještě rozeznáván hlučínský dům.

V Ostravské pánvi se setkáme s těšínskoslezským domem nížinného typu, nazývaným též dům ostravský. Oblast je charakterizována dlouhými řadovými vesnicemi, ve kterých převažuje štítová orientace domů soustředěných po jedné nebo obou stranách vodního toku a komunikace. V Podbeskydské pahorkatině, osídlované až ve 13. až 14. století, se ustálil karpatský typ těšínskoslezského domu. Některé vyšší polohy byly osídleny až kolem 15. století. Obce nemají pravidelný půdorys, ale tvoří rozptýlenou zástavbu dvorcového uspořádání. Větší stupeň zastavění lze zpravidla sledovat pouze ve společenském centru. V odborné literatuře se setkáme i se zúženým označením jablunkovský dům, užívaným pro domovou formu těšínskoslezského domu (více <http://www.lidova-architektura.cz>).

Pro identifikaci krajinných oblastí na území Moravskoslezského kraje a stanovení cílových charakteristik krajiny není možné (ani účelné) v celokrajském měřítku identifikovat všechny historické objekty na území kraje, od litinového křížku u cesty (drobná sakrální architektura) po zámecký areál. Co se týče problematiky regionů lidové architektury, tj. zda se uplatní při vymezení specifických krajin, bude ověřeno v další etapě studie. Na základě prvních analýz se ukazuje, že se lidová architektura na území MSK projevuje v krajině okrajově, především v rámci sídel (významnější pro identifikaci krajinných oblastí bude urbanistická struktura sídel než jednotlivé objekty) a není tedy pravděpodobné, aby se lidová architektura (region lidové architektury) stala významnějším atributem jednotlivých krajinných oblastí.

Do mapové kompozice *Kulturně historické charakteristiky území* (výkresy II.A, II.B) v měřítku 1:100.000 byly v rámci posouzení území z hlediska dochovaných stop historického osídlení vybrány jen nejdůležitější jevy, přičemž bylo pro jejich výběr využito dostupných materiálů Moravskoslezského kraje (ÚAP, ZÚR, Koncepce OP):

Do mapy byly zahrnuty především objekty a soubory, jejichž cennost je indikována nějakým institutem státní památkové péče dle zák. 20/1987 Sb., z nichž jsou některé (nejvýznamnější) specifikovány dle typu, a další významné objekty spoluvytvářející identitu Moravskoslezského kraje. Do mapy jsou tedy zaznamenány vrstvy:

- ⇒ Národní kulturní památka
- ⇒ Ostatní nemovitě kulturní památky
- ⇒ Zámek, hrad nebo zřícenina
- ⇒ Dřevěný kostelík, větrný mlýn
- ⇒ Místo s významnými památkami lidové architektury
- ⇒ Významná sakrální stavba (zároveň hodnota duchovního významu)

⇒ Historická zahrada a park (zároveň krajinná struktura).

Některé z výše uvedených objektů (staveb a souborů), zákonem chráněných i zákonem nechráněných, mohou být zároveň kulturními dominantami krajiny, tj. je krajinnými prvky či složkami v krajině nebo dochovanými stopami kultivace krajiny, jejichž význam je nesporný z historického hlediska, architektury či jiného oboru lidské činnosti a které ve svém projevu převládajícím způsobem ovlivňují znaky charakteristik krajinného rázu (VOREL – KUPKA, 2011). V případě dominant se dostáváme k dalším tematickým okruhům, proto bude vrstva „významná stavební dominanta“ uvedena ve výkrese *III. A Civilizační charakteristiky území* a vrstva „kulturně-historická dominanta nadregionálního významu“ ve výkrese *IV.A Vizuální charakteristiky území*.

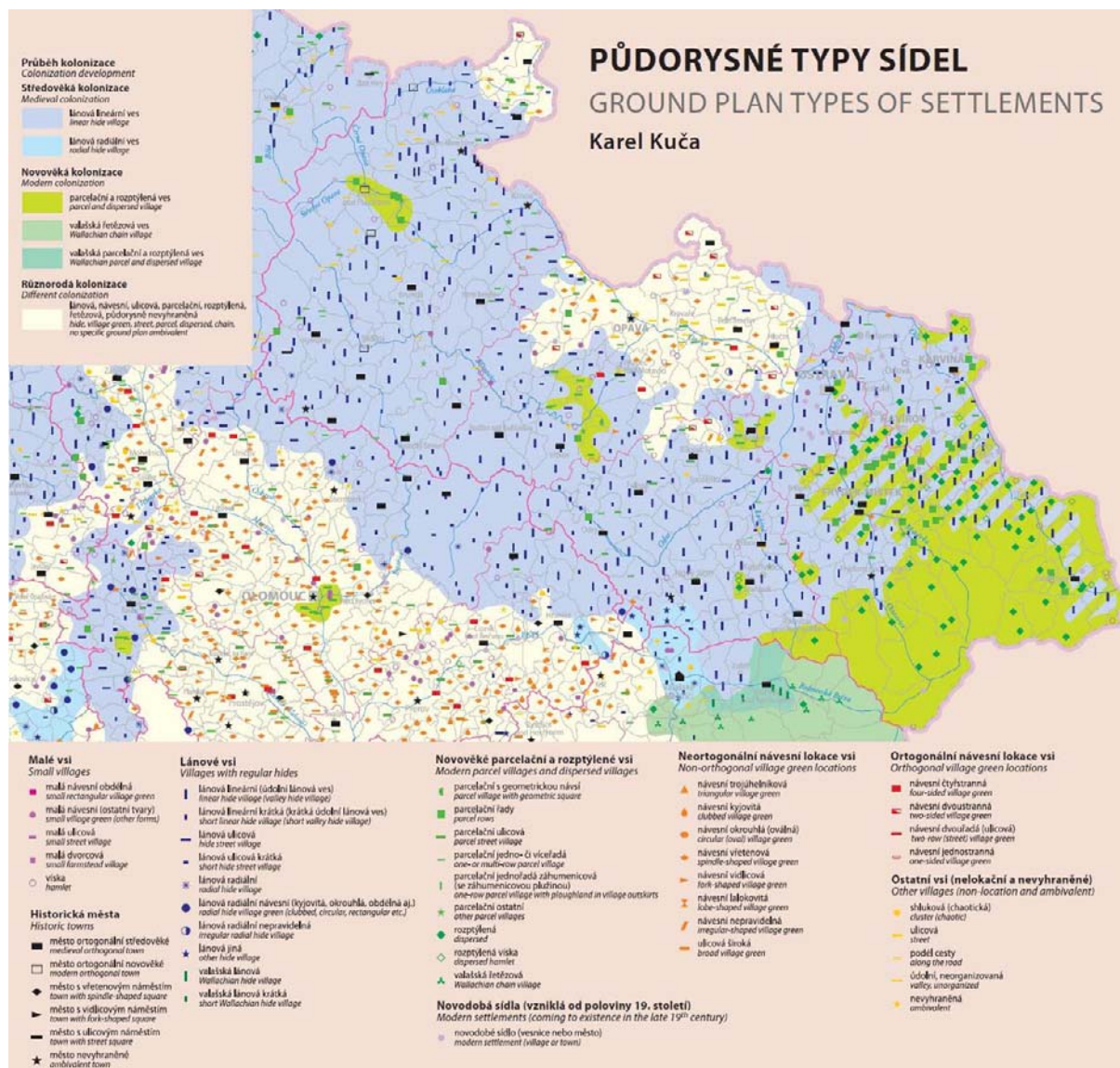
URBANISTICKÉ HODNOTY

Dalším významným aspektem, opět výrazně regionálně podmíněným, je vedle samotných objektů a jejich souborů i struktura osídlení a dochovaná urbanistická struktura sídel (urbanistické hodnoty). Každé sídlo má svou charakteristickou urbanistickou (prostorovou) strukturu, která zahrnuje kompozici prostorů, jejich orientaci, tvar, artikulaci a gradaci, hierarchizaci a dimenze. Jejím základem je půdorysná struktura sídla, tj. půdorysné linie náměstí, návsí, ulic a dalších komunikací, parcelace a půdorysná a hmotová skladba zástavby. Právě urbanistická struktura, která vykazuje výrazně větší stabilitu a setrvačnost než vlastní architektura, je mnohdy vůbec nejstarším hmotným dokladem existence sídla (KUČA – KUČOVÁ 2000). Nutnost ocenění a ochrany dochované urbanistické struktury historických jader sídel není zdaleka tak všeobecně vnímána a přijímána jako ochrana jednotlivých objektů a souborů. V mnoha případech totiž není uznávána jako hodnota a cenný – mnohdy v daném sídle nejčinnější a nejcitelnější – doklad vývoje daného sídla. Památková péče v tomto případě saturuje ochranu pouze nejčinnějších lokalit formou památkových zón a rezervací, kde nesmí být půdorysná struktura památkově chráněného sídla měněna (KUČA – KUČOVÁ 2000), v ostatních případech je nutná neustálá osvěta a vzdělávání, aby se tento znak kulturní a historické charakteristiky krajiny stal všeobecně oceňovanou – a tudíž chráněnou (a to ne nutně institucionálně) – hodnotou (KUPKA 2010).

Pro identifikaci krajinných oblastí na území Moravskoslezského kraje a stanovení cílových charakteristik krajiny není možné (ale především ani účelné) v celokrajnském měřítku identifikovat míru dochovanosti (od kompaktně dochovaných až po torza původní struktury) urbanistické struktury všech sídel (vesnic i měst). Do mapové kompozice *Kulturně historické charakteristiky území (II.A, II.B)* v měřítku 1:100.000 byly v rámci posouzení území z hlediska dochovaných stop historického osídlení vybrány jen nejdůležitější jevy, přičemž bylo pro jejich výběr využito dostupných materiálů Moravskoslezského kraje (ÚAP, ZÚR, Koncepce OP):

Lze předpokládat, že nejčinnější a unikátní urbanistické celky jsou ošetřeny nějakým institutem státní památkové péče dle zák. 20/1987 Sb. (památkové zóny a památkové rezervace). Vedle toho jsou uvedena další sídla, u nichž byla v dřívějších analýzách prokázána dostatečná cennost urbanistické struktury. Do mapy jsou tedy zaznamenány vrstvy:

- ⇒ Památková rezervace – MPR, VPR, APR
- ⇒ Památková zóna – MPZ, VPZ

Obr. 3.6: Půdorysné typy sídel (HRNČIAŘOVÁ, Tatiana – MACKOVČIN, Peter – ZVARA, Ivan et al., Atlas krajiny České republiky. Praha: MŽP ČR, Průhonice: VÚKOZ, v.v.i., 2009, ISBN 978-80-85116-59-5)

Vedle jevů, které podléhají ochraně dle Památkového zákona je pro vymezení typů krajiny a pro definování cílových kvalit krajiny zajímavé posouzení dalších aspektů urbanistického vývoje sídel na území kraje. Atlas krajiny České republiky (2009) vymezuje půdorysné typy sídel na území ČR. Je zjevné, že na výškovém i půdorysném uspořádání sídel se výrazně podílely rozdílné klimatické a přírodní podmínky, stejně jako doba jejich vzniku, průběh historického vývoje, sociálního rozvrstvení, ale i stavební tradice a inspirační zdroje. Zcela se liší osídlení dynamicky se rozvíjejících úrodných nížin ve staré sídelní oblasti, horských a podhorských oblastí s rozvinutou nezemědělskou výrobou či zaostávající odlehlé a málo úrodné kraje, ekonomicky a populačně stagnující. V některých regionech převládají urbanistické formy semknuté (návěsní vesnice, řadové vesnice ulicové nebo silniční, hromadné /shlukové/ vesnice) jinde spíše formy rozptýlené (údolní lánové vesnice, osídlení samotami).

Urbanistická struktura (pokud je dochovaná a dosud v krajině patrná) a dochovaná struktura osídlení je tedy pro jednotlivé regiony stejně typická jako dochovaná architektura a její formy a může sloužit cílům této studie.

Z hlediska postupu kolonizace je území Moravskoslezského kraje velmi pestré. Osoblažsko, Opavsko a Hlučínsko je zařazeno ke krajinám různorodé kolonizace, kde se objevují jak vsi návesní, tak sídla nelokační, většina kraje náleží ke krajině středověké kolonizace s převahou lánové lineární vsi, Jablunkovsko, Beskydy, části Frýdecko-Místecka, Těšínska, Třinecka a další enklávy patří ke krajině novověké kolonizace s převahou parcelační a rozptýlené vsi. Charakter převažující urbanistické struktury sídel může hrát určitou roli při identifikaci krajinných oblastí a stanovení cílových charakteristik krajiny, a proto bude řešeno v dalších etapách studie.

KRAJINNÉ STRUKTURY

Všeobecné povědomí o ochraně historických děl v krajině a v sídlech, formované přibližně na přelomu 19. a 20. století, se postupně posunuje od jednotlivých stavebních památek přes památkové soubory až ke kulturní krajině a historickým objektům, které stavební památky doprovázejí, tj. zahradám, parkům, případně celým krajinným segmentům (BOUČEK – ŠUBR 2000). Kulturní charakteristiku krajiny totiž zdaleka nevytvářejí jen objekty, jejich soubory a dochované urbanistické celky. Sama krajina obsahuje velké množství dochovaných struktur, od dochované cestní sítě (historické stezky a trasy doprovázené úvozy, mostky, lávkami, dřevinným doprovodem – například úzkokolejná dráha Třemešná ve Slezsku – Osoblaha, trať Suchdol nad Odrou – Odry – Budišov nad Budišovkou, trať Krnov – Olomouc v úseku Valšov – Dětrichov, trať Bruntál – Malá Morávka, dochované úvozy volské stezky v oblasti Blahutovice, Polouvsí, Hůrka, Bartošovice ad.) přes historické hospodářské úpravy (rybníky, rybníční soustavy, náhony, hráze, nádrže – například Weissshuhnův kanál), dochované struktury zeleně (historické parky a zahrady, aleje, bažantnice, obory, lovecké revíry...), významné artefakty technické činnosti člověka a exploatace krajiny (studny, mlýnské náhony, lomy, doly, haldy, pískovny, štěrkovny, umělé terénní útvary, těžební zařízení), dochovanou strukturu plužiny různých typů (snosy, tarasy, zídky z kamenů, doprovodná vegetace), humna (stodoly, stáje, špejchary, kůlny, seníky, sklepy, ploty, zídky, ohrady, zahrady, sady, záhumenky, políčka, louky, pastviny, vinice...) až po stopy tradičních a regionálně podmíněných způsobů hospodaření (struktura orné půdy, louky, ovocné sady, pastviny, zahrady, chmelnice, vinice, meze). Pozemková struktura spolu s polními cestami vytváří systém krajinných linií utvářejících dynamiku a vzájemné estetické souvislosti v krajinné kompozici, počet a prostorové rozmístění pěstovaných plodin podmiňuje barevnost, tvarovost, měřítko a časovou proměnlivost krajinné skladby (MAREČEK 2001). Neopominutelná je nejen sama charakteristická sídelní struktura (typy sídelní struktury), ale i stopy zaniklých osad a krajinných struktur zejména v regionech, které byly postiženy poválečným odsunem německého obyvatelstva. V řadě těchto oblastí jsou dochované zbytky zaniklých sídel (ruiny, torza zástavby) a struktur (typická vegetace, cestní síť, krajinářské úpravy). K nejvýznamnějším pak patří dochované krajinářské kompozice (komponovaná krajina záměrně navržená a vytvořená člověkem – v Moravskoslezském kraji se více méně nevyskytuje) a hospodářské feudální celky (KUPKA 2010).

Pro identifikaci krajinných oblastí na území Moravskoslezského kraje a stanovení cílových charakteristik krajiny byly do mapové kompozice *Kulturně historické charakteristiky území (II.A, II.B)* v měřítku 1:100.000 vzaty v potaz jen nejvýraznější jevy, které byly prokázány předchozími analýzami zpracovanými do dostupných materiálů Moravskoslezského kraje (ÚAP, ZÚR, Koncepce OP). Do mapy jsou tedy zaznamenány vrstvy:

- ⇒ Historické krajinné struktury
- ⇒ Území s (prokázanými) archeologickými nálezy
- ⇒ Historický park a zahrada (zároveň architektonická hodnota)

Obr. 3.7: Mapový list A3. Analýza dochovanosti krajinných struktur byla provedena především porovnáním map druhého vojenského mapování, ortofotomap z 50. let 20. století a současných leteckých snímků.

Vedle analýzy dostupných materiálů (ÚAP, ZÚR, Koncepce OP) a z nich použitých mapových vrstev (viz výše) byla provedena analýza dochovaných krajinných struktur a míry přeměny krajiny člověkem na základě porovnání stávajících ortofotomap Moravskoslezského kraje (2009) a map druhého vojenského mapování (v měřítku 1:28.800) z první poloviny 19. století, a to i se zřetelem na ortofotomapy kraje z roku 1955, případně (pro ověření a v části kraje, pro kterou není Františkovo mapování k dispozici) na císařské otisky Stabliního katastru (v měřítku 1:2.880). Druhé vojenské mapování (Františkovo) proběhlo na území celé tehdejší monarchie v období 1807 až 1869. Na rozdíl od předchozího josefského mapování Františkovo předcházelo budování souvislé trigonometrické sítě, která sloužila nejen vojenskému mapování, ale také mapování katastrálnímu započatému v roce 1816, které bylo později použito jako podklad pro mapování vojenské. Mapy Františkova mapování jsou zajímavým a užitečným zdrojem údajů pro poznání vývoje krajiny a jejich měřítko je velmi vhodné pro zkoumání krajiny a její proměny. Území Moravskoslezského kraje bylo rozděleno na 32 mapových listů druhého vojenského mapování, 32 mapových listů aktuálních ortofotomap (2009) a archivních ortofotomap (1955). Porovnáním mapových podkladů byla z hlediska dochovanosti různých krajinných struktur (rozložení funkčních ploch, struktura plůžiny, urba-

nistická struktura sídel, cestní síť ad.) vymezena svěbytná území, která budou sloužit jako podklady pro následné vymezení typů krajiny a pro definování cílových kvalit krajiny.

Osoblaha

Základní informace

název KÚ	Osoblaha
kód KÚ	713295
obec	Osoblaha
rozloha (ná ÚS)	1636,8 ha

Informace z ÚHDP

orná půda	vínice	zahrady	ovocné sady	travní plochy	lesní pozemky	vodní plochy	zastavěné plochy	ostatní plochy	součet
1161,23 ha	-	28,9 ha	-	25,09 ha	173,06 ha	36,18 ha	11,7 ha	207,56 ha	1648,12 ha
70,46 %	-	1,75 %	-	1,62 %	10,67 %	2,2 %	0,71 %	12,59 %	

počet parcel	počet parcel zc	mosty a ČP	budovy a Č.a.s.	budovy bez č.	vodní díla
1342	-	170	-	198	-

Poznámky
 Území - ortofoto 1995
 Území - ortofoto 2008
 Vstupní a výstupní mapování
 do státního katastru - jeh. a dopravní

Orientační měřítka v kraji 500 X 500 m.

Obr. 3.8: Osoblaha. V případě potřeby byly dochované struktury analyzovány na císařských otiscích Stablinního katastru. Takovéto tabulky byly vytvořeny pro všechna katastrální zemí v MSK.

Na základě výše uvedené analýzy bylo na území Moravskoslezského kraje vymezeno pět typů území v závislosti na posouzení dochovanosti krajinné struktury. Tato specifická území nepokrývají celoplošně celé území kraje, neboť se neřešily rozsáhlé plochy lesů (Jeseníky, Beskydy) a dále určité krajinné segmenty, které jsou z hlediska hodnocení indiferentní, těžko zařaditelné (nevynikají žádnými charakteristickými strukturami). Hodnocení probíhalo v měřítku (optikou) celého kraje, tudíž se při vymezení specifických území neuplatnily pouze ojedinělé prvky a torza struktur, které při celkovém pohledu nehrají v dané krajině významnější roli ani struktury, které jsou dochovány uvnitř sídel či uvnitř lesních celků.

Kategorie A (se zřetelně dochovanou krajinnou strukturou) – představuje krajiny se zřetelně dochovanými krajinnými strukturami, obvykle pozůstatky historického členění plující (vegetační pásy, snosy, cesty), vodohospodářské úpravy (rybníční soustavy doložené před rokem 1850), které mohou (a obvykle i jsou) neúplné, místně setřené, přesto v krajině významné, spoluurčují její charakter. Jsou doplněné částečně dochovanou cestní sítí, sídelní strukturou a částečně i urbanistickou strukturou sídel (opět ne zcela, ale dosud zřetelně). Tyto krajinné segmenty se ve větší míře objevují především v podhůří Jeseníků ve východní části Moravskoslezského kraje, ojediněle i v jiných částech kraje.

Kategorie B (s částečně dochovanou krajinnou strukturou) – zemědělská (lesoplní) krajina s torzy a dosud zřetelnými stopami historických krajinných struktur, které však nejsou

natolik dochované, aby byla daná krajina zařazena do kategorie A. Jedná se především jednak o krajiny se stopami historického členění plužiny (podhůří Jeseníků, Krnovsko, Vítkovsko, Novojičínsko), jednak o krajiny s dosud výraznou charakteristickou strukturou slezské rozptýlené zástavby (Třinecko, Karvinsko, Jablunkovsko).

Kategorie C (historická zemědělská krajiny bez výraznějších dochovaných struktur) – zemědělská (lesoplní krajina) dosud venkovského charakteru, s ojedinělými stopami historických krajinných struktur, které jsou však většinou nevýrazné či setřené, přesto s dochovanou sídelní strukturou, nepříliš výrazně narušenou novodobými prvky a strukturami.

Kategorie C1 (historická zemědělská krajina pohraničního charakteru) – specifický typ zemědělské krajiny ovlivněné vysídlením pod druhé světové válce (periferní charakter, zaniklá sídla a osady, setřené urbanistické struktury, úbytek obyvatel). Historické krajinné struktury nejsou výrazné, mnohde setřené, ovšem bez výrazného narušení novodobými strukturami. Na území Moravskoslezského kraje se jedná o specifickou krajinu Osoblažska.

Kategorie D – (s výrazně přeměněnou krajinnou strukturou) – krajina oproti srovnávanému období první poloviny 19. století výrazně přeměněná, s více méně setřenými historickými krajinnými strukturami nahrazenými strukturami novými (ovšem při zachování stop jednotlivých prvků staršího stavu). Na území Moravskoslezského kraje je to především krajina ovlivněná rychlou urbanizací (okolí velkých měst), industrializací a těžbou (Ostravsko, Karvinsko, Třinecko, Frýdecko-Místecko), dopravou (Jablunkovský průsmyk) a vodními díly (v. n. Slezská Harta, Kružberk, Žernmanice, Těrlicko ad.).

Pro identifikaci krajinných oblastí na území Moravskoslezského kraje a stanovení cílových charakteristik krajiny byly do mapové kompozice *Kulturně historické charakteristiky území* (výkresy II.A, II.B) v měřítku 1:100.000 jsou tedy zaznamenány vrstvy:

- ⇒ Krajina se zřetelně dochovanou krajinnou strukturou (A)
- ⇒ Krajina s částečně dochovanou krajinnou strukturou (B)
- ⇒ Historická zemědělská krajina bez výraznějších dochovaných struktur (C)
- ⇒ Historická zemědělská krajina pohraničního charakteru (C1)
- ⇒ Krajina s výrazně přeměněnou krajinnou strukturou (D)

DĚDIČNÉ HODNOTY ÚZEMÍ, IDENTITA KRAJINY, DUCHOVNÍ ODKAZ

V rámci kulturní a historické charakteristiky krajiny je evidentní, že vedle hmotných památek a dochovaných struktur existuje něco jako duchovní, nehmotná hodnota krajiny, paměť krajiny, *genius loci* (NORBERG-SCHULZ 1994) či význam místa. Tento fakt je koneckonců alespoň implicitně obsažen i v naší legislativě. Stavební zákon (č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu), když definuje cíle územního plánování, hovoří o ochraně a rozvíjení přírodní, kulturní a civilizační hodnoty území, včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví a o ochraně krajiny jako podstatné složky prostředí života obyvatel a základu jejich totožnosti (§18, odst. 4). Podobně zákon o ochraně přírody a krajiny (č. 114/1992 Sb.) hovoří o krajinném rázu, tedy o přírodní, kulturní a historické charakteristice určitého místa či oblasti, který je chráněn před činnostmi snižující jeho estetickou

a přírodní hodnotu (§12, odst. 1). V obou případech se mimo jiné hovoří o kulturní hodnotě nebo charakteristice krajiny či území. Slovo kultura pochází z latiny a doslova znamená „to, oč je třeba pečovat“ a původně se užívalo pro pěstování kulturních plodin. Marcus Tullius Cicero začal označovat kulturou záležitosti související s činnostmi duchovními. Tím došlo k posunutí pojmu od obdělávání půdy k pěstění ducha. Dnes se tento pojem používá v různých oblastech a označuje to, co je odkázáno na soustavnou lidskou péči a co by bez ní zaniklo. Slovník cizích slov definuje kulturu jako *historicky podmíněný souhrn hmotných a duchovních hodnot vytvořených a vytvářených lidstvem v procesu společenské a historické praxe a charakterizující historicky dosažený stupeň ve vývoji společnosti* (KLIMEŠ 1983). V této definici je nutné zdůraznit právě zmínku o souhrnu duchovních hodnot.

V Evropské úmluvě o krajině, která je od roku 2004 součástí i našeho právního řádu, se Česká republika zavázala právně uznat krajinu jako základní složku prostředí, v němž obyvatelé žijí, jako výraz rozmanitosti jejich společného kulturního a přírodního dědictví a základ jejich identity (EÚK publikována pod č. 13/2005 Sb. m. s., čl. 5, písm. a). V závěrech 16. zasedání Výboru pro světové dědictví z prosince 1992 v Santa Fé se objevuje jako kategorie kulturní krajiny termín asociativní krajina, tj. krajina, která v sobě uchovává hodnoty přírodního prvku na pozadí náboženských, uměleckých nebo kulturních asociací, přičemž materiální složky v takové krajině mohou být nevýznamné nebo mohou dokonce scházet (La Petite Pierre, France, 24–26. October 1992). Pojmy kulturní dědictví krajiny, její identita, náboženské, umělecké či kulturní asociace či historická osobitost místa tedy implikují existenci nehmotné hodnoty, nehmotné paměti krajiny. Je tedy zřejmé, že existuje řada míst, která mají určitý hlubší význam a tím se podílejí na vytváření identity a vlastní totožnosti krajiny. Jsou to místa se vztahem k významným historickým osobnostem či významným historickým událostem, území s mimořádným *geniem loci*, pozůstatky uzavřených částí dějin, představující nezaměnitelnou hodnotu, nesmazatelné znamení a pečeť historicky těmto místům vtisknutou. Velice často jsou tato místa doprovázena dalšími hodnotami hmotnými, památkovými, přírodními či estetickými. Podstata jejich cennosti a významu však tkví hlouběji než v těchto hmotných artefaktech. Většinou mají tato území nějaký typ zákonné ochrany (krajinné památkové zóny, kulturní památky a jejich ochranná pásma, přírodní parky), leckdy však péče o tato místa nespadá či nemusí spadat do režimu legislativy upravující ochranu movitého a nemovitého kulturního dědictví, nejsou prohlášeny ani za kulturní památku, ani nejsou sbírkovým předmětem. Přesto mají pro uchování historické paměti neodmyslitelný význam (KUPKA 2009, KUPKA 2010). Můžeme tedy hovořit o dědičných hodnotách území, o lokalitách, které vytvářejí dlouhodobou identitu lidí s oblastí, nesou její duchovní odkaz (místa historických událostí, poutní místa a cesty, rodiště a působiště významných osobností – na území Moravskoslezského kraje například Sigmund Freud / Příbor, Leoš Janáček / Hukvaldy, Jan Amos Komenský / Fulnek, Johan Gregor Mendel / Hynčice u Oder, František Palacký / Hodslavice aj.). Svěbytnými stavbami, které souvisí s budováním identity území, vtahu obyvatelstva ke krajině atd. jsou rozhledny a místa dalekého rozhledu (Lysá hora, Čantoryje, Kozubová, Praděd, Prašivá, Bílá hora, Kněhyně a další).

Pro identifikaci krajinných oblastí na území Moravskoslezského kraje a stanovení cílových charakteristik krajiny je velmi obtížné zapracovat do mapové kompozice *Kulturně historické charakteristiky území (II.A, II.B)* v měřítku 1:100.000 jevy typu *genius loci*, identita, duchovní význam a podobně. K objektivizaci těchto hodnot mohou sloužit některé jevy uvedené v materiálech Moravskoslezského kraje, přičemž není možné tuto kapitolu exaktně popsat

(objektivizovat tak intimní kategorie jako vztah jednotlivých lidí k jednotlivým místům). Do mapy jsou tedy zaznamenány vrstvy, které mohou souviset:

- ⇒ Významná sakrální stavba (zároveň architektonická hodnota)
- ⇒ Rodiště / působiště významné osobnosti
- ⇒ Kulturní dominanta (zahrnuta do výkresu *Vizuální charakteristiky území*).

3.5. Kategorizace kulturních hodnot

Při mapování jednotlivých jevů (znaků) kulturní a historické charakteristiky je zjevné, že tyto nemohou mít stejnou hodnotu (cennost, dobu), význam (významem rozumíme určitý podíl znaku nebo hodnoty v celkovém výrazu krajiny) ani projev (VOREL et al. 2004). Dalším krokem je tedy vedle identifikace znaků a hodnot klasifikace území podle kulturně historických kvalit od zvláště cenného – unikátního až po znehodnocené. Hodnoty chráněné zákonem i hodnoty nechráněné byly klasifikovány třístupňovou škálou (+3 / +2 / +1), do které byly jednotlivé jevy zařazeny. Superpozicí vrstev pak mohou vznikat mapy klasifikace jevů kulturní a historické charakteristiky (kategorizace dle krajinných hodnot – výkres II.B), převážně na principu modelu maximální hodnoty tj., že v daném území se projeví vždy jen hodnota nejvyšší (nejcennější, maximální), v odůvodněných případech pak také součtem bodových hodnot.

Nejcennější jevy (klasifikace **+3**) představují unikátní lokality, které tvoří nejcennější součást památkového fondu celostátního významu. Jejich cennost je indikována některým z nevyšších stupňů památkové ochrany.

Jsou to především národní kulturní památky (vč. případného ochranného pásma) dle §4 Památkového zákona: Kulturní památky, které tvoří nejvýznamnější součást kulturního bohatství národa, prohlašuje vláda České republiky nařízením za národní kulturní památky a stanoví podmínky jejich ochrany.

V kategorii nejcennějších jevů jsou dále uvedeny památkové rezervace (vč. případného ochranného pásma) dle §5 Památkového zákona: Území, jehož charakter a prostředí určuje soubor nemovitých kulturních památek, popřípadě archeologických nálezů, může vláda České republiky nařízením prohlásit jako celek za památkovou rezervaci a stanovit podmínky pro zabezpečení její ochrany.

V kategorii velmi cenných jevů (klasifikace **+2**) jsou uvedeny další prvky a struktury chráněné zákonem, které nedosahují nejvyšší úrovně (památkových rezervací a národních kulturních památek), ale jejich vyšší cennost než běžná je indikována chráněnými zájmy státní památkové péče.

Jsou to především ostatní kulturní nemovité památky (vč. případného ochranného pásma) dle §2 Památkového zákona: Za kulturní památky podle tohoto zákona prohlašuje ministerstvo kultury České republiky nemovité a movité věci, popřípadě jejich soubory, které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, jako projevy tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické, které mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem.

Z památkově chráněných území jsou to pak památkové zóny (vč. případného ochranného pásma) dle §6 Památkového zákona: Území sídelního útvaru nebo jeho části s menším podílem kulturních památek, historické prostředí nebo část krajinného celku, které vykazují významné kulturní hodnoty, může Ministerstvo kultury po projednání krajským úřadem prohlásit za památkovou zónu a určit podmínky její ochrany.

Jevy zachycené do mapové kompozice *Kulturně historické charakteristiky území (II.A, II.B)* v měřítku 1:100.000 – historická zahrada a park, zámek, hrad a zřícenina, významná sakrální stavba, dřevěný kostelík, větrný mlýn, místo s významnými památkami lidové architektury – jsou klasifikovány dle toho, zda (nebo spíše jakou) památkovou ochranu požívají (NKP, KP, PR, PZ), případně, pokud nejsou chráněny dle památkového zákona, náleží do kategorie +1.

V kategorii **+2** jsou dále krajiny s výrazně dochovanými krajinnými strukturami (dochovaná struktura členění plužiny ad.) – tj. plochy zařazené v rámci analýzy dochovanosti krajinných struktur do kategorie A (se zřetelně dochovanou krajinnou strukturou).

V kategorii cenných jevů (klasifikace **+1**) jsou uvedeny další prvky, struktury a území, která byla pozitivně identifikována a zanesena do materiálů Moravskoslezského kraje (ÚAP, ZÚR, Koncepce OP) nebo identifikována na základě vlastních analýz, nedosahují však na nějaký typ institucionální ochrany. I přesto tyto prvky mají vyšší cenu než běžnou, neboť jsou důležité pro dotváření kulturní a historické charakteristiky krajiny, jejich projev v krajině je pozitivní, to znamená, že daná charakteristika působí v celkové krajinné scéně kladně (VOREL et al. 2004).

Jedná se jednak o výše uvedené jevy – historická zahrada a park, zámek, hrad a zřícenina, významná sakrální stavba, dřevěný kostelík, větrný mlýn, místo s významnými památkami lidové architektury – pokud nepožívají institucionální památkovou ochranu.

Dále jsou v kategorii +1 zařazeny vrstvy: území s (prokázanými) archeologickými nálezy a historické krajinné struktury (analogicky platí totéž, tj. pokud nepožívají institucionální památkovou ochranu), rodiště/působíště významné osobnosti (místa spojená s významnými osobnostmi obvykle zároveň požívají nějakou formu ochrany a jsou tudíž zařazena do vyšších kategorií) a zemědělská harmonická krajina. Do této kategorie také patří významné kulturní dominanty, pokud nejsou ve vyšší kategorii (zařazení do tématu *Vizuální charakteristiky území*).

Z hlediska krajinných struktur jsou v kategorii **+1** plochy zařazené v rámci analýzy dochovanosti krajinných struktur do kategorie B (s částečně dochovanou krajinnou strukturou).

Ostatní jevy, které pochopitelně také neodmyslitelně popisují kulturní a historickou charakteristiku území (sídla podle počtu obyvatel, administrativní členění) jsou zařazeny do kategorie běžných znaků (hodnot) **0**. V této kategorii jsou zařazeny z hlediska dochovaných krajinných struktur krajiny typu C a D (viz výše), které představují běžnou zemědělskou krajinu se svými specifiky, která budou zohledněna v další fázi studie při vymezení specifických krajin na území Moravskoslezského kraje.

Z hlediska dochovaných krajinných struktur je výrazně přeměněná krajina, která byla v rámci analýzy zařazena do kategorie D, klasifikována **-1**. Ovšem to neznámá, že v této přeměněné krajinné struktuře nejsou přítomny z hlediska kulturní a historické hodnoty velmi cenné segmenty a prvky, zařazené v kategoriích **+3 až +1** (objekty, areály a soubory). Stejně

tak i tyto nově vzniklé struktury (např. pozůstatky těžby), které setřely původní charakter zemědělské krajiny první poloviny 19. století, mohou v současné době nabývat kulturní hodnotu jako doklady posledních 200 let vývoje severní Moravy a Slezska. Tento zdánlivý rozpor, který vznikl výběrem srovnávaného období (1. polovina 19. století) bude řešen a komentován v rámci dalších fází studie, kdy budou podrobně hodnoceny jednotlivé vymezené krajiny.

3.6. Výkres Kulturně historické charakteristiky území

Výkres zobrazuje jevy, které jsou relevantní pro vyjádření soustředěnosti a cennosti kulturních a historických hodnot na území kraje. Rozložení jevů a hodnot a jejich charakter (např. historické krajinné struktury) může významně ovlivnit charakter krajiny. Takové jevy jsou významné pro vymezení specifických krajín a zejména se projeví v podmínkách pro zachování kvalit krajiny – cílové charakteristiky (kvality) krajiny.

Některé z uvedených hodnot však mají vlastní ochranu vyjádřenou zejména zákonem č. 20/1987 Sb. (památkový zákon) a v podmínkách ochrana krajinných hodnot se objevují automaticky. Význam některých z jevů však není v legislativě zakotven a jeho vyjádření v cílových charakteristikách bude důležité. Jedná se např. o kulturně-krajinnou dominantu, rodiště významné osobnosti, ostatní urbanisticky hodnotné soubory nebo již zmíněné historické krajinné struktury.

Nápadné je soustředění historických krajinných struktur v podhůří Hrubého Jeseníku, v oblastech Zlatohorska, Krnovska a dalších částí Nízkého Jeseníku – Bruntálsko, Budišovsko, ale také podél řeky Opavy a v podhůří Beskyd.

3.7. Výkres Kulturně historické charakteristiky území – kategorizace dle krajinných hodnot

Výkres II.B. shrnuje jevy kulturní a historické charakteristiky, kterým je přiřazena kategorie významnosti pro charakter krajiny a její cennost z hlediska kulturního a historického. Vzniká generalizovaný výstup, který ukazuje rozložení krajinných hodnot kulturně historického původu v území MSK. Kategorizace dle krajinných hodnot je uvedena v následující tabulce.

VÝKRES	PRVEK	HODNOTA
II.B	kulturně - krajinná dominanta	3
	kulturní památka - vliv na krajinu dominantní	3
	národní kulturní památka (NKP)	3
	památková rezervace (MPR, VPR, APR)	3
	krajina s výrazně dochovanou krajinnou strukturou (A)	2
	kulturní památka - vliv na krajinu spoluurčující - významné	2
	památková zóna (MPZ, VPZ, KPZ)	2
	historická zahrada a park	1
	historické krajinné struktury	1
	krajina s částečně dochovanou krajinnou strukturou (B)	1
	kulturní památka - vliv na krajinu spoluurčující - méně významné	1
	místo s významnými památkami lidové architektury	1

VÝKRES	PRVEK	HODNOTA
	ostatní urbanisticky hodnotné soubory	1
	rodiště/působíště významné osobnosti	1
	území s archeologickými nálezy	1
	historická zemědělská krajina bez výraznějších dochovaných struktur (C)	0
	historická zemědělská krajina pohraničního charakteru (C1)	0
	kulturní památka v zastavěném území měst	0
	krajina s výrazně přeměněnou krajinnou strukturou (D)	-1

Z výkresu jsou patrné zajímavé charakteristiky území, kde kulturní a historické hodnoty jsou soustředěny v hustěji osídlených segmentech krajiny Moravské brány, Podbeskydí a východních okrajů Nízkého Jeseníku a na okrajích Slezské nížiny. Zde se jedná především o hodnoty, související přímo s osídlením, se stavebními strukturami, jednotlivými stavbami a jejich soubory. Rozložení hodnot je dáno i rozložením území s archeologickými nálezy. Ve vyšších polohách vrchovin se jedná spíše o hodnoty spojené s dochovaností historických krajinných struktur.

Tato analýza bude významným podkladem v další etapě zpracování studie pro určování cílů zachování kvalit krajiny – cílových charakteristik krajiny.

4. CIVILIZAČNÍ CHARAKTERISTIKA

4.1 Projevy civilizačních vlivů ve struktuře a v obrazu krajiny

Civilizační charakteristiky jsou výsledkem historického vývoje území. V této analýze jsou však zachyceny vybrané jevy, které se výrazně projevují v charakteru krajiny a mnohé z nich se v obrazu krajiny projevují negativně. Jsou to především průmyslové a těžební oblasti a stavby a zařízení technické a dopravní infrastruktury.

Civilizační charakteristika je v analýze krajiny problematickým pojmem, pokud se současně používá také pojem kulturní a historická charakteristika. Obecně ve struktuře krajiny nacházíme civilizační složky vedle složek přírodních. Pokud bychom do civilizačních složek a jim odpovídajících jevů zahrnuli jevy kulturní a historické charakteristiky, pak bychom v civilizační charakteristice měli jevy a hodnoty, projevující se v charakteru krajiny pozitivně i rušivě – negativně. V případě, že jsou tato hlediska oddělena, zahrnují jevy kulturní a historické charakteristiky převážně pozitivní hodnoty a jevy civilizační charakteristiky převážně negativní hodnoty. To odpovídá členění používaném v územním plánování, kde ve sledovaných jevech v ÚAP jsou položky 1. – 16. věnované právě kulturní a historické charakteristice (struktuře sídel a osídlení a kulturním hodnotám) a položky 63. – 112. převážně negativně působícím jevům zahrnovaným do civilizační charakteristiky.

V této studii tudíž kulturní a historická charakteristika zahrnuje projevy kulturního a historického vývoje krajiny včetně struktury osídlení a charakteru sídel a včetně vazby sídel na zemědělské a lesohospodářské využití krajiny. Civilizační charakteristika zahrnuje takové jevy v krajině, které mají původ v hospodářské exploataci krajiny (s výjimkou zemědělství a lesního hospodářství) a v technickém zabezpečení území. Vedle plochy sídel sem patří i funkce sídel ve struktuře osídlení (i když tyto údaje z ÚPP jsou pro účel této studie v zásadě nepoužitelné) a zejména jejich rekreační význam.

Socioekonomické a demografické aspekty souvisí s oběma charakteristikami a nelze je přiřadit pouze k jedné z nich. Jsou proto uváděny samostatně.

PŘÍRODNÍ ATRIBUTY MĚSTSKÉ KRAJINY

S problematikou regionálních krajinných tahů a rekreačních propojení (krajina příměstská a krajina sídelních aglomerací) souvisí podoba krajinné struktury urbanizovaných území. Urbanizovaná nebo městská krajina je krajinou, ve které urbánní složky a procesy ovlivňují dynamiku vývoje krajiny a její vnější tvářnost – obraz. Městská krajina je obyvateli v naprosté většině chápána ve spojitosti s vizuálně se projevujícími a čitelnými přírodními složkami (prvky a strukturami) - výraznými partiemi terénu (nezastavěné svahy, skalní srázy), vodními prvky a plochami (vodoteče, vodní plochy) a zejména zřetelně s projevujícím vegetačním krytem – zelení (souvislé porosty na svazích, terénních horizontech a terénních hranách, krajinná zeleň v podobě travnatých ploch a nelesní zeleně, parková zeleň a souvislá uliční zeleň).

V tomto smyslu je možno se zabývat na regionální úrovni městskou krajinou pouze v rozsáhlých územích aglomeračního soustředění zástavby, průmyslu, těžby a krajinných struktur. Atributy městské krajiny středně velkých a menších měst musí být řešeny na lokální (urbánní) úrovni.

Analytická schémata, vyplývající z relevantních dat ÚAP a ZÚR a vlastní analýzy dle dat LandUse ukazují, že území s koncentrací nejvýznamnějších sídelních center provázených koncentrací průmyslu a těžby jsou soustředěny do několika - podstatně rozdílných segmentů krajiny. Podle studie sídelní struktury MSK (PROCES 2011) se jedná o širší území aglomerace, tvořené silně urbanizovanou a urbánní (městskou) krajinou Ostravy a velmi specifickou urbanizovanou a industriální krajinou Ostravské pánve (Orlovské a Havířovské plošiny) s hospodářskými centry (Orlová, Karviná, Havířov, Bohumín) propojenými maximálně heterogenní a mozaikovitou krajinou těžební oblasti, o krajinu slezské části Západobeskydského podhůří – zejména Těšínska a Třinecka s výraznou strukturou rozptýlené slezské zástavby rozprostírající se mezi hospodářskými centry oblasti (Frýdek-Místek, Těšín, Třinec), o krajinu moravské části Západobeskydského podhůří (s hospodářskými centry Kopřivnice, Nový Jičín, Frenštát pod Radhoštěm) s neobyčejně rozmanitou a živou morfologií a o krajinu Hlučínska, Kravařska a Opavska, s pravidelnou strukturou sídel sledující koridor řeky Opavy.

Již z uvedeného rozdělení je zřejmé, že se jedná o velmi různorodé charakteristiky krajiny a že můžeme v případě každého ze jmenovaných krajinných segmentů hovořit jak z hlediska přírodních podmínek, tak i z hlediska historického vývoje a kulturních podmínek o specifických (urbanizovaných, urbánních, industriálních či postindustriálních) krajinách, přičemž v těžišti těchto – v rámci kraje nejvíce hospodářsky exploatovaných a také přeměněných – krajiny zcela nesporně existují specifické a velmi významné krajinné hodnoty.

Krajinou, která je zcela specifická a v rámci České republiky nezaměnitelná, je industriální, postindustriální a urbanizovaná **krajina Ostravska a Karvinska**. Jedná se zejména o souvislou mozaiku heterogenní krajinné struktury těžebního území v podobě sídelní, industriální a postindustriální krajiny. Analýza vizuální otevřenosti ukazuje, že především přítomnost souvislejší zástavby (sídelní či průmyslová funkce) představuje znepřehlednění krajiny. Zmenšení přehlednosti a přítomnost mnoha vizuálních bariér však také zmenšuje měřítko krajiny. Tento poznatek je však relativní, protože v prostoru těžebních a posttěžebních území i v průmyslových částech Ostravy vnášejí velké dimenze staveb a technologických zařízení do krajiny velké měřítko. Přehledné části území, se vyznačují značnou mozaikovitostí a heterogenitou. Vysoká prostorová členitost (korespondující s typem rozptýlené slezské zástavby v přehledné krajině) se objevuje v neobyčejně rozdrobené zástavbě mezi Bohumínem, Rychvaldem, Orlovou a Dolní Lutyní a jihozápadně od Havířova ke koridoru toku Lučiny. Analýza terénní členitosti nepřináší v ploché krajině Ostravské pánve použitelné výsledky.

Krajina se vyznačuje velmi různorodou strukturou a různorodým obrazem od kompaktní struktury industriálního města (Moravská Ostrava, Slezská Ostrava, Vítkovice, Kunčice) k husté rozptýlené struktuře Ostravské pánve se směsí zbytků slezské zástavby (území mezi Orlovou, Dolní Lutyní a Dětmovicemi), hornických kolonií, nových sídelních ploch, těžebních a posttěžebních ploch včetně systému vodních ploch (oblast mezi Orlovou, Karvinou a Havířovem), promísených množstvím větších či menších ploch krajinné zeleně.

Tato struktura se projevuje ve specifickém obrazu krajiny a ve velmi různorodých a často výrazově protikladných scénériích. Osobitost obrazu krajiny se vyznačuje dramatickou působivostí vertikál technických staveb a zařízení, jejich dimenzemi a měřítkem, jejich kontrastem s neudržovanou, resp. sukcesní vegetací a horizontálami (technogenních) vodních ploch. Dojem kumulace staveb a dynamiky jejich výrazu kontrastuje s opuštěností a klidem dílčích partií krajiny.

Vzniká nezaměnitelný obraz krajiny Ostravské pánve ve kterém se střídají industriální scénérie (siluety těžních věží a technologických zařízení) se scénériemi kompaktní městské zástavby, scénériemi rozptýlené suburbání zástavby a scénériemi četných přírodě blízkých partií, představujících jak fragmenty původní krajiny, tak i partie ruderální a sukcesní.

V širších návaznostech hrají roli koridory vodotečí protékající sníženinou Ostravské nivy oddělující jednotlivé plošiny (Orlovskou, Havířovskou, Karvinskou, Novobělskou, Porubskou) – Odry, Ostravice, Olše, Stonávky i nezanedbatelné osy Vrbické Stružky se soustavou rybníků pod Rychvaldem. Jakkoliv je tato krajina různorodá s přítomností četných rušivých prvků, se znaky zanedbanosti postindustriálních ploch i některých partií sídelní struktury a navzdory tomu, že přeměna a průmyslová devastace některých částí této krajiny je mimořádně silná, jedná se o krajinu specifickou s identifikovatelnými znaky vizuální atraktivnosti a silné identity.

Oproti tomuto charakteru přeměněné krajiny zřetelně vystupuje kontrast vnější části aglomerace - hustě osídlené zemědělské **krajiny Těšínského Slezska** s hospodářskými centry Českého Těšína a Třince. Z hlediska krajinného charakteru se jedná o velmi rozmanité území, zahrnující silně urbanizovanou krajinu Českého Těšína a industriální a urbánní koridor Třince vyplňující poměrně úzký prostor koridoru řeky Olše a pokračující hustou urbanizací Jablunkovské brázdy. Větší podíl území můžeme však považovat za krajinu zemědělskou s rozptýleným osídlením slezské zástavby, s venkovskými sídly Těšínska s volnějším půdorysy a s kompaktnějšími venkovskými sídly při úpatí Beskyd, s krajinou přírodního a přírodě blízkého charakteru Moravskoslezských a Slezských Beskyd a s velkými vodními nádržemi Těrlicko (1963) na řece Stonávce a Žermanice (1962) na Lučině. Vizuální uzavřenost krajiny vyjádřená podílem vizuálních bariér v jednotce plochy je v zásadě vysoká tam, kde je vysoký podíl vegetačních ploch a prvků (zejména v lesních porostech a koridorech nelesní zeleně) a tam, kde je vysoký podíl staveb (zejména v souvislé zástavbě). Těšínsko a Třinecko představuje převážně krajinou vizuálně otevřenou s pásem uzavřenosti v sídelním pásu od Karviné a Havířova přes Těšín, Třinec až k Jablunkovu. Je evidentní, že zemědělská krajina s rozptýlenou strukturou dvorů a usedlostí slezské zástavby představuje krajinu, ve které se budou vnímatelná krajinná panoramata. Mozaikovitost této krajiny je však značná a je zcela odlišná od krajiny moravského Podbeskydí. Zajímavým atributem krajiny je její prostorová členitost, která spočívá v počtu prvků, či plošek, tvořících vizuální bariéru v jednotce plochy. Zde se projevuje specifický rys neobyčejně členité rozptýlené zástavby, provázené drobnými prvky lesní i nelesní zeleně. Stejně jako v dalších územích aglomerace, nesoucích vlivy urbanizace je heterogenita krajiny vysoká. Analýza terénní členitosti potvrzuje důležitý rys obrazu krajiny – výrazné vymezení Třinecka hornatinami Moravskoslezských a Slezských Beskyd.

Charakter krajiny vyniká výrazným kontrastem tří atributů. Jedním atributem je mimořádně výrazné vymezení území okraji horských masivů na jihu a na severovýchodě, kdy pře-

výšení a strmé svahy okrajů lesnatých horských celků Moravskoslezských a Slezských Beskyd ohraničuje svébytnou enklávu krajiny Třínecka - povodí Olše, Stonávky a Lučiny, jejichž scenérie těží z uzavření horizontů prakticky v každém panoramatu a z výrazností terénních dominant. Druhým atributem je otevření krajiny severním a severozápadním z okraje Těšínské pahorkatiny směrem do rozlehlé krajiny Ostravské pánve. Třetím atributem je rozčlenění krajiny Těšínska a Třínecka do menších polootevřených prostorů ohraničených horizonty mírně zvlněného terénu a mohutnými vegetačními doprovody vodotečí v Třínecké brázdě a do mělkých křivolakých údolí oddělených drobnými, často zalesněnými výšinami Těšínské pahorkatiny.

Krajina hodnoceného území má v určitých segmentech soustředěné mimořádné hodnoty přírodní, kulturně-historické a estetické (chráněné zejména v rámci CHKO Beskydy a navrhovaného přírodního parku Slezské Beskydy). Mírně zvlněná a jemně členitá krajina s charakteristickou a nezaměnitelnou strukturou osídlení a kulturního vývoje (Těšínské Slezsko) a s působivým (brutálním, avšak v členité krajině omezeně viditelným) kontrastem Tříneckých železáren vytváří specifické rysy scénicky atraktivní krajiny.

Vnější část aglomerace je tvořena velmi rozmanitou **krajinou Podbeskydí** - moravskou částí Západobeskydského podhůří mezi jihozápadní hranicí kraje a Frýdkem-Místkem. Hospodářskými těžišti osídlení jsou Nový Jičín, Kopřivnice a Frenštát pod Radhoštěm. Jedná se o charakterově různorodou krajinu, přecházející od hluboce rozčleněných severních svahů Moravskoslezských Beskyd, resp. Radhošťského hřbetu do členité sníženiny Frenštátské Brázdy oddělující Štramberskou vrchovinu s výraznými lesnatými masivy Ondřejníku (Skalka 94 m n.m., Ondřejník 890 m n.m.), Palkovických hůrek (Kubánkov 661 m n.m.), Libotínských a Petřkovických vrchů (Petřkovická hora 608 m n.m.) a směrem ke koridru Odry navazující mírně členitou Příborskou pahorkatinu. Jihozápadní část Štramberské vrchoviny je zahrnuta do území přírodního parku Podbeskydí. Analýza vizuální otevřenosti ukazuje silný kontrast mezi lesnatými okraji Beskyd a lesnatými vrchovinnými masivy Ondřejníku a Palkovických hůrek a dalších lesnatých segmentů krajiny a otevřenou krajinou Frenštátské brázdy a vnitřních, zemědělsky využívaných poloh Štramberské vrchoviny. Rozdrobení z hlediska vizuální otevřenosti je patrné v Příborské pahorkatině s množstvím menších lesních celků a velkými vesnickými sídly. Mozaikovitost krajiny Frenštátské brázdy je velká a svědčí o velmi intenzivní rozptýlené podhorské zástavbě. Tomu odpovídá i vysoká prostorová členitost, která se vytrácí směrem severozápadním v zemědělsky orientované struktuře Příborské pahorkatiny. Poměrně vysoká heterogenita krajinné struktury vyjadřuje charakter hospodářsky využívané a hustě osídlené krajiny vnější části aglomerace.

Obraz krajiny, měnící se od nivy řeky Odry přes otevřené polohy zemědělské krajiny Novojičína a Příborska s dlouhými pásy osídlení rozvinutého podél pravobřežních přítoků Odry má terénní dominanty v dynamických okrajích Štramberské vrchoviny, provázených kulturními dominantami kostelů a hradů. Velká převýšení a neobyčejně strmé a rozčleněné svahy Štramberské vrchoviny vytvářejí proměnlivou a dynamickou krajinnou scénu s atraktivními scenériemi. Hlavním rysem této krajiny je však okraj Beskyd, uzavírající krajinné průhledy a panoramata na jihu. Struktura osídlení je zcela odlišná od Těšínského Slezska. Jeho koncentrace do větších vesnic tvořících pásovou strukturu a do větších měst s průmyslovými plochami (Kopřivnice, Frenštát, Nový Jičín) uvolňuje velké plochy lesnatých vrchovinných partií a vytváří kontrast osídlených území a poměrně klidných a nenarušených partií lesní a lesozemědělské krajiny. Mezi Příborem a Brušperkem vzniká v povodí Trnávky

enkláva zajímavé jemně členité lesozemědělské krajiny, ve které se velké plochy polí, luk a pastvin střídají s menšími plochami lesů. V panoramatech krajiny vynikají bezlesé výšiny i lesnaté horizonty.

Krajinu Podbeskydí je možno z hlediska krajinného rázu členit na několik oblastí, z hlediska osobitosti specifické krajiny je ovládána okrajem Beskyd a představuje krajinu s významnými znaky a hodnotami obrazu krajiny.

Na západní okraj prostoru Ostravy – oddělen východním cípem Vítkovské vrchoviny protnutým průlomovým údolím Opavy – navazuje **krajina Poopavské nížiny** s těžišti osídlení v Hlučíně, Kravařích a Opavě. Je to krajina výběžku Slezské nížiny na rozhraní geomorfologických soustav – Středopolské nížiny a Krkonošsko–Jesenické soustavy reprezentované okrajem Nížkého Jeseníku, resp. Vítkovské vrchoviny. Analýza vizuální otevřenosti ukazuje na charakter, který je poměrně odlišný od ostatních krajin aglomerace. Jedná se zde o převážně otevřenou krajinu, kde vizuálně uzavřenými částmi jsou nejčastěji zastavěná území sídel. Zemědělská krajina a krajina Opavské nivy jsou v zásadě přehlednými krajinami umožňujícími vnímání panoramat okrajů Nížkého Jeseníku i mírného lesnatého horizontu Hlučínské pahorkatiny. Rovněž mozaikovitost je převážně malá, vyšší je v sídelním pásu mezi Hlučínem a Opavou - podél koridoru řeky Opavy. Podobný charakter krajiny vyjadřuje i analýza prostorové členitosti, zde se však objevuje vyšší prostorová členitost i v zemědělské krajině Hlučínské pahorkatiny. Analýza krajinné heterogenity ukazuje zajímavou skutečnost – zatímco okolí významného centra osídlení – Opavy – má díky intenzivnímu zemědělskému využití malou heterogenitu, drobně osídlené plochy Hlučínska v blízkosti Ostravy se vyznačují vyšší heterogenitou, což signalizuje vyšší míru urbanizace a přítomnosti souvisejících jevů. Analýza terénní členitosti je v krajině Slezské nížiny bez vypovídací schopnosti.

V obrazu krajiny vzniká výrazný kontrast mezi Poopavskou nížinou s vodními plochami, množstvím doprovodné zeleně říčních ramen, drobných vodotečí a odvodňovacích struh a mezi lesnatými svahy severních okrajů vrchoviny, ve které se v členitém terénu střídají lesní porosty a plochy polí, luk a pastvin. Na levém břehu Opavy se pohledy otevírají do otevřené zemědělské krajiny Hlučínska se souvislým pásem lesů mezi velmi pravidelnou strukturou (rastr 3 – 3,5 km) venkovského osídlení. Do přehledných prostorů se krajina otevírá na Opavsku, kde charakter intenzivní zemědělské krajiny přechází do Polska. Krajina vyniká atraktivními scénérie lužní krajiny Opavy a jejím kontrastem s okrajem Vítkovské vrchoviny. Specifickým rysem krajiny je struktura osídlení, rozložená pravidelně po obou březích Opavské nivy a navazující pravidelným rozložením obcí Hlučínska.

SEGMENTACE A PROSTUPNOST KRAJINY

V krajinářských analýzách v regionálním měřítku vystupuje význam segmentace a prostupnosti krajiny, která ovlivňuje krajinářské hodnoty v obrazu krajiny i v rekreační využitelnosti. Vizuální bariéry technických staveb liniového charakteru ovlivňují vizuální atraktivnost, protože zpravidla působí jako technogenní prvek, rušící harmonické vztahy v krajině. Otázka souladu technické stavby s krajinou nebo naopak jejího rušivého vlivu je poměrně široká a nejednoznačná, protože závisí na charakteru technické stavby nebo technického zařízení a na jeho zapojení do krajinného rámce. Tak můžeme za součást harmonického obrazu krajiny považovat např. železniční trať s mosty a viadukty nebo horskou silnici. Rušivý vliv se obvyk-

le přičítá stožárovým elektrickým vedení VVN, dvoukolejným modernizovaným železničním tratím vybaveným odpovídajícím technologickým zařízením nebo čtyřpruhovým motorovým komunikacím. V krajině však můžeme pozorovat soustředění technických staveb a zařízení, zejména energetické a dopravní infrastruktury. Jejich přítomnost v urbanizovaných, industrializovaných či těžebních území – tedy územích se silnými civilizačními vlivy – vzniká civilizační struktura.

Z analýzy je patrné soustředění výrazných civilizačních struktur do určitých oblastí a koridorů. To odpovídá rozložení sídelní struktury na území kraje, kdy hlavní soustředění nejvýznamnějších sídelních center se nachází v Ostravské pánvi a vybíhá k západu Poopavskou nížinou, k jihu do Západobeskydského podhůří. Jedná se např. o trasy vzdušných vedení VVN vedené Podbeskydím a protínající v mnoha směrech Těšínsko. Přítomnost těchto civilizačních prvků ve vizuálně otevřené krajině Těšínska a Třínecka se dotýká charakteru segmentů zemědělské krajiny a měřítka rozptýlené slezské zástavby. Rovněž souběh železnice, dálnice a vedení VVN na levém břehu Odry pod úpatím okrajů Nízkého Jeseníku představuje v krajině výrazný charakterový rys urbanizované krajiny. Poněkud méně výrazné, avšak pro krajinu specifické je vedení paralelních komunikací a železničních tratí po obou březích nivy řeky Opavy mezi Hlučínem a Opavou. Niva Řeky Olše, ohraničující ze severu aglomeraci je z hlediska harmonie krajiny degradována technickou dominantou elektrárny Dětmárovice, vedeními VVN i významnými železničními tratěmi. Více než trasy silničních propojení silnicemi I. třídy (např. Krnov – Bruntál – Rýmařov, Opava - Bruntál) se v krajině vizuálně uplatňují zhruba paralelní nebo křížující trasy VVN - např. trasa Krnov – Rýmařov procházející kulturní krajinou Nízkého Jeseníku nebo trasa Nový Jičín – Horní Benešov přecházející v přírodním parku hluboké údolí Moravice poblíž Podhradí. Vizuální dosah nejvýznamnějších civilizačních prvků je vyznačen ve výkresu č. IV. „Vizuální charakteristiky území“. Je možno konstatovat, že k soustředění civilizačních struktur výrazně ovlivňujícímu obraz krajiny a její prostorové vztahy dochází v jádru Ostravské aglomerace – v prostoru Ostravy, Bohumína, Orlové, Havířova a Karviné a dále v urbanizačních koridorech Český Těšín – Třinec a Ostrava – Frýdek-Místek – Frýdlant nad Ostravicí. K méně výraznému soustředění civilizačních prvků dochází v koridoru Hlučín – Opava. Další území jsou dotčena pouze fragmentárně – bez kontinuity civilizačních struktur a tato území nelze považovat za degradovaná z hlediska osobitosti krajiny a její estetické atraktivnosti.

Podklady pro rozbor udržitelného rozvoje území

39. Sídelní struktura

Administrativní členění

- hranice státu
- hranice kraje
- hranice obce s rozšířenou působností
- hranice obce
- oblast s koncentrací nejvýznamnějších sídelních center
- oblasti s nejslabší sídelní strukturou

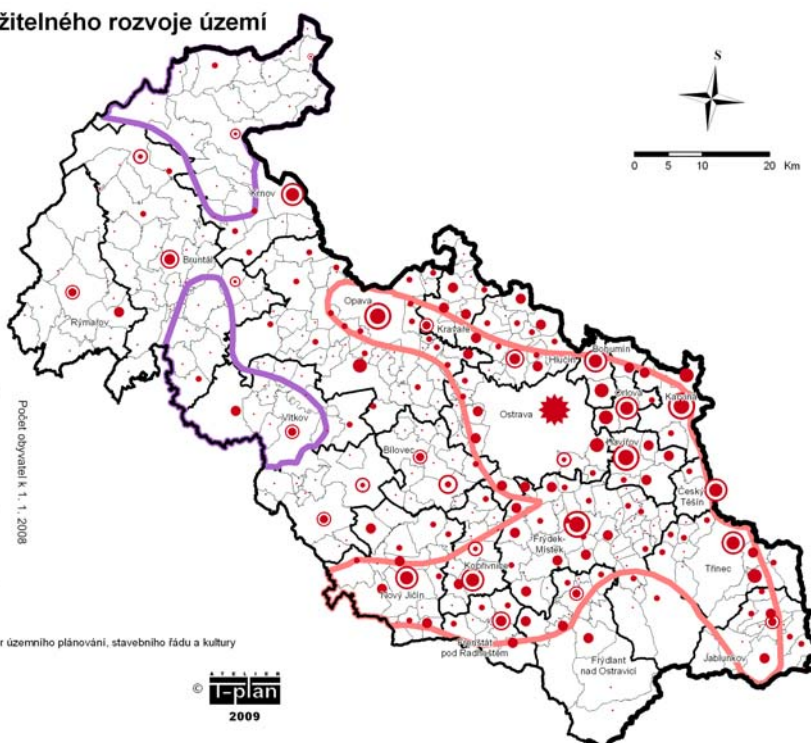
Správní funkce obce

Obec	POÚ	ORP	Krajské město	Podíl obyvatel k 1. 1. 2008
•	•	•	•	méně než 1 000
•	•	•	•	1 000 - 1 999
•	•	•	•	2 000 - 4 999
•	•	•	•	5 000 - 9 999
•	•	•	•	10 000 - 19 999
•	•	•	•	20 000 - 49 999
•	•	•	•	50 000 - 99 999
•	•	•	•	100 000 a více

Objednatel: Krajský úřad Moravskoslezského kraje - odbor územního plánování, stavebního řádu a kultury

Zhotovitel: Atelier T-plan, s.r.o., 2009

Zdroje použitých geodat:
- ČÚZK, 2008
- ČSU, 2008

Obr. 4.1: Koncentrace sídelní struktury je rozložena v Ostravské pánvi a Oderské bráně a vybíhá k západu k Opavě a k východu k Třinci a na Jablunkovsko (ÚAP, T-Plan 2009)

Podklady pro rozbor udržitelného rozvoje území

16.1. Krajinný potenciál území

Administrativní členění

- hranice státu
- hranice kraje
- hranice obce s rozšířenou působností
- hranice obce

Sídla

- krajské město
- obec s rozšířenou působností
- ostatní obce

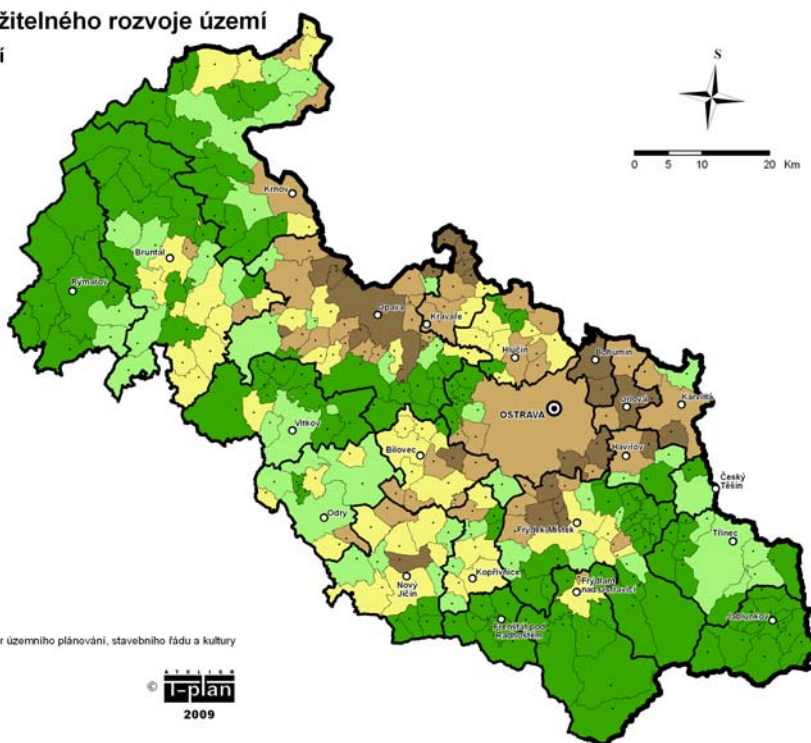
Podíl přírodní, harmonické a estetické krajiny na rozloze obce [%]

- méně než 15,0
- 15,0 - 39,9
- 40,0 - 59,9
- 60,0 - 89,9
- 90,0 a více

Objednatel: Krajský úřad Moravskoslezského kraje - odbor územního plánování, stavebního řádu a kultury

Zhotovitel: Atelier T-plan, s.r.o., 2009

Zdroje použitých geodat:
- Moravskoslezský kraj, 2008
- ČÚZK, 2008

Obr. 4.2: Území s nízkým podílem přírodní, harmonické a estetické krajiny koresponduje s koncentrací osídlení struktury v Ostravské pánvi, Pootavské nížině a v Poodří. Výjimkou jsou Podbeskydské krajiny části Těšínské pahorkatiny, zejména povodí Stonávky a oblast Jablunkovska. (ÚAP, T-Plan 2009)

V regionálním měřítku je možno zvažovat negativní důsledky segmentace krajiny vedle významu migračních bariér i jako vliv na regionální krajinná propojení a na ně vázané regionální rekreační tahy. Charakter sídelní aglomerace s územími koncentrace sídelních center vyžaduje odpovídající strukturu rekreačních příležitostí, vázaných na plochy městské a příměstské zeleně a na další rekreační atraktivity a cíle v přírodním zázemí aglomerace. Cílovým stavem území aglomerace je existence a funkčnost systému městské a aglomerační zeleně, vázané na systém městské a příměstské rekreace a na vytváření aglomeračních zelených tahů, jakožto kostry krajinného prostorového členění krajiny s významnou ekologickou a sociální funkcí.

Heterogenní a silně polyfunkční struktura území Ostravské pánve vytváří prostorové a funkční bariery. Silná prostorová diskontinuita funkčních ploch bydlení a krajinné zeleně je podpořena členícím a bariérovým účinkem liniových staveb a zařízení dopravní a technické infrastruktury stejně jako plochami s průmyslovými a těžebními funkcemi. Navzdory tomu existují (a jsou do značné míry využívány) výrazné možnosti regionálních krajinných a rekreačních propojení k západu na Přírodní park Oderské vrchy, k jihozápadu na CHKO Poodří a k jihovýchodu Hornotěřlickou pahorkatinou a Ropickou plošinou na Moravskoslezské Beskydy.

4.2 Civilizační charakteristiky území – kategorizace dle krajinných hodnot

Zobrazené jevy jsou kategorizovány dle významu pro charakter krajiny a dle cennosti specifických krajin. Jedná se o následující kategorizaci pro výkres III.B.

VÝKRES	PRVEK	HODNOTA
III.B	funkce sídel v cestovním ruchu	1
	lázně	1
	obytné a smíšené území sídel	0
	výrobní a technické areály	-1
	sportovní nebo rekreační areály	0
	významná stavební dominanta	0
	významné areály občanské vybavenosti	0
	silnice I. třídy dvoupruhová, silnice II.třídy čtyřpruhová	-1
	silnice II.+ III. třídy dvoupruhové	0
	železniční trať vícekolejná, elektrifikovaná	-1
	letišť - vzletová a přistávací plocha	-2
	silnice I. třídy čtyřpruhová, dálnice, rychlostní silnice	-2
	brownfield	-3
	elektrické vedení 110 kV	-2
	elektrické vedení 220 kV	-3
	elektrické vedení 400 kV	-3
	kaliště, odvaly	-3
	skládka	-3
	spalovna	-3
	území ovlivněné důlní činností (Karvinsko)	-3
území ovlivněné důlní činností (prostor dolu Staříč)	-2	

VÝKRES	PRVEK	HODNOTA
	významná rozvodna	-3
	významný energetický zdroj	-3

Z analýzy je patrné soustředění snížených hodnot oblasti Ostravské aglomerace, zejména oblasti Ostravy a Karvinska a do dalších plošně rozsáhlých oblastí Frýdecka-Místecka a Frenštátska. Způsobem kategorizace hodnot a jejich superpozicí se neprojevila další území, ve kterých by byly výrazně soustředěné snížené hodnoty. To je dáno tím, že vedle plošných jevů území ovlivněného důlní činnosti jsou jako jevy s negativním působením znázorněny např. i liniové stavby silnic a trasy vzdušných vedení VVN. Ty mají sice liniový charakter a fyzicky se v území projevují jako bariery a nikoliv jako plochy, ale projevují se výrazně ve vizuální scéně – v obrazu krajiny. Jejich vizuální vliv zasahuje do poměrně velkých území. Ve schématech obrazu krajiny (výkresy IV. a IV.B) jsou civilizační vlivy ovlivňující charakter krajiny a vnášející do krajiny technogenní charakter (především viditelnost dopravní a technické infrastruktury) zřetelné patrné.

Podrobná analýza získaných poznatků bude předmětem etapy definování cílů zajištění kvality krajiny pro vymezené specifické krajiny.

5. VIZUÁLNÍ CHARAKTERISTIKA A PROSTOROVÁ ANALÝZA

5.1. Prostorové vztahy, obraz krajiny a analýza prostorové struktury – východiska a pojmy

PROSTOROVÉ VZTAHY

Při vymezení specifických krajin hrají významnou roli základní tzv. „*prostorové vztahy*“ v krajině. Jedná se o členění krajiny terénním reliéfem – hřbety, vrcholy, údolími a zaříznutými kaňony apod. Charakter reliéfu a struktura vodotečí, rozvodí a povodí jednotlivých toků je pro charakter krajiny určující. Prostorové členění krajiny je však také spoluvytvářeno strukturou lesních porostů a otevřených ploch zemědělské půdy, někdy také vodních ploch. V prostorovém členění hrají roli také prvky a struktury nelesní zeleně – doprovodné zeleně vodotečí, liniové zeleně, liniových a skupinových doprovodných porostů cest a mezí, soliterních stromů a remízků. Významnou součástí prostorového členění krajiny je osídlení a jeho prvky - zejména zástavba, architektonické a technické dominanty a linie dopravní a technické infrastruktury.

KRAJINNÝ OBRAZ – SCÉNA – SCENÉRIE

Prostorové členění krajiny se projevuje v tzv. „*krajinném obrazu*“, který je vnějším - vizuálním - projevem vnitřní struktury krajiny. Obraz krajiny je pojmem obecným, vyjadřujícím senzualní projev vnitřní struktury krajiny. Různé části – místa a prostory v krajině – se navzájem odlišují rozdílně, rozdílná je jejich krajinná scéna. Oproti obecnému pojmu „obraz krajiny“ se pojmu „*krajinná scéna*“ používá při vyjádření obrazu určité krajiny – místa nebo prostoru v určitém čase. Dílčí části krajinné scény, u kterých je záběr vnímání nějakým způsobem usměrněn, ohraničen nebo rámován, jsou označovány jako „*krajinné scénérie*“. Scénérie mohou být důležité pro vyjádření a popsání výjimečných estetických kvalit krajiny.

ESTETICKÁ HODNOTA KRAJINY

Významnou hodnotou rázu krajiny je její *estetická hodnota*. Estetická hodnota krajiny vzniká z pozitivně přijímaných vlastností vnímané krajiny (prostorové vztahy, krajinná scéna) a z pozitivních postojů vnímajícího subjektu (emocionálně i racionálně podmíněných). Je vnímatelným specifickým projevem přírodních, kulturních a estetických hodnot, harmonického měřítko a harmonických vztahů v krajině. Estetické hodnoty krajiny jsou tvořeny hodnotami emocionálními, ale také hodnotami obsahovými. Jsou závislé nejenom na vlastnostech subjektu (pozorovatele, návštěvníka, obyvatele) a na jeho pocitech a schopnostech vnímání, ale také na fyzických vlastnostech objektu (krajiny).

ESTETICKÁ KVALITA, VIZUÁLNÍ ATRAKTIVNOST

Fyzické vlastnosti krajiny je možno popsat a definovat. Jedná se o tzv. „estetickou kvalitu“ krajiny. *Estetická kvalita* není výsledkem subjektivního hodnocení krajiny pozorovatelem, nýbrž souhrnem popsatelných jevů - objektivně vyjádřených vlastností krajiny. Vysoká (a specifická) estetická kvalita se většinou projevuje výraznou *vizuální atraktivností krajiny*. Indikátory vizuální atraktivnosti lze empiricky definovat rozdílně pro různé krajiny. Obecně použitelnými indikátory vizuální atraktivnosti jsou například následující jevy:

INDIKÁTORY ZNAKŮ PROSTOROVÉ SKLADBY JEJICHŽ PŘÍTOMNOST SIGNALIZUJE VIZUÁLNÍ ATRAKTIVITU KRAJINNÉ SCÉNY:

- 1) Charakter vymezení prostoru
 - a) Zřetelné vymezení prostorů terénním horizontem
 - b) Zřetelné vymezení prostorů okraji porostů
 - c) Zřetelné vymezení prostorů cenou zástavbou
 - d) Vymezení prostorů více horizonty
 - e) Charakteristické průhledy a přítomnost míst panoramatického vnímání kraj.
- 2) Rysy prostorové struktury
 - a) Maloplošná struktura (mozaika drobných ploch a prostorů převažujícím přírodním charakterem)
 - b) Maloplošná struktura (mozaika s výraznými prvky rozptýlené zeleně v zemědělské krajině)
 - c) Velkoplošná struktura otevřených ploch a větších porostních celků s harmonickým výrazem
- 3) Konfigurace liniových prvků
 - a) Zřetelné linie morfologie terénu (horizonty, hrany, hřbetnice atd.)
 - b) Zřetelné linie vegetačních prvků (okraje lesů, aleje, doprovodná zeleň atd.)
 - c) Zřetelné linie zástavby
- 4) Konfigurace bodových prvků
 - a) Přítomnost zřetelných terénních dominant
 - b) Přítomnost zřetelných architektonických dominant
 - c) Neobvyklý tvar nebo druh dominanty
 - d) Přítomnost vedlejších prostorových akcentů.

ROZLIŠITELNOST A JEDINEČNOST

Prostorová skladba vytváří takové atributy estetických kvalit krajiny, které se mohou projevovat **čitelností, výrazností a nezaměnitelností** znaků krajinné scény a vytvářejí **individuální vlastnosti krajiny**, které se nazývají **rozlišitelností a jedinečností**. Jedná se o následující jevy:

- 1) Prvky
 - a) Body a bodové struktury
 - b) Linie a liniové struktury
 - c) Plochy a plošné struktury
 - d) Texturní a barevné struktury
- 2) Znaky prostorové skladby
 - a) Prostory a prostorové struktury
 - b) Způsob a čitelnost vymezení prostoru
 - c) Formy prostorů, rozměry, měřítko, otevřenost a uzavřenost
 - d) Vazby prostorů – vizuální propojení, řazení horizontů.

ANALÝZA KRAJINNÉ STRUKTURY

Uvedené jevy je možno zkoumat na lokální úrovni, nelze je však identifikovat v regionálním měřítku. V regionálním měřítku je třeba pracovat s jejich **průměty do krajinné struktury**. Vlastnosti krajinné struktury je možno v regionálním měřítku schématicky vyjádřit.

Krajinnou strukturu je možno vyjádřit pomocí jevů přírodní, kulturní, historické, a civilizační charakteristiky. Tyto identifikované jevy je možno klasifikovat (kategorizovat) podle jejich významu pro rozlišitelnost a jedinečnost jednotlivých krajin. Identifikace jevů je v tomto materiálu uvedena v hlavních výkresech 1:100 000. Kategorizace jevů je uvedena ve schématech.

Analýzy prostorové struktury krajiny budou vycházet z několika východisek.

- Vizuální vnímání krajiny je možné především ve **vizuálně otevřených krajinách**. V souvisle zalesněných nebo souvisle zastavěných krajinách jsou atributy krajiny vnímány spíše v detailech (lesní interiéry, interiér sídla). Nelze vnímat obraz krajiny a krajinnou scénu jako celek. Znaky prostorové struktury budou proto zkoumány především v krajinách otevřených, které jsou vyjádřeny ve **schématech vizuální otevřenosti**, která porovnávají v určité ploše počet prvků prostorově se projevujících ku prvkům plošným.
- Pro charakter krajiny a její vizuální hodnoty je důležitá **mozaikovitost krajiny** – počet plošek všech typů krajinného pokryvu na jednotku plochu, která vyjadřuje živost skladby a rozmanitost krajinných prvků a struktur. Jedná se o rozmanitost stejnorodých i různorodých prvků a ploch v krajině. V obrazu krajiny můžeme snadno rozeznat partie s vysokou mozaikovitostí – rozdrobeností a drobnou skladbou ploch a prvků oproti krajině s malou mozaikovitostí – např. krajině s intenzivním zemědělstvím. Tato vlastnost

krajiny je v reálné situaci vnímatelná především ve vizuálně otevřených krajinách, v grafických schématech je však identifikovatelná jak v krajinách vizuálně otevřených, tak i uzavřených.

- Různorodost krajinných prvků a ploch je možno vyjádřit jako **heterogenitu krajiny** - počet různých typů plošek na jednotku plochy. Heterogenitu však nemůžeme zaměnit za subjektivní hodnotu krajiny, jakou je diverzita prvků krajinné scény, projevující se harmonickými vizuálními vztahy v krajině.
- Významné znaky charakteru krajiny vyplývají z tzv. **prostorové členitosti** otevřených krajin. Jedná se o přítomnost maloplošné krajinné struktury, tedy o rozčlenění krajiny na menší vizuálně vnímatelné prostory. Tzv. maloplošné krajinné struktury jsou v kulturní krajině obecně považovány za vizuálně atraktivní. Přítomnost prvků a struktur, které člení prostor a jejich četnost je proto důležitým hlediskem charakteru krajiny a může zřetelně odlišovat různé krajiny.
- Jak bylo již výše uvedeno, na prostorovém členění krajiny se nejnámenněji podílí terénní reliéf. Pro vizuální atraktivnost krajiny je významná nejenom výšková členitost (maximální rozdíl nadmořských výšek ve čtverci, ale též prostorová bohatost a dynamika krajiny, kterou můžeme označit jako **terénní členitost**. Jedná se o to, že prostorová bohatost krajiny spočívá především v jejím rozčlenění na drobnější prostory sníženin, oddělených vzájemně terénními hřbety a kopci. Množství takových terénních útvarů (depresí a elevací) se projeví v nárůstu skutečné plochy povrchu. Analýza terénní členitosti bude tudíž vyjádřena poměrem plochy ku skutečné ploše povrchu.

5.2. Obecný popis území z hlediska prostorového uspořádání krajiny

GEORELIÉF ÚZEMÍ JAKO ZÁKLADNÍ RÁMEC PROSTOROVÝCH VZTAHŮ

Základní členěním území kraje na čitelné charakterově odlišné celky je členění geomorfologické. Charakter krajiny, její specifické rysy a její osobitost, spočívající prvořadě v prostorovém - vizuálně vnímatelném - uspořádání krajiny, v dimenzích a měřítku, v dynamickém nebo statickém výrazu, jsou ovlivněny především georeliéfem společně s dalšími přírodními podmínkami a spolu s vlivy historického vývoje osídlování, hospodářského využívání a kultivace krajiny projevujícími se ve struktuře osídlení, sídel a vegetačního krytu. Z hlediska základních charakterových typů krajiny je možno v území zřetelně odlišit krajiny horských masivů (hornatin a vrchovin) – Jeseníků v západní části území kraje, Slezských Beskyd a okraje Moravskoslezských Beskyd v jeho východní části. Lesnatý charakter, výrazné horizonty vnímané v dálkových krajinných panoramatech a specifické přírodní kvality (terénní dominanty Hrubého Jeseníku a Zlatohorské vrchoviny, Moravskoslezských Beskyd a Slezských Beskyd, alpské hole Hrubého Jeseníku) vytvářejí rozlišitelné a jedinečné krajiny s individuálním výrazem, podpořeným cennými partiemi kulturního bezlesí. Rozsáhlým segmentem velmi členité a rozmanité krajiny jsou geomorfologické celky Nížkého Jeseníku a Podbeskydské pahorkatiny, tvořící poměrně výrazné okraje vůči krajinám sníženin – Moravské bráně, resp. Oderské nivě, Ostravské pánvi a vůči Poopavské nížině.

OBLASTI KRAJINNÉHO RÁZU – IDENTIFIKACE INDIVIDUÁLNÍCH KVALIT KRAJINY

Základní krajinné segmenty vymezené z hlediska georeliéfu a vytvářející podmínky prostorového uspořádání a vzájemné odlišnosti prostorových vztahů, jsou dále individualizovány způsobem hospodářského využití krajiny a stopami kulturního a historického vývoje včetně struktury osídlení a charakteru sídel a architektury. Přírodní, kulturní a historické charakteristiky vytvářejí krajinný ráz ve smyslu § 12 zákona o ochraně přírody a krajiny. I když se jedná o pojetí krajinného rázu z hlediska ochrany před snížením jeho přírodních a estetických hodnot a z hlediska tzv. „zákonných kritérií krajinného rázu“, představují tyto hodnoty atributy „rázovitosti“ a „nezaměnitelnosti“ jednotlivých segmentů krajiny. Členění krajiny na oblasti krajinného rázu tak, jak byly vymezeny v ZÚR Moravskoslezského kraje, představují individuální členění krajiny, vycházející jak z georeliéfu, tak z využití krajiny a ze stop jejího kulturního a historického vývoje. Horský lesnatým oblastem východní části kraje odpovídají oblasti krajinného rázu Slezské Beskydy a Moravské Beskydy, horským lesnatým oblastem západní části kraje pak oblast Hrubý Jeseník.

Nižším pahorkatinným polohám východní části odpovídají oblasti krajinného rázu *Podbeskydí a Příborská pahorkatina*, většinu střední části území kraje vyplňuje oblast *Nízkého Jeseníku*, zhruba zaujímající plochu stejnojmenného geomorfologického celku. Nižší a vizuálně otevřené polohy Zlatohorské vrchoviny jsou zařazeny do oblasti krajinného rázu *Jindřichovsko – Kmovsko* a Opavská pahorkatina, (patřící geomorfologicky již do Slezské nížiny) do oblasti *Opavska*.

Polohy sníženin jsou rozděleny do tří oblastí krajinného rázu, což odpovídá specifikám krajinného obrazu. Jedná se o část Moravské brány – oblast *Oderská brána*, o drobný cíp Opavské pahorkatiny – oblast *Osoblažska* a o Ostravskou pánev – oblast *Ostravsko – Karvinska* se zcela specifickou krajinou průmyslové a sídelní aglomerace.

Ze Zásad územního rozvoje Moravskoslezského kraje (Atelier T-plan, s.r.o., 12/2010), Příloha č. 1 Opatření obecné povahy ZÚR MSK je možno jakožto podklad k identifikaci individuálních rysů krajiny převzít vymezení a charakteristiky tzv. oblastí krajinného rázu (*převzaté texty jsou uvedeny kurzívou*).

SLEZSKÉ BESKYDY	
PŘÍRODNÍ CHARAKTERISTIKY	<i>Hornatiny Karpatika (Beskydský bioregion) na pomezí s Polskem, v okrajové části ovlivněné Polonikem, klimaticky chladná, srážkově bohatá oblast, flóra horská, potenciální přítomnost květnatých bučin.</i>
KULTURNÍ CHARAKTERISTIKY	<i>Oblast Těšínska, výrazné polské vlivy, mladá sídelní oblast ovlivněná rozptýlenou valašskou a pasekářskou kolonizací, ve využití převládá hospodářský les (smrčiny), dřevěné sakrální stavby, rozhledny, v současnosti silný vliv rekreace a turismu.</i>
VJEMOVÉ CHARAKTERISTIKY	<i>Dominance horského masivu a lesa, výrazný projev krajinných horizontů, majestátnost a monumentalita krajinné scény, dálkové výhledy, projev interiéru lesa, zvýšená estetická hodnota prostředí.</i>
PŘEVLÁDAJÍCÍ TYPY KRAJIN	<i>Krajina lesní, krajina lesoluční.</i>
JABLUNKOVSKO	
PŘÍRODNÍ CHARAKTERISTIKY	<i>Sníženina typu brázdy na tektonickém zlomu mezi Slezskými a Moravskými Beskydy, říční údolí, vodní toky a plochy, potenciálně lužní lesy, bažinné olšiny a acidofilní doubravy.</i>
KULTURNÍ	<i>Oblast Těšínska, historické kupecké stezky, hraniční hvozdy, fortifikační stavby (hra-</i>

CHARAKTERISTIKY	<i>diště, opevnění, hlásky), drobné sakrální stavby, dřevěné kostely, valašská a pasekářská kolonizace (spíše údolní řadové vsi), menší města, dominuje funkce dopravy, významné nástupy do rekreačních území Beskyd, významné změny charakteru zástavby.</i>
VJEMOVÉ CHARAKTERISTIKY	<i>Uzavřená krajinná scéna, výrazný projev horských komplexů a krajinných horizontů, kulturní a estetické hodnoty krajiny narušeny nejednotnou a cizorodou zástavbou</i>
PŘEVLÁDAJÍCÍ TYPY KRAJIN	<i>Krajina lesní, krajina lesoluční.</i>
MORAVSKÉ BESKYDY	
PŘÍRODNÍ CHARAKTERISTIKY	<i>Hornatiny, místně velehornatiny Karpatika (Beskydský bioregion) na pomezí se Slovenskem, klimaticky chladná, srážkově bohatá oblast, flóra horská, potenciální přítomnost horských acidofilních bučin, suťových lesů, horských smrčín.</i>
KULTURNÍ CHARAKTERISTIKY	<i>Na jihu oblast Valašska, na severu Těšínska, mladá sídelní oblast výrazně ovlivněná valašskou a pasekářskou kolonizací, ve využití převládá hospodářský les (smrčiny), drobné bezlesí ve formě pasek postupně zaniká, dřevěné sakrální stavby, výrazné novodobé změny urbanistických a architektonických znaků, v současnosti silný vliv rekreace a turismu.</i>
VJEMOVÉ CHARAKTERISTIKY	<i>Dominance horského masivu a lesa, výrazný projev krajinných horizontů, majestátnost a monumentalita krajinné scény, dálkové výhledy, projev interiéru lesa, zvýšená estetická hodnota prostředí, v oblasti horských pasek výrazná přírodní a estetická hodnota území, přítomnost regionálně významných kulturních dominant.</i>
PŘEVLÁDAJÍCÍ TYPY KRAJIN	<i>Krajina lesní.</i>
PODBESKYDÍ	
PŘÍRODNÍ CHARAKTERISTIKY	<i>Mírně teplá oblast úpatních členitých pahorkatin až vrchovin podhůří Slezských a Moravských Beskyd místy s výchozy jurských vápenců a bazických vyvřelin, kontrastní charakter biochor, v potenciální biotě dominují dubohabrové háje, dubové a ochuzené bučiny, suťové lesy, střemchové olšiny, zvýšená druhová diverzita.</i>
KULTURNÍ CHARAKTERISTIKY	<i>Oblast Lašska, okrajový vliv Valašska, území staré sídelní oblasti (od paleolitu) s výraznou středověkou kolonizační vlnou, četná menší města původně středověkého charakteru výrazně změněna industrializací, ulicové a silnicové půdorysné typy menších obcí, převládá zemědělství, v menší míře lesní hospodářství (smrkové lesy), místy povrchové lomy, krajina místy zvýšené kulturně historické hodnoty.</i>
VJEMOVÉ CHARAKTERISTIKY	<i>Krajina harmonická, spíše drobnějšího měřítko, různorodá krajinná scéna s výrazným projevem zalesněných krajinných horizontů a kulturních dominant (středověké hrady), velmi citlivá na změny krajinného rázu, četné výhledy do Moravské brány, přítomnost regionálně významných kulturních dominant (Štramberk, Starý Jičín, Hukvaldy).</i>
PŘEVLÁDAJÍCÍ TYPY KRAJIN	<i>Krajina leso-luční, krajina zemědělská harmonická, krajina lesní</i>
PŘÍBORSKÁ PAHORKATINA	
PŘÍRODNÍ CHARAKTERISTIKY	<i>Pahorkatiny jihovýchodního okraje Moravské brány, potenciálně převládají dubohabrové háje, místy podmáčené dubové bučiny.</i>
KULTURNÍ CHARAKTERISTIKY	<i>Oblast Moravského Kravařska s významnými německými kulturními vlivy, okraj staré sídelní oblasti, sídelní struktura stabilizovaná v středověku, dominuje zemědělství (v minulosti chov dobytka, dnes spíše obilnářství), místy významný průmysl a další vybavenost, v okolí menších obcí zachovány fragmenty historické pluziny.</i>
VJEMOVÉ CHARAKTERISTIKY	<i>Otevřená pohledově exponovaná krajinná scéna, výrazný projev makrostruktur polí, výrazný projev krajinných horizontů (zejména Beskydy).</i>
PŘEVLÁDAJÍCÍ TYPY KRAJIN	<i>Krajina zemědělská harmonická, na severu krajina ovlivněná hlubinou důlní činností, krajina sídelní.</i>

OSTRAVSKO - KARVINSKO	
PŘÍRODNÍ CHARAKTERISTIKY	<i>Pánevní vněkarpatská sníženina na podmáčených hlínách charakteru ploché pahorkatiny, budovaná kvartérními štěrky a písky s významným výskytem karbonského podloží, reliéf významně antropogenně změněný hlubinnou těžbou uhlí, potenciálně dubové bučiny a lužní lesy.</i>
KULTURNÍ CHARAKTERISTIKY	<i>Oblast Slezského Těšínska, stará sídelní oblast stabilizovaná ve středověku, podstatně změněna v důsledku technické revoluce a následné industrializace, výrazně sídelní a industriální typ krajiny se zbytky původního zemědělského a rybníkářského využití, významné jsou fragmenty důlních zařízení a starých průmyslových provozů, silný projev dopravy a průmyslových suburbií, výjimečně místy dochovaná lidová architektura (dřevěné kostelíky), území vysoké dynamiky změn, správní centrum území, krajina s minimem dochovaných historických charakteristik, krajina antropická.</i>
VJEMOVÉ CHARAKTERISTIKY	<i>Různorodost až tvarová přehlcenost krajinné scény, dynamika a industriální charakter krajinné scény, kontrastní působení enkláv vegetace a vodních nádrží, pohledový vliv masivu Beskyd.</i>
PŘEVLÁDAJÍCÍ TYPY KRAJIN	<i>Krajina ovlivněná hlubinou důlní činností, krajina výrazně sídelní, krajina s vyšším podílem vodních ploch, okrajově krajina polní.</i>
ODERSKÁ BRÁNA	
PŘÍRODNÍ CHARAKTERISTIKY	<i>Vněkarpatská sníženina charakteru brány, široká říční niva s místy meandrujícími toky, podloží kvartérních zvodnělých štěrků, pseudoglejové fluvizemě, potenciálně převládají bažinné olšiny, území zvýšené přírodní hodnoty (CHKO Poodří), na západě navazuje Oderská vrchovina.</i>
KULTURNÍ CHARAKTERISTIKY	<i>Oblast Moravského Kravařska, významný dopravní koridor v minulosti i současnosti, území středověké kolonizace s menšími městy, sakrální stavby a klášterní komplexy, ve využití území převládá zemědělství a rybníkářství, území zvýšené kulturně historické a estetické hodnoty (Oderské vrchy, Poodří), významný vliv rekreace.</i>
VJEMOVÉ CHARAKTERISTIKY	<i>Otevřená pohledově exponovaná krajinná scéna s atraktivními výhledy na Beskydy, výrazný projev historických krajinných prvků (větrné mlýny, historická plužina, rozptýlená zeleň), specifická atmosféra říční nivy, harmonická krajina.</i>
PŘEVLÁDAJÍCÍ TYPY KRAJIN	<i>Krajina zemědělská harmonická, krajina polní, krajina s vyšším podílem vodních ploch.</i>
NÍZKÝ JESENÍK	
PŘÍRODNÍ CHARAKTERISTIKY	<i>Náhorní zarovnané plošiny na kulmských usazeninách (břidlice, slepence, droby) s členitostí vrchovin se zařízlymi skalnatými říčními údolími, charakteristické jsou výstupy neovulkanických suků, specifický je okrajový zlomový svah s převýšením 150 – 330 m, mírně teplá až chladná klimatická oblast, převládají kyselé kambizemě, častý výskyt pramenišť a mokřadů, potenciální výskyt květnatých bučin, místně acidofilních bučin nebo doubravy, pravděpodobný výskyt modřinu, rašelinné louky.</i>
KULTURNÍ CHARAKTERISTIKY	<i>Území středověkého osídlení (12. století) spojené s těžbou drahých kovů, později sklářský a textilní průmysl, v minulosti významné kupecké stezky, významné poutní chrámy, křížové cesty a sakrální stavby, silné německé kulturní vlivy, oblast jesenického domu, výrazný projev používání kamene (břidlice) na stavbách, vyšší výskyt historických krajinných struktur, harmonická kulturní krajina, břidlicové lomy, vodní plochy, liniová rozptýlená zeleň, změny vnějšího obrazu sídel v období 1945 – 1989.</i>
VJEMOVÉ CHARAKTERISTIKY	<i>Střídavě otevřená a uzavřená krajinná scéna, významné dálkové pohledy na Hrubý Jeseník, silný projev kulturních dominant, zejména vázaných na vulkanity, regionálně významných horizontů, výrazný projev historické plužiny a kamenic, území zvýšené estetické hodnoty.</i>
PŘEVLÁDAJÍCÍ TYPY KRAJIN	<i>Krajina leso-luční, krajina zemědělská harmonická, krajina lesní.</i>

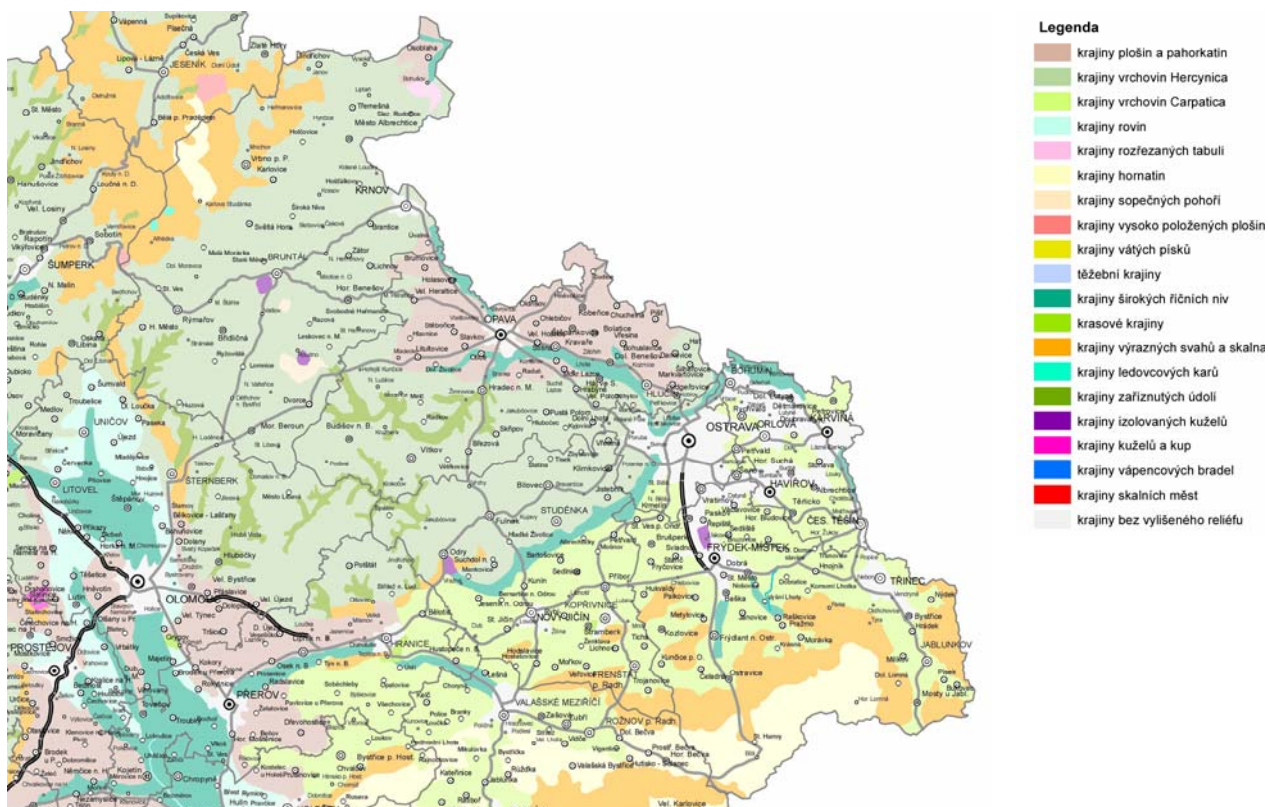
OSOBLAŽSKO	
PŘÍRODNÍ CHARAKTERISTIKY	<i>Polonikum tvořeno pahorkatinou na ledovcových sedimentech, v podloží flyšové břidlice, okrajová část opavského bioregionu, potenciálně převládají acidofilní doubravy a dubohabrové háje.</i>
KULTURNÍ CHARAKTERISTIKY	<i>Státní hranicí izolovaná část opavského (dříve Rakouského) Slezska, středověké osídlení, v minulosti výrazné německé kulturní vlivy, výrazně zanikající po odsunu v roce 1945, extrémně nízká hustota zalidnění, převládá zemědělství.</i>
VJEMOVÉ CHARAKTERISTIKY	<i>Krajinná scéna, výhledy do Polska a na Hrubý Jeseník.</i>
PŘEVLÁDAJÍCÍ TYPY KRAJIN	<i>Krajina polní.</i>
HRUBÝ JESENÍK	
PŘÍRODNÍ CHARAKTERISTIKY	<i>Členité hornatiny na kyselých krystalických břidlicích, krystalických vápencích a amfibolitech, glaciální reliéf, skalní výchozy, vysoká dynamika reliéfu, hluboká zařízlá říční údolí, rašeliniště, lesní komplexy, potenciálně převládají květnaté bučiny, klenové bučiny, suťové lesy, smrčiny, v nivách olšiny, primární bezlesí alpského charakteru, území vysoké přírodní hodnoty, chráněno i jako CHKO.</i>
KULTURNÍ CHARAKTERISTIKY	<i>Mladá sídelní oblast, sídla vázaná na podhůří masívu, osídlení v horách rozptýlené, v níže položených územích potoční nebo ulicové vsi nebo menší města, oblast jesenického domu, dominují rekreační objekty, významné lázeňství, rozvoj turizmu a cestovního ruchu vázaného zejména na zimní sporty, cenné historické krajinné struktury v podhůří (zachovalá středověká plužina s kamenicemi), území vysoké estetické hodnoty.</i>
VJEMOVÉ CHARAKTERISTIKY	<i>Dominance a monumentalita hor, působení interiéru lesa, možnost výhledů do krajiny, atraktivní krajinná scéna, významný projev dominant.</i>
PŘEVLÁDAJÍCÍ TYPY KRAJIN	<i>Zejména krajina lesní, v podhůří krajina leso-luční.</i>
JINDŘICHOVSKO - KRNOVSKO	
PŘÍRODNÍ CHARAKTERISTIKY	<i>Východní část Zlatohorské vrchoviny, s široce rozevřenými údolními vodními toků a zbytky zarovnaných povrchů na hřbetech a rozvodích, západní část více členitější a více zalesněná, území přechodného charakteru mezi Opavským a Hrubojesenickým bioregionem.</i>
KULTURNÍ CHARAKTERISTIKY	<i>Moravská enkláva ve Slezsku, staré kupecké stezky, zbytky historické fortifikace, historické krajinné struktury, projev lokálních kulturních dominant (kostely, zámky), harmonická kulturní krajina.</i>
VJEMOVÉ CHARAKTERISTIKY	<i>Spíše uzavřená krajinná scéna s občasnými výhledy na Hrubý Jeseník, dominance působení lesních horských komplexů, ve východní části otevřená krajina s pohledy do Polska.</i>
PŘEVLÁDAJÍCÍ TYPY KRAJIN	<i>Krajina polní, krajina zemědělská harmonická, krajina lesní.</i>

Krajinné typy vymezuje také J. Löw v **Typologii české krajiny** (2006). Provádí diferenciaci krajiny na základě osmi vůdčích charakteristik:

- vegetační stupňovitost, jako vyjádření změn výškového a expozičního klimatu ovlivňujících sled rozdílů přírodní vegetace na ose teplé – chladné oblasti a přeneseně i osy nížiny – hory, tedy vyjádření vůdčích charakteristik primární krajinné struktury,
- relativní členitost reliéfu jako vyjádření osy rovina – velehorský reliéf, jako druhá vůdčí charakteristika primární struktury,
- vyjádření výjimečnosti typů reliéfu na ose reliéf běžný – zcela výjimečný, jako třetí vůdčí charakteristika primární struktury,

- biogeografické podprovincie jako vyjádření odlišnosti geologické a geomorfologické stavby krajiny modifikující vegetační stupňovitost na území Carpatika, Hercynika, Polonika a Pannonika (severopanonská podprovincie),
- struktura využití ploch v ose krajiny přírodní – krajiny přírodě blízké – krajiny člověkem podmíněné až přeměněné jako vůdčí charakteristika sekundární krajinné struktury,
- historické typy sídel a jejich plužin, jako vyjádření osy úrodné starosídelní krajiny – zemědělsky marginální, neúrodné, osídlené v novověku, jako druhá vůdčí charakteristika sekundární krajinné struktury,
- typy lidového domu, tedy běžných stavebních typů* v krajině, odvíjejících se od její kulturní a historické kontinuity jako vůdčí charakteristiky terciární krajinné struktury,
- vývoj a doba osídlení krajiny v ose od staré sídelní krajiny od 6. tisíciletí před Kr. po krajinu dodnes neosídlené jako vůdčí charakteristiky průkazu trvalé udržitelnosti využívání krajiny člověkem v historickém kontinuu.

Výkres rámcových typů sídelních krajin a rámcových typů krajin dle reliéfu je cenným podkladem pro vymezení specifických krajin na území MSK.

Obr. 5.1: Výkres rámcových typů krajin dle reliéfu (Typologie české krajiny, Löw 2006)

Rozložení lesních porostů a zemědělských kultur jakožto znaků charakteru krajiny

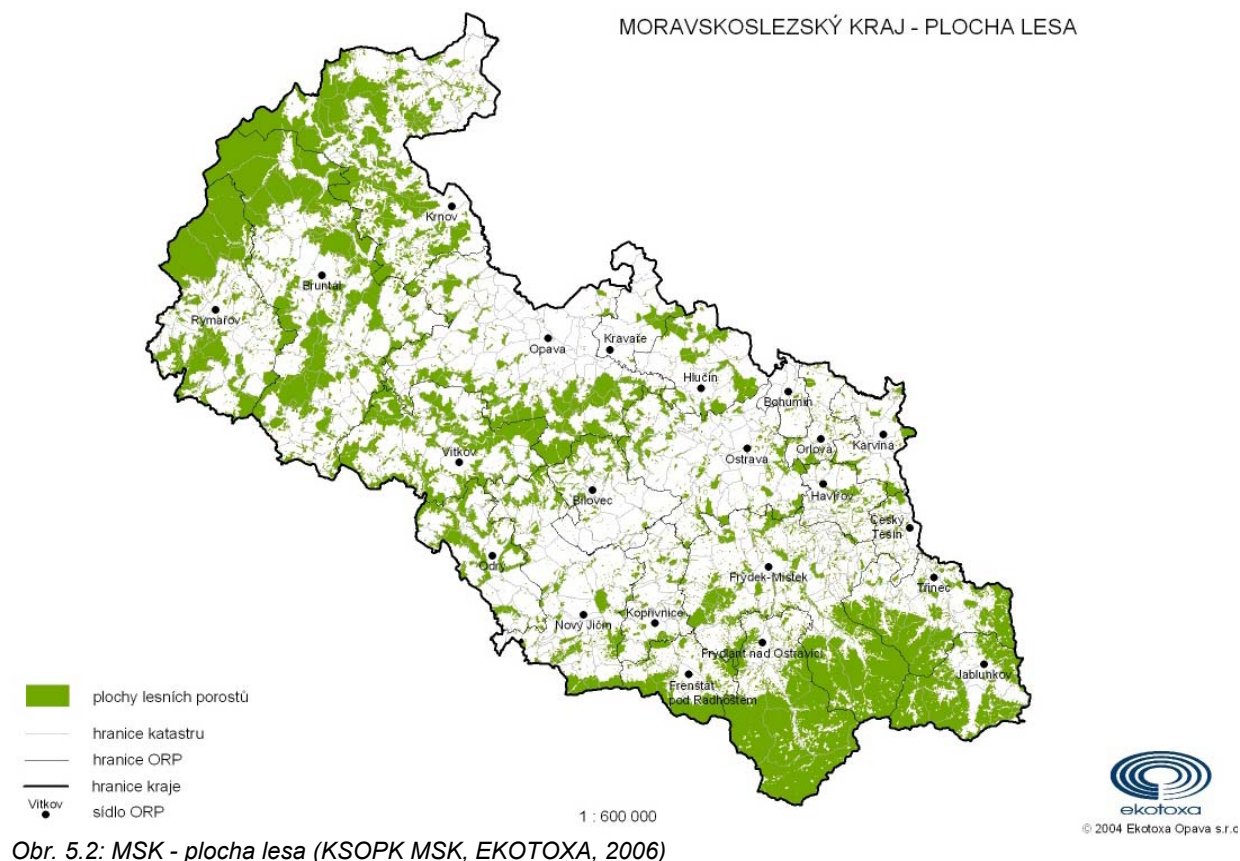
Vedle georeliéfu je základním charakteristickým rysem krajiny rozložení lesních porostů a rozložení zemědělské půdy. V regionálním měřítku se jedná především o rozložení soustředěných lesních celků v horských oblastech (Hrubý Jeseník, Zlatohorská vrchovina, Moravskoslezské a Slezské Beskydy) a v některých vrchovinách (např. části Vítkovské vrchovi-

ny, Slunečná vrchovina, Světlohorská vrchovina), rozložení členitých struktur lesních prostrů (Krnovsko, jihozápadní části Vítkovské vrchoviny a pod).

Charakteristické jsou krajiny s rozptýlenou strukturou drobnějších celků lesních porostů s drobnými lesíky a s nelesní zelení. Jedná se především o pás Podbeskydské pahorkatiny (Třinecko, Těšínsko, Frýdecko, Frýdlantsko, Příborsko) a o některé části Bruntálska a Rýmařovska. V ÚAP kraje, podklad pro RURÚ (ATELIER T – PLAN, 2009) se uvádí následující (text je uveden kurzívou).

Zastoupení lesních porostů s deklarovanými zájmy ochrany přírody je poměrně velké. Na území MS kraje převažují porosty s průměrným až vysokým ekostabilizačním potenciálem.

Podíl nepůvodních dřevin – exotů (např. trnovník akát, pajasan žláznatý, javor jasanolistý, dub červený, borovice vejmutovka) je v rámci PUPFL na celém území Moravskoslezského kraje velmi nízký. Navíc nedochází k jejich agresivnímu šíření ani k zásadnímu negativnímu vlivu na biodiverzitu ekosystémů.

Obr. 5.2: MSK - plocha lesa (KSOPK MSK, EKOTOXA, 2006)

V aktuální dřevinné skladbě dominuje smrk na úkor dřevin přirozené druhové skladby, dřevinná skladba je výrazně zjednodušená. Tím je snížena stabilita lesních porostů a zvýšena hrozba kalamitních stavů. Zjednodušení dřevinné skladby má rovněž za následek ochuzení diverzity biotopů a tím i ekologické stability celé krajiny.

Věková skladba (rozložení věkových stupňů) je značně nevyrovnaná, zejména v PLO 32, 39, 40. To je z dlouhodobého hlediska způsobeno zejména nahodilými těžbami při kalamitních situacích.

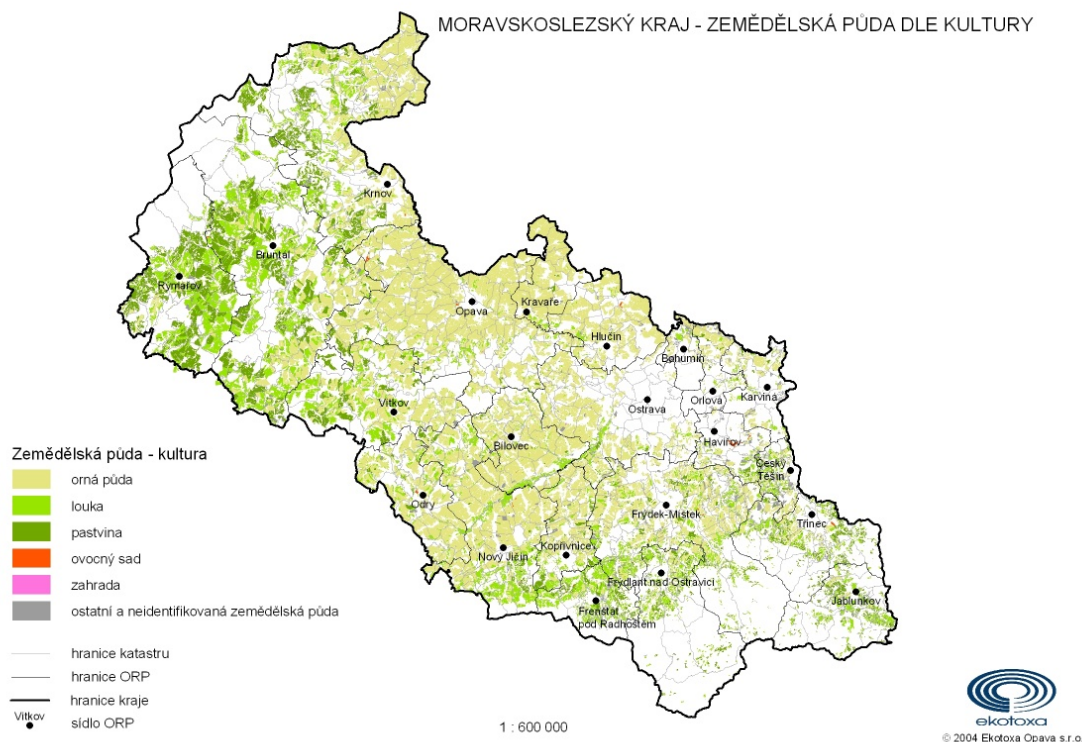
V charakteru krajiny – v jejím harmonickém výrazu – hrají velkou roli plochy trvalých travních porostů. Louky a pastviny se v obrazu krajiny projevují jako výrazný přírodní atribut a to i tehdy, pokud jsou intenzivně využívány. Krajina s trvalými travními porosty evokuje dojem přirozenosti, přístupnosti a vyznačuje se harmonickým výrazem. Takové krajiny na území MSKL najdeme ve velké míře. Je to především Rýmařovsko, Bruntálsko. Krnovsko a krajina podél toku Moravice mezi Bruntálem a Vítkovem.

Některé informace o zemědělském hospodaření je možno převzít z ÚAP MSK, podklad pro RURÚ (Atelier T – plan, s.r.o. 2009) – text je uveden kurzívou.

Přírodní podmínky v Moravskoslezském kraji předurčují širokou škálu možností způsobů zemědělského hospodaření. V některých regionech – zejména se jedná o severní část okresu Opava (ORP Opava, Kravaře, Hlučín) a střední část okresu Nový Jičín (ORP Nový Jičín, Bílovec, Kopřivnice) kvalitní zemědělská půda a vhodné klimatické podmínky vyvolávají potřebu maximálního ekonomického zhodnocení, tedy intenzivního obhospodařování. Lokálně je intenzivní zemědělství zastoupeno i v jiných územích, např. v Osoblažském výběžku (ORP Krnov), kvalitní zemědělská půda je výrazně zastoupena též v územích využívaných především k těžebním a průmyslovým činnostem, sídelním funkcím (většina území okresů Karviná, Ostrava – město). V horských a podhorských oblastech s méně kvalitními půdami (většina území okresů Bruntál, Frýdek – Místek, jih okresu Opava – ORP Vítkov) se naopak rozvíjí extenzivní hospodaření, které je státem podporováno mj. i z důvodů krajinářských (CHKO Beskydy, Jeseníky). V těchto územích (zejména okres Bruntál) se v poslední době výrazně rozvíjí ekologický způsob hospodaření a alternativní zemědělství.

Kraj má velkou celkovou rozlohu trvalých travních porostů (TTP), která představuje 15,6 % z celkové výměry. Procento zatravnění ZPF (30,5 %) je vzhledem k průměru za Česko (23 %) vysoké. Největší výměry TTP má okres Bruntál – 24,9 % výměry okresu, 53,8 % zatravnění ZPF, zejména obce v Nížkém Jeseníku (ORP Rýmařov, jihozápad ORP Bruntál), vysoké procento zatravnění mají i některá další území, v nichž je výměra zemědělské půdy celkově nižší (z okresu Bruntál ještě západ ORP Krnov, z okresu Frýdek – Místek ORP Jablunkov, jih ORP Frýdek – Místek, ORP Frýdlant n.O.).

Ekologické zemědělství je doplňkovou alternativou pro intenzivní (konvenční) zemědělství. Důraz při hospodaření není kladen výlučně na funkci produkční, ale též na podporu ostatních (mimoprodukčních) funkcí zemědělství v kulturní středoevropské krajině. Pro rozvoj ekologického zemědělství v Moravskoslezském kraji existuje vhodná struktura zemědělského půdního fondu (horské a podhorské oblasti s vysokým podílem TTP). Podíl ekologicky obhospodařované půdy v kraji činí 12,2 %, což je vysoce nadprůměrný podíl (v rámci ČR je podíl 6,16 %). Nejvýznamnější oblastí MS kraje z tohoto hlediska je okres Bruntál, kde představuje podíl ekologicky obhospodařované půdy 36 % z celkové rozlohy zemědělské půdy. Rovněž okres Opava má nadprůměrné zastoupení ekologického zemědělství – 7,8 % ploch. Ekologické farmy jsou převážně zaměřeny na chov skotu bez tržní produkce mléka, většina z nich se nachází na území okresu Bruntál.

Obr. 5.3: MSK – zemědělská půda dle kultury (KSOPK MSK, EKOTOXA, 2006)

Význam vodních ploch uměle vytvořených v krajině jakožto znaků charakteru krajiny

Významnou roli v charakteru krajiny hrají vodní plochy uměle vytvořených vodních nádrží. Na území MSK se nacházejí ve velmi odlišných krajinách vodní nádrže různého účelu, které díky své poloze, zapojení do terénu a rozloze se stávají velmi specifickými prvky krajiny spoluvytvářejícími její osobitost.

Jedná se o vodní nádrže vodárenské, ležící v členité krajině Nížkého Jeseníku a svoji rozlohou představující významnou atraktivitu obrazu krajiny. Údolní nádrž Slezská Harta (1997) na řece Moravici (vodárenský, rekreační, energetický význam) se rozkládá v otevřenější krajině s místy pozvolnými břehy a velkými šířkovými dimenzemi. Vnáší do obrazu krajiny velké měřítko a horizontálu velké vodní plochy. Níže po proudu Moravice ležící vodní nádrž Kružberk (1949, 1958) u Budišova nad Budišovkou (vodárenská nádrž pro pitnou vodu pro oblast Ostravy s energetickým významem) vytváří jedinečné scenérie jezera v hluboce zaříznutém údolí uzavřeném lesnatým rámcem. K ní přiléhá na pravobřežním přítoku Moravice Lobníku vodní nádrž Lobník – úchytná nádrž před vodárenskou nádrží pro zachycení splachů. V krajině Přírodního parku Moravice představuje tato nádrž spolu s hlubokým údolím a s vyrovnávací nádrží Pohradí v dramatické krajině hluboce zaříznutých meandrů Moravice jedinečné a velmi osobité rysy krajinného rázu. Ohromné měřítko krajiny se projevuje ve scenériích vodní nádrže Morávka v Beskydech na řece Morávce (1964) u obce Morávka – v hlubokém údolí pod Velkým Travným (1203 m n.m.), kde převýšení nad hladinou nádrže téměř 700 m vytváří jedinečné scenérie v dynamickém lesnatém rámci horského masivu Lysohorské hornatiny. Ve zcela jiné situaci je rozložena vodní nádrž Pocheň

na Čizině pod hradem Vartnov na Krnovsku v místech, kde vodoteč opouští údolí uzavřené lesnatými výšinami a svahy a dostává se do otevřené zemědělské krajiny.

Stejně jako tyto vodárenské nádrže na vodotečích svádějících vodu z Jeseníků mají také protipovodňový význam i nádrže, zachycující vodu stékající z úpatí Beskyd. Jsou to zároveň vodní nádrže, vybudované pro zásobování průmyslových oblastí Frýdecka-Místecka, Havířovska a Karvinska vodou. Jedná se o vodní nádrž Olešná na potoku Olešné u Frýdku-Místku (voda pro průmysl, rekreační využití), vodní nádrž Baška na potoku Baštica u Frýdku Místku (rekreační využití, 1964), vodní nádrž Žermanice na Lučině jižně od Havířova (energetika, rekreace, 1962), vodní nádrž Těrlicko na Stonávce u Havířova, (rekreace, 1963). Velké měřítko vodních ploch Těrlicka a Žermanické nádrže kontrastují s mozaikovitostí krajiny Těšínska a představují velmi významný rys v obrazu krajiny.

V lesní a zemědělské krajině Nízkého Jeseníku se projevují rybníky spíše v dílčích scénériích dynamicky členité krajiny, jak o tom svědčí na Rýmařovsku drobné rybníky na Moravici a přítocích – Břidličný, Tylovský nebo na Vítkovsku atraktivní scénérie s rybníky u Větrkovic. Podobně místní význam mají rybníky na Osoblažsku (Rudoltický na potoku Lužná, Dívčí hrad, Bohušovský na toku Osoblahy). Větší význam mají rybníky a rybníční kaskády v otevřenější zemědělské krajině – např. na Opavsku. Drobné rybníky a rybníční soustavy podporují výraznost krajinných koridorů drobných vodních toků, členících radiálně otevřenou zemědělskou krajinu. Stěbořický rybník, rybníky na Hvozdnici se zbytky cenného lužního porostu (přírodní rezervace), Raduňské rybníky s cennými duby letními a břízami (památné stromy). Podobně na Třinecku kaskáda drobných rybníků na Černém potoce u Hnojníka vytváří v zemědělské krajině přírodě blízkou enklávu a mohutný zelený koridor v mírně zahloubeném údolí.

Významným dominantním rysem krajiny říčních niv jsou vodní nádrže na Odře na území CHKO Poodří, dotvářející charakter lužní krajiny a meandrujícího toku Odry a vodní nádrže v nivě Opavy (nádrž Nezmar a další vodní nádrže vzniklé po těžbě štěrkopísků), které dotvářejí dojem rozlehlosti nivy a provázejí meandrující tok Opavy. Rovněž rybníky ve významném místě, kde Odra opouští Vítkovskou vrchovinu a Oderská kotlina se otevírá do Oderské nivy, představují charakteristický znak osobitosti krajiny.

Samostatnou problematiku tvoří vodní plochy v Ostravsko – Karvinské aglomeraci. Jedná se o historické rybníční soustavy, o vodní plochy v důlních poklesech, odkalovací nádrže a rybníky, sloužící k vypouštění důlních vod i o vodní plochy vzniklé po těžbě štěrkopísků. Zvláště zajímavá jsou historické rybníční soustavy, které charakterizují původní stav krajiny a korespondují s fragmenty historického osídlení. Na Vrbické stružce a přítocích leží rybníky Heřmanický, Lesník, Nový stav a Záblatský nad soutokem Stružky s Odrou. Drobnější rybochovné rybníky leží na Stružce a přítocích u Rychvaldu (Kališчок, Kout, Skučák, Podkostelní, Cihelník u Rychvaldu, Gořalчок, Spojený a Výtažník), na levobřežním přítoku Petrovky severně od Karviné v nivě Olše leží historická rybníční kaskáda –Olšový, Dubový, Lipový, Mělčina, Čerpák, Větrov, Sirotek, Šafář na místě historických rybníků Lazner Teich, Konkolner Teich, Altstädter Teich, přičemž velké rybníky v historii sledovaly nivu Olše až k soutoku k Odrou. Charakter krajiny a její různorodost a proměnlivost dotvářejí i vysloveně průmyslové vodní plochy a plošky, jakými je soustava vodních nádrží a odkališť mezi tokem Olše a Stonávky západně o Karviné a soustava kališť v prostoru Karvinských dolů mezi Stonavou, Doubravou a Horní Suchou.

5.3. Vyhodnocení území na základě kategorizace jevů vizuální charakteristiky

Výkres „Vizuální charakteristiky území“ zobrazuje soustavu vybraných jevů, které mohou ovlivnit vymezení specifických krajín a stanovení cílových charakteristik krajiny. Ve výkresu se objevuje celá řada relevantních jevů. Jedná se o výrazné a v prostorovém uspořádání krajiny s projevující znaky – především terénní horizonty nadregionálního, regionálního a místního významu. V Moravskoslezském kraji hrají významnou roli v obrazu krajiny dochované krajinné struktury, které jsou typické pro kulturní krajinu podhorských a vrchovinných oblastí. Jedná se o struktury liniové zeleně na stopách členění historických plužin a o další liniové prvky. Ve výkresu jsou znázorněny přímo liniové prvky strukturní zeleně a dále také jejich generalizace do ploch s vysokou hustotou historických krajinných struktur.

Významným vodítkem při identifikaci krajín se zvýšenou vizuální atraktivností jsou plochy CHKO a přírodních parků. Rovněž přítomnost bodových prvků značících kulturní hodnoty v krajině a jejich rozložení či soustředění jsou důležitým údajem. Jedná se o disponibilní údaje krajinných dominant, zámků, hradů a významných sakrálních staveb či větrných mlýnů.

Ve výkresu jsou rovněž zobrazeny rušivé prvky a struktury civilizačního charakteru, které se projevují negativně v obrazu krajiny. Jedná se především o stavby a zařízení dopravní a technické infrastruktury – silnice, železnice, vzdušná vedení 400, 220 a 110kV a další prvky a plochy (např. brownfields). Pro účely analýzy vizuální charakteristiky bylo vytvořeno vyhodnocení vizuálních vlivů silniční a technické infrastruktury. V mapě se objevují koridory krajiny, ovlivněné těmito technickými stavbami a zařízeními. Jedná se především o koridor Moravské brány, rozšířený východně do Podbeskydčí. Trasami technické infrastruktury a silnic je protkáno industriální a sídelní území Ostravské aglomerace, Těšínska, Třinecka a Frýdecka-Místicka. Dále je to koridor z Ostravy na Opavu a na Krnov.

Relevantní jevy vizuální charakteristiky jsou zobrazeny v analytickém výkresu 1:100 000. Ne všechny zobrazené jevy však mají stejný význam pro budoucí vymezení specifických krajín a pro stanovení cílových kvalit krajiny. Pozitivní či negativní hodnocení jednotlivých jevů (stupnice +3 - -3) bude sloužit jak k vymezení krajinných segmentů se soustředěnými pozitivními či negativními hodnotami a tím i k odpovídajícímu vymezení hranic jednotlivých krajín, ale také k stanovení cennosti jednotlivých krajín jakožto podkladu pro definování cílů zajištění kvalit krajiny.

VÝKRES	PRVEK	HODNOTA
IV.B	krajinná dominanta nadregionálního významu	3
	významný krajinný horizont - nadregionální	3
	prostorový vliv krajinné dominanty	2
	pozitivní vizuální vliv pohledového horizontu	1
	vysoká hustota historických krajinných struktur	1
	vizuální vliv vybrané silniční infrastruktury	-2
	vizuální vliv vybrané technické infrastruktury	-2
	kumulovaný vizuální vliv silniční a technické infrastruktury	-3

Tato analýza bude vyžadovat podrobné vyhodnocení a interpretaci výsledků a to v souvislosti se stanovením cílových charakteristik krajiny, nicméně z analýzy vyplývají některé obecné principy. V členitých a dynamických krajinách hornatin a vrchovin (okraje Hrubého Jeseníku, Zlatohorsko, západní Krnovsko) se projevují vlivy krajinných dominant a horizontů méně než v otevřených zemědělských krajinách vrchovin a pahorkatin (Bruntálsko), stejně tak se ale v dynamických krajinách omezeněji projevují vlivy dopravní a technické infrastruktury, které se v otevřenějších a plošších krajinách dotýkají větších území (Rýmařovsko, Opavsko, Kravařsko). Dalším poznatkem, zdůrazněným analýzou, je vizuální dosah vlivu železničních tratí, které jsou velmi často již zapojeny do krajiny, představují zažitý technický prvek a nebudou zřejmě ani příliš negativně přijímány obyvateli. Jejich vlivem však v určitých partiích krajina nabývá více či méně silného výrazu urbanizovaného prostoru. I když se trasy VVN již staly pro obyvatelstvo přirozenou součástí krajiny, jejich vliv (zejména u tras 400 nebo 220 kV) na obraz krajiny je významný. Vliv těchto tras je v analýze zdůrazněn a objevuje se i v jinak příznivě působících harmonických krajinách (Přírodní park Moravice, Rýmařovsko, Přírodní park Sovinecko). V některých partiích však vliv VVN působí disproporčně – např. v prostoru Heřmanovic s jedinečnými historickými krajinnými strukturami a unikátními scenériemi nebo v údolí Černé Opavy mezi Drakovem a Mnichovem. Na území MSK lze nalézt území s absencí rušivých hodnot – např. v Nížkém Jeseníku vynikají absencí rušivých hodnot oblasti Budišovska, lesnaté polohy jižně a jihovýchodně od Hradce nad Moravicí, oblast Přírodního parku Údolí Bystřice. Bez významnějších rušivých vlivů je Osoblažsko severní část Hlučínska. Ve východní části MSK pak přirozeně vynikají absencí rušivých vlivů a přítomností pozitivních vlivů rozsáhlé oblasti Moravskoslezských Beskyd a vnitřní části Slezských Beskyd, v západní části pak oblast Hrubého Jeseníku. Na území aglomerace, zejména na Ostravsku – Karvinsku, Frýdecko-Místecku či Těšínsku převládají území ovlivněná rušivými technickými prvky, v oblasti Opavska, Oderské brány a Moravského Podbeskydí se prolínají rušivé vlivy s vlivy pozitivními – vliv krajinných dominant, výrazných horizontů a s přítomností historických krajinných struktur.

5.4. Prostorové a vizuální vyhodnocení MSK na základě analýz prostorové struktury krajiny

Dalšími podklady pro vymezení specifických krajin jsou pro analýzu vizuální charakteristiky provedené **analýzy prostorové struktury krajiny**. Je třeba přistupovat k analýzám tak, že nejsou hledány typické vlastnosti krajiny, nýbrž superpozicí různých analytických hledisek naopak její individuální vlastnosti. Z provedených analýz je možno provést rámcové zobecnění výsledků, přičemž podrobnější interpretace těchto analýz a posouzení jejich vypovídací schopnosti bude předmětem II. etapy a přispěje k upřesnění metodických přístupů. Interpretace analýz v jednotlivých vymezených specifických krajinách přispěje ke zdůvodnění cílových charakteristik krajiny.

- a) **Vizuální otevřenost krajiny** (zobrazená v kartogramech prostorových analýz šedou barvou) ukazuje základní charakterový rys krajiny – její vizuální otevřenost. Ve vizuálně otevřených krajinách vystupují další jevy a kvality krajiny, které nejsou ve vizuálně uzavřených krajinách rozpoznatelné.

Vizuálně uzavřené krajiny, tedy krajiny, které mají podíl otevřených přehledných ploch menší než 0,5, jsou krajiny se souvislým zalesněním nebo krajiny s většími lesními celky. Jsou to rovněž krajiny se souvislým zastavěním nebo s většími sídelními celky. Existují zde tudíž krajiny se specifickým obrazem – na jedné straně krajiny městské, urbanizované, industriální, postindustriální apod., vyznačující se výrazností civilizačních složek a uplatněním stavebních struktur a technických infrastruktur v krajinné scéně, na straně druhé lesní, resp. lesnaté krajiny hornatin a vrchovin, vyznačující se cenností lesních interiérů, náhodnými průhledy a výhledy z lesních porostů v dynamickém terénu.

- b) **Mozaikovitost krajiny** se týká vizuálně otevřené krajiny - je vyjádřena počtem plošek všech typů krajinného pokryvu na jednotku plochu a vyjadřuje živost skladby a rozmanitost krajinných prvků a struktur.

Vyšší a vysoká mozaikovitost krajiny se projevuje v charakterově velmi rozdílných krajinných segmentech. Jedná se o krajiny podhorských oblastí a hornatin, ve kterých se nachází vesnická zástavba rozptýlených nebo liniových forem, provázená typickými prvky nelesní zeleně (liniové struktury stop členění historické plužiny) – okraje Hrubého Jeseníku a Nízký Jeseník. I v hrubém měřítku kartogramu můžeme rozeznat např. jedinečné kulturní krajiny Heřmanovic ve Zlatohorské vrchovině nebo Roudna v Bruntálské vrchovině. Výrazná je též mozaikovitost krajiny se slezským osídlením Těšínska, Třinecka v Podbeskydské pahorkatině a v Jablunkovské brázdě. Vysoká mozaikovitost území se však projevuje také v urbanizovaných a industriálních krajinách vnitřních i vnějších částí Ostravské aglomerace, kde četnost prvků tvoří přírodní prvky, ale prvky osídlení a další prvky a struktury technogenní povahy. Jedná se jak o okraje Třinecka a Těšínska, tak i o Třinecko a o prostor Frenštátské brázd. Jsou patrné i linie provázející osídlení při východním úpatí Nízkého Jeseníku vůči Oderské bráně a při severním úpatí Nízkého Jeseníku vůči Poopavské nížině.

- c) **Heterogenita krajiny** je různorodost krajinných prvků a ploch. Je možno ji vyjádřit počtem různých typů plošek na jednotku plochy. Heterogenita je určitým znakem krajinné struktury, která může odlišovat různé segmenty krajin.

Vyšší a vysoká heterogenita zachycuje na území Moravskoslezského kraje především krajiny s prvky a strukturami osídlení. Právě různorodost prvků přírodních a antropogenních je heterogenitou do určité míry podchycena. Je patrné, že více homogenní krajiny – krajiny s nižší heterogenitou jsou jak krajiny s kompaktními lesními porosty (horské masivy Moravskoslezských Beskyd a Hrubého Jeseníku), krajiny Nízkého Jeseníku, tak i krajiny se scelenými bloky orné půdy (okraje Slezské nížiny). Schéma krajinné heterogenity velmi dobře vyznačuje území aglomerace a to až k jejím nejvzdálenějším okrajům.

Heterogenitu však nemůžeme zaměnit za subjektivní hodnotu krajiny, jakou je diverzita prvků krajinné scény, projevující se harmonickými vizuálními vztahy v krajině. V tomto případě se jedná o jev krajinné mikrostruktury, který není přenosný do krajinné makrostruktury, analyzované na úrovni území kraje.

- d) **Prostorová členitost** je hodnocena ve vizuálně otevřené krajině. Analýza ukazuje kontrast krajin, které mají kompaktnější strukturu – krajiny s velkým podílem lesních porostů nebo naopak krajin s velkým podílem velkých zemědělských ploch (krajiny se souvislým zalesněním jakožto krajiny vizuálně uzavřené jsou z této analýzy vyloučeny) s krajinami

slezské zástavby nebo rozptýlené podhorské zástavby Podbeskydí, naopak malá členitost je patrná na Opavsku a na terénních hřbetech Bruntálska, stejně tak v oblasti Moravské brány. Tyto jevy korespondují dobře s prostorovou generalizací LandUse, zobrazené v příslušném kartogramu.

- e) **Index skutečné plochy** přináší zajímavý, i když ne všude použitelný pohled na kvality krajiny. Prostorová bohatost a rozčlenění krajiny na drobnější prostory, které index do určité míry vyjadřuje, se zobrazuje nejenom v Hrubém Jeseníku, ale též ve Zlatohorské vrchovině a v Krasovské vrchovině západně od Krnova, v dynamické členité krajině Sovinecka, v Přírodním parku Moravice a v krajině Oderských vrchů. V jihovýchodní části je vysoký index patrný v okrajích Moravskoslezských Beskyd, Slezských Beskyd, Ondřejníku a Palkovských Hůrek.

Bez důkladnější analýzy indexu skutečných ploch nelze výsledky generalizovat, přesto se jeví určité partie krajiny jako objektivně bohaté z hlediska prostorového členění. To je významné pro vizuální atraktivitu území. V územích pahorkatiny sníženin ztrácí tento parametr vypovídací schopnost a je pro diferenciaci krajiny nevyužitelný.

5.5. Výsledná syntéza - rozprostření krajinných hodnot na území MSK

Výsledná syntéza představuje souhrn jednotlivých pohledů na krajinné kvality a součet kategorizovaných jevů a hodnot. Vzniká komplexní materiál, ve kterém se vyrovnávají výrazné pozitivní nebo negativní významy jednotlivých jevů, které se uplatnily v dílčích analýzách a uplatňuje se reálný výsledný dojem krajiny, ve kterém negativní vlivy mohou být zmírněny nebo vyváženy, či dokonce převáženy pozitivními vlivy a významy. V syntéze jsou vedle odstupňování krajinných hodnot samostatně vyznačeny vybrané charakteristiky, které doplňujícím způsobem charakterizují či popisují území – hranice CHKO, přírodních parků, hranice užšího a širšího jádra aglomerace a sociálně problémové oblasti.

Analýza čitelně ukazuje rozložení území s krajinářsky nejhodnotnějšími charakteristikami, území s absencí rušivých vlivů nebo s takovými rušivými vlivy, které jsou potlačeny převažujícími vlivy pozitivními. Jedná se především o oblast Moravskoslezských Beskyd a o dynamické krajiny, navazující na severovýchodě (Slezské Beskydy) a na západě (krajinu zahrnutá do Přírodního parku Podbeskydí). Na východním okraji MSK je patrné soustředění nejhodnotnějších krajin na okraji Hrubého Jeseníku a jeho přechodu do Bruntálské vrchoviny vynikající hodnotami kulturní krajiny. Tato krajina je na jihu ohraničena dramaticky členitou lesnatou krajinou Přírodního parku Sovinecko. Výrazně pozitivně hodnocené jsou též krajiny Zlatohorské hornatiny - Biskupská kupa a Artmanovská hornatina přecházející do Krasovské vrchoviny. V převážně pozitivně hodnocené krajině Nížkého Jeseníku vyniká ještě několik dalších lokalit, jako je lokalita dochované kulturní krajiny kolem Roudného, části Přírodního parku Moravice a velká území v Přírodním parku Oderské vrchy.

Území aglomerace, ležící ve sníženině, je převážně hodnoceno v kategoriích průměrných a nižších hodnot. Jedná se především o Ostravsko, Karvinsko a Frýdecko-Místecko. Je zajímavé, že syntéza správně vyhodnotila do pozitivních stupňů území Mezi Rychvaldem a Dolní Lárýní, výběžek Prstná – Pustky a některé lužní partie podél Olše. Poměrně přísně

syntéza vyhodnotila velmi mozaikovitě a heterogenní území Třinecka a Těšínska, zatímco oblast povodí Lučiny na východ do Frýdku – Místku je hodnocena relativně pozitivně. Pozitivní krajinné hodnoty se rozprostírají pod úpatími Beskyd a tento pás se táhne od koridoru Olše na Třinecku až po masiv Ondřejníku. Do urbanizované krajiny aglomerace vybíhá úzký pás cenné a jedinečné krajiny CHKO Poodří. Krajina Opavské pahorkatiny, ležící ve vnější části aglomerace je hodnocena v nižších stupních s výjimkou Vřesinské pahorkatiny s mozaikou lesů a otevřených ploch. Průměrné a nižší krajinné hodnoty jsou také přisouzeny zemědělskému Osoblažsku, ležícímu na okraji Slezské nížiny.

Je možno konstatovat, že výsledná syntéza, doplněná dílčími analýzami jednotlivých charakteristik s identifikací hodnot a jejich agregací do krajin s odstupňovanými hodnotami, vytváří obsažný soubor podkladů využitelných pro delimitaci hranic specifických krajin. K tomu budou využity i analytická schémata prostorových vztahů. Pro definování cílových charakteristik (cílů zajištění kvality krajiny) budou analýzy podrobně interpretovány pro každou vymezenou specifickou krajinu.

6. VYMEZENÍ ROZVOJOVÝCH A PROBLÉMOVÝCH OBLASTÍ A JEJICH CHARAKTERISTIKY

6.1. Úvod

Na základě statistických sociodemografických dat a znalosti místních podmínek byly lokalizovány oblasti s obdobným vnímáním krajiny. Jedná se o prvotní návrh, který bude v dalších etapách projektu přesněji specifikován. Při lokalizaci je kladen důraz na extrémní typy lokálních komunit s odlišným vnímáním krajiny – např. oblast Karvinska, která v současné době trpí extrémním odlivem obyvatelstva v produktivním věku s nárůstem nezaměstnanosti a dalších sociálních rizik, v této oblasti zůstávají pouze sociálně slabí a senioři, a to se projevuje i na vnímání prostředí. Opakem je oblast Prajzské se stabilním osídlením, vysokým podílem obyvatelstva žijícího zde od narození, u kterého je patrná vysoká identita s územím. Je to dáno i historicko-kulturními kořeny. Tento fakt se projevuje ve vnímání krajiny a péči o ni. V oblasti Prajzské je tradičním zvykem pravidelně v soboty uklízet veřejná prostranství (např. zametání cest) v okolí svého domu.

Oblasti s předpokládanou zvýšenou intenzitou a dynamikou budoucích změn ve využití území byly identifikovány na základě příslušnosti k aglomeraci, migračních zisků a podílu původního (autochtonního) obyvatelstva. Stagnující oblasti byly identifikovány v oblastech, které nejsou ekonomicky silné, v oblastech s nízkou stabilitou rodiny a v oblastech, kde bude docházet k dalšímu stárnutí populace.

6.2. Socioekonomické a demografické aspekty rozvoje Moravskoslezského kraje

AGLOMERACE A PROCESY VÝVOJE REGIONÁLNÍCH ROZDÍLŮ

Po roce 1989 Česká republika prochází obdobím transformace, které se projevuje nejen přechodem centrálně řízeného hospodářství v tržní, ale i ekonomickou restrukturalizací často spojenou s deindustrializací. Rovněž dochází k proměně sociální struktury společnosti a růstu rozdílů mezi skupinami obyvatel a snižování jejich soudržnosti.

Centrálně řízené hospodářství se snažilo snižovat rozdíly ve struktuře osídlení mezi jednotlivými regiony procesy lokalizace výrobních podniků do periferních oblastí. Při snižování těchto rozdílů docházelo jen k dílčím úspěchům. Tržní systém zvýrazňuje nárůst těchto rozdílů tím, že převládají ekonomické procesy (především úspory z rozsahu), které koncentrují ekonomické aktivity do aglomerací. Jedním z politických cílů Evropské unie je kohezní politika, která se snaží eliminovat regionální rozdíly prostřednictvím operačních programů.

Všechny tyto procesy se projevují v prostorové struktuře české společnosti. Dochází k růstu nejen vnějších, ale i vnitřních periferií (Musil, Müller 2008). Mění se význam jednotlivých center osídlení. Sociální polarizace se projevuje i v jednotlivých sídlech vznikem vyloučených lokalit.

Dle definice Ministerstva pro místní rozvoj ČR (GaREP, 2009) jsou regionální disparity „neodůvodněné regionální rozdíly v úrovni ekonomického, sociálního a ekologického rozvoje regionů. Disparitami, které je třeba řešit, jsou rozdíly vyvolané subjektivní lidskou činností, nikoliv rozdíly vzniklé z objektivních příčin, např. na základě přírodních podmínek.“

Podle Kutscherauera a kolektivu (2010) „disparita je rozdílnost, resp. nerovnost znaků, jevů či procesů, jejichž identifikace a srovnávání má nějaký racionální smysl (poznávací, psychologický, sociální, ekonomický, politický apod.). Regionální disparita je rozdílnost nebo nerovnost znaků, jevů či procesů majících jednoznačné územní umístění (lze je alokovat ve vymezené územní struktuře) a vyskytujících se alespoň ve dvou entitách této územní struktury.“

V rámci tohoto dokumentu využijeme pro definování regionálních rozdílů jednoznačný kvantitativní přístup, který nelze zpochybnit. Regionální rozdíl a jeho vývoj je měřen pomocí statistických charakteristik jako vzdálenost mezi regiony v abstraktním metrickém prostoru. Tento prostor může být popisován buď jedním vybraným deskriptorem, nebo jejich množinou, a to jak staticky, tak i dynamicky (Hančlová, Tvrdý 2002). Tato definice při vhodně zvoleném deskriptoru jednoznačně měří, jak je území polarizováno.

Z hlediska prostorové validity i reliability⁶ deskriptoru na úrovni obcí je míra nezaměstnanosti jednou z nejlepších charakteristik pro identifikaci disparit a měření socioekonomické polarizace území. Váže se na trvale žijící obyvatelstvo v daném území a ukazuje sociální i ekonomický potenciál území.

Míra nezaměstnanosti je podíl nezaměstnaných ke všem osobám schopných pracovat (tedy zaměstnaných i nezaměstnaných). Aby byly odstraněny sezónní vlivy, jsou použity roční průměry. Takto spočítaná míra nezaměstnanosti vykazuje vysokou reliabilitu a je vhodným indikátorem vývoje území. Patří mezi klíčové indikátory při vymezení hospodářsky slabších regionů, rovněž ovlivňuje koupěschopnost poptávky v území, která je v přímém vztahu možnosti v podnikání v oblasti služeb pro místní obyvatelstvo. V sociální oblasti je nezaměstnanost spojena s negativními jevy, jako je ztráta sociálního statusu, změna sociální role nezaměstnaného, snížení jeho životní úrovně či sociálně patologické jevy.

Pro měření regionálních rozdílů byly použity následující statistické charakteristiky:

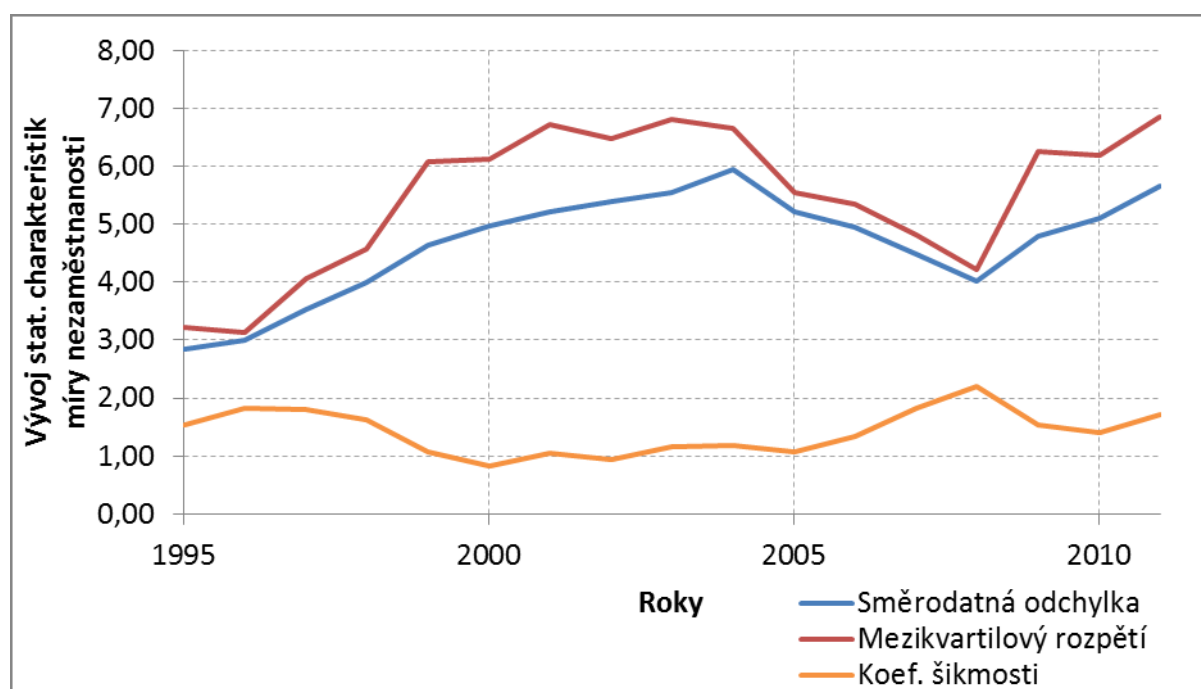
- směrodatná odchylka – měří přesně rozdíly od průměru u všech obcí, ale může být ovlivněna extrémními charakteristikami;
- koeficient šikmosti – hodnota ukazuje, jak dochází k nárůstu asymetrie v míře nezaměstnanosti, kladné hodnoty ukazují, jak se obce nejvíce postižené nezaměstnaností vzdalují od průměru, rovněž tato charakteristika je citlivá na extrémní hodnoty;
- mezikvartilové rozpětí – měří vzdálenost mezi prvním kvantilem (tzn. 25 % obcí je pod touto hodnotou) a třetím kvantilem (tzn. 75 % obcí je pod touto hodnotou), tento ukazatel je robustní, tzn., není citlivý na extrémní hodnoty a velice přesně popisuje situaci v území.

⁶ Pro lepší prostorovou reliabilitu, tzn. stabilitu ukazatele v čase, je použit roční průměr míry nezaměstnanosti.

VÝVOJ REGIONÁLNÍCH ROZDÍLŮ V MORAVSKOSLEZSKÉM KRAJI

Na území Moravskoslezského kraje dochází v průběhu celého sledovaného období, tzn. od roku 1995 do roku 2011, k růstu regionálních rozdílů měřených mezikvartilovým rozpětím, které je spojeno i s průběhem jednotlivých ekonomických recesí. První výrazný nárůst je po roce 1996 do roku 1999, kdy v rámci republiky probíhá první výrazná ekonomická recese. Po roce 2001 dochází k určitému poklesu těchto rozdílů, nicméně v roce 2008 opětovně narůstají regionální rozdíly v souvislosti s další recesí, která výrazně postihla Moravskoslezský kraj především z důvodu jednostranné orientace na automobilový průmysl a navazující výroby. Koeficient šikmosti ukazuje na začátku recese vždy nárůst, což znamená, že na ekonomicky nejslabší obce dopadne recese nejdříve. Z hlediska ekonomického charakteru kraje lze předpokládat růst regionálních rozdílů a další polarizaci území.

Graf 1: Vývoj regionálních rozdílů v Moravskoslezském kraji

Dříve uvedené regionální rozdíly z hlediska míry nezaměstnanosti potvrzuje i níže uvedená tabulka. Vývoj statistických charakteristik míry nezaměstnanosti (průměr, medián, směrodatná odchylka a mezikvartilové rozpětí) v letech 1995 – 2010 je zde zobrazen pro celý Moravskoslezský kraj a zvláště pro obce ležící v aglomeraci i mimo ni. Postup, jakým byla aglomerace v Moravskoslezském kraji vymezena, je uveden v následující kapitole. Údaje týkající se obcí v aglomeraci jsou na tomto místě uvedeny proto, že ilustrují prohlubování regionálních rozdílů v Moravskoslezském kraji. Dochází k rozevírání nůžek (měřeno průměrem a mediánem) mezi obcemi v aglomeraci a mimo ni. Z hlediska homogenity jsou obce ležící mimo aglomeraci výrazněji diferenciovány (měřeno směrodatnou odchylkou) než obce uvnitř aglomerace.

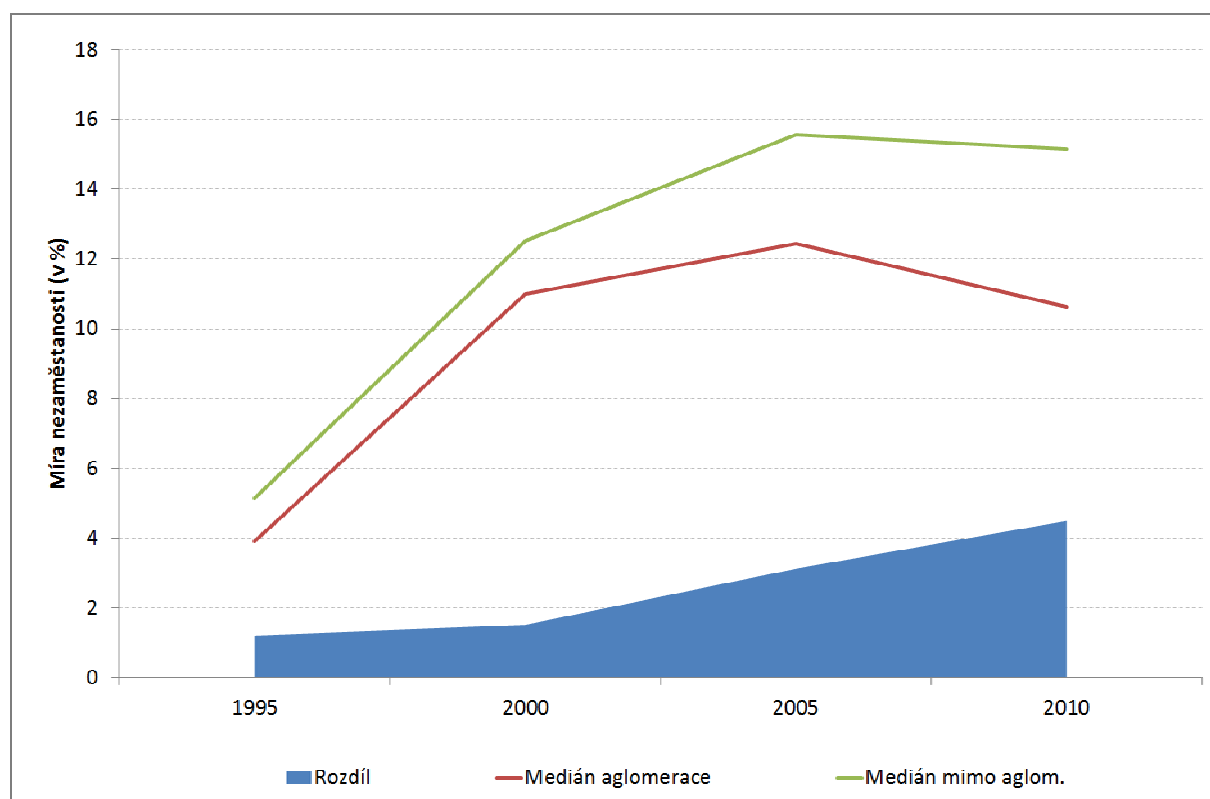
Tabulka 1: Popisná statistika míry nezaměstnanosti

ROK	PRŮMĚR			MEDIÁN			SMĚRODATNÁ ODCHYLKA			MEZIKVARTILOVÉ ROZPĚTÍ		
	KRAJ	AGL.	MIMO	KRAJ	AGL.	MIMO	KRAJ	AGL.	MIMO	KRAJ	AGLOM.	MIMO
1995	4,82	4,24	5,37	4,40	3,92	5,13	2,48	1,90	2,83	2,93	1,99	3,34
2000	11,84	10,94	12,71	11,55	11,00	12,52	3,75	2,82	4,30	4,78	3,63	5,49
2005	14,62	12,83	16,33	13,47	12,44	15,57	5,22	3,49	6,01	5,56	4,07	8,44
2010	13,32	10,92	15,61	12,15	10,64	15,14	5,10	2,54	5,83	6,18	3,55	7,37

Pozn.: kraj – hodnoty pro všechny obce v Moravskoslezském kraji; aglom. – hodnoty pro obce v aglomeraci; mimo – hodnoty pro obce mimo aglomeraci.

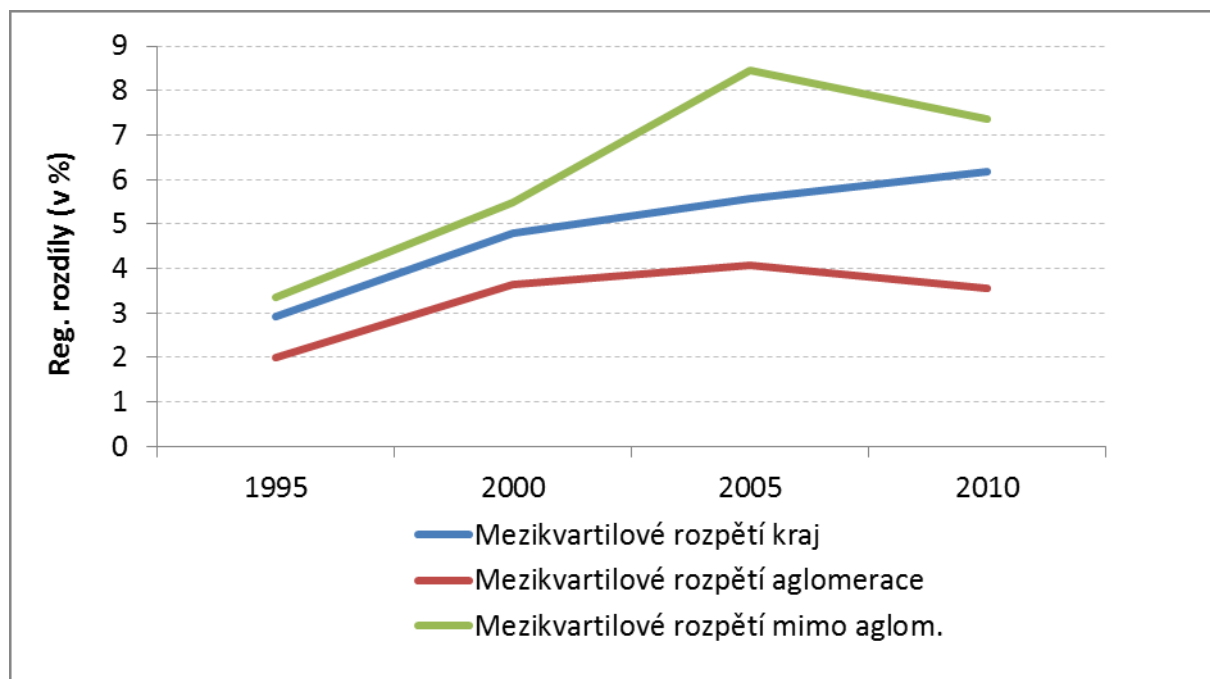
V následujícím grafu je znázorněny zvyšující se rozdíly oblasti v aglomeraci a mimo aglomeraci měřené mediánem míry nezaměstnanosti.

Graf.2: Vývoj mediánu míry nezaměstnanosti

Regionální rozdíly měřené mezikvartilovým rozpětím míry nezaměstnanosti v rámci Moravskoslezského kraje mají dlouhodobě rostoucí trend. Po roce 2005 dochází k pozvolné homogenizaci situace a snižování rozdílů v aglomeraci i mimo ni.

Graf.3: Vývoj mezikvartilových rozdílů míry nezaměstnanosti

Migrace obyvatelstva

V České republice je migrace spojená se změnou místa trvalého bydliště. Migrační pohyby vyvolávají řadu významných demografických, ekonomických, sociálních a politických efektů, a to jak při procesu vystěhování, tak i při procesu přistěhování a jsou citlivým indikátorem ekonomického vývoje v regionu. V této kapitole se zaměříme pouze na vnitrostátní migraci, ke které existují relativně přesné statistiky ČSÚ, na rozdíl od statistik mezinárodní migrace. Jeden z klíčových problémů Moravskoslezského kraje u mezinárodní migrace je to, že se jedná především o dočasnou migraci za prací občanů Slovenska a Polska. Je nutné podotknout, že v současné době mezinárodní migrace v České republice výrazně ovlivňuje stabilizaci celkového počtu obyvatel a to především v Praze a v západní části republiky. Lze očekávat, že i v Moravskoslezském kraji poroste příliv cizinců, který bude souviset především s ekonomickým vývojem v kraji a lokalizací zahraničních podniků v průmyslových zónách. V současnosti zahraniční migrace nemá zásadní dopady na strukturu osídlení Moravskoslezského kraje.

Migrace se z hlediska vzdálenosti dělí podle překročení hranic vyšších administrativních celků. Za vnitřní migraci považujeme migraci, jež se odehrává uvnitř MSK, dříve se pracovalo s vnitřní a meziokresní migrací, nicméně v naší studii jsme použili rovinu ORP. Mezikrajská migrace odpovídá migraci z kraje nebo do kraje, tzn. vystěhování mimo území MSK a přistěhování na území MSK ze zbylých krajů ČR a jedná se tak o migraci vnější. V této analýze se nepočítá s mezinárodní migrací, to je s tou, která má svůj počátek případně cíl mimo území České republiky.

Tabulka 2: Počty migrantů podle typů stěhování (tříleté průměry a jejich změna)

TYP MIGRACE	JEDNOTKA	OBDOBÍ				CELKEM
		1991 - 1995	1996 - 2000	2001 - 2005	2006 - 2010	
Celkový migrační pohyb v kraji	Počet	136 798	108 760	117 698	131 862	495 118
Přistěhovalí z ostatních krajů ČR	Počet	19 424	13 498	13 885	15 619	62 426
	%*	17,5	15,6	15,1	15,4	16,0
Vystěhovalí mimo MSK	Počet	25 735	22 203	25 712	30 129	103 779
	%*	21,9	23,3	24,8	25,9	24,0
Rozdíl	Počet	-6 311	-8 705	-11 827	-14 510	-41 353
V rámci kraje bez SO ORP	Počet	62 192	46 910	49 252	52 499	210 853
	%**	45,5	43,1	41,8	39,8	42,6
V rámci SO ORP	Počet	29 447	26 149	28 849	33 615	118 060
	%**	21,5	24,0	24,5	25,5	23,8
Migrační pohyb v kraji	%**	67,0	67,2	66,4	65,3	66,4

Zdroj dat: ČSÚ, Běžná evidence migrace

Pozn.:

* Procento u přistěhovalých vyjadřuje podíl přistěhovalých osob z jiných krajů/ celkovému počtu osob, které po stěhování mají trvalý pobyt v kraji. U vystěhovalých osob je to analogicky.

** Vztaheno k celkovému migračnímu pohybu v kraji.

Mezikrajskou migrací ztratil MSK v posledních 20 letech 41 353 obyvatel. Celkový migrační pohyb v MSK v průběhu let 1991 až 2010 činil 495 118 obyvatel. Nejvýraznější rozdíl je v posledních pěti letech, kdy kraj ztratil 14 510 obyvatel. Vnitrokrajská migrace se na celkovém migračním pohybu podílí ze 66 %. V rámci ORP je tento podíl čtvrtinový, nicméně se projevuje rostoucí tendence migračních pohybů v rámci SO ORP. Jak však některé studie ukazují (IVAN, TVRDÝ, 2008), dochází k mírnému nárůstu vzdáleností migrace v rámci kraje od 90. let. Rovněž roste vzdálenost mezikrajské migrace, což je způsobeno především odchodem mladých lidí do Prahy a Středočeského kraje.

Tabulka 3: Vývoj migračního salda a hrubé míry migračního salda

SPRÁVNÍ OBLAST OBCE S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ	KRÁTKODOBÝ VÝVOJ OBDOBÍ 2006 - 2010		DLOUHODOBÝ VÝVOJ OBDOBÍ 1991 - 2010		TYP OBLASTI
	MIGRAČNÍ SALDO (POČET)	HRUBÁ MÍRA MIGRAČNÍHO SALDA (‰)	MIGRAČNÍ SALDO (POČET)	HRUBÁ MÍRA MIGRAČNÍHO SALDA (‰)	
Bílovec	46	1,8	-73	-2,8	B
Bohumín	74	2,5	997	33,0	A2
Bruntál	-652	-16,8	-1699	-43,1	C2
Český Těšín	-499	-18,7	-2043	-74,0	C1
Frenštát pod Radhoštěm	370	19,5	1539	81,7	A1
Frýdek-Místek	890	8,1	654	6,0	A1
Frýdlant nad Ostravicí	1317	57,5	3727	167,4	A1
Havířov	-1783	-18,2	-2189	-21,9	C1
Hlučín	824	20,6	1149	28,9	A2
Jablunkov	-28	-1,2	170	7,5	B
Karviná	-1949	-26,5	-4331	-57,5	C1
Kopřivnice	-531	-12,8	-1462	-34,7	C1
Kravaře	122	5,8	764	36,6	A2
Krnov	-294	-6,9	-447	-10,4	C2

SPRÁVNÍ OBVOD OBCE S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ	KRÁTKODOBÝ VÝVOJ OBDOBÍ 2006 - 2010		DLOUHODOBÝ VÝVOJ OBDOBÍ 1991 - 2010		TYP OBLASTI
	MIGRAČNÍ SALDO (POČET)	HRUBÁ MÍRA MIGRAČNÍHO SALDA (‰)	MIGRAČNÍ SALDO (POČET)	HRUBÁ MÍRA MIGRAČNÍHO SALDA (‰)	
Nový Jičín	-9	-0,2	481	10,0	B
Odry	-180	-10,3	-473	-26,3	C2
Opava	-266	-2,6	-1808	-17,6	B
Orlová	-1211	-26,2	-2651	-55,0	C1
Ostrava	-4207	-12,5	-11625	-33,7	C1
Rýmařov	-372	-22,3	-1625	-94,2	C2
Třinec	297	5,3	83	1,5	B
Vítkov	-164	-11,7	-421	-29,4	C2

Zdroj: ČSÚ, Běžná evidence obyvatelstva

Pozn.:

A1 = jižní část kraje, dobře dopravně dostupná do aglomerace, A2 = dobře dostupná oblast (na severozápad od Ostravy),

B = oblasti s relativně stabilním vývojem migrace obyvatelstva (pouze mírně vyšší dlouhodobá ztráta u Opavy), C1 = oblasti postižené restrukturalizací s velkými migračními ztrátami v posledních dvaceti letech, C2 = vnitřní periferie kraje postižené odlivem obyvatelstva z důvodu nedostatku pracovních příležitostí.

Pro vyhodnocení procesu migrace v rámci Moravskoslezského kraje byla vytvořena následující typologie oblastí, která zohledňuje jak krátkodobý, tak i dlouhodobý vývoj migrace, resp. migračního salda, a rovněž zohledňuje také důvody migrace vyplývající z podmíněnosti daného území:

- A - migračně ziskové oblasti
 - ⇒ A1 = jižní část kraje, dobře dopravně dostupná do aglomerace
 - ⇒ A2 = dobře dostupná oblast (na severozápad od Ostravy)
- B - oblasti s relativně stabilním vývojem migrace obyvatelstva (pouze mírně vyšší dlouhodobá ztráta u Opavy) způsobena především z nedostatku bytového fondu
- C – oblasti s migračními ztrátami
 - ⇒ C1 = jedná se o silně urbanizované oblasti postižené restrukturalizací s velkými migračními ztrátami v posledních dvaceti letech (vysoké záporné hodnoty migračního salda)
 - ⇒ C2 = vnitřní i vnější periferie kraje postižené odlivem obyvatelstva z důvodu nedostatku pracovních příležitostí (vyšší hodnoty hrubého migračního salda).

6.3. Identifikace oblastí s předpokládanou zvýšenou intenzitou a dynamikou budoucích změn ve využití území

Oblasti s předpokládanou zvýšenou intenzitou a dynamikou budoucích změn ve využití území byly identifikovány zejména na základě příslušnosti do Ostravské aglomerace, příp. jejího užšího jádra, kam se koncentruje největší podíl všech socioekonomických aktivit na území Moravskoslezského kraje.

PŘÍSLUŠNOST K OSTRAVSKÉ AGLOMERACI

Jeden ze základních faktorů, které určují, zda bude v nejbližší budoucnosti daná oblast patřit k rozvojovým, nebo problémovým oblastem kraje, je příslušnost do Ostravské aglomerace. V aglomeraci se v současné době koncentruje vysoký podíl obyvatelstva (81 %), obsazených pracovních míst (téměř 87 %), výstavba nových bytů (76 % nově dokončených bytů bylo na území aglomerace), přestože území obcí tvořících aglomeraci tvořilo jen 40 % povrchu kraje.

Tabulka 4: Ukazatele pro vymezení Ostravské aglomerace

UKAZATELE	UŽŠÍ JÁDRO		AGLOMERACE		MIMO AGLOMERACI		MSK
	ABS.	[%]	ABS.	[%]	ABS.	[%]	
Rozloha [km ²]	981	18,1	2 175	40,1	3 252	59,9	5 427
Počet obyvatel 2010	730 320	58,7	1 013 912	81,4	231 385	18,6	1 245 297
Přistěhovalí do Ostravy 2006-2010	5 582	62,7	7 639	85,8	1 264	14,2	8 903
Vystěhovalí z Ostravy 2006-2010	10 439	65,2	13 934	87,0	2 088	13,0	16 022
Obsazená pracovní místa 2009	295 845	62,4	410 976	86,6	63 367	13,4	474 343
Průměrná intenzita dopravy 2010 (roční průměr počtu motorových vozidel)	5 420	-	5 015	-	2 208	-	3 608
Počet bytů celkem 2011	308 652	59,1	426 200	81,7	95 701	18,3	521 901
Počet dokončených bytů 2000-2010	10 975	48,7	17 220	76,4	5 327	23,6	22 547

Zdroj: PROCES

Ostravská aglomerace vzniká na základě industriálních procesů souvisejících s těžbou černého uhlí a těžkým průmyslem. Rovněž klíčovým podnětem pro její rozvoj bylo v minulosti napojení na železniční síť (Ferdinandova dráha) a v současné době dobudování dálnice D1. Aglomerace leží v severojižním dopravním koridoru evropského významu daného reliéfem území. Specifičností Ostravské aglomerace je polycentrická struktura, která se projevuje v existenci relativně velkých sídel v celé aglomeraci. Dominantní pól jádra aglomerace Ostrava je umístěn excentricky v západní části. Aglomeraci se protínají dvě rozvojové osy – hlavní osa je severojižní, která pokračuje směrem do polských Katovic, a vedlejší rozvojová osa Opava – Ostrava – Třinec, jejíž význam roste. Vytváří to tzv. slezský kříž, který se projevuje v dopravní infrastruktuře. Jádro aglomerace se vyznačuje celoplošnou urbanizací (viz mapa v úvodu kapitoly). V ostatním území je zachována bodová struktura osídlení. Jádro území aglomerace bylo zasaženo důlní činností, nicméně v současné době na většině území tyto vlivy doznívají. Ekonomický charakter aglomerace je pořád založen na průmyslu, ale mění se jeho orientace na lehčí průmysl. Výrazně se rozvíjí sektor služeb, především v IT oblasti.

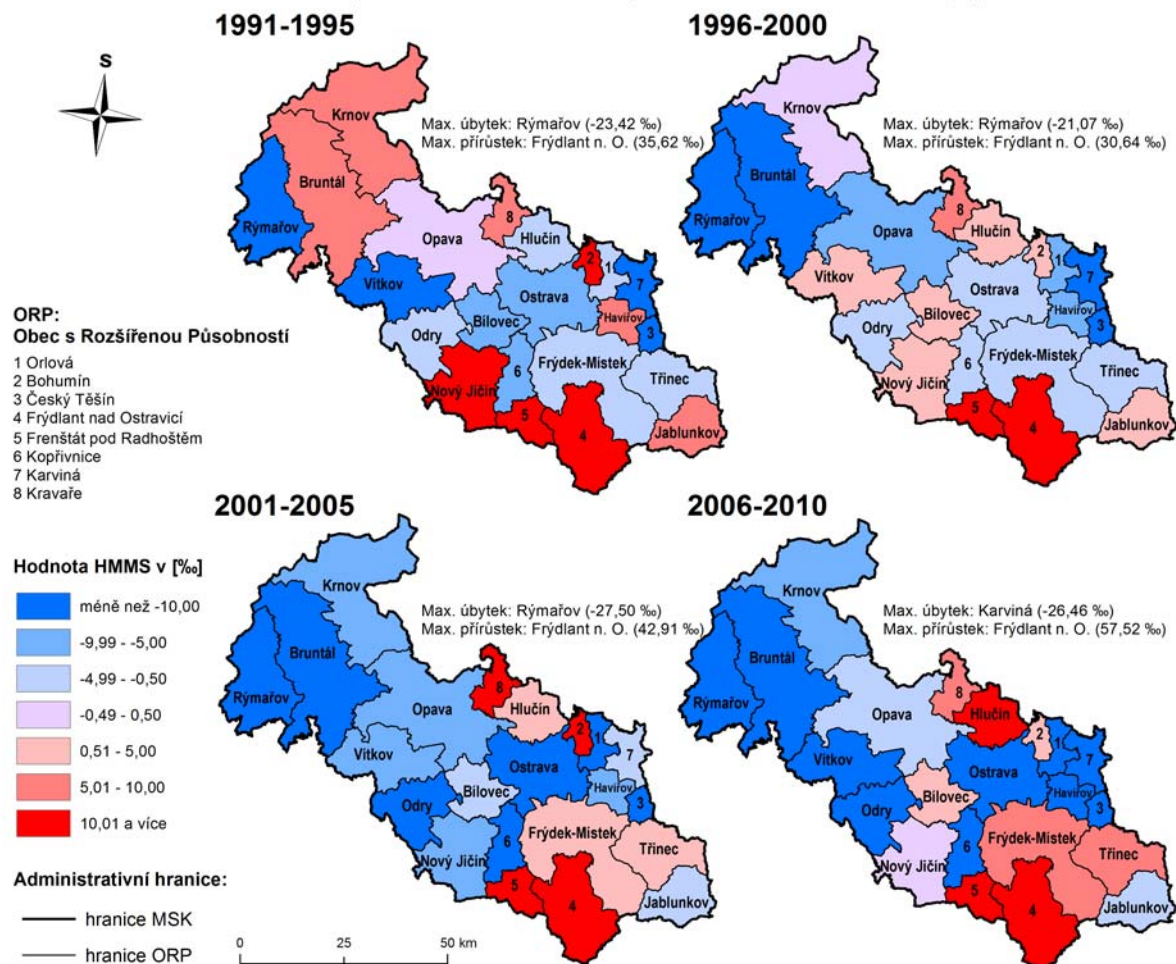
MIGRAČNÍ ZISKY

Jeden z nejdůležitějších ukazatelů, kterými se vymezí oblasti, kde se dá předpokládat velká intenzita a dynamika změn ve využití území, je saldo migrace. V obcích, které migrací získaly od roku 2006 desítky nebo stovky obyvatel (důležitý je přepočítaný počet na 1000 obyvatel obce – tedy hrubá míra migračního salda), nutně musí v nejbližší budoucnosti dojít

k výrazným změnám ve využití území. V oblastech, odkud obyvatelstvo odchází, může nastávat problém zajistit alespoň základní služby a infrastrukturu. Naopak v oblastech, kam obyvatelstvo ve větším množství přichází, rostou nároky na infrastrukturu, příp. je nutné infrastrukturu teprve vybudovat.

VÝVOJ HRUBÉ MÍRY MIGRAČNÍHO SALDA V SO ORP MSK V LETECH 1991-2010

HMMS = (PŘÍSTĚHOVALÍ-VYSTĚHOVALÍ) / STŘEDNÍ STAV OBYVATEL * 1000 [%]

Zdroj dat: ČSU- Běžná evidence obyvatel 1971-2010
Administrativní hranice platné k 1.7.2009
Souřadnicový systém S-JTSK

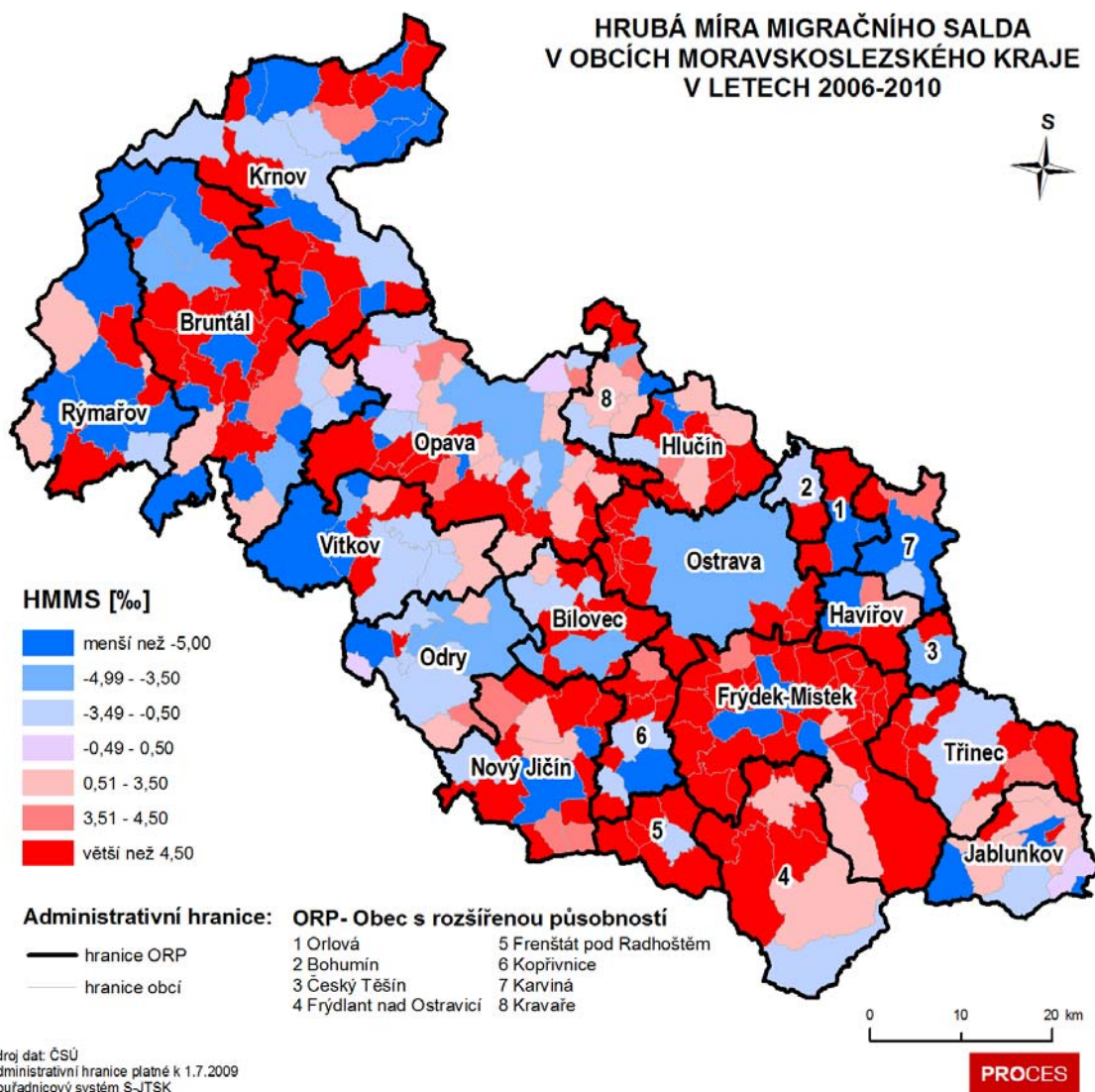
PROCES

Obr. 6.1: Vývoj hrubé míry migračního salda

Z hlediska urbanismu a územního plánování migrační saldo vymezuje prostory, kde dochází k největším migračním ztrátám případně ziskům z dlouhodobého pohledu. Největší migrační zisky v celé sledované období je v SO ORP Frýdlant nad Ostravicí a Frenštát pod Radhoštěm. Do těchto oblastí dochází ke stěhování především obyvatel z Ostravy, následně rostou nároky na technickou i dopravní infrastrukturu. Naopak nejnižší migrační saldo je v SO ORP Rýmařov a Český Těšín.

Výše uvedená mapa nám nedokáže zachytit procesy suburbanizace v rámci SO ORP. Proto je nutné provést další analýzu migračních procesů na úrovni obcí, přičemž budou sledovány trendy pouze v posledním období. Tato analýza ukazuje především požadavky na

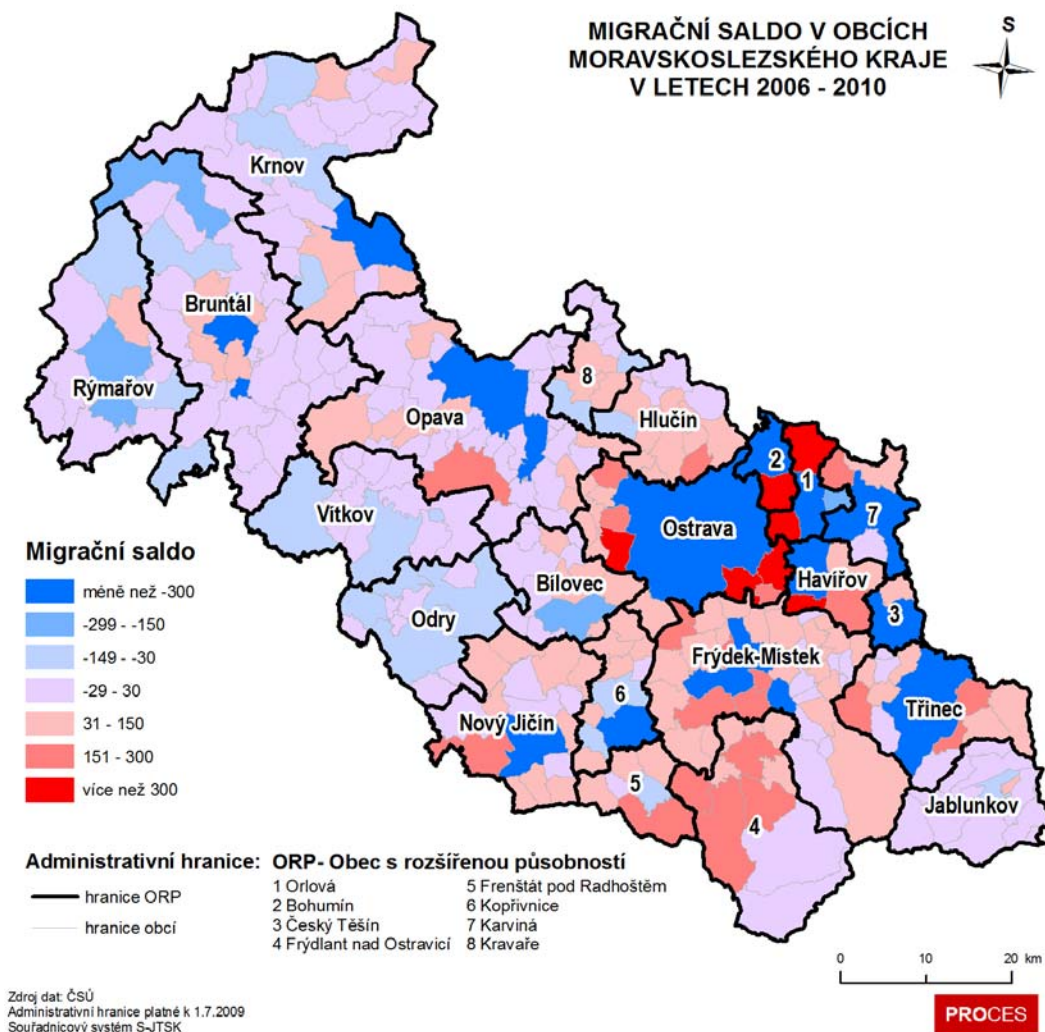
výstavbu rodinných domů v okolí měst, nicméně požadavky na obslužnost území v rámci SO ORP neklesají.

Obr. 6.2.: Hrubá míra migračního salda v obcích MSK v letech 2006 – 2010

Pokud se podrobněji zaměříme na HMMS v jednotlivých obcích kraje v období let 2006 – 2010, je zřejmá vysoká míra vlivu sídla SO ORP na celkovou HMMS celého ORP, což je nutné pro dokreslení z předchozí mapy. Lze identifikovat silné suburbanizační procesy v rámci Ostravy a to především směrem jižním a západním. Rovněž velice specifický vývoj je v SO ORP Frýdek-Místek kde celý ORP vykazuje záporné saldo, což je ovlivněno především vystěhováváním obyvatel z Frýdku-Místku, nicméně všechny ostatní obce v rámci SO ORP mají migrační saldo kladné. Podobný vývoj je i v SO ORP Nový Jičín a Třinec. V SO ORP Opava lze identifikovat suburbanizační procesy především v jižní části území. V SO ORP Bruntál se jedná o obce prstencovitě rozprostřeny kolem města.

Tyto relativní ukazatele identifikují především dopad migrace na danou obec, ve vztahu k počtu obyvatel v dané obci. Pro vyhodnocování urbanistických souvislostí je také nutné znát celkové počty obyvatel, kteří migrovali, což nám ukazuje následující mapa.

Obr. 6.3. Migrační saldo v obcích MSK v letech 2006 – 2010

Oproti předchozí mapě lze identifikovat rozdílné tendence. Je vidět, že nárůst obyvatel směřujících do malých obcí není až tak významný, za posledních 5 let se jedná od 130 do 150 obyvatel. Významnější migrační proudy, nad 300 obyvatel, jsou především v zázemí Ostravy, kde je i výrazná dominance východního směru, tzn. nárůst obyvatelstva migrací v obci Šenov (478 obyvatel), Petřvald (419 obyvatel), Rychvald (381 obyvatel) a Vratimov (380). Jedná se především o zahušťování rozvolněné slezské zástavby. Výrazný nárůst obyvatel je v obci Klimkovice, Vřesina a Velká Polom. Dále v navazujících obcích na SO ORP Ostrava, především Ludgeřovice, Krmelín a Brušperk.

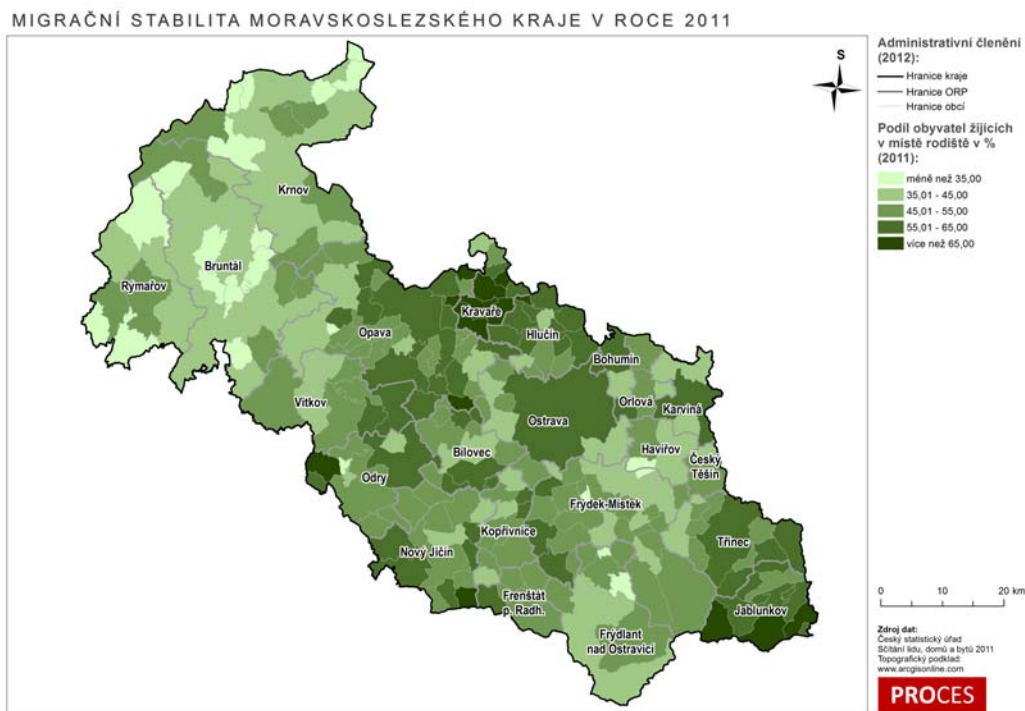
Specifickou oblastí s nárůstem obyvatelstva je severní část Ostravsko-karvinského revíru, tvořena obcemi Dolní Lutyně, Dětmorovice a Petrovice u Karviné, které nabízejí relativně příjemné bydlení v rozvolněné krajině. Další specifickou oblastí jsou Horní Bludovice, které výrazně pozitivně vyrovnávají negativní trend v ORP Havířov. Výraznější migrační proud lze spatřit i v jižním směru, především na jih od Frýdku-Místku do obcí Palkovice, Baška, Staré Město, které jsou dobře dopravně dostupné. Následně jsou migračně atraktivní obce v SO ORP Frýdlant nad Ostravicí, a to především obec Frýdlant nad Ostravicí, Ostravice, Čeladná, Kunčice pod Ondřejníkem a v SO ORP Frenštát pod Radhoštěm obec Trojanovice. V SO

ORP Nový Jičín se pak jedná o obec Starý Jičín, v SO ORP Opava obec Hradec nad Moravicí. SOP ORP Třinec má výrazný nárůst počtu obyvatel migrací především v oblasti Vendryně a Komorní Lhotky, kde je lokalizován Domov pro seniory, který tento nárůst může pozitivně ovlivňovat.

Tyto trendy ukazují, že dochází k nárůstu sídel především ve velikostní kategorii do 10 000 obyvatel. Na druhou stranu, všechna města s počtem obyvatel nad 10 000, s výjimkou Hlučína, ztrácí obyvatelstvo. Následně tyto trendy způsobují rovnoměrnější rozložení obyvatelstva v rámci MSK. Z hlediska nároků na zábor území a jeho dopravní obslužnost je možné tento proces považovat za problematický.

PODÍL AUTOCHTONNÍHO OBYVATELSTVA

Podíl obyvatel, kteří se narodili v obci trvalého bydliště, tedy podíl „rodáků“, původního obyvatelstva, je jedním z dalších faktorů, které mohou mít vliv na případný další rozvoj území. Původní obyvatelstvo má daleko silnější vztah k území, tzn. jeho větší zainteresovanost na péči o území a jeho další rozvoj. Mezi oblastmi s nejvyšším podílem původního obyvatelstva na území Moravskoslezského kraje patří obce v SO ORP Opava, Kravaře, Hlučín („Pražská“) a podhorské obce v SO ORP Jablunkov.

Obr. 6.4. Podíl autochtonního obyvatelstva

VYMEZENÍ ROZVOJOVÝCH OBLASTÍ

Do oblastí, kde je v budoucnu předpokládána zvýšená intenzita a dynamika změn ve využití území, bude patřit zejména obce v Ostravské aglomeraci, kam je koncentrována vět-

šina aktivit na území Moravskoslezského kraje. Rozvojový potenciál mají také oblasti s kladnou migrační bilancí – rozvíjet se budou obce v okolí Ostravy a dalších větších sídel kraje a také v oblastech s kvalitním životním prostředím (Beskydy). Vliv na rozvoj má také podíl autochtonního obyvatelstva, které může mít větší zodpovědnost za budoucnost obce než obyvatelstvo přistěhovalé. Jedná se zejména o obce v oblasti Prajzské (SO ORP Opava, Kravaře, Hlučín) a podhorské obce v Beskydech (SO ORP Třinec, Jablunkov).

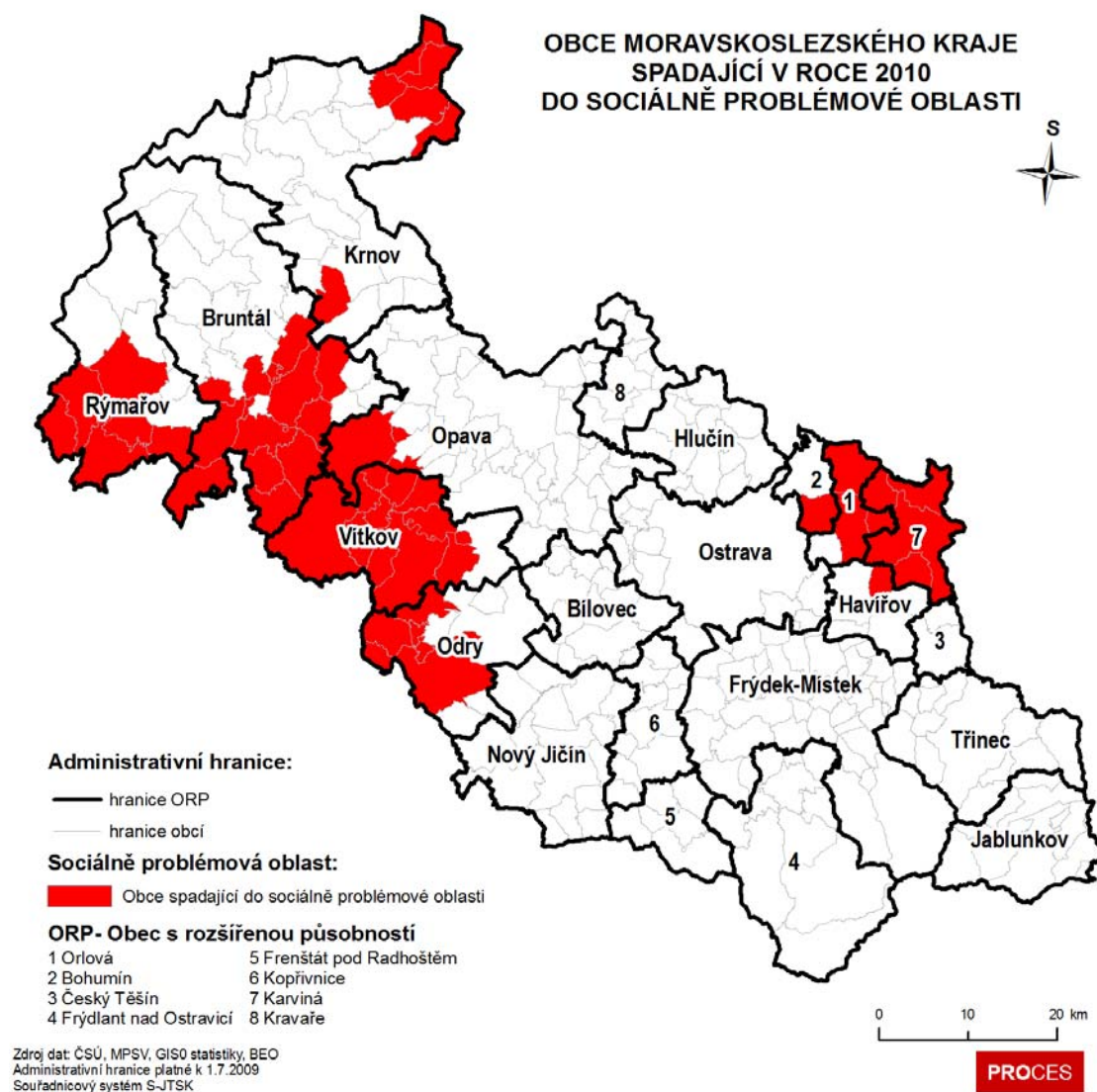
6.4. Identifikace stagnujících oblastí

Oblasti stagnující, kde jsou změny ve využití území žádoucí z důvodu posílení ekonomického a sociálního pilíře udržitelného rozvoje, byly na území Moravskoslezského kraje vymezeny na základě příslušnosti k sociálně problémovým lokalitám kraje. Na to, zda jsou určité oblasti v kraji problémové, mají vliv ještě další faktory – např. stabilita rodiny (míra rozvodovosti), migrační stabilita (migrační saldo, podíl obyvatel žijících v obci od narození), stárnutí obyvatelstva.

EKONOMICKY SLABÁ ÚZEMÍ S MALÝM ROZVOJOVÝM POTENCIÁLEM

Pro vyhodnocení sociálně slabých oblastí byl sestaven speciální index sociální problémovosti, který byl posléze vyhlazen hot spot analýzou. Pro obce MSK byl počítán index socioekonomické problémovosti na základě z-score z následujících indikátorů:

- Sociodemografických charakteristik: hrubá míra migračního salda, hrubá míra přirozeného přírůstku, průměrný věk, naděje na dožití muži/ženy, index stáří, hustota obyvatelstva
- Socioekonomických charakteristik: hmotná nouze, míra nezaměstnanost, dlouhodobá nezaměstnanost, míra podnikatelské aktivity.

Obr. 6.5: Sociálně problémové oblasti dle obcí MSK v roce 2010

Sociálně slabé oblasti jsou identifikovány jednak v rámci ORP Karviná (území celé SO ORP, tzn. obce Karviná, Stonava, Dětmorovice a Petrovice u Karviné), Orlová (obce Orlová, Doubrava a Dolní Lutyně), Bohumín (ve městě Rychvald) a Havířov (v Horní Suché), kde dochází k výrazným dopadům deindustrializace projevující se růstem nezaměstnanosti a to především dlouhodobého charakteru, který ovlivňuje zvýšenou migraci z této oblasti, rovněž i negativní přirozený přírůstek. V této oblasti je i vysoká rozvodovost. Ze sociálních problémů je zde i vyšší výplata dávek v hmotné nouzi. Z hlediska ekonomického dochází i ke snižování počtu pracovních míst, které se projevuje klesajícím významem této oblasti v rámci hierarchie kraje. Klíčovým problémem je nižší profesní a sociální struktura obyvatel, která determinuje další rozvojové možnosti této oblasti. Nutno podotknout, že na druhou stranu je tato oblast velice dobře dostupná do centra aglomerace a její rozvoj je výrazně spjat se situací právě v tomto centru.

Další problémovou oblastí je vnitřní periferie tvořená SO ORP Vítkov (obce Budišov nad Budišovkou, Svatoňovice, Kružberk, Nové Lublice, Staré Těchanovice, Černá ve Slezsku,

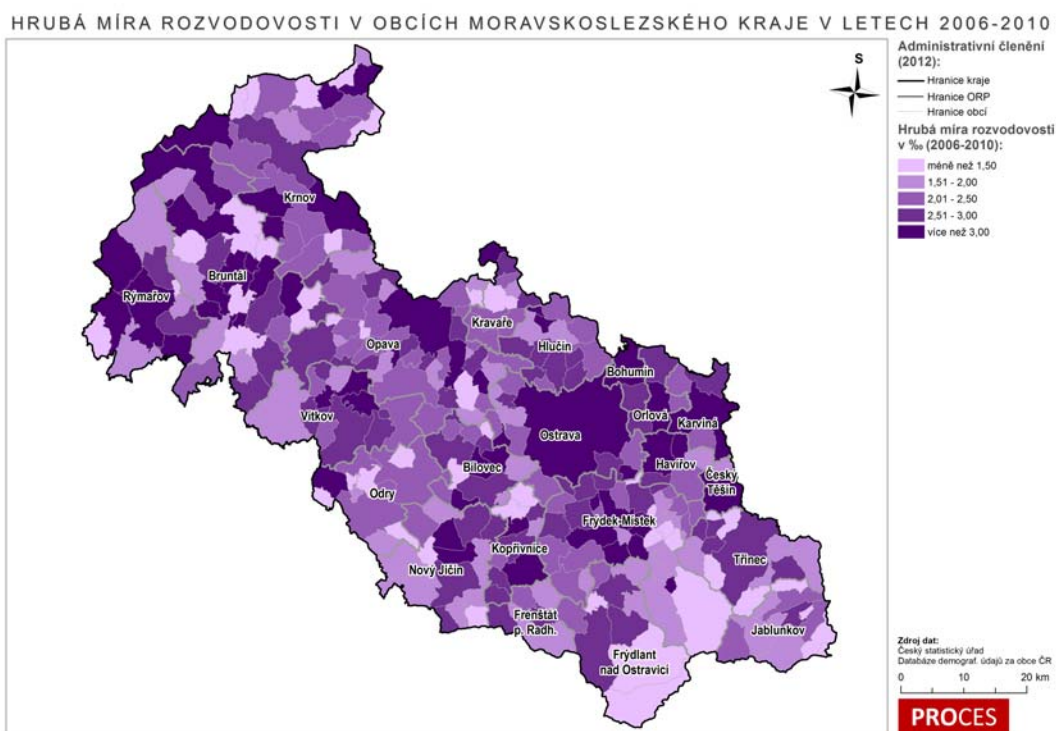
Moravice, Melč, Vítkov, Radkov a Větrkovice), jižní částí SO ORP Bruntál (Milotice nad Opavou, Dlouhá Stráň, Mezina, Valšov, Lomnice, Nová Pláň, Děřichov nad Bystřicí, Roudno, Razová, Horní Benešov, Leskovec nad Moravicí, Bílčice, Křišťanovice a Dvorce) a Rýmařov (obce Rýmařov, Horní Město, Tvrdkov, Jiříkov a Ryžoviště), a také v částech SO ORP Odry (obce Odry, Luboměř, Spálov, Heřmánky a Jakubčovice nad Odrou), Krnov (na jihu území v obci Zátor) a Opava (obce Jakartovice, Mladecko a Lhotka u Litultovic). V této oblasti kromě zvýšené míry nezaměstnanosti je vysoká výplata dávek hmotné nouze. Nízký ekonomický potenciál pro rozvoj oblasti je dán nízkou daňovou výtěžností a nízkou mírou podnikatelské aktivity. Oblast byla postižena i výrazným dopadem ekonomické recese v roce 2008. V oblasti dochází k jejímu sociálnímu uzavírání a k prohlubujícím se sociálním problémům. Dochází i ke kumulaci sociálně problémového obyvatelstva. Rozvoj této oblasti by měl být založený na využití přírodního potenciálu s vyšší přidanou hodnotou (biozemědělství, kozí farmy apod.), další rozvojový moment lze spatřit v tom, že se zlepšilo dopravní napojení na Ostravu díky výstavbě dálnice D1. V rámci plánovaného snižování velikosti vojenského újezdu Libavá je možné spatřovat další rozvojový aspekt ve využití sousedního území.

Poslední problémovou oblastí je Osoblažsko (část SO ORP Krnov, konkrétně obce Slezské Pavlovice, Hlinka, Osoblaha, Dívčí Hrad, Bohušov a Rusín), kde dochází k dlouhodobému vylidňování a vzhledem k nízké hustotě obyvatelstva je zde i nižší výskyt sociálních problémů a nezaměstnanosti projevující se v datech. Lidé, kteří zde dlouhodobě neměli práci, z této oblasti odešli, což snížilo nezaměstnanost. Tato oblast je specifická i minimální úrovní dojížděky do střediska SO ORP Krnov. Obyvatelstvo pracuje především v zemědělství. Je zde nižší úroveň sociální struktury obyvatelstva i nižší míra podnikatelské aktivity. Obyvatelstvo má stále pracovní návyky z dob státních statků a to omezuje rozvoj podnikání. (blíže Premusová 1999).

STABILITA RODINY

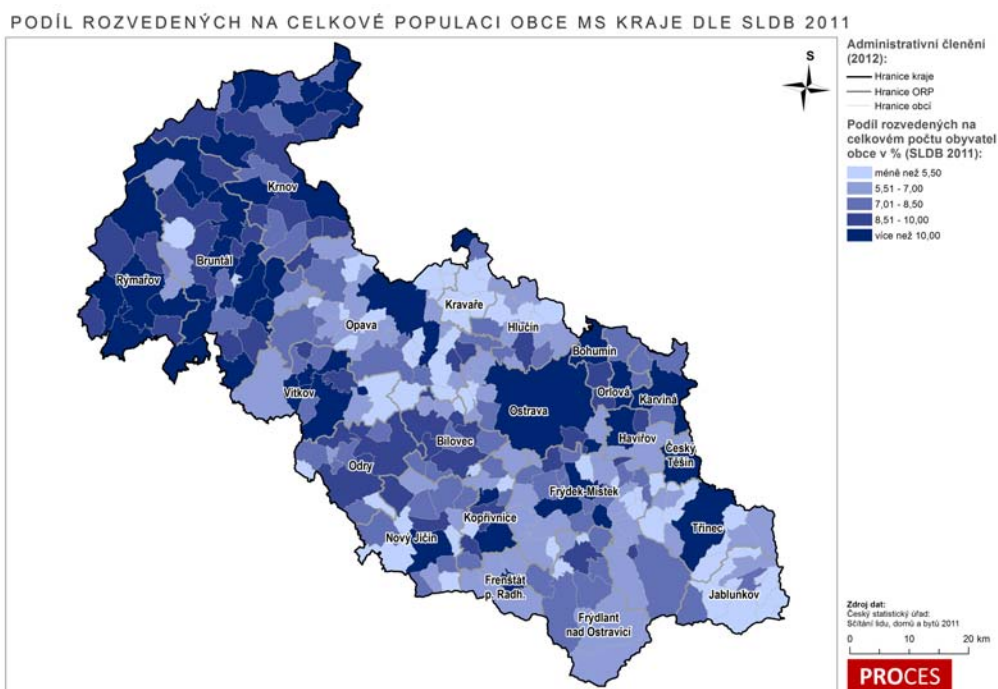
Krajina má pro lidskou společnost řadu nezastupitelných funkcí, přičemž tyto funkce se s rozvojem lidské společnosti mění svými prioritami. Rozvoj krajiny úzce souvisí s vývojem lidské společnosti. Stabilita společenství (společnosti) ovlivňuje jeho postoj k území a potažmo ke krajině. Čím je stabilita společenství nižší, tím slabší mají jeho členové vztah k rozvoji a péči o území a krajinu. Nestabilitu společenství (společnosti) na daném území umožňuje vyjádřit míra rozvodovosti. Je rovněž jedním z indikátorů sociální problémovosti území.

Hrubá míra rozvodovosti vyjadřuje počet rozvodů (pětiletý průměr z let 2006 – 2010) na 1000 obyvatel obce, a podílu rozvedených osob v populaci obce.

Obr. 6.6: Hrubá míra rozvodovosti v obcích MSK v letech 2006-2010

U hrubé míry rozvodovosti v promilích, tedy počet rozvodů přepočtený na 1000 obyvatel obce, se těžko hledá významnější shluk obcí s vysokou hodnotou, možná je vyšší v některých oblastech v západní části kraje. Dále v ostatních oblastech Moravskoslezského kraje je hrubá míra rozvodovosti vysoká zejména v městských sídlech.

Obr. 6.7: Podíl rozvedených osob na populaci obce v MSK dle SLDB 2011

Zato u podílu rozvedených obyvatel na celkovém počtu obyvatel v obci je výrazná koncentrace obcí s více než desetiprocentním podílem rozvedených lidí v západní části kraje v obcích bývalého okresu Bruntál. V ostatních částech kraje je podíl rozvedených vysoký zejména v městských sídlech.

STÁRNUTÍ OBYVATELSTVA

Na případný další rozvoj obce má rovněž nepříznivý vliv vysoký podíl obyvatelstva ve věkové kategorii nad 65 let. Stárnutí obyvatelstva, vysoký index stáří a další zhoršování těchto faktorů v budoucích letech přispívá ke stagnaci těchto oblastí. Podíl obyvatelstva ve věkové kategorii nad 65 let v budoucích letech až do roku 2030 byl vypočten za předpokladu, že se v nejbližších letech nezmění reprodukční chování obyvatelstva. Rovněž nebylo počítáno s migrací, kterou lze těžko predikovat.

Stárnutím obyvatelstva bude v období do roku 2030 postižen celý Moravskoslezský kraj. Nejvyšší podíl obyvatelstva staršího 65 let bude – dle prognózy za výše uvedených předpokladů – v obcích SO ORP Frýdlant nad Ostravicí, kde bude činit téměř čtvrtinu celkové populace. V SO ORP Rýmařov, Karviná a Havířov bude vyšší než 22 % a ve všech dalších správních obvodech v kraji bude populace starší 65 let tvořit minimálně pěti obyvatelstva.

VYMEZENÍ STAGNUJÍCÍCH OBLASTÍ

Do stagnujících oblastí, kde budou změny ve využití území žádoucí z důvodu posílení ekonomického a sociálního pilíře udržitelného rozvoje, patří zejména ekonomicky slabší území s malým rozvojovým potenciálem. Jedná se hlavně o jižní část SO ORP Rýmařov, Bruntál, téměř celý SO ORP Vítkov a část SO ORP Odry. Další problémovou oblastí je Osoblažsko a také Karvinsko (SO ORP Orlová, Karviná a z části Bohumín a Havířov), byť leží v Ostravské aglomeraci, kam se koncentruje většina procesů na území kraje. Problematičnost zejména bývalého okresu Bruntál dokresluje ještě nízký podíl původního obyvatelstva (žije zde z velké části dosídlené obyvatelstvo) a nízká stabilita rodiny.

POUŽITÉ PODKLADY A CITOVANÁ LITERATURA

- Bouček, Z. – Šubr, J.. Historická kulturní krajina jako současné velké téma. In: *Téma pro 21. století. Kulturní krajina aneb proč ji chránit?* Praha: MŽP ČR, 2000, s. 157-164.
- Dejmal, I. Co s evropskou kulturní krajinou na konci dvacátého století? In: *Téma pro 21. století. Kulturní krajina aneb proč ji chránit?* Praha: MŽP ČR, 2000, s. 13-16.
- Hájek, P. *Česká krajina a baroko*. Praha: Malá Skála, 2003.
- Klimeš, L. *Slovník cizích slov*. Praha: SPN, 1983.
- Kmínek, P. Člověk v krajině – krajina v člověku. In: *Téma pro 21. století. Kulturní krajina aneb proč ji chránit?* Praha: MŽP ČR, 2000, s. 79-84.
- Kuča, K. – Kučová, V. *Principy památkového urbanismu*. Praha: SÚPP, 2000.
- Kupka, J. *Krajiny kulturní a historické*. Praha: ČVUT, 2010.
- Kupka, J. Vliv jednotlivců a jejich rozhodnutí na podobu krajiny. In: Vorel, Ivan – Sklenička, Petr [eds.]. *Ochrana krajinného rázu. Třináct let zkušeností, úspěchů i omylů...Praha: Naděžda Skleničková, 2006.*
- Kupka, J. Duchovní význam místa jako hodnota území. *Urbanismus a územní rozvoj*, roč. XII, č. 3, 2009, s. 46-50.
- Kupka, J. Duchovní význam místa a Národní divadlo. In: *Člověk, stavba a územní plánování 4*. Praha: ČVUT, 2010, s. 74-83.
- Kovář, P. Přirozená obnova nepřirozených krajin. In: *Téma pro 21. století. Kulturní krajina aneb proč ji chránit?* Praha: MŽP ČR, 2000, s. 134-141.
- Löw, J. – Míchal, I. *Krajinný ráz. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2003.*
- Mareček, J. Lidové krajinářství v obrazu naší země. In: *Tvář naší země – krajina domova. Krajina jako kulturní prostor*. Lomnice n. Popelkou: Studio JB, 2001, s. 21-28.
- Matoušková, A. Historická zeleň a rozhledny – součást kulturního dědictví města Berouna. In: *Téma pro 21. století. Kulturní krajina aneb proč ji chránit?* Praha: MŽP, 2000, s. 52-62.
- Němec, J. – Pojer, F. [eds.] *Krajina v České republice*. Praha: Consult, 2007.
- Norberg-Schulz, Ch. *Genius loci*. Praha: Odeon, 1994.
- Sádlo, J. – Pokorný, P. – Hájek, P. – Dreslerová, D. – Cílek, V. *Krajina a revoluce. Významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny českých zemí*. Praha: Malá Skála, 2005.
- Stibral, K. K estetickému vnímání lesní krajiny, aneb od kdy je les krásný? In: Klvač, Pavel [ed.]. *Člověk a les*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 36-42.
- Stibral, K. – Dadejík, O. – Zuska, V. *Česká estetika přírody ve středoevropském kontextu*. Praha: Dokořán, 2009.
- Vorel, I. – Kupka, J. *Krajinný ráz. Identifikace a hodnocení*. Praha: ČVUT, 2011.

- Vorel, I. – Bukáček, R. – Matějka, P. – Culek, M. – Sklenička, P. Metodický postup. Posouzení vlivu navrhované stavby, činnosti nebo změny využití území na krajinný ráz. Praha: Naděžda Skleničková, 2004.
- GaREP (2009). Metodická podpora regionálního rozvoje. [Online], [cit. 2012-06-20]. Dostupné na: <<http://www.regionaldevelopment.cz/index.php/diskuze.437/items/definice-pojmu-disparita.html>>
- HANČLOVÁ, J.; TVRDÝ, L. et al. [Modelování a klasifikace regionálních trhů práce](#). (Monografie) Ostrava: VŠB-TU Ostrava, Ekonomická fakulta, 2002, s. 150. ISBN 80-248-0220-1.
- IVAN, I.; TVRDÝ, L. (2008) Sociodemografické faktory ovlivňující vzdálenost migrace a její vývoj. Regionální studia. Praha: VŠE, 2008.
- KUTSCHERAUER, A. a kol. (2010) Regionální disparity. Disparity v regionálním rozvoji země, jejich pojetí, identifikace a hodnocení. Ostrava: Ekonomická fakulta, Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 2010. ISBN 978-80-248-2335-5.
- MUSIL, J.; MÜLLER, J. (2008) Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze. Sociologický časopis/Czech Sociological Review, 2008, Vol. 44, No. 2: 321-348.
- Zákon 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon 183/2006 Sb., o územní plánování a stavebním řádu, ve znění pozdějších předpisů
- Zásady územního rozvoje Moravskoslezského kraje (Atelier T-plan, s.r.o., 2010)
- Územně analytické podklady Moravskoslezského kraje aktualizace 2011, Rozbor udržitelného rozvoje území, (Atelier T-plan, s.r.o., 2010)
- Anděl P., Mináriková T. et Andreas M. /eds./ Migrační koridory pro velké savce v České republice, Evernia, Liberec, 2010, mapa
- Anděl P., Petržílka L. et Gorčicová I., Indikátory fragmentace krajiny / Metodická příručka, Evernia, Liberec, 2010, 68 s.
- Geomorfologické členění České republiky - digitální podklad, CENIA, česká informační agentura životního prostředí, Praha, 2012
- Ústav pro hospodářskou úpravu lesů - Oblastní plány rozvoje lesů - mapový server

PŘÍLOHA 1

Překlady Evropské úmluvy o krajině

CZECH

Článek 1 - Definice

Pro účely této úmluvy:

a “krajina” znamená část území, tak jak je vnímána obyvatelstvem, jejíž charakter je výsledkem činnosti a vzájemného působení přírodních a/nebo lidských faktorů;

b “krajinná politika” znamená vyjádření všeobecných zásad, strategií a orientací kompetentními veřejnými orgány, které umožňuje přijetí specifických opatření, zaměřených na ochranu, správu a plánování krajiny;

c “cílová charakteristika krajiny” znamená přání a požadavky obyvatel týkající se charakteristických rysů krajiny, v níž žijí, formulované pro danou krajinu kompetentními veřejnými orgány;

d “ochrana krajiny” znamená činnosti směřující k zachování a udržení význačných nebo charakteristických rysů krajiny, odůvodněné její dědičnou hodnotou, vyplývající z její přírodní konfigurace a/nebo z lidské činnosti;

e “správa krajiny” znamená činnost, která má, z hlediska udržitelného rozvoje, zajistit pravidelné udržování krajiny s cílem řízení a harmonizace změn, které jsou způsobeny sociálními, hospodářskými a environmentálními procesy;

f “plánování krajiny” znamená činnosti s výhledem do budoucna, které mají za cíl zvýšení hodnoty, obnovu nebo vytvoření krajin.

Článek 6 - Zvláštní opatření

C Vymezení a hodnocení

1 Za aktivní účasti zainteresovaných stran, v souladu s článkem 5 c, a za účelem zlepšení úrovně znalosti svých krajin se každá Strana zavazuje:

a i vymezit své vlastní typy krajiny na celém svém území;

ii analyzovat jejich charakteristiky, síly a tlaky, které je mění;

iii zaznamenávat jejich změny;

b vyhodnotit takto vymezené krajiny s ohledem na zvláštní hodnoty, které jsou jim připisovány zainteresovanými stranami a dotčeným obyvatelstvem.

2 Tyto vymezující a hodnotící postupy budou provázeny výměnou zkušeností a metodologie, organizovanou mezi Stranami na evropské úrovni podle článku 8.

D Cílové charakteristiky krajiny

Každá Strana se zavazuje, po konzultaci s veřejností v souladu s článkem 5 c, definovat cílové charakteristiky krajiny pro vymezené a vyhodnocené krajiny.

ENGLISH

Article 1 – Definitions

For the purposes of the Convention:

a "Landscape" means an area, as perceived by people, whose character is the result of the action and interaction of natural and/or human factors;

b "Landscape policy" means an expression by the competent public authorities of general principles, strategies and guidelines that permit the taking of specific measures aimed at the protection, management and planning of landscapes;

***c* "Landscape quality objective" means, for a specific landscape, the formulation by the competent public authorities of the aspirations of the public with regard to the landscape features of their surroundings;**

d "Landscape protection" means actions to conserve and maintain the significant or characteristic features of a landscape, justified by its heritage value derived from its natural configuration and/or from human activity;

e "Landscape management" means action, from a perspective of sustainable development, to ensure the regular upkeep of a landscape, so as to guide and harmonise changes which are brought about by social, economic and environmental processes;

f "Landscape planning" means strong forward-looking action to enhance, restore or create landscapes.

Article 6 – Specific measures

C Identification and assessment

1 With the active participation of the interested parties, as stipulated in Article 5.c, and with a view to improving knowledge of its landscapes, each Party undertakes:

a i) to identify its own landscapes throughout its territory;

ii) to analyse their characteristics and the forces and pressures transforming them;

iii) to take note of changes;

b to assess the landscapes thus identified, taking into account the particular values assigned to them by the interested parties and the population concerned.

2 These identification and assessment procedures shall be guided by the exchanges of experience and methodology, organised between the Parties at European level pursuant to Article 8.

D Landscape quality objectives

Each Party undertakes to define landscape quality objectives for the landscapes identified and assessed, after public consultation in accordance with Article 5.c.

GERMAN

Artikel 1 - Begriffsbestimmungen

Im Sinne dieses Übereinkommens bedeuten

a) "Landschaft" ein Gebiet, wie es vom Menschen wahrgenommen wird, dessen Charakter das Ergebnis der Wirkung und Wechselwirkung von natürlichen und/oder menschlichen Faktoren ist;

b) "Landschaftspolitik" von den zuständigen staatlichen Stellen formulierte allgemeine Grundsätze, Strategien und Leitlinien, auf Grund deren spezifische Maßnahmen zum Schutz, zur Pflege und zur Planung von Landschaften ergriffen werden können;

c) "Landschaftsqualitätsziel" in Bezug auf eine bestimmte Landschaft die von den zuständigen staatlichen Stellen formulierten Ansprüche der Öffentlichkeit an die Landschaftsmerkmale ihrer Umgebung;

d) "Landschaftsschutz" Maßnahmen zur Erhaltung und Pflege der maßgeblichen oder charakteristischen Merkmale einer Landschaft, die durch den kulturhistorischen Wert der Landschaft begründet sind, der auf ihr natürliches Erscheinungsbild und/oder die Tätigkeit des Menschen zurückzuführen ist;

e) "Landschaftspflege" unter dem Aspekt der nachhaltigen Entwicklung durchgeführte Maßnahmen zur Gewährleistung der Erhaltung einer Landschaft, damit durch gesellschaftliche, wirtschaftliche und ökologische Prozesse hervorgerufene Veränderungen gesteuert und aufeinander abgestimmt werden können;

f) "Landschaftsplanung" Maßnahmen von ausgeprägt zukunftsweisender Natur, die Landschaften aufwerten, wiederherstellen oder gestalten sollen.

Artikel 6 - Spezifische Maßnahmen

C. Erfassung und Bewertung

(1) Zur Verbesserung der Kenntnis ihrer Landschaften verpflichtet sich jede Vertragspartei, unter aktiver Beteiligung der in Artikel 5 Buchstabe c genannten Betroffenen,

a) **i) die eigenen Landschaften in ihrem gesamten Hoheitsgebiet zu erfassen;**

ii) die Merkmale und die sie verändernden Kräfte und Belastungen zu analysieren;

iii) Veränderungen zu beobachten;

b) die erfassten Landschaften unter Berücksichtigung der besonderen Werte, die ihnen von den direkt Betroffenen und der betroffenen Bevölkerung beigemessen werden, zu bewerten.

(2) Diese Erfassungs- und Bewertungsverfahren werden durch den Erfahrungs- und Methodenaustausch geprägt werden, der nach Artikel 8 von den Vertragsparteien auf europäischer Ebene organisiert wird.

D. Landschaftsqualitätsziele

Jede Vertragspartei verpflichtet sich, für die erfassten und bewerteten Landschaften nach Durchführung einer öffentlichen Anhörung gemäß Artikel 5 Buchstabe c Landschaftsqualitätsziele festzulegen.

FRENCH

Article 1 – Définitions

Aux fins de la présente Convention:

a «Paysage» désigne une partie de territoire telle que perçue par les populations, dont le caractère résulte de l'action de facteurs naturels et/ou humains et de leurs interrelations ;

b «Politique du paysage» désigne la formulation par les autorités publiques compétentes des principes généraux, des stratégies et des orientations permettant l'adoption de mesures particulières en vue de la protection, la gestion et l'aménagement du paysage ;

***c* «Objectif de qualité paysagère» désigne la formulation par les autorités publiques compétentes, pour un paysage donné, des aspirations des populations en ce qui concerne les caractéristiques paysagères de leur cadre de vie;**

d «Protection des paysages» comprend les actions de conservation et de maintien des aspects significatifs ou caractéristiques d'un paysage, justifiées par sa valeur patrimoniale émanant de sa configuration naturelle et/ou de l'intervention humaine ;

e «Gestion des paysages» comprend les actions visant, dans une perspective de développement durable, à entretenir le paysage afin de guider et d'harmoniser les transformations induites par les évolutions sociales, économiques et environnementales ;

f «Aménagement des paysages» comprend les actions présentant un caractère prospectif particulièrement affirmé visant la mise en valeur, la restauration ou la création de paysages.

Article 6 – Mesures particulières

C Identification et qualification

1 En mobilisant les acteurs concernés conformément à l'article 5.c et en vue d'une meilleure connaissance de ses paysages, chaque Partie s'engage :

***a* i) à identifier ses propres paysages, sur l'ensemble de son territoire ;**

ii) à analyser leurs caractéristiques ainsi que les dynamiques et les pressions qui les modifient;

iii) à en suivre les transformations ;

b à qualifier les paysages identifiés en tenant compte des valeurs particulières qui leur sont attribuées par les acteurs et les populations concernés.

2 Les travaux d'identification et de qualification seront guidés par des échanges d'expériences et de méthodologies, organisés entre les Parties à l'échelle européenne en application de l'article 8.

D Objectifs de qualité paysagère

Chaque Partie s'engage à formuler des objectifs de qualité paysagère pour les paysages identifiés et qualifiés, après consultation du public conformément à l'article 5.c.

ITALIAN

Articolo 1 – Definizioni

Ai fini della presente Convenzione:

a “Paesaggio” designa una determinata parte di territorio, così come è percepita dalle popolazioni, il cui carattere deriva dall'azione di fattori naturali e/o umani e dalle loro interrelazioni;

b “Politica del paesaggio” designa la formulazione, da parte delle autorità pubbliche competenti, dei principi generali, delle strategie e degli orientamenti che consentano l'adozione di misure specifiche finalizzate a salvaguardare gestire e pianificare il paesaggio;

***c* “Obiettivo di qualità paesaggistica” designa la formulazione da parte delle autorità pubbliche competenti, per un determinato paesaggio, delle aspirazioni delle popolazioni per quanto riguarda le caratteristiche paesaggistiche del loro ambiente di vita;**

d “Salvaguardia dei paesaggi” indica le azioni di conservazione e di mantenimento degli aspetti significativi o caratteristici di un paesaggio, giustificate dal suo valore di patrimonio derivante dalla sua configurazione naturale e/o dal tipo d'intervento umano;

e “Gestione dei paesaggi” indica le azioni volte, in una prospettiva di sviluppo sostenibile, a garantire il governo del paesaggio al fine di orientare e di armonizzare le sue trasformazioni provocate dai processi di sviluppo sociali, economici ed ambientali;

f “Pianificazione dei paesaggi” indica le azioni fortemente lungimiranti, volte alla valorizzazione, al ripristino o alla creazione di paesaggi.

Articolo 6 - Misure specifiche

C Individuazione e valutazione

1 Mobilitando i soggetti interessati conformemente all'articolo 5.c, e ai fini di una migliore conoscenza dei propri paesaggi, ogni Parte si impegna a:

a i) individuare i propri paesaggi, sull'insieme del proprio territorio;

ii) analizzarne le caratteristiche, nonché le dinamiche e le pressioni che li modificano;

iii) seguirne le trasformazioni;

b valutare i paesaggi individuati, tenendo conto dei valori specifici che sono loro attribuiti dai soggetti e dalle popolazioni interessate.

2 I lavori di individuazione e di valutazione verranno guidati dagli scambi di esperienze e di metodologie organizzati tra le Parti, su scala europea, in applicazione dell'articolo 8 della presente Convenzione.

D Obiettivi di qualità paesaggistica

Ogni parte si impegna a stabilire degli obiettivi di qualità paesaggistica riguardanti i paesaggi individuati e valutati, previa consultazione pubblica, conformemente all'articolo 5.c.

SLOVAK

Článok 1 - Základné pojmy

Na účely tohto dohovoru

a) „krajina“ znamená časť územia, tak ako ju vnímajú ľudia, ktorej charakter je výsledkom činností a vzájomného pôsobenia prírodných a/alebo ľudských faktorov,

b) „krajinná koncepcia“ znamená vyjadrenie všeobecných zásad, stratégií a metodických usmernení kompetentnými orgánmi verejnej správy, ktoré umožňujú prijatie špecifických opatrení zameraných na ochranu, manažment a plánovanie krajiny,

c) „cieľová kvalita krajiny“ znamená pranie a požiadavky verejnosti týkajúce sa charakteristických čŕt krajiny, v ktorej žije, formulované pre danú krajinu kompetentnými orgánmi verejnej správy,

d) „ochrana krajiny“ znamená činnosti smerujúce k zachovaniu a udržaniu významných alebo charakteristických čŕt krajiny vyplývajúcich z jej historického dedičstva a prírodného usporiadania a/alebo z ľudskej aktivity,

e) „manažment krajiny“ znamená činnosť, ktorá má z hľadiska perspektívy udržateľného rozvoja zabezpečiť pravidelnú starostlivosť o krajinu s cieľom usmerňovať a zosúladiť zmeny, ktoré sú spôsobe- né sociálnymi, hospodárskymi a environmentálnymi procesmi,

f) „krajinné plánovanie“ znamená cieľavedomé činnosti smerujúce k zvyšovaniu kvality, k obnove alebo tvorbe krajiny.

Článek 6 - Špecifické opatrenia

C. Identifikácia a hodnotenie

1. S aktívnou účasťou zainteresovaných strán v súlade s článkom 5 písm. c) na účely zlepšenia úrovne poznania svojich typov krajiny sa každá zmluvná strana zaväzuje

a) **i) vymedziť vlastné typy krajiny na celom svojom území,**

ii) analyzovať ich charakteristiky, ako aj hybné sily a tlaky, ktoré ich formujú,

iii) zaznamenávať ich zmeny;

b) vyhodnotiť takto vymedzené typy krajiny s ohľadom na špecifické hodnoty, ktoré im pripisujú zainteresované strany a obyvateľstvo.

2. Tieto princípy identifikácie a hodnotenia budú usmerňované výmenou skúseností a metodológie organizovanou medzi zmluvnými stranami na európskej úrovni podľa článku 8.

D. Cieľová kvalita krajiny

Každá zmluvná strana sa zaväzuje po konzultácii s verejnosťou v súlade s článkom 5 písm. c) definovať cieľovú kvalitu krajiny na identifikované a vyhodnotené typy krajiny.

POLISH

Artykuł 1 - Definicje

Dla potrzeb konwencji:

a) „krajobraz” znaczy obszar, postrzegany przez ludzi, którego charakter jest wynikiem działania i interakcji czynników przyrodniczych i/lub ludzkich;

b) „polityka w zakresie krajobrazu” znaczy wyrażenie przez właściwe organy publiczne ogólnych zasad, strategii i wytycznych, które pozwalają podejmować specjalne środki ukierunkowane na ochronę, gospodarkę i planowanie krajobrazów;

c) „cel jakości krajobrazu” znaczy, w przypadku określonego krajobrazu, sformułowanie przez właściwe organy publiczne aspiracji społeczeństwa w odniesieniu do cech otaczającego je krajobrazu;

d) „ochrona krajobrazu” znaczy działania na rzecz zachowania i utrzymywania ważnych lub charakterystycznych cech krajobrazu tak, aby ukierunkować i harmonizować zmiany, które wynikają z procesów społecznych, gospodarczych i środowiskowych;

e) „gospodarowanie krajobrazem” znaczy działanie, z perspektywy trwałego i zrównoważonego rozwoju, w celu zapewnienia regularnego podtrzymania krajobrazu tak, aby kierować i harmonizować jego zmiany wynikające z procesów społecznych, gospodarczych i środowiskowych;

f) „planowanie krajobrazu” znaczy skuteczne działanie perspektywiczne mające na celu powiększenie, odtworzenie lub utworzenie krajobrazów.

Artykuł 6 - Środki specjalne

C. Identyfikacja i ocena

1. Przy aktywnym udziale zainteresowanych Stron, o których mowa w artykule 5 c), oraz w celu podniesienia wiedzy o jej krajobrazach, każda ze Stron podejmie działania na rzecz:

a) i) **zidentyfikowania swoich własnych krajobrazów na całym obszarze terytorium swojego kraju;**

ii) przeanalizowania ich charakterystyk oraz przekształcających je sił i presji;

iii) odnotowania zmian;

b) dokonania oceny tak zidentyfikowanych krajobrazów, z uwzględnieniem szczególnych wartości przypisanych im przez strony i ludność, których to dotyczy.

2. Owe procedury identyfikacji i oceny będą ukierunkowane poprzez wymianę doświadczeń i metodologii, zorganizowaną przez Strony na płaszczyźnie europejskiej w myśl artykułu 8.

D. Cele jakości krajobrazu

Każda ze Stron podejmie działania na rzecz zdefiniowania celów jakości krajobrazu dla zidentyfikowanych i ocenionych krajobrazów, po przeprowadzeniu konsultacji społecznych zgodnie z artykułem 5 c).

RUSSIAN

Статья 1 – Определения

В целях настоящей Конвенции:

a. «Ландшафт» означает часть территории, в том смысле как она воспринимается таковой населением, отличительные черты которой являются результатом действия природного и/или человеческого факторов или их взаимодействия;

b. «Ландшафтная политика» означает определение компетентными публичными органами общих принципов, стратегии и ориентиров, позволяющих принимать особые меры по охране, управлению и планированию ландшафтов;

c. «Цель обеспечения качества ландшафтов» означает, что для конкретного ландшафта компетентные публичные власти определили пожелания населения в отношении того, какими должны быть ландшафтные характеристики среды обитания;

d. «Охрана ландшафтов» означает действия по сохранению и поддержанию наиболее значительных или характерных черт данного ландшафта, продиктованных его значимостью как наследия, которая вытекает из его природной конфигурации и/или является результатом человеческой деятельности;

e. «Управление ландшафтами» означает действия, с точки зрения устойчивого развития, по уходу за ландшафтом с тем, чтобы направлять и гармонизировать изменения, вызванные социальным, экономическим и экологическим развитием;

f. «Планирование ландшафтов» означает активные, нацеленные на перспективу действия по развитию, восстановлению или созданию ландшафтов.

Статья 6 – Особые меры

C. Идентификация и классификация

1. Привлекая к активному участию все заинтересованные стороны, в соответствии с пунктом «с» статьи 5, и в целях улучшения знаний о своих ландшафтах, каждая Сторона обязуется:

a. i) **идентифицировать собственные ландшафты на всей своей территории;**

ii) анализировать их характерные черты, динамику развития и те виды давления, которые их изменяют;

iii) следить за трансформацией ландшафтов;

b. классифицировать таким образом идентифицированные ландшафты, принимая во внимание особую значимость, придаваемую им заинтересованными сторонами и населением.

2. Данные процедуры идентификации и классификации осуществляются на основе обмена опытом и методологией, организуемого между Сторонами на европейском уровне согласно статье 8.

D. Цель обеспечения качества ландшафтов

Каждая Сторона обязуется определить цели обеспечения качества ландшафтов для идентифицированных и классифицированных ландшафтов после консультаций с населением в соответствии с пунктом «с» статьи 5.

UKRAINIAN

Стаття 1 – Визначення

Для цілей цієї Конвенції:

a) «ландшафт» означає територію, як її сприймають люди, характер якої є результатом дії та взаємодії природних та/або людських факторів;

b) «ландшафтна політика» означає формування компетентними органами влади загальних принципів, стратегій та керівних положень, які дозволяють вживати конкретних заходів, спрямованих на охорону, регулювання та планування ландшафтів;

c) «мета якості ландшафту» означає для конкретного ландшафту формулювання компетентними органами влади прагнень громадськості стосовно рис ландшафту, який їх оточує;

d) «охорона ландшафту» означає діяльність щодо збереження та підтримання важливих або характерних рис ландшафту, яка визначається його цінністю за походженням, зумовленою його природною конфігурацією та/або діяльністю людей;

e) «регулювання ландшафту» означає діяльність з точки зору сталого розвитку, спрямовану на забезпечення постійного догляду за ландшафтом з метою спрямування та узгодження змін, спричинених соціальними, економічними та екологічними процесами;

f) «планування ландшафту» означає чітко визначену, спрямовану на перспективу діяльність з поліпшення, відновлення або створення ландшафтів.

Стаття 6 - Конкретні заходи

C Ідентифікація та оцінка

1. Кожна Сторона за активної участі заінтересованих сторін, як це обумовлено у статті 5.с, та з метою поліпшення знань стосовно її ландшафтів зобов'язується:

a) i) **ідентифікувати свої власні ландшафти на всій її території;**

ii) аналізувати їхні характерні риси та фактори, що призводять до трансформації таких рис;

iii) фіксувати зміни.

б) оцінювати ідентифіковані таким чином ландшафти, враховуючи особливе значення, яке їм надають заінтересовані сторони та населення, якого це стосується.

2. Порядок проведення такої ідентифікації та оцінки регулюється шляхом обміну досвідом і методологією, організованим між Сторонами на Європейському рівні відповідно до статті 8.

D Цілі щодо якості ландшафту

Кожна Сторона зобов'язується визначати цілі щодо якості ландшафту для ідентифікованих та оцінених ландшафтів після обговорень громадськістю відповідно до статті 5.с.

PŘÍLOHA Č. 2

1. Geologické a hydrogeologické poměry

GEOLOGIE

Na území Moravskoslezského kraje se stýkají dvě regionálně geologické jednotky prvního řádu – Český masiv a karpatská soustava. Okraj karpatských příkrovů probíhá přibližně na linii Jeseník nad Odrou – Havířov. Území mezi čely karpatských příkrovů a výchozy Českého masivu kryjí sedimenty miocenní karpatské předhlubně.

Český masiv zasahuje na území kraje moravskoslezskou zónou, která se od západu k východu dále člení na krystalinikum, synklinorium metamorfovaných svrchnodevonských a spodnokarbonských sedimentů (oblast kulmu) a karbonské sedimenty ostravsko-karvinské části hornoslezské pánve.

V krystaliniku Hrubého Jeseníku tvoří jádro desenské klenby metamorfované krystalinické břidlice. Jejich obal i vrstvy vrbenského pásma tvoří fylity, kvarcity, různé druhy eruptiv. Okrajově zasahují do území výběžky jeseníckého amfibolitového masivu.

Oblast kulmu Nízkého Jeseníku tvoří několik pruhů stratigraficky i litologicky odlišných souvrství, které se vyznačují flyšoidním střídáním pelitů, drob, pískovců a slepenců. Podíl jílovitých a písčitých sedimentů v jednotlivých souvrstvích je proměnlivý. Výrazně petrograficky odlišné jsou moravické vrstvy, kde převažují černé jílovité břidlice.

V oblasti hornoslezské pánve pokračovala sedimentace až do svrchního uhlonosného karbonu. Pánev je vyplněna zvrásněnými sedimenty ostravského a karvinského souvrství převážně pískovci, prachovci a jílovci se slojemi uhlí. Celková mocnost sedimentů dosahuje až asi 3 800 m. Hlavními strukturální směry jsou linie SSV – JJZ směru (michálkovická a orlovská porucha) a přibližně východo-západní hřbety (ostravsko-karvinský a příborsko-těšínský) a deprese – tzv. vymýtiny (dětmarovická, bludovická, oprechtická).

Karbon je překryt z větší části neogenními sedimenty, které vyplňují i Oderskou bránu a Poopavskou nížinu. Na bázi spodního badenu jsou v nejhlubších místech sedimentačního prostoru polohy bazálních klastik, většinou hrubozrnných písků a štěrků. V jejich nadloží převažují v neogenním souvrství jílovité horniny, nejčastěji vápnité jíly s polohami jemnozrnných až středně zrnitých písků. V osoblažském výběžku jsou písky a pískovce cenomanského stáří (křída).

Neogenní sedimenty vycházejí na povrch jen ojediněle, většinou jsou překryty sedimenty pleistocenního zalednění, které zasáhlo čelem ledovce až do Třínecké brázdy i do části horských údolí Moravskoslezských Beskyd a v okolí vodních toků jejich fluvialními nánosy.

Karpatská soustava se dělí na oblast příkrovů a karpatskou předhlubeň a dále na jednotku podslezsko-ždánickou, slezskou a magurskou. Ve flyšovém vývoji se střídají jílovce, prachovce a křemité, křemito-vápenité a jílovité pískovce. Ve slezské jednotce se kromě toho vyskytují vyvřeliny těšinitové formace a v okolí Štramberka vápence.

HYDROGEOLOGIE

Charakteristika hydrogeologických poměrů Moravskoslezského kraje vychází z Hydrogeologické rajonizace České republiky⁷ a v dalším dodržuje tedy toto členění.

Kvartér Opavy (rajon 1520)

Pro oběh a akumulaci mělké podzemní vody jsou rozhodující kvartérní fluvialní uloženiny údolních vliv Opavy, Opavice a Moravice a nejnižších stupňů údolních teras. Ty tvoří hlavní kolektor s hladinou podzemní vody volnou nebo mírně napjatou, vždy průlinově propustnou. Podzemní voda hlavního kolektoru je zranitelná zvláště při spojitosti podzemních vod s vodami povrchových toků.

Kvartér opavské pahorkatiny (rajon 1550)

Kvartérní sedimenty, především glacigenní a glacialfluvialní, mají v rajonu rozhodující význam. Je pro ně charakteristické střídání průlinových kolektorů (písky, štěrky) s izolátory (sli- nité jíly, souvkové hlíny). V tomto území nevzniká jednotný zvodnělý systém. Propustnost je proměnlivá. Zranitelnost je způsobena většinou porušením nadložní vrstvy spraší a sprašových hlín.

Kvartér Odry (rajon 1510)

Pro oběh a akumulaci mělké podzemní vody jsou významné fluvialní a glacigenní sedimenty. Kromě štěrkopísků a povodňových hlin údolní nivy Odry v Oderské bráně jsou součástí rajonu rozšířené kvartérní sedimenty při úpatí Nízkého Jeseníku. Hydrogeologický průlinový kolektor tvoří v rajonu převážně fluvialní a glacialfluvialní písky a lokálně i písčité štěrky. Kolektor je lokálně zranitelný vzhledem k proměnlivému charakteru a mocnosti pokryvných útvarů a v důsledku spojitosti podzemních vod s vodou v otevřených tocích.

Kvartér Horní Bečvy (rajon 1631)

Kvartérní fluvialní uloženiny řeky Bečvy tvoří štěrky vysokých terasových úrovní v denundačních zbytcích, štěrky a štěrkopísky hlavní (radslavické) terasy a plošně největší terasy údolního dna. Pro oběh a akumulaci podzemních vod jsou významné průlinově propustné nesoudržné uloženiny údolní terasy, které tvoří jednotný hydrogeologický celek, odvodňovaný tokem Bečvy.

Oderská brána (rajon 2212)

Tento vyčleněný podcelek Moravské brány přechází na SV plynule do Ostravské pánve. Tvoří ho neogenní sedimentární horniny. Nejvíce zvodněné jsou průlinově propustné bazální sedimenty, překryté pak převážně pelitickými izolátory. Směr proudění podzemní vody je od SZ k JV, tj. do Moravské brány. Infiltrace atmosférických srážek děje se z oblasti sousedního rajonu kulmu Nízkého Jeseníku.

⁷ Česká geologická služba, 2006, Sborník geologických věd Sv. 23, řada HIG

Kulm Nížkého Jeseníku a povodí Odry (rajon 6611)

Oběh podzemních vod je charakterizován pravou puklinovou propustností s hustotou sítí puklin v břidlicích s mělkým oběhem podzemních vod v zóně zvětrávání a pásmu podpovrchového rozpojení puklin. Výjimečně se zde vyskytují intenzivně zvodnělá směsná tektonická pásma zejména v karbonátových horninách a v zóně tektonického styku devonských hornin a hornin šternbersko-hornobenešovského pruhu, tj. břidlic a drob. Vydatnosti pramenů z devonských hornin jsou značné, zranitelnost je vysoká. Analogicky je hodnocen kulm v povodí Odry.

Ostravská pánev – ostravská část (rajon 2261) a karvinská část (rajon 2262)

Rozdělení rajónů tvoří tzv. orlovská porucha probíhající skoro S-J směrem od Orlové přes Frýdek na Frýdlant n. Ostravicí. V obou částech jsou uloženy uhlonosné karbonské horniny, které byly a v karvinské části dosud jsou předmětem dobývání. Nad karbonskými horninami jsou uloženy neogenní sedimenty. Jejich usazování začalo bazálními klastiky, pokračovalo dále vápnitými jíly (šlíry). Hlubkovou erozí vznikla koryta tzv. „vymýtiny“. Výplně vymýtin i bazální klastika jsou silně zvodněny a způsobily v minulosti značné těžební obtíže. Režim podzemních vod je výrazně ovlivněn důlní činností.

Na povrchu jsou neogenní sedimenty z větší části překryty glaciálními sedimenty ve facii z části hlinitých písků a štěrkovitých písků s průlinovou propustností, která je v přehloubených subglaciálních depresích obvykle velmi dobrá. Hladina podzemní vody je volná nebo mírně napjatá.

V soutokové oblasti Olše a Stonávky je údolní niva vyplněna štěrky a písky s překryvem fluvialních hlin s průlinovou propustností. Podzemní voda je v hydraulické spojitosti s povrchovým tokem. Zranitelnost neogenních výplní obou částí ostravské pánve je odvislá od lokálních poměrů.

V rajonu ostravské části se nacházejí přírodní léčivé zdroje jodobromových vod u Polanky nad Odrou se stanovenými ochrannými pásmy. V rajonu karvinské části se nacházejí přírodní léčivé zdroje jodobromových vod v Karviné a Darkově s ochranou stanovenou Režimem dočasné důlní ochrany.

Flyš v povodí Olše (rajon 3211)

Flyš v povodí Ostravice (Rajon 3212)

Flyš v povodí mezipovodí Odry (Rajon 3213)

Tyto rajóny se nacházejí v západním úseku vnějšího flyšového pásma. Jsou zde paleogenní a křídové sedimenty. Členitý terén podmiňuje vznik dílčích hydrogeologických struktur. Vzhledem k různé propustnosti i různé infiltraci se hydrogeologické struktury místy překrývají s hranicemi hydrologických povodí. Kritériem pro rozdělení rajónů je proto především hydrologie. V celku lze flyšové rajony označit jako málo propustné.

Krystalinikum severní části Východních Sudet (Rajon 6431)

Hydrogeologické poměry rajonu jsou charakterizovány příznivějšími podmínkami v zóně zvětrávání, v pásmu podpovrchového rozpojení hornin a v tektonicky porušených úsecích. Propustnost hornin krystalinika je relativně nízké. Podzemní odtok se projevuje převážně jen v místech tektonické predispozice a v případě výskytu krystalických vápenců v krystaliniku,

zejména jsou-li zkrasovatělé. Zranitelnost podzemních vod je lokálně značná, nelze však předpokládat plošné kontaminace.

V rajonu se nacházejí přírodní léčivé zdroje uhličitých kyslesek v Karlově Studánce se stanovenými ochrannými pásmy.

SVAHOVÉ DEFORMACE

Moravskoslezský kraj, zejména jeho jihovýchodní část, představuje území, které se vyznačuje značným výskytem různých druhů sesuvů v různém stadiu vývoje. Geologická informační služba – Geofond eviduje v tomto regionu sesuvná území aktivní nebo potenciální ve všech geologických formacích s výjimkou rovinatých území na štěrkopískových terasách a sedimentech kontinentálního zalednění. Abnormální množství srážek s následnými povodněmi, které postihly Moravskoslezský kraj v roce 1997, vedly k iniciaci svahových pohybů ve velkém rozsahu.

Narušená stabilita svahu představuje omezující faktor využití území, který podstatně ovlivňuje inženýrsko-geologické podmínky výstavby. Kromě toho mohou sesuvné pohyby většího rozsahu působit i výrazné ztráty v zemědělské a zvláště lesní produkci – při obnažení skalního podkladu na svazích může být obnova lesních porostů i trvale znemožněna.

Míra omezení využití území v důsledku výskytu svahových deformací je schematicky vyjádřena v kartogramu č. 2. Tabelární přehled svahových deformací dle evidence ČGS Geofond je uveden v přílohouvé části tohoto svazku (tab. 2.1.). Jednotlivé regionálně-geologické jednotky lze z hlediska náchylnosti k svážným pohybům a jejich výskytu charakterizovány níže.

Oblast karpatského flyše v beskydských hornatinách

Flyšové horniny jsou v důsledku intenzivního zvětrávání pokryty většinou mocnými deluvii. Soliflukční procesy nahromadily na úpatích a v lokálních depresích svahové hlíny v mocnosti 5-10 m. Tyto sedimenty jsou většinou silně jílovité a málo uhelné a mohou být dlouhodobě v pomalém pohybu po svahu. Z geodymanických procesů má na svahové pohyby největší vliv svahová eroze, která je spolu s náhlými změnami nasycení vodou příčinou intenzivního rozvoje sesuvů plošného a proudového typu.

Podle mapy sesuvů GIS – Geofondu Praha jsou aktivní sesuvy evidovány zejména v údolí Čeladénky, v soutokové oblasti Bílé a Černé Ostravice, v údolí Mohelnice, Tyry, při soutoku Lomné s Rusňokem. Potenciální sesuvy jsou registrovány v rozsáhlých plochách po celém území Moravskoslezských Beskyd, nejvíce jsou soustředěny v širokém pruhu mezi vrchem Noříčů na západě a Lysou horou na východě.

Oblast karpatského flyše v podbeskydských pahorkatinách

Při méně dynamické modelaci povrchu a menším mocnostem deluviálního pokryvu je příčinou vzniku sesuvů v tomto území často boční eroze vodních toků nebo podmáčení svahových hlín.

V mapě sesuvů jsou aktivní a potenciální sesuvy registrovány zejména v údolí Lubé a na svazích Blahutovského vrchu, v údolí Jičínky a Zrzávky, v okolí Lichnova, v údolí Ti-

chávky v okolí Tiché, v údolí Ostravice mezi Frýdkem-Místkem a Vratimovem, v údolí Ondřejnice mezi Kozlovicemi a Hukvaldy a v Brušperku, v Jablunkovské brázdě a v širším okolí Nýdku.

Oblast ostravské pánve

Sesouvání bývá způsobeno erozní činností toků nebo podzemní vodou akumulovanou nad méně propustnými vložkami kvartérních a neogénních jíílů. Často je spojeno s poklesy terénu způsobenými poddolováním.

Nejvíce je postiženo území v pruhu jihovýchodně od Petřvaldu a v okolí Orlové a Doubravy, mezi Michálkovicemi a Radvanicemi a jihovýchodě od Bohumína.

Oblast Hrubého a Nízkého Jeseníku

Sesuvy se v tomto území vyskytují jen ve velmi omezeném rozsahu. Zmenšenou stabilitu vykazují svahy s nepříznivým sklonem vrstev, kde dochází k vyvlečení navětralých výchozů hornin skalního podkladu pohybující se vrstvou suti. Při bázi svahů sjíždějí mocnější polohy deluviálních hlín v důsledku boční eroze vodních toků.

Výskyt sesuvů je evidován v údolí Opavy a jejich zdrojnic v okolí Vrbna pod Pradědem, v Jakubčovicích nad Odrou, Fulneku a Bílovci.

2. Nerostné suroviny

OCHRANA VÝHRADNÍCH LOŽISEK

Ochrana výhradních ložisek je legislativně zajištěna stanovením chráněných ložiskových území (§ 17 zákona č. 44/1988 Sb. o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon) v platném znění).

V chráněných ložiskových územích je možné veškeré stavby nebo zařízení, které by mohly využití ložiska ztížit nebo znemožnit, zřizovat pouze se souhlasem Ministerstva životního prostředí vydaném po projednání s příslušným Obvodním báňským úřadem a po splnění podmínek stanovených právníkem nebo fyzickou osobou, která z pověření MŽP ČR ochranu výhradního ložiska zajišťuje.

Podle ustanovení § 15 uvedeného zákona jsou rovněž zpracovatelé všech stupňů územně - plánovací dokumentace povinni hranice příslušných chráněných ložiskových území do této dokumentace zakreslit a navrhopvat řešení, které je pro ochranu výhradních ložisek nejvýhodnější.

V případě dobývacích prostorů stanovených před účinností výše uvedeného zákona (v původním znění, tj. před rokem 1988) pak jsou hranice chráněného ložiskového území totožné s hranicemi dobývacího prostoru.

Zvláštním případem jsou na území Moravskoslezského kraje výhradní ložiska černého uhlí, které jsou pokryty jedním velkým chráněným ložiskovým územím. Podmínky ochrany těchto ložisek pak stanoví dokument stanovený MŽP s názvem „Nové podmínky ochrany

ložisek černého uhlí v CHLÚ české části Hornoslezské pánve“ v okrese Karviná, Frýdek – Místek, Nový Jičín, Vsetín, Opava a jižní části okresu Ostrava – město (poslední změna rozhodnutím č.j. 580/263c/ENV/09 ze dne 03.07.2009). V grafické části dokumentu jsou vyznačeny jednotlivé plochy rozčleněné podle rozsahu podmínek ochrany ložiska (které de facto představují omezení pro výstavbu), v textové části jsou tyto podmínky konkretizovány.

PALIVA

Černé uhlí

Ložiska černého uhlí v okresech Opava, Ostrava-město, Karviná, Frýdek-Místek a Nový Jičín jsou součástí hornoslezské černouhelné pánve, zasahující na území ČR svým jižním okrajem a dosud dobývaném v prostoru zvaném jako ostravsko - karvinský revír (OKR). Jsou na území okresů Opava, Ostrava - město, Frýdek - Místek, Nový Jičín a Karviná tvořena ostravským souvrstvím, charakteristickým velkým množstvím slojí s uhlím sice vysoce kvalitním, ale malých mocností (do 1,5 m), což vedlo k ekonomicky odůvodněnému zastavení těžby v ostravské části OKR v 1.polovině 90.let a následné likvidaci zdejších dolů. Tato likvidace, prováděná zasypáváním důlních jam popílkem a cemento-popílkovou směsí, je již fakticky ukončena. V důlním provozu zůstává dosud Důl Staříč a Důl Jeremenko, který zajišťuje čerpání důlních vod z ostravské části OKR a zabraňující přelivu vystouplé hladiny těchto vod do části karvinské.

V okresech Karviná, Frýdek-Místek a Nový Jičín, jsou na podložním ostravském souvrství uloženy ještě různě mocné vrstvy mladšího souvrství karvinského, odlišné petrografické a ložiskové charakteristiky. Vrstvy jsou uloženy na rozdíl od podložního komplikovaně zvrásněného ostravského souvrství subhorizontálně, s jednoduchými tektonickými deformacemi charakteru zlomů, sloje jsou zejména v pásmu sedlových vrstev velmi mocné.

Mocnost vrstev karvinského souvrství narůstá od okrajů ke středům sedimentačních pánev v prostoru j. až jz. města Karviná, mezi obcemi Čeladná a Krásná a jv. města Frenštát pod Radhoštěm.

Pro existenci sídelních a ekonomických aktivit bez rušivých a devastujících vlivů těžby (poddolování) je významné územní rozšíření ložisek černého uhlí v ostravsko-karvinském revíru, vázané na tzv. ostravsko-karvinský hřbet pohřbeného paleoreliéfu, probíhající od Z k V mezi oběma městy, kde karbonské horniny místy vystupují až na dnešní povrch. Tento hřbet je na S a J lemován geologickými strukturami, nazývanými dětmarovický výmol a jižní bludovický výmol, kde se ložiska černého uhlí nevyskytují a nedochází a nebude zde proto docházet k dobývání a souvisejícím jevům (poklesové kotliny, apod.).

V současnosti je dotěžováno ložisko v působnosti Dolu Staříč v okrese Frýdek-Místek. Těžba černého uhlí se koncentruje na území okresu Karviná, zejména jeho východní části. Zde se do území mezi obcí Stonava a městy Orlová a Karviná soustřeďují nejzávažnější negativní vlivy těžby - vznik poklesových kotlin, přetváření krajiny, poškozování a odstraňování vegetace a půd, existence rozsáhlých odvalů a odkališť, průmyslové plochy těžebních a úpravárenských závodů. Toto území bude nadále předmětem doznívajících, ale i pokračujících důlních vlivů, neboť výhradně v této části Ostravsko - karvinského revíru lze očekávat další rozvoj těžby černého uhlí. Zároveň zde budou pokračovat intenzivní práce na

sanaci a rekultivaci těžbou dotčeného území a snahy o jeho revitalizaci a využití pro běžné funkční využití (plochy zemědělské, lesní, průmyslové, plochy pro sport a rekreaci).

Likvidovaná důlní díla dotěžených ložisek jsou spravovány odštěpným závodem s.p. DIAMO, těžená ložiska jsou součástí a.s. Ostravsko–karvinské doly.

Netěžená výhradní ložiska černého uhlí se rozkládají na velké části výše uvedených okresů (z výjimkou okresu Opava, zde pouze sporadicky). Možnost jejich využití ve známém výhledu je (kromě níže uvedených ložisek) nereálná, a to s ohledem na jejich ložiskově geologické, resp. báňsko-technické charakteristiky (mocnost slojí, stupeň prouhelnění, hloubka uložení) a zásadní střety zájmů s ostatními funkcemi, hodnotami a vlastnostmi území (osídlení, příroda a krajina apod.).

Surovinovou rezervu v okrese Karviná představuje ložisko Dětmarovice– Petrovice. Perspektiva projektu otvírky tohoto ložiska, připravovaného ve 2. polovině 80. let, s jámami v prostoru Závady, Prstné a Karviné-Borku, je však nejasná s ohledem na ekonomickou návratnost, územní náročnost a vlivy na životní prostředí. Případná realizace by s největší pravděpodobností vyžadovala zásadní revizi rozsahu a způsobu dobývání a souvisejících a doprovodných činností.

Nejvýznamnější surovinovou rezervou černého uhlí v rámci ČR zůstávají ložiska Frenštát-západ a Frenštát-východ v dobývacím prostoru Trojanovice (okres Frýdek.Místek). Vzhledem ke složitě řešitelným střetům zájmů (CHKO Beskydy, rekreace, osídlení) musí rozhodnutí o dalším postupu ve věci případného využití těchto ložisek vycházet jasně formulované pozice státu v rámci Surovinové, resp. Energetické politiky ČR.

Zemní plyn

Zemní plyn tvoří na území Moravskoslezského kraje ložiska jednak v kolektorech tvořených horninami pokryvných útvarů Českého masivu a zejména karpatských příkrovů a jednak je přítomný jako sorbovaný na stěnách pórů ve slojích černého uhlí (tzv. slojový metan – CBM).

Množství CBM závisí na stupni prouhelnění slojí a kolísá mezi 8–15 m³ metanu na 1 tunu uhlí. Potenciálně využitelné zásoby se vyskytují zejména v mocných slojích sedlových vrstev v nejvýchodnější části okresu Karviná. Průzkum těchto zdrojů a úvahy o jejich využití však delší dobu stagnují. Důvodem je skutečnost, že přestože se jedná o ve světě vyzkoušenou a provozovanou technologii a navíc se plyn z uhelných slojí, zejména otevřených těžbou také samovolně uvolňuje a stoupá k povrchu (tento jev, známý z oblasti výchozů karbonských uhlonosných hornin odedávna, se zvýraznil v souvislosti s ukončením dobývání v ostravské části pánve počátkem 90. let.), v podmínkách hornoslezské černouhelné pánve se dosud nepodařilo plyn sorbovaný ve slojích aktivně uvolnit a těžít. Průmyslová těžba metanu z povrchu terénu navíc vyžaduje poměrně rozsáhlá ochranná pásma těžebních vrtů a je proto územně náročná, zejména v podmínkách rozptýlené „slezské zástavby“ v okrese Karviná, kde jsou prognózovány nejnadějnější zásoby zemního plynu. Při současném stavu průzkumu není navíc ve větším rozsahu představitelná.

Těžba metanu se tak v současnosti omezuje na využití plynu z „degazovaných“ důlních děl, která zahrnuje taktéž bezpečnostní aspekt. A to jak jeho jímáním přímo v těžených slojích, tak ze starých jam uzavřených dolů, kde je plyn navíc jímán těžebními vrty z povrchu.

Tento způsob se bude do budoucna uplatňovat ve stále větším měřítku a představuje v podmínkách kraje nezanedbatelný zdroj paliva pro místní teplárny, kotelny a kogenerační jednotky. Pro těžbu metanu jsou stanovovány tzv. *zvláštní dobývací prostory*, ve vymezení dobývacích prostorů černého uhlí, a tedy s nimi místy územně identické.

Metan se také uvolňuje vzestupem hladiny důlních vod v opuštěných a zaplavených šachtách, které metan vytlačují k povrchu. Tento aspekt významně ovlivňujícím sídelní aktivity zejména v částech města Ostravy s karbonskými horninami vystupujícími na povrch, kde dochází k migraci a vzestupu metanu, prostupujícího starými důlními díly na povrch.

Takových důlních děl, vzniklých zejména na přelomu 19. a 20. století východně Ostravice je v oblasti města Ostravy několik stovek. Stoupající metan se hromadí v dutinách (sklepy, staré studny, aj.), což je urychlováno ve dnech s klesajícím a nízkým atmosférickým tlakem. Při určitých koncentracích v ovzduší vytváří silně výbušnou plynou směs s ničivými účinky na okolí.

Problém je v místních podmínkách řešen cestou spolupráce správců důlních děl (Ministerstvo životního prostředí ČR, OKD a.s.) s orgány územního plánování a místně příslušnými stavebními úřady, detailním vymezováním lokálních rizikových zón a jejich soustavným ověřováním a sledováním, terénním atmogeochemickým průzkumem a dlouhodobým odplynováním pomocí vrtů. Tento faktor je v současnosti omezen na nepříliš rozsáhlá území pravobřežní Ostravy a částí Karvinska (Petřvald, Orlová, Doubrava), ovšem s hustou zástavbou a značným počtem obyvatel.

Těžba ložisek zemního plynu vázaných na kolektory karpatských příkrovů probíhá jednak jižně Ostravy (Krmelín, Bruzovice, Lískovec) jednak na úpatí a úbočí Beskyd (Janovice, Komorní Lhotka, Tichá, Krásná p. Lysou horou, Pstruží, Morávka). Těžba je realizována „z vrtu“ s omezenými územními nároky. Přesto je její další perspektiva především na území CHKO Beskydy limitována střety zájmů s ochranou přírody a krajiny.

Některá v minulosti vytěžená ložiska plynu Příbor - jih (Štramberk) a Žukov (Třanovice) slouží jako podzemní zásobníky, kdy plyn je do vtlačován do kolektorů tvořených pórovitými horninami.

Ropa

Ložisko ropy Krásná pod Lysou horou je těženo spolu se zemním plynem z vrtu situovaného v prostředí Beskyd. S ohledem na striktní pravidla ochrany přírody a krajiny na území CHKO nelze vyloučit, že i přes pozitivní prognózy existence dalších ekonomicky využitelných ložiskových zdrojů v oblasti Beskyd nedojde uvedená činnost většího rozšíření.

RUDY

Zlatonosná ruda

Na území kraje zasahují okrajové partie ložiska Zlaté hory-východ ze zlatohorského rudního revíru. Zde již delší dobu probíhají likvidační práce, s možností obnovení těžby ukončené v první polovině 90. let se neuvažuje.

Ložisko Suchá Rudná-střed bylo kutacími podzemními pracemi i povrchově rýžováním těženo v minulosti. Předpoklad jeho ekonomického využití v současnosti neexistuje.

Železné rudy

Ložiska Horní Město a Horní Benešov jsou již od počátku 90. let nevyužívaná a jejich povrchové vlivy jsou sanovány. S jejich dalším využitím nelze počítat.

Polymetalické rudy

Ložiska v prostoru Zlatých Hor a Horního Města jsou od počátku 90. let netěžená, likvidace důlních děl je ukončena, důlní díla spravuje s.p. DIAMO Stráž pod Ralskem. Další využití, stejně jako využití dosud netěženého ložiska Ruda u Rýmařova-sever není reálné a neuvažuje se s ním.

Měděná ruda

Ložiska v prostoru Zlatých Hor jsou od počátku 90. let netěžená, likvidace důlních děl je ukončena, důlní díla spravuje s.p. DIAMO Stráž pod Ralskem. Další využití není reálné a neuvažuje se s ním.

Pyrit

Ložisko v prostoru Zlatých Hor je od počátku 90. let netěžené, likvidace důlních děl v prostoru zlatohorského rudního revíru je ukončena, důlní díla spravuje s.p. DIAMO Stráž pod Ralskem. Další využití není reálné a neuvažuje se s ním.

Obnovení těžby rud na ložiskách uzavřených počátkem 90. let není reálné z důvodu provedené nevratné likvidace důlních děl. Stejně tak není uvažováno případné využití ložisek dosud netěžených především z ekonomických důvodů. Rudy na ložiskách jsou vesměs chudé na obsahy kovů v nich obsažených, nutné investice na těžbu vysoce překračují možné výnosy, i v případě úvah o možném obnovení těžby v centrálním „zlatém sloupu“ v prostoru zlatohorského rudního revíru.

NERUDY

Vápenec

Významný zdroj představuje ložisko Štramberk v okrese Nový Jičín. Zde je vápenec těžen v dobývacím prostoru Štramberk 1 jako surovina pro výrobu vápna. Osud další výroby cementu, ukončené v 90. letech a znovu plánované v současnost, po odložení projektu výstavby cementárny samotným investorem zůstává nejasný.

Drobný výskyt v okrese Bruntál - ložisko Heřmanovice - je sporadicky těžen stěnovým lomem pro místní účely.

Sádrovec

Významná ložiska sádrovce jsou situována na Hlučínsku v samotné blízkosti hranic s Polskou republikou. Z nich ložisko Kobeřice-jih je dobýváno velkým jámovým lomem, v rezervě zůstávají ložiska Kobeřice-sever a Sudice se stanovenými dobývacími prostory

Kobeřice I a Sudice. Spotřeba sádrovce v ekonomice ovšem značně poklesla v důsledku produkce energosádrovce odsiřovacími jednotkami velkých elektráren. Proto se s otevřením nového lomu v dohledné době nedá počítat. Ložiska Rohov - Strahovice a Třebom pak lze do budoucna hodnotit jako ložiskové výskyty bez možnosti jejich ekonomického využití.

STAVEBNÍ SUROVINY

Štěrkopísky

Území Moravskoslezského kraje je výrazně chudé na využitelné zdroje štěrkopísků. Stávající těžná ložiska jsou koncentrována do blízkého okolí Ostravy (které však představuje jejich hlavní odbytiště) v prostoru niv toků střední Opavy dolní Odry a Olše. Většina území kraje je odkázána výhradně na dovoz z okolí, zejména z přilehlých částí Olomouckého a Zlínského kraje (Náklo, Tovačov, Grygov, Hulín), potenciálně i z Polska, čemuž však dosud brání vyšší ceny štěrkopísku v Polsku, takže vývoz do ČR není pro tamní producenty zajímavý. Dovoz ke krytí rostoucích potřeb stavebnictví je nutný i v samotné Ostravě, zejména v hrubších frakcích.

Ložisko Starý Bohumín je v současnosti výhradně přetěžováno (prohlubování jezera) v dobývacím prostoru Bohumín bez dalších významnějších nároků na územní rozšíření a vzhledem ke značným zásobám zasahujícím do velkých hloubek (cca 50 m) je důvodný předpoklad dlouholeté další existence těžební činnosti zde. Z územního hlediska je nutno dále počítat se snahou těžební společnosti o částečné plošné rozšíření těžby vně dobývacího prostoru (v jeho j. části). V daném případě by se jednalo o dobývání nevýhradního ložiska s nutnou změnou územního plánu města Bohumína.

Na terasy Odry je vázáno pravobřežní nevýhradní ložisko štěrkopísku Pudlov. Ložisko navazující svou jižní částí na dotěžený dobývací prostor Vrbice je již delší dobu uvažováno k těžbě s perspektivou doby exploatace až 15 let. Nevyjasněny však zůstávají způsob a místo úpravy vytěženého štěrkopísku a dopravní trasy z ložiska do úpravny a jeho expedice, nedořešeny jsou také majetkoprávní záležitosti. Projekt dobývání tohoto ložiska tak již prakticky 10 let stagnuje a jeho další perspektivy jsou značně nejasné.

Významných objemů dosahovaly v minulosti těžby štěrkopísků v nivě řeky Opavy na ložisku Dolní Benešov, těženém v dobývacích prostorech Dolní Benešov a Dolní Benešov I. V současnosti je dříve povolená těžba ukončena a probíhají jednání mezi těžební organizací a městem Dolní Benešov o jejím pokračování jednak v rámci stávajícího dobývacího prostoru Dolní Benešov na ploše malého rozsahu, kde se dosud s těžbou neuvažovalo, a také mimo dobývací prostor a plochu výhradního ložiska. Výsledky jednání dosud nejsou známy, i v kladném případě by se jednalo pouze o řešení krátkodobé, neřešící dlouhodobou poptávku po surovině v regionu.

Takovýmto zdrojem mělo být ložisko Kravaře - Kouty s dobývacím prostorem Kravaře stanoveným již v r. 1989, považované za surovinovou rezervu za dotěžené ložisko Dolní Benešov. Značné střety zájmů však vedly k tomu, že těžba malého rozsahu na max. 10 ha byla povolena na ložisku až po téměř 10 letech, přičemž nebyly vyřešeny otázky způsobu a místa úpravy vytěžené suroviny a její dopravy na silnici II/56. Následný vývoj v území (pokračující výstavba na okrajích města Kravaře, vyhlášení přírodní památky Koutské a zábřežské louky)

vedly ke stavu, kdy již existující střety zájmů se ještě komplikovaly a znesnadnily řešení situace. V tuto chvíli již těžební organizace obdržela výjimku pro možnost zásahu do přírodní památky pro vybudování příjezdové komunikace, uvedený způsob řešení však s nově uvažovaným umístěním úpravny je však v rozporu s platným územním plánem města Kravaře. Možnosti otevření ložiska a jeho těžby tak nadále zůstávají nejasné.

Značného plošného rozsahu dosahuje ložisko maltařských písků Bohuslavice - Závada, které je těženo jámovým lomem suchým způsobem v dobývacím prostoru Bohuslavice. I přes značné poklesy objemů těžeb v 90. letech je těžba v současnosti stabilizovaná a v horizontu 10-15 let perspektivní. Nadále se však neuvažuje s dříve předpokládanou těžbou písků z vody na části výhradního ložiska.

Postupnou náhradu za tento zdroj představuje ložisko Bělá - Chuchelná obdobného charakteru. V západní části ložiska je stanoven dobývací prostor Bělá - Chuchelná, v němž dosud těžba pro střety zájmů s dotčenou obcí Bělá povolena nebyla, ze stejných důvodů se již 7 let s nejasným výsledkem vleče proces stanovení dalšího dobývacího prostoru ve východní části ložiska.

Výhradní ložisko Ludgerovice lze s ohledem na výrazné střety zájmů (existence plynovodu napříč ložiskem, nemožnost příjezdu k ložisku jinak než přes hustou zástavbu obce) považovat dlouhodobě za nevyužitelné.

Naprosto stejnou charakteristiku lze použít v případě ložiska Palhanec - Vávrovce s přítomností také slévárenských písků a již dříve stanoveným a netěžným dobývacím prostorem Palhanec na malé části ložiska. Jeho možné využití je blokováno nemožností vyvážet surovinu jinak než přes hustou zástavbu nevyhovující sítí místních komunikací. Snad by o něm mohlo být uvažováno v případě vybudování severní varianty obchvatu města Opavy, na který by se mohla připojit nově vybudovaná příjezdová komunikace k ložisku.

Ložisko Darkovice je charakterizována velmi nízkou kvalitou suroviny a obtížnými bahnato - technickými podmínkami případného dobývání (nepřítomnost vody k praní suroviny). Snahy o jeho využití těžbou kombinovanou s ukládáním odpadů do vytěžené jámy v nedávné minulosti narazily na rozhodný odpor veřejnosti v přílehlé místní části města Hlučína, Darkovičkách.

Ložisko slévárenských a maltařských písků v Polance nad Odrou v okrese Ostrava-město s podružným výskytem štěrkopísků má pro zásobování kraje zanedbatelný význam a možnosti jeho využití jako zdroje pro stavební výrobu jsou omezené, realizovaný projekt částečného dotěžení se soustředí na získání prostoru pro ukládání stavebních odpadů.

Využití výhradních ložisek Nový Jičín - Šenov a Mankovice v okrese Nový Jičín není pravděpodobné s ohledem na příkré střety zájmů a fakt, že ložisko Šenov je již ze značné části zastavěno.

Ložisko Dolní Lutyně – Nerad s proměnlivým výskytem štěrkopísků různých frakcí, maltařských písků a písků slévárenských je znovu dobýváno. Těžba probíhá z vody v hlubokém jezeře, které bude postupně rozšiřováno na nové plochy.

V posledních letech nabývá na významu těžba štěrkopísku z nevýhradních ložisek. S ohledem na skutečnost, že počet výhradních ložisek štěrkopísku je omezený a nová ne-

mohou být s ohledem na odlišnou legislativní situaci vymezována a stávající jsou postupně dotěžována, bude podíl těžeb nevýhradních ložisek neustále narůstat.

Malé ložiskové výskyty jsou známy v okrese Karviná v prostoru Stonavy, Albrechtic, Prstné, Marklovic a Louk n.Olíš. Jsou místního významu, nevhodná pro průmyslovou těžbu.

Využití nevýhradního ložiska Kopytov - Šunychl v meandru Odry u Bohumína je prakticky znemožněno vážnými střety zájmů - existencí biokoridorů nadregionálních a regionálních ÚSES, případně nutností přepravy vytěžené a upravené suroviny napříč hustě osídleným územím (Šunychl, Nový Bohumín).

Nově jsou a budou otvírána ložiska v nivě Olše v prostoru mezi obcemi Dětmarovice a Dolní Lutyně (lokality Velké Lány a Bezdínek), která budou exploatována průmyslovým způsobem a dlouhodobě. Existují zde rovněž rezervy dalšího plošného rozvoje těžeb na okolní pozemky. Dochází tak zde (spolu s výhradním ložiskem Dolní Lutyně - Nerad) k významné koncentraci těžební činnosti, přičemž vlivy samotné těžební nemají zásadnější negativní vlivy, nicméně zvýšené dopravní zatížení může potenciálně (v případě současné těžby na všech lokalitách) znamenat komplikující faktor pro dotčené obce.

Ve značném stavu rozpracovanosti se nachází projekt otvírky nevýhradního ložiska v Kylešovicích u Opavy. V posledních letech však v tomto projektu není pokračováno, pravděpodobně z důvodu složité technologie úpravy těžené suroviny.

Stavební kámen

Významná (i z hlediska nadregionálního) výhradní ložiska stavebního kamene jsou soustředěna v západní a jihozápadní části kraje, což je podmíněno geologickou stavbou. Zdejší vrchovina Nízkého Jeseníku a Oderských vrchů je geologicky tvořena karbonskými drobnými vhodných technologických vlastností.

Ložisko Jakubčovice nad Odrou, těžené v současnosti v dobývacím prostoru Heřmanovice u Oder představuje nejvýznamnější zdroj stavebních surovin v kraji, přičemž svým významem jeho hranice překonává. Současná roční produkce kameniva činí až 2 mil. tun, používaných zejména na významné dopravní stavby (dálnice, vysokorychlostní železniční koridory). I při předpokládaném částečném poklesu lze roční objemy ve výši kolem 1,5 mil. tun považovat do budoucna za stabilizované. Lom je přitom vybaven technologiemi ať stávajícími (mokrý praní jemných frakcí) či plánovanými (snižování produkce kalů z praní použitím flokulačních jednotek), které významně snižují negativní vlivy těžby na životní prostředí. I při vysoké produkci tak lom nepředstavuje významnější zátěž pro své okolí.

Pro zásobování v rozsahu celého kraje jsou dále významná ložiska Valšov 1, Bílčice a Bohučovice, první dvě vzhledem ke své poloze také významná jako zdroj kameniva pro přilehlá okrajová území Olomouckého kraje. Ve všech případech jsou dobývána lomy vybavenými moderní technologií s roční kapacitou výroby do 500 000 tun, s vytěžitelnými zásobami kamene postačujícími na dlouholetou těžbu. Nepředstavují významnější zdroj negativních vlivů pro své okolí.

Pouze místní význam má ložisko Krásné Loučky - Kobylí, otevřené dobývacím prostorem Krásné Loučky.

V surovinové rezervě zůstává ložisko Valšov 3, které představuje náhradu za odtěžované sousední ložisko Valšov s perspektivou těžby max. 3-5 let, přičemž je připravováno stanovení dobývacího prostoru. V případě jeho otevření však představuje kumulace dvou těžeben v daném místě potenciálně rizikový faktor s ohledem na vlivy dopravy, hluku a prašných emisí.

Možnou rezervu za ložisko Bílčice představuje ložisko Razová - Zadní vrch na protějším břehu Moravice v prostoru vodní nádrže Slezská Harta, náhradou ložiska Krásné Loučky - Kobyly by mohlo být blízké ložisko Hošťálkovy, náhradou ložiska Bohučovice pak ložisko Deštné - Kamenný vrch. Ve všech případech však otevření ložisek brání výrazné střety zájmů, nehledě na to, že dotěžení stávajících uvedených ložisek nelze v dohledné době očekávat.

Pro účely spotřeby převážně v blízkém okolí dostačuje produkce lomu Kajlovec, těžící surovinu nevýhradního ložiska úsporným způsobem technologií nenáročnou na zábor území a šetrnou ke svému okolí.

Cihlářská surovina

Výhradní ložiska jílu jsou rozmístěna po celém území Moravskoslezského kraje. Řada z nich je dobývána a slouží jako zdroje pro výrobu cihel různých druhů, v závislosti na kvalitě vstupní suroviny a vyspělosti a úrovni technologie.

Nejvýznamnější jsou ložiska Kunín se stejnojmenným dobývacím prostorem a ložisko Hlučín se stanoveným dobývacím prostorem Markvartovice. Zde je k dispozici další surovinová rezerva v podobě ložiska Hlučín-západ.

Menší těžené ložisko je v Polomi v okrese Nový Jičín. Všechna uvedená ložiska představují zdroje s perspektivou dlouhodobé činnosti. Řada dřívějších těžeb byla naopak ukončena, staré vytěžené dobývací prostory často slouží jako místa pro výstavbu skládek odpadů různých druhů.

Další ložiska bez přítomnosti existující navazující výroby, jako Řepiště-sever, zůstávají s ohledem na nutnost značné investice pro její zřízení, dosud bez možnosti využití.

Ložisko Havířov-západ, s ohledem na značné střety zájmů (zástavba, ochranná pásma), lze považovat i do budoucna za nevyužitelné.

Kámen pro hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu

Pro část území Moravskoslezského kraje (západní část okresu Opava, východní část okresu Bruntál) v prostoru Nízkého Jeseníku byla v minulosti charakteristická těžba břidlic. V současné době těžba pod tlakem zahraniční konkurence na trhu buď stagnuje (ložisko Nové Těchanovice - Lhotka u Vítkova) nebo byla, vzhledem k dotěžení zásob, zastavena (ložiska Nové Oldřůvky, Svatoňovice - Staré Oldřůvky a Svobodné Heřmanice). V dohledné době nelze s významnějším rozvojem této komodity počítat.

Ve východní části Beskyd se nalézá výhradní ložisko Řeka tvořené nazelenalými pís-kovci godulských vrstev používanými zejména jako dekorační kámen a dobývané velkým stěnovým lomem. Stejně pís-kovce, avšak nevýhradního ložiska, jsou dobývány v protější stěně údolí menším stěnovým lomem. Těžba a využití kamene zdejších zdrojů má dlouhodobou perspektivu.

3. Geomorfologická charakteristika

Území Moravskoslezského kraje se vyznačuje rozmanitým povrchem od rovin a nížinných pahorkatin až po hornatiny Hrubého Jeseníku a Moravskoslezských Beskyd. Území kraje spadá do tří geomorfologických provincií, na severozápadě do provincie Česká vysočina, na jihovýchodě do provincie Západních Karpat a malou severní část území řadíme k provincii Středoevropská nížina.

Z provincie České vysočiny zasahuje do kraje krkonoško-jesenická soustava, konkrétně její jesenická podsoustava, jež se dále člení na geomorfologické celky a podcelky.

Jesenická podsoustava v severozápadní a severní části kraje má velmi pestrý povrch s členitými hornatinami, vrchovinami a pahorkatinami. Nejvyšším celkem je Hrubý Jeseník, který na území kraje zasahuje Pradědskou hornatinou na jihu a Medvěžskou hornatinou na severu. Pradědská hornatina má celkovou plochu 530 km², její střední nadmořská výška činí 888 m. Do Moravskoslezského kraje zasahuje necelou polovinou své rozlohy. Tato středohorská skupina, vrcholící Pradědem (1 491,3 m n.m.), je tvořena převážně krystalickými břidlicemi, má kernou stavbu a v jejích vrcholových oblastech jsou zachovány zbytky poloroviny, z velké části přemodelované periglaciálními pochody (četné mrazové sruby, balvanová moře a proudy strukturní půdy aj.). V závěrové části velké kotliny (pramenná oblast Moravice) jsou zachovány erozní a akumulární tvary horského zalednění. Pradědskou hornatinu vyhledávají turisté, což někde vede ke zvýšené antropogenní erozi. Místa jsou dochovány doklady těžby rud.

Členitá Medvěžská hornatina (201 km², střední nadmořská výška 815 m n.m.) leží téměř celá v Moravskoslezském kraji. Má charakter složitě vyzdvižené kry a je tvořena převážně metamorfovanými horninami. Hluboká údolní síť je kontrolována zlomovou tektonikou. Svahy i vrcholové oblasti s plošinami poloroviny nesou znaky periglaciálního přemodelování. Nejvyšším bodem je Medvěží vrch (1216 m n.m.).

Ze severněji situovaného celku Zlatohorská vrchovina zasahují do kraje tři jeho podcelky. Podcelek Rejvízská hornatina zasahuje na území kraje pouze nepatrnou jihovýchodní částí, její celková plocha dosahuje 80 km² a střední nadmořská výška činí 670 m. Hornatinu budují krystalické horniny a její kerný povrch se stupňovitě uklání k jihovýchodu. Ve střední části má dobře zachované zbytky holoroviny s četnými skalními útvary. Vrcholí Příčným vrchem (974,7 m n.m.). Dalším podcelkem Zlatohorské vrchoviny je Hynčická hornatina (155 km², střední nadmořská výška 619 m), která je východním výběžkem výše uvedeného celku. Tato kerná hornatina je ukloněna k jihovýchodu a je výrazně periglaciálně přemodelována. Údolní síť sleduje zpravidla poruchová pásma. V níže položené oblastech jsou v georeliéfu četné agrární valy. Nejvyšší kóta Biskupská kupa (890,6 m n.m.) má na severním úpatí doklady modelace pevninským ledovcem.

Nejvýchodnějším podcelkem Zlatohorské vrchoviny na území kraje je členitá Jindřichovická pahorkatina v Osoblažském výběžku (181 km², střední nadmořská výška 337 m n.m.). Je litologicky velmi pestrá, na zvrásněném fundamentu leží četné menší výchozy křídových usazenin. Povrch je překryt usazeninami neogenního a kvartérního stáří. Ve vrcholových oblastech jsou zachovány zbytky zarovnaných povrchů předkřídového stáří. Vrchem Kobyla dosahuje největší výšky 574,1 m n.m.

Nejrozsáhlejší částí Jesenické podsoustavy je celek Nízký Jeseník, rozdělený na několik podcelků. Nejdále k severu zasahuje členitá Brantická vrchovina (630 km², stření nadmořská výška 492 m). V její strukturně podmíněném reliéfu vystupují nápadné vyvýšeniny budované odolnějšími komplexy spodnokarbonských drob. Její severozápadní část je členitější než jihovýchodní. Kulminuje Bedřichovou horou (743,3 m n.m.).

Jižněji situovaná plochá Bruntálská vrchovina (630 km², střední nadmořská výška 567 m) je budována devonskými a spodnokarbonskými břidlicemi a drobami (místa s neovulkanickými hornatinami pelitocenního stáří). Údolí severní části vrchoviny se široce rozevírají, v jižní jsou strmě zahloubena. Nejvyšším vrcholem jsou Pastviny (794,4 m n.m.).

V centru Bruntálské vrchoviny nápadně vystupuje nejvyšší podcelek Nízkého Jeseníku členitá Slunečná vrchovina (61 km², střední nadmořská výška 625 m). Je převážně budována spodnokarbonskými vrstvami, místa vystupují neovulkanity, např. Venušina sopka (655 m n.m.), a ve vrcholových oblastech se zachovaly zbytky poloroviny. Údolí řeky Moravice v oblasti Valšova má průlomový charakter. Slunečná (800,2 m n.m.) je nejvyšším bodem Slunečné vrchoviny a celého Nízkého Jeseníku.

Do jižní a jihovýchodní části Moravskoslezského kraje zabíhá malým výběžkem podcelek Domašovská vrchovina. Téměř celou východní část Nízkého Jeseníku zabírá plochá Vítkovská vrchovina (988 km², střední nadmořská výška 430 m), budovaná spodnokarbonskými břidlicemi. V údolních polohách jsou místa zachovány badenské mořské sedimenty, místa také sedimenty pleistocenního kontinentálního zalednění. Ve vrcholových oblastech jsou poměrně rozsáhlé zbytky holoroviny. Údolní síť s četnými průlomovými úseky je hluboko zaříznutá do plochého povrchu podcelku (např. u Oder) stejně jako ostře ohraničené kotliny (např. Fulnecká nebo Oderská). Nevyšší bod Strážná (641,1 m n.m.) leží na jihu, již v Olomouckém kraji.

Georeliéf severněji položeného podcelku, členitá Stěbořické pahorkatiny (167 km², střední nadmořská výška 333 m), se vyvinul převážně na spodnokarbonských břidlicích a na drobách. Na severu a východě leží také pleistocenní sedimenty včetně sprašových hlín. Nejvyšším bodem je Břidličná (458,7 m n.m.).

K provincii Západní Karpaty náležejí dvě soustavy, Vněkarpatská sníženina a Vnější Západní Karpaty. Ze soustavy Vněkarpatských sníženin zasahují na území kraje dvě podsoustavy: Západní a Severní Vněkarpatské sníženiny. Ze soustavy Vnějších Západních Karpat sem zasahují podsoustavy Západobeskydské podhůří a Západní Beskydy.

Soustava Vněkarpatských sníženin odděluje členitý pahorkatinný, vrchovinný a středohorský georeliéf Vnějších Západních Karpat od České vysočiny. Ze Západních Vněkarpatských sníženin zasahuje do kraje Moravská brána (její severní podcelek Oderská brána) a ze severních pak celek Ostravská pánev.

Podcelek Oderská brána (382 km², střední nadmořská výška 261 m) má ráz ploché pahorkatiny. Tato výrazná deprese ve směru JZ-SV vznikla poklesem okrajové části Nízkého Jeseníku, vůči kterému je výrazně ohraničena zlomovými svahy, kdežto vůči Podbeskydské pahorkatině na jihovýchodě je její hranice nevýrazná a přechod pozvolný. Oderská brána je svým založením předbadenská. Ráz jejího dnešního povrchu se začal vyvíjet s ústupe sálského pevninského ledovce zahlubováním údolí vodních toků a odnosem ledovcových sedimentů. Základní rysy georeliéfu ovlivnily také periglaciální procesy ve svrchním pleistocénu.

Kromě fluvialních sedimentů se zachovaly pleistocénní sedimenty kontinentálního zalednění a rozsáhlé sprašové pokryvy. Typické pro její povrch jsou široké a ploché rozvodní hřbety a suchá, mnohdy asymetrická kvartérní údolíčka. Nejvyšší kóta Lučanská Stráž na jihu (339 m n.m.) je již v Olomouckém kraji. Podcelek Ostravská pánev náleží k Severním Vněkarpatským sníženinám. Zabírá 486 km² a má střední nadmořskou výšku 244 m. Má ráz roviny a ploché pahorkatiny na kvartérních sedimentech různé geneze. Na jihovýchodě navazuje Ostravská pánev bez výrazné geomorfologické hranice na Oderskou bránu, podobně je tomu na přechodu k Hlučínské pahorkatině a Podbeskydské pahorkatině. Georeliéf této kvartérní akumulární sníženiny se začal vytvářet již v pleistocénu. V současnosti je značně poznamenán hornictvím a urbanizací. Vrcholem kouty dosahuje nadmořské výšky 333 m.

Jihovýchodní část Moravskoslezského kraje je součástí soustavy Vnějších Západních Karpat. Georeliéf této oblasti se formuje do konce druhohor. Ze soustavy Vnějších Západních Karpat zasahují do kraje podsoustavy Západních Beskyd a Západobeskydského podhůří.

K základním geomorfologickým jednotkám Západních Beskyd na území kraje náleží především celek Moravskoslezské Beskydy, které jsou na severu lemovány podsoustavou Podbeskydské pahorkatiny, její jižní část – Frenštátská a Třinecká brázda odděluje středohorský georeliéf Moravskoslezských Beskyd od Štramberské vrchoviny, Příborské pahorkatiny a Těšínské pahorkatiny. Celek Slezské Beskydy na východě odděluje od Moravskoslezských Beskyd sníženina Jablunkovské brázdy a jih této východní části Flyšových Karpat vyplňuje celek Jablunkovské mezihohří.

Podbeskydská pahorkatina má charakter členité pahorkatiny (plocha přes 1 500 km², střední nadmořská výška 356 m). Je tvořena křídovými a starotřetihorními flyšovými horninami podslezského a slezského příkrovu, místy také horninami jiné geneze – vyvřelými těšinami křídového stáří a svrchnějurskými karbonáty. Celé pásmo Podbeskydské pahorkatiny včetně vnitrohorských brázd směřuje od severovýchodu k jihozápadu. Georeliéf má erozně denudační charakter, obsahuje četná průlomová údolí a výrazně ohraničené kotliny. Severní část Podbeskydské pahorkatiny nese znaky modelace peistocenním kontinentálním ledovcem. Podbeskydská pahorkatina dosahuje největší výšky Skalkou (931,7 m n.m.) v jižní příkrovové trosky Ondřejníku.

V georeliéfu střední části Podbeskydské pahorkatiny se nápadně vyjímá členitá Štramberská vrchovina (48 km², střední nadmořská výška 443 m). Pestrost jejího povrchu je předurčena především horninami různě odolnými vůči zvětrávání a odnosu (pískovce, slepence, jílovce, těšínity, vápence). Zabírá území od Starého Jičina na západě po údolí Ostravice na východě, kde vrcholí v jižní části Ondřejníku. Výrazným vrcholem ve střední části vrchoviny je Kotouč (495 m n.m.), ve Štramberku, který je včetně blízkého okolí budován svrchnějurskými vápenci. Těžba v posledních 100 letech georeliéf této krajiny dramaticky přemodelovala. V okolí Štramberku se vyskytují různé krasové tvary, např. jeskyni Šipku; paleontologickou a archeologickou lokalitu.

Severně a severozápadně od Štramberské vrchoviny leží Příborská pahorkatina, jež se směrem k severu snižuje k Moravské bráně. Její celková rozloha dosahuje 355 km² a střední nadmořská výška 321 m. Vrcholí Starojickým kopcem (496,2 m n.m.).

Údolím Ostravice je od Příborské pahorkatiny oddělena členitá těšínská pahorkatina (158 km², střední nadmořská výška 322 m), která má obdobné podloží jako Příborská pahorkatina. Podél větších toků vznikly údolní sedimenty, říční terasy a současný reliéfovorná dynamika se projevuje drobnými sesuvy a další modelací v husté síti strží a úpadů. Nejvyšší vrchol Šachra (425,8 m n.m.) leží v blízkosti Horního Žukova.

Georeliéf Podbeskydské pahorkatiny je od středohorského reliéfu Moravskoslezských Beskyd oddělen výraznými sníženinami Frenštátské a Třínecké brázdy (191 km², střední nadmořská výška 456 m) odděluje štramberskou vrchovinu od Radhošťské hornatiny. Nejvyšším bodem je Žár (630 m n.m.).

Třínecká brázda (186 km², střední nadmořská výška 360 m) odděluje Těšínskou pahorkatinu od Lysohorské hornatiny Moravskoslezských Beskyd. Tato erozně denudační sníženina v méně odolných horninách podleského a slezského příkrovu je vyplněna sedimenty mladé kvartérní akumulace ve formě náplavových kuželů, říčních teras a sprašových hlín. Vrchol Skalicka Strážnice dosahuje 438 m n.m.

Plochou i výškou vévodí Vnější Západním Karpatům celek Moravskoslezské Beskydy (623 km², střední nadmořská výška 703 m), jejichž flyšové sedimentární komplexy jsou ukloněny k jihu, takže k severu exponované svahy jsou převážně strmější, protože jsou na vrstevních čelech. Moravskoslezské Beskydy kulminují Lysou horou (11323 m n.m.). Dalšími dominantami jsou Travný (1203 m n.m.), Smrk (1276,3 m n.m.), Kněhyně (1256,8 m n.m.) a v západní části Radhošť (1129 m n.m.).

Údolím Ostravice jsou Moravskoslezské Beskydy rozděleny na východněji položenou Lysohorskou hornatinu a na Radhošťskou hornatinu na západě.

Slezské Beskydy (54 km², střední nadmořská výška 614 m) mají na rozdíl od Moravskoslezských Beskyd charakter ploché hornatiny. Její georeliéf je podmíněn složitou tektonikou a hlubinným ploužením ve flyšových horninách. Příznačným rysem hornatiny jsou početné kerné sesuvy, zejména na svazích Velkého Sošova (885,6 m n.m.). Nejvyšším bodem je Velká Čantroryje (994,5 m n.m.).

Slezské Beskydy jsou od Lysohorské hornatiny odděleny Jablunkovskou brázdou (74 km², střední nadmořská výška 442 m). Její dno má akumulaci ráz, který se směrem ke středohorské obrubě na východě a západě mění na erozně-denudační charakter.

Na jihu je Jablunkovská brázda uzavřena Jablunkovským meziohřím (26 km², střední nadmořská výška 529 m). Tato členitá vrchovina na styku České, Polské a Slovenské republiky je od Lysohorské hornatiny oddělena Jablunkovským průsmykem (551,8 m n.m.). V Jablunkovském meziohří převládají v podloží pískovce a slepence soláňských vrstev. Nejvyšším bodem je Girová (839,9 m n.m.).

Provincie Středoevropská nížina zasahuje do severní části Moravskoslezského kraje jen malou plochou. Ta náleží k soustavě Středopolských nížin zastoupena podsoustavou Slezské nížiny a celkem Opavská pahorkatina. Tento celek se dále dělí na podcelky Hlučínská pahorkatina, Pootavská nížina a Osoblažská nížina.

Hlučínská pahorkatina (243 km², střední nadmořská výška 259 m) je budována převážně pleistocenními sedimenty kontinentálního zalednění a sprašovými hlínami. Její georeliéf

nese znaky periglaciální modelace. Její povrch je rozčleněn sítí asymetrických údolí a strží. Nejvyšším vrcholem je Almín kopec (315 m n.m.).

Pootavská nížina (131 km², střední nadmořská výška 261 m) ve střední části Opavské pahorkatiny má plochá periglaciální georeliéf se širokou údolní nivou řeky Opavy s terasovým systémem.

V Osoblažské nížině (20 km², střední nadmořská výška 231 m) v nejsevernější části Osoblažského výběžku převládají kvartérní sedimenty kontinentálního zalednění a spraše. Její periglaciální georeliéf vrcholí Švédským sloupem (257,5 m n.m.).

4. Klimatická charakteristika

Podle Quitta (1971) jsou v Moravskoslezském kraji zastoupeny chladné a mírně teplé klimatické oblasti. Chladné klimatické oblasti zaujímají převážně vrchoviny a hornatiny Jeseníků a Vnějších Západních Karpat. Ostravská pánev, Moravská brána a přilehlé pahorkatiny leží v mírně teplé klimatické oblasti.

KLIMATICKÉ CHARAKTERISTIKY	CH4	CH6	CH7	MT3	MT4	MT5	MT7	MT9	MT10
Počet letních dnů	0-20	10-30	10-30	20-30	20-30	30-40	30-40	40-50	40-50
Počet dnů s průměrnou teplotou 10°C a více	80-120	120-140	120-140	140-160	120-140	140-160	140-160	140-160	140-160
Počet mrazových dnů	160-180	140-160	140-160	110-130	130-160	130-140	110-160	110-160	110-160
Počet ledových dnů	60-70	60-70	50-60	40-50	40-50	40-50	40-50	30-40	30-40
Průměrná teplota v lednu (°C)	-6 - -7	-4 - -5	-3 - -4	-3 - -4	-3 - -4	-4 - -5	-2 - -3	-3 - -4	-2 - -3
Průměrná teplota v červenci (°C)	12-14	14-15	15-16	16-17	16-17	16-17	16-17	17-18	17-18
Průměrná teplota v dubnu (°C)	2-4	2-4	4-6	6-7	6-7	6-7	6-7	6-7	7-8
Průměrná teplota říjnu (°C)	4-5	5-6	6-7	6-7	6-7	6-7	7-8	7-8	7-8
Průměrný počet dnů se srážkami 1 mm a více	120-140	140-160	120-130	120-130	110-120	100-120	100-120	100-120	100-120
Srážkový úhrn ve vegetačním období (mm)	600-700	600-700	500-600	450-500	350-450	350-450	400-450	400-450	400-450
Srážkový úhrn v zimním období (mm)	400-500	400-500	350-400	250-300	250-300	250-300	250-300	250-300	200-250
Počet dnů se sněhovou pokrývkou	140-160	120-140	100-120	80-100	60-100	60-100	60-80	60-80	50-60
Počet dnů zamračených	160-150	150-160	150-160	150-160	120-150	120-150	120-150	120-150	120-150
Počet dnů jasných	40-50	40-50	40-50	40-50	40-50	50-60	40-50	40-50	40-50

Průměrná roční teplota vzduchu je na vrcholu Pradědu 1,1°C a na Lysé hoře 2,6 °C. V nejnižších polohách kraje se pohybuje kolem 8°C (Opava 8,1°C, Krnov 7,8°C) a ve vrcho-

vinách kolem 6°C (Rýmařov 5,9°C, Červená 5,5°C). Nechladnějším měsícem roku je leden. Průměrná měsíční teplota v něm klesá ve vrcholových polohách Hrubého Jeseníku pod -7°C, Moravskoslezských Beskyd pod -6 °C, Javorníků pod -5°C a ve výše položených částech Nízkého Jeseníku mají ledové průměry kolem -4 °C, zatímco v pahorkatinách jen kolem -2 až -3 °C. V nejteplejším měsíci roku – červenci nedosahují průměrné měsíční teploty vzduchu ve vrcholových polohách Hrubého Jeseníku 10°C, v Moravskoslezských Beskydách 12 °C, v Javorníkách 15 °C a v Nízkém Jeseníku 16 °C. V Ostravské pánvi převyšují 18 °C.

Na Pradědu a v oblasti kolem něj je nejdrsnější podnebí na Moravě. Jsou zde např. velmi vzácné tzv. letní dny (teplota vzduchu vystoupí nad 25 °C) a mrznout může v kterémkoliv měsíci roku, včetně července a srpna.

Minimální teplota vzduchu klesá v regionu v lednu a v únoru velmi často pod -30 °C a v březnu pod -25 °C. zatímco maximální teplota vystupuje až k 30 °C. Dokonce i na vrcholu Lysé hory se vyskytují dny, v nichž se teplota vzduchu blíží 30 °C a na Pradědu dny, v nichž je denní teplotní extrém, sice jen o málo, ale přece jen vyšší než 25 °C.

Průměrné roční úhrny atmosférických srážek jsou nejvyšší ve vrcholových oblastech Moravskoslezských Beskyd, okolo 1 400 mm ročně, a to právě díky jejich návětrnému efektu. V Nízkém Jeseníku, pramenné oblasti Odry, se pohybují pouze kolem 700 mm. Nejnižší srážkové úhrny, pod 600 mm, se v dlouhodobém průměru vyskytují v okolí Opavy. Vysoké měsíční srážkové úhrny jdou velmi často na vrub vysokým denním srážkovým úhrnům.

Sněhová pokrývka zůstává nejdéle v oblasti Pradědu (v průměru až 8 měsíců v roce) a její průměrná výška činí 192,8 cm. Druhým místem s nejdelší a nejvyšší sněhovou pokrývkou je Lysá hora. V nejvyšších horských oblastech bývá sněhová pokrývka nejmocnější v březnu, jinde většinou v únoru. V dlouhodobém průměru se na Pradědu vyskytuje sníh s výjimkou srpna po celý roku, na Lysé hoře lze pozorovat sněhovou pokrývku od září do června.

V nejnižších polohách regionu převládají větry, jejichž směr předurčuje směr Moravské brány, tj. JZ-SV. V ostravské pánvi a jejich okrajových částech významně stoupá četnost severního proudění vzduchu. Ve vyšších horských polohách je četnost jednotlivých směrů větru poměrně vyrovnaná. Horské polohy, ale i oblast Moravské brány patří k velmi větrným polohám o čemž svědčí „vlajkové formy“ dřevin., resp. produkty větrné eroze.

5. Vegetační stupňovitost

Vegetační stupňovitost je podmíněna změnou druhové skladby přírodních fytoocenóz včetně edifikátorů a vlivem mezo a mikroklimatu ve vertikálním směru v daném území. Lesním vegetačním stupněm (LVS) je pak plošně převažující klimaxová geobiocenóza (PLÍVA 1971). Hlavními nositeli vegetační stupňovitosti jsou dřeviny: dub zimní, buk lesní, jedle bělokorá, smrk ztepilý a borovice kleč. Ustálení dřevin ve vegetačních stupních je výsledkem kompetičních vztahů mezi dřevinami v postglacionálním vývoji v existujících přírodních podmínkách a nemusí odpovídat ekologickým a produkčním optimům jednotlivých dřevin (PLÍVA 1971).

Dřevinnou skladbou charakterizované lesní vegetační stupně jsou základními jednotkami pro nepřímé vyjádření výškového klimatu (vertikální stupňovitosti). Pro označení stupně je rozhodující skladba živné řady, kde kromě výraznější diferenciace bohatých fytoocenóz je i přímější závislost na výškovém klimatu (ostatní řady jsou více pod vlivem dalších faktorů) (PLÍVA 1971).

Na území Moravskoslezského kraje rozlišujeme tyto vegetační stupně: 1.dubový, 2. buko-dubový, 3.dubo-bukový, 4. bukový 5. jedlo-bukový,6.smrko-bukový, 7.buko-smrkový, 8.smrkový a 9.klečový.

Dubový vegetační stupeň není v regionu vyvinut ve své základní podobě, tj. na stanovištích neovlivněných vodou, a objevuje se pouze v nivách největších vodních toků v planárním (nížinném) a kolinním (pahorkatiném) geografické stupni. Je vyvinut ve výškách od 193 m n.m. v nivě Odry na hranici s Polskem do 380 m n.m. Nejzachovalejší zbytky lužní vegetace plenárního geografického stupně jsou chráněny v NPR Planská niva a PR Polanský vrch.

Buko-dubový vegetační stupeň není v regionu rovněž vyvinut, kromě malých fragmentů v Opavské pahorkatině, ve své základní podobě, tj. na stavištích neovlivněných vodou, a objevuje se pouze v menších nivách v kolinním (pahorkatinám) geografickém stupni. Je rozšířen ve výškách od 200 m n.m. do 430 m n.m. Ukázky přirozených lužních porostů kolinního stupně jsou v PR Hvozdnice.

Dubo-bukový vegetační stupeň je vázán na kolinní (pahorkatinný) geografický stupeň. V regionu je souvisleji vytvořen v Opavské a Podbeskydské pahorkatině, Ostravské pánvi a Moravské bráně ve výškovém rozpětí 210 – 380 m n.m.

Bukový vegetační stupeň je vázán na submontánní (podhorský) geografický stupeň. V regionu je 4. vegetační stupeň souvisleji vytvořen ve Zlatohorské vrchovině (cca 65% lesní půdy), Nízkém Jeseníku (cca 45%) a v podhorské oblasti Západních Beskyd ve výškovém rozpětí 330 – 690 m n.m. V subkontinentální oblasti Zlatohorské vrchoviny a částí Nízkého Jeseníku je původní modřín, přirozeně nejhojnější právě ve 4. vegetačním stupni. V nízkém Jeseníku zaujímají značnou plochu (5.vegetační stupeň cca 9%) oglejená stanoviště, na kterých rostly přírodní dubové jedliny.

Jedlo-bukový vegetační stupeň je vázán na nižší montánní (horský) geografický stupeň. Souvisleji je vytvořen v Západních Beskydech (cca 75% lesní půdy), Hrubém Jeseníku (cca 45%), fragmentárně pak v Nízkém Jeseníku a Zlatohorské vrchovině (cca 30%) ve výškovém rozpětí (330) 500 – 940 m n.m. Do 5. vegetačního stupně patří pralesovitá vegetace vodou neovlivněných stanovišť jednoho z nejrozsáhlejších maloplošných chráněných území regionu - NPR Mionší. Z hlediska podrobnosti druhové, věkové a prostorové (horizontální a vertikální) porostní výstavby s představou o struktuře porostů jedlo-bukového přírodního lesa je v regionu zřejmě nejautentičtější malý zbytek pralesovitého porostu chráněný v NPR Salajka.

Smrkovo-bukový vegetační stupeň je vázán na vyšší montánní geografický stupeň. V regionu je 6. vegetační stupeň vytvořen v Hrubém Jeseníku (cca 30% lesní půdy) a v Západních Beskydech (cca 10%) ve výškovém rozpětí 860 – 1180 m n.m. (v Jeseníku níže). Vzácně je vyvinut v nejvyšších polohách Zlatohorské vrchoviny a Nízkém Jeseníku. Ukázkou pralesovitých porostů 6. vegetačního stupně na vodou neovlivněných stanovištích

je vegetace PR Jelení bučina v Hrubém Jeseníku. Více zbytků přirozené vegetace smrkobukového stupně se zachovala v Moravskoslezských Beskydech. Příkladem jsou pralesovité porosty v NPR Radhošť a Mazák. Přirozené porosty na vodou ovlivněných stanovištích jsou chráněny v PR Panské louky.

Buko-smrkový vegetační stupeň je vázán na oreální (vysokohorský) geografický stupeň. V regionu je 7. vegetační stupeň vyvinut v Hrubém Jeseníku (cca 3 % lesní půdy), v Moravskoslezských Beskydech (1%) je vytvořen jen na několika nejvyšších vrcholech ve výškovém rozpětí 1060-1290 m n.m. Pralesovité porosty 7. vegetačního stupně jsou chráněny v nejrozsáhlejším maloplošném chráněném území regionu v NPR Praděd. V Moravskoslezských Beskydech jsou příkladem pralesovité vegetace buko-smrkového stupně porosty v NPR Mazák a NPR Kněhyně-Čertův mlýn.

Smrkový vegetační stupeň je vázán na subalpínský geografický stupeň. V regionu je vyvinut v Hrubém Jeseníku (od 1050 m n.m.). Malý fragment je ještě na vrcholku Lysé hory v Moravskoslezských Beskydech (1220 (1250) – 1325 m n.m.). Zcela dominantní dřevinou je smrk rostoucí zde v rozvolněných porostech. V příměsí bývá pravidelně jeřáb, někdy klen, mnohde stromovitého vzrůstu a krnící křovitý buk. Unikátní pralesovité porosty 8. vegetačního stupně jsou chráněny v NPR Praděd.

Společenstva 7. a 8. lesního vegetačního stupně jsou extrazonální vegetací mající určitou podobnost s vegetací severské boreální tajgy.

Klečový vegetační stupeň je vázán na alpínský geografický stupeň. V regionu je 9. vegetační stupeň rozšířen nad horní hranici stromové vegetace (>1 300 m n.m.). Jedná se tedy o nelesní vegetační stupeň. Charakter 9. vegetačního stupně v Hrubém Jeseníku je netypický a vyjimečný, protože porosty kleče zde nejsou původní a byly vysázeny. Autochtonní vegetací klečového stupně jsou tedy porosty krátkostébelných trav, níže přechodová zóna s vysokostébelnými trávami, keři a stromovými solitéry.

6. Biogeografie

CHARAKTERISTIKA BIOREGIONŮ HERCYNSKÉ PODPROVINCIE

1.53 Šumperský bioregion

V řešeném území je zastoupen pouze okrajově. Je tvořen vrchovinou až hornatinou. Biota odpovídá 3. dubovo-bukovému až 5. jedlo-bukovému vegetačnímu stupni. Potenciální vegetaci tvoří květnaté bučiny. Biota je mírně ochuzená, hercynská, ovlivněná kontaktem s východosudetskými pohořími. Ve fauně je typické zastoupení východních, zpravidla karpatských, migrantů.

1.54 Nízkojesenický bioregion

Zaujímá největší plochu MSK. Převažuje zde biota 4. bukového stupně, při okrajích s ostrůvky 3. dubovo-bukového a v nejvyšších polohách 5. jedlovo-bukového stupně s ochuzenými horskými společenstvy. Potenciální vegetaci tvoří květnaté, na východě bukové

bučiny, v údolích suťové lesy. Nejvyšší polohy zauímají horské bučiny a podmáčené smrčiny. Flóra je poměrně bohatá s četnými oreofyty sestupujícími od severozápadu zejména do údolí vodních toků. Fauna odpovídá východní hercynské podhorské fauně.

1.55 Krnovský bioregion

Tvoří přechod mezi hercynskou a polonskou podprovincií, charakteristické je vysoké zastoupení lip (lipové dubohabřiny) a vlhkých stanovišť. Převažuje biota 3. dubovo-bukového stupně, přičemž se zde vyskytují pravděpodobně autochtonní bory. V současné době dominuje orná půda, v lesích kultur-ní bory, při okrajích s lípami. Flóra regionu je poměrně chudá se slabě subatlantským laděním. Fauna odpovídá ochuzené běžné lesní fauně severovýchodních okrajových svahů hercynské podprovincie z části ovlivněné sousedícími horskými regiony.

1.70 Jesenický bioregion

Horský bioregion. Zastoupeny jsou vegetační stupně od 4. bukového až po 8. subalpinský. Potenciální vegetace je tvořena květnatými a acidofilními horskými bučinami, ve vyšších polohách přirozenými smrčinami, alpinskými společenstvy a vrchovišti. Biota je velmi bohatá se zastoupením migrantů i endemitů. Bioregion patří k jádru výskytu autochtonního sudetského modřínu. Lesy dnes tvoří převážně smrkové kultury, zachovaly se rozsáhlé horské bučiny, suťové lesy a klimaxové smrčiny. Nevyskytuje se zde autochtonní kleč. Bioregion spadá převážně do oblasti Českého oreofytika. Vyskytuje se zde hercynská horská fauna montánního a subalpinského stupně.

CHARAKTERISTIKA BIOREGIONŮ POLONSKÉ PODPROVINCIE

2.2 Opavský bioregion

Bioregion představuje nejtypičtější Polonikum v ČR. Je tvořen pahorkatinou. Biota odpovídá 3. dubovo-bukovému vegetačnímu stupni, přechodného charakteru, s částečným vlivem sousedních bioregionů. Vegetace je zastoupena dubohabrovými háji, bezkolencovými březovými doubravami a rašelinnými březinami, které zde zabírají nejrozsáhlejší plochy v ČR. Biodiverzita je poměrně nízká. V současnosti dominuje orná půda, v lesích borové kultury se zachovalými fragmenty dubohabřin.

2.3 Ostravský bioregion

Zabírá Ostravskou pánev s řadou podmáčených stanovišť na hlínách, se silným antropogenním narušením hlubinou těžbou uhlí a koncentrací měst a těžkého průmyslu. Ve volné krajině dnes převažuje orná půda. Časté zastoupení mají také vlhké louky, vodní plochy a olšové lesy. Flóra je niformní, relativně chudá s převahou vodních, mokřadních, bažinných a lužních druhů. Fauna je zásadně derteminována antropogenním vlivem celého území.

2.4 Pooderský bioregion

Bioregion je tvořen nivami řeky Odry a jejích přítoků, je typicky nivní se středoevropskou vlhko-milnou a mokřadní biotou. V současné době jsou zde hojně zastoupeny vlhké louky, rybníční soustavy a menší lužní lesy se zpravidla hodnotnou biotou. Flóra je zastoupena

především druhy vodních a bažinatých stanovišť. Fauna je díky zachovalému přírodnímu prostředí relativně bohatá.

CHARAKTERISTIKA BIOREGIONŮ POLONSKÉ PODPROVINCIE

3.10 Beskydský bioregion

Horský bioregion. Tvoří nejvyšší karpatské pohoří v ČR. Charakteristické je zastoupení škály vegetačních stupňů od 4. bukového po 7. smrkový stupeň. Typické je i zastoupení horských bučin, suťových lesů, podmáčených smrčín a menších rašelinišť. Převažuje zde horská západokarpatská biota. Flóra je relativně chudá s výskytem karpatských subendemitů. Region je jádrem výskytu západokarpatské horské lesní fauny, zachované zejména v rozsáhlých torzech horských jedlových bučin. Současná vegetace je silně poznamenána emise.

3.4 Hranický bioregion

Do řešeného území zasahuje pouze okrajově. V regionu převažují dubohabrové háje. Ve flóře i fauně dochází k prolínání prvků karpatského a hercynského předhůří. Biota je poměrně bohatá se zastoupením subtermofilních druhů vázaných na vápence. Charakteristická je absence většiny horských druhů.

3.5 Podbeskydský region

Bioregion je tvořen vlhkou pahorkatinou na měkkých sedimentech. Převažuje 4. bukový stupeň, na jižních svazích i 3. dubovo-bukový. Území je tvořeno mozaikou hájové bioty a karpatského bukové-ho lesa. Biota je obohacena řadou horských druhů. Na vápencích jsou malé ostrůvky méně náročné teplomilné flóry a i fauny. V současnosti převažuje orná půda, hojně jsou i vlhké louky. V lesích převažují kulturní smrčiny se zbytky bučin.

7. Ochrana přírody a krajiny na území Moravskoslezského kraje

VELKOPLOŠNÁ CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ

Na území Moravskoslezského kraje jsou vymezeny 3 chráněné krajinné oblasti (CHKO), přičemž CHKO Poodří je na území kraje vymezena v celém rozsahu, CHKO Beskydy a CHKO Jeseníky přesahují do sousedních krajů Olomouckého, resp. Zlínského.

CHKO Beskydy

CHKO Beskydy zahrnuje Moravskoslezské Beskydy, Vsetínské vrchy a Javorníky. Pásemné uspořádání jednotlivých horských hřebenů je orientované většinou ve směru SZ – JV. Území je členěno hluboce zaříznutými údolími o hloubce až 700 metrů, svahy hor jsou velmi strmé, hřbety zaoblené. Řídce se nacházejí povrchové a podpovrchové pseudokrasové jevy.

Lesy zaujímají cca. 70 % rozlohy. Většinou se jedná o druhotné smrkové monokultury. Přírodní lesy se zachovaly jen místy, zejména se jedná o květnaté bučiny a zbytky suťových lesů. Na nejvyšších beskydských vrcholech a jejich svazích zůstaly zachovány fragmenty přírodních horských smrčín. Zemědělská půda, hlavně louky a pastviny, zaujímá přibližně 25 % plochy. Významným fenoménem jsou květnaté louky s výskytem vstavačovitých rostlin. Ostatní výměru CHKO tvoří vodní toky, čtyři vodní nádrže a zastavěné území sídel.

CHKO Beskydy je začleněna v celé své ploše do sítě významných ptačích území (IBA). Oblast je významná především pro hnízdění ptačích druhů vázaných na přírodní pralesovité lesy s významným podílem buku. Vyskytuje se tu jediná původní populace puštíka bělavého (*Strix uralensis*) v ČR, hnízdí také sýc rousný (*Aegolius funereus*) a kulíšek nejmenší (*Glauucidium passerinum*). Plochy bezlesí hostí např. početnou populaci chřástala polního (*Crex crex*) a řuhýka obecného (*Lanius collurio*). Největší populace v ČR zde tvoří strakapoud bělohřbetý (*Dendrocopos leucotos*) a lejsek malý (*Ficedula parva*).

V rámci vytvářené soustavy NATURA 2000 se na území CHKO nacházejí 2 ptačí oblasti (Beskydy, zčásti též Horní Vsacko) a Evropsky významná lokalita Beskydy. CHKO Beskydy plní důležitou funkci v rámci Bernské úmluvy (Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť) z hlediska výskytu velkých šelem – vlka (*Canis lupus*), rysa ostrovida (*Lynx lynx*) a medvěda hnědého (*Ursus arctos*).

CHKO Jeseníky

Území CHKO Jeseníky je tvořeno masivem Hrubého Jeseníku s nejvyšším vrcholem Pradědem (1 492 m n.m.). Reliéf má charakter členité hornatiny s hluboce zaříznutými údolími. Geologicky je území tvořeno převážně kyselými horninami s nízkým obsahem živin. Téměř 80 % oblasti je pokryto lesem. Převažují smrkové monokultury a jen místy zůstaly zachovány původní jedlobučiny a přirozené smrčiny. Horní hranice lesa se nachází v nadmořské výšce okolo 1 300 m, nad ní je rozsahem nevelké, ale přírodovědecky velmi hodnotné přirozené bezlesí – horské hole. Kleč je zde nepůvodní dřevinou a její nepřítomnost v původní vegetaci je jedním z důvodů velkého druhového bohatství některých lokalit - např. na území Velké kotliny se uvádí výskyt 450 druhů vyšších rostlin. Ve vrcholových partiích jsou četná vrchoviště, rašeliniště, prameniště, na která navazují prudce tekoucí bystřiny lemované porosty olší.

CHKO Jeseníky je začleněna v celé své ploše do sítě významných ptačích území (IBA). Oblast je významná především pro lesní druhy ptáků a druhy horských luk včetně druhů zasahujících do oblasti údolních niv. Vyskytuje se zde pěvuška podhorní (*Prunella collaris*) a linduška horská (*Anthus spinoletta*), jejichž rozšíření je v ČR značně omezené. Kritická situace nastala u tetřeva hlušce (*Tetrao urogallus*) – výskyt je dokladován pouze ojedinele (jedinci), došlo také k rychlému snížení počtů tetřívka obecného (*Tetrao tetrix*). Očekává se návrat a hnízdění sokola stěhovavého (*Falco peregrinus*). Zvláštní pozornost zasluhuje ojedinelý výskyt kulíka hnědého (*Charadrius morinellus*) a slavíka modráčka tundrového (*Luscinia svecica svecica*).

V rámci vytvářené soustavy NATURA 2000 byla na území CHKO vyhlášena Ptačí oblast Jeseníky, dále se zde nacházejí plošně méně rozsáhlé evropsky významné lokality.

CHKO Poodří

CHKO Poodří je vymezena v severní části Moravské brány a jižní části Ostravské pánve od obcí Mankovice a Vražný nedaleko Oder k jižnímu okraji Ostravy. Území je tvořeno úzkým pásem nivy řeky Odry s přilehlými terasami. Plochou krajinu s poli, podmáčenými loukami, převážně listnatými lesy a rybníky protínají oboustranné přítoky Odry, kanály a mlýnské náhony. Tok řeky v převážné části rozsahu CHKO přirozeně meandruje a vytváří slepá ramena. Louky a lesy v blízkosti řeky jsou pravidelně zaplavovány. Lužní lesy s vrbami, topoly, osikami přecházejí na říčních terasách v dubohabrové háje a lipové javořiny. Louky jsou typické množstvím rozptýlené zeleně a spolu se soliterně rostoucími stromy dávají krajině parkový vzhled. Hlavní hospodářskou činností je zemědělství, rybníky jsou využívány k chovu ryb.

Díky zachovalosti nivních mokřadních ekosystémů a poloze na evropsky významné tahové cestě ptactva byla CHKO Poodří zařazena do seznamu mokřadů mezinárodního významu v rámci Ramsarské úmluvy (Úmluva o mokřadech majících mezinárodní význam především jako biotopy vodního ptactva).

Dále je oblast Poodří začleněna do sítě významných ptačích území (IBA) a do vytvářené soustavy NATURA 2000 jako Ptačí oblast Poodří. Území je významné především pro vodní a bažinné ptáky jak v době hnízdění, tak i při tahu. Na několika místech se vyskytuje bukač velký (*Botaurus stellaris*), hnízdí zde hohol severní (*Bucefala clangula*) a další vzácné kachny, husa velká (*Anser anser*), kormorán velký (*Phalacrocorax carbo*), zrzohlávka rudozobá (*Netta rufina*). Z bahňáků je nejhojnějším hnízdním druhem čejka chocholatá (*Vanellus vanellus*), z méně častých břehouš černoocasý (*Limosa limosa*) a vodouš rudonohý (*Tringa totanus*). Existuje tu hnízdní kolonie racka chechtavého (*Larus ridibundus*). Většina území CHKO Poodří je součástí Evropsky významné lokality Poodří.

V době zpracování této dokumentace (6/2012) byla připravována změna zonace CHKO Poodří ve smyslu Vyhlášky č. 64/2011 Sb., o plánech péče, o podkladech k vyhlášení, evidenci a označování CHÚ. Přijetím návrhu dojde k poměrně významnému rozšíření plochy I.a II.zóny CHKO Poodří.

MALOPLOŠNÁ ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ PŘÍRODY**Národní přírodní rezervace, národní přírodní památky MS kraje (stav k 31.12.2010)⁸**

ČÍSLO	KATEGORIE	NÁZEV MZCHÚ	ROZLOHA [HA]	DŮVOD OCHRANY	CHKO	OKRES
1067	NPR	Čantoria	39,45	Pralesovitý porost smrku, buku a jedle na balvanitém podkladu	--	Frýdek-Místek
153	NPR	Kaluža	57,03	Bukový smíšený porost typický pro Oderské vrchy	--	Opava
1138	NPR	Kněhyně - Čertův mlýn	195,02	Jedinečný zbytek přirozených lesních porostů s bohatou škálou lesních typů v exponovaných polohách s typickou faunou, flórou a pseudokrasovými jevy	Beskydy	Frýdek-Místek

⁸ Zvýrazněna jsou území významněji se uplatňující v obraze krajiny.

ČÍSLO	KATEGORIE	NÁZEV MZCHÚ	ROZLOHA [HA]	DŮVOD OCHRANY	CHKO	OKRES
238	NPR	Mazák	92,91	Typický bukojedlový prales Beskyd	Beskydy	Frýdek-Místek
244	NPR	Mionší	169,70	Jedlobukový prales s lesními loučkami a prameništi	Beskydy	Frýdek-Místek
925	NPR	Polanská niva	122,30	Zachovalý lužní les s meandrujícím tokem Odry a řadou mrtvých ramen	Poodří	Ostrava-město
1307	NPR	Praděd	2 031,4	Soubor geomorfologických jevů a horských ekosystémů na centrální kře Pradědu	Jeseníky	Bruntál
354	NPR	Radhošť	144,93	Smišené pralesovité porosty vrcholových partií Beskyd	Beskydy	Nový Jičín
367	NPR	Rašeliniště Skřítek	166,65	Prameništní rašeliniště obklopené podmáčenými smrčínami	Jeseníky	Bruntál
382	NPR	Salajka	21,86	Jedlobukový prales poblíž Bumálky	Beskydy	Frýdek-Místek
207	NPP	Landek	85,53	Ukázka přirozeného výchozu uhelné sloje	--	Ostrava-město
287	NPP	Odkryv v Kravařích	1,64	Jedinečný profil dokládající saalské zalednění	--	Opava
345	NPP	Ptačí hora	17,46	Smišený porost s hojným zastoupením jesenického modřínu	--	Bruntál
368	NPP	Rešovské vodopády	71,61	Soutěska Huntavy v rulovém podkladu, svahy jsou porostlé smíšenými porosty	--	Bruntál
3375	NPP	Skalická Morávka	101,98	Přirozený divočící tok řeky Morávky ve štěrkových náplavech, lesy na březích a ve svazích, výskyt populací vzácných a ohrožených druhů rostlin a živočichů	--	Frýdek-Místek
435	NPP	Šipka	29,00	Část vrchu Kotouč s jeskyní Šipkou, s teplomilnou flórou a faunou a pravěkými nálezy	--	Nový Jičín
502	NPP	Velký Roudný	81,00	Tvarově dokonale vyvinutý strato-vulkán	--	Bruntál
5326	NPP	Javorový vrch		Komplex bývalého středověkého podpovrchového rudného dolu, včetně všech jeho podzemních i povrchových částí tvořících významný geologický profil v komplexu hornin vrbenské série a též biotop společenstva letounů (Chiroptera), včetně jejich populací, a fragment květnaté bučiny na povrchu ve východní části masivu Hrubého Jeseníku a typy přírodních stanovišť a druhy, pro které byla jiným právním předpisem vyhlášena EVL Javorový vrch a které se nacházejí na území národní přírodní památky		Bruntál

Přírodní památky a přírodní rezervace MS kraje (stav k 31.12.2010)⁹

ČÍSLO	KATEGORIE	NÁZEV MZCHÚ	ROZLOHA [HA]	DŮVOD OCHRANY	CHKO	OKRES
1341	PP	Byčinec	0,86	Mokřadní louka s bohatým bylinným porostem	Beskydy	Frydek-Místek
1140	PP	Černý důl	3,58	Opuštěný důl - zimoviště mnoha druhů netopýrů		Opava
1175	PP	Domorazské louky	7,18	Louky s hojným výskytem vstavačovitých		Nový Jičín
1331	PP	Filipka	1,10	Velmi bohatá lokalita jalovce obecného		Frydek-Místek
1515	PP	Heraltický potok	14,39	Mokřady kolem potoka s významnými rostlinnými i živočišnými společenstvy		Opava
2080	PP	Hradní vrch Hukvaldy	77,00	Unikátní komplex bukových porostů a přírodně krajinářské kompozice historické obory u hradu		Frydek-Místek
1518	PP	Hranečník	4,93	Smíšený porost s převahou borovice, hnízdiště volavky popelavé		Opava
3369	PP	Hraniční meandry Odry	115,61	Smíšené jasano-olšové lužní lesy		Karviná
1774	PP	Hůrky	16,04	Lesní porost přirozeného charakteru s vysokým zastoupením jesenického modřínu a borovice lesní		Opava
2162	PP	Kamenárka	4,46	Geologická lokalita, odkryv tithonských štramberských vápenců s výskytem zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů vázaných na geologický podklad		Nový Jičín
1569	PP	Kamenec	9,82	Mokřady se vzácnou květenou, refugium obojživelníků		Frydek-Místek
1337	PP	Kamenná	2,83	Zbytek teplomilné květeny s bohatým výskytem hmyzu		Frydek-Místek
1346	PP	Kněhyňská jeskyně	1,00	Pseudokrasová jeskyně v pískovci	Beskydy	Frydek-Místek
185	PP	Koryto řeky Ostravice	0,80	Skalnaté koryto řeky odhaluje v odkryvu tektoniku vnějších Karpat		Frydek-Místek
1204	PP	Kunčický bludný balvan	0,01	Největší bludný balvan v ČR o váze 17,5 t		Ostrava-město
1345	PP	Kyčmol	0,08	Rašelinná loučka s typickou květenou	Beskydy	Frydek-Místek
1915	PP	Lávový proud u Meziny	1,22	Láva Venušiny sopky se sloupcovitou odlučností čediče a vyrostlicemi olivínu		Bruntál
215	PP	Liptáňský bludný balvan	0,03	Bludný balvan budovaný severskou jemnozrnnou žulou		Bruntál
217	PP	Lišková	2,48	Bohatá lokalita řeišnice trojlisté	Beskydy	Frydek-Místek
1364	PP	Meandry Lučiny	40,65	Niva s meandrujícím tokem a zachovalými břehovými porosty		Karviná
2083	PP	Meandry Staré Odry	25,77	Zbytek původního meandrujícího koryta Odry s množstvím tůní a břehovitými porosty s pestrou skladbou	Poodří	Nový Jičín

⁹ Zvýrazněna jsou území významnější se uplatňující v obraze krajiny.

ČÍSLO	KATEGORIE	NÁZEV MZCHŮ	ROZLOHA [HA]	DŮVOD OCHRANY	CHKO	OKRES
2244	PP	Morgenland	1,83	Luční společenstva (mokřadní a mezo-filní), na části území smíšený lesní porost.	Jeseníky	Bruntál
1347	PP	Motyčanka	0,23	Rašelinná loučka se zachovalými společenstvy	Beskydy	Frydek-Místek
1339	PP	Na Čermence	9,27	Květnatá bučina s bohatým bylinným patrem, významné hnízdiště mnoha druhů ptactva		Nový Jičín
1343	PP	Obidová	7,28	Rašelinné louky s bohatou faunou a flórou	Beskydy	Frydek-Místek
283	PP	Oblík u Dívčího Hradu	0,09	Ledovcovou činností obnažené výchozy uhelného vápence, paleontologická lokalita		Bruntál
1344	PP	Ondrášovy díry	4,50	Pseudokrasové jevy v pískovcích	Beskydy	Frydek-Místek
1517	PP	Otická sopka	10,44	Průnik čedičových vyvěřelin spodnokarbonskými horninami		Opava
1881	PP	Pikritové mandlovice u Kojetína	0,23	Stratotyp podmořské sopečné činnosti, zářez silnice s odkryvem pikritových mandlovců		Nový Jičín
1332	PP	Pod hájenkou Kyčera	6,75	Prameniště a zarůstající rašeliniště s cennou vegetací		Frydek-Místek
1333	PP	Pod hukvaldskou oborou	0,42	Lokalita pérovníku pštrosího		Frydek-Místek
607	PP	Pod Lukšincem	0,09	Lokalita hořce Kochova	Beskydy	Frydek-Místek
1342	PP	Podgrůň	2,07	Menší vrchoviště s řadou vzácných rostlin	Beskydy	Frydek-Místek
1894	PP	Polštářové lávy ve Stráníku	0,04	Velký odkryv polštářovými lávami těšnitové vulkanické asociace		Nový Jičín
1205	PP	Porubský bludný balvan	0,01	Žulový bludný balvan o váze 11 t		Ostrava-město
1665	PP	Prameny Zrzávky	0,47	Dva samostatné vývěry vody se silným obsahem síranu železitého a sirovodíku		Nový Jičín
1334	PP	Profil Morávky	49,64	Profil přirozeného štěrkonosného toku s řadou skalních prahů, peřejí		Frydek-Místek
1962	PP	Pusté nivy	0,74	Zbytek lužního lesa s mohutnými trsy lípy srdčité, zaplavované tůně	Poodří	Nový Jičín
1916	PP	Razovské tufity	1,06	Umělý odkryv subakvatického čedičového komplexu		Bruntál
1365	PP	Rohovec	29,48	Nevelký svah se 125 mraveništi		Frydek-Místek
669	PP	Rovněnské balvany	0,01	Bludné balvany		Ostrava-město
1139	PP	Sedlnické sněženy	11,00	Velmi bohatá lokalita sněženek		Nový Jičín
2222	PP	Stará řeka	1,42	Zachování slepého ramene řeky Lučiny s výskytem ohrožených druhů živočichů, zejména obojživelníků a plazů		Frydek-Místek
1190	PP	Staré hliniště	4,39	Vytěžený hliník, refugium plazů a obojživelníků		Bruntál
1340	PP	Stříbrné jezírko	0,22	Zatopený galenitový lom, výskyt raka říčního a četných druhů obojživelníků		Nový Jičín

ČÍSLO	KATEGORIE	NÁZEV MZCHÚ	ROZLOHA [HA]	DŮVOD OCHRANY	CHKO	OKRES
1359	PP	Štola pod Jelení cestou	0,03	Bývalý rudný důl- největší zimoviště netopýrů na severní Moravě	Jeseníky	Bruntál
1092	PP	Travertinová kaskáda	1,26	Recentní travertinová kaskáda na pravém přítoku Tichávky		Nový Jičín
1668	PP	Turkov	20,12	Zbytek lužního lesa, významná lokalita obojživelníků a avifauny		Ostrava-město
472	PP	Uhlířský vrch	3,70	Jedna z našich nejmladších sopek s uměle odkrytým profilem		Bruntál
476	PP	Úvalenské louky	6,50	Přirozené vlhké louky s řadou ostřic		Opava
1664	PP	Váňův kámen	0,77	Výrazný skalní výchoz jurského vápence s brekciovou texturou		Nový Jičín
2061	PP	Velký kámen	3,65	Cenný geomorfologický útvar a fragment lesního přirozeného charakteru s vysokou biodiverzitou	Beskydy	Nový Jičín
1227	PP	Věřňovice	4,58	Říční terasa se smíšeným porostem a bohatým bylinným patrem		Karviná
3376	PP	Vodopády Satiny	8,76	Geomorfologická lokalita koryta Satiny, lesy	Beskydy	Frydek-Místek
1959	PP	Vrásový soubor u Klokočůvku	1,24	Soubor vrás na přirozeném výchozu na břehu Odry		Nový Jičín
5692	PP	Vysutý	13,84	Vodní tok Vysutý s četnými peřejemi a výrazně vyvinutým vodopádem, který patří mezi nejvyšší v Moravskoslezských Beskydech, přírodě blízké lesní porosty jedlových bučin a suťových lesů lemujících strže potoka; acidofilní bučiny s příměsí smrku a vtroušenou jedlí rostoucí na strmých svazích mezi zdrojnicemi Vysutého potoka	Beskydy	Frydek-Místek
1570	PP	Žermanický lom	1,95	Zatopený lom a okolní mokřady se vzácnou flórou		Frydek-Místek
2237	PR	Bartošovický luh	296,91	Území soustředěných přírodních hodnot se zastoupením ekosystémů typických a významných pro Pooderský bioregion	Poodří	Nový Jičín
2243	PR	Bařiny	42,20	Soustředěné přírodní hodnoty se zastoupením ekosystémů typických a významných pro Oderský bioregion	Poodří	Nový Jičín
3408	PR	Břidličná	651,98	Kryogenní geomorfologické útvary, subalpínské a lesní biotopy klimaxových smrčín a (smrkových) bučin, prameniště	Jeseníky	Bruntál (+ Šumperk – Ol. kraj)
2269	PR	Bučací potok	35,08	Ekotop kaskádovitého vodopádu se zachovalými zbytky suťových lesů a s výskytem chráněných a ohrožených druhů rostlin a živočichů	Beskydy	Frydek-Místek
1068	PR	Bukovec	7,34	Podhorské rašeliniště s typickou květinou		Frydek-Místek
2063	PR	Čerňavina	61,32	Přirozené bukové porosty karpatského typu s příměsí smrku, javoru klenu a vtroušené jedle	Beskydy	Frydek-Místek
57	PR	Černý les u Šilhéřovic I.	8,04	Bukový prales typický pro Oderskou nížinu		Opava
58	PR	Černý les u Šilhéřovic II.	7,69	Přestálý bukový prales		Opava

ČÍSLO	KATEGORIE	NÁZEV MZCHÚ	ROZLOHA [HA]	DŮVOD OCHRANY	CHKO	OKRES
72	PR	Dařenec	32,94	Smíšený listnatý porost dubu, habru a lípy s bohatou květenou		Opava
2270	PR	Draplavý	20,91	Malý zbytek původní pralesovité jedlobučiny podél geomorfologicky zajímavé strže horského potoka a na něj vázaných vzácných a ohrožených druhů rostlin a živočichů	Beskydy	Frydek-Místek
2206	PR	Džungle	9,95	Zachování zbytků porostů tvrdého luhodubového lužního lesa se starými duby, měkkého vrbo-olšového luhu, rozsáhlých ostřicových mokřadů jako stálého biotopu chráněných obojživelníků, druhově pestré ornitofauny a dále bohaté populace sněženy podsněžníku		Bruntál
2086	PR	Franz-Franz	18,79	Pozůstatek pralesovitého typu porostu se zvláště chráněnými druhy fauny; zimoviště vrápence malého	Jeseníky	Bruntál
109	PR	Hněvošický háj	67,1	Dubohabrový porost s křovitým patrem a bohatou květenou		Opava
115	PR	Hořina	88,33	Bohatá lokalita šafránu Heuffelova		Opava
2059	PR	Huštýn	11,91	Cenný geomorfologický útvar a na něj navazující přirozený lesní porost s výskytem vzácných druhů	Beskydy	Nový Jičín
1141	PR	Hvozdnice	56,24	Říční niva s několika rybníky, velmi bohatá avifauna, lokalita želvy bahenní		Opava
1306	PR	Jelení bučina	25,55	Pralesovitý porost buku, klenu a smrku	Jeseníky	Bruntál
163	PR	Karlovice - sever	42,35	Smíšený porost s hojným zastoupením původního jesenického modřínu		Bruntál
172	PR	Klíny	58,11	Horský smrkový les přecházející do suťového porostu	Beskydy	Frydek-Místek
1963	PR	Koryta	12,93	Lužní les v říční terase Odry, významné olšiny	Poodří	Nový Jičín
190	PR	Kotvice	60,56	Silně zarostlý rybník s bohatou květenou	Poodří	Nový Jičín
586	PR	Koutské a Zábřežské louky	375,70	Rašelinné louky s typickou flórou		Opava
2094	PR	Královec	4,89	Ekosystém mokřadních společenstev lučních porostů s remízy prameništích olšin na podmáčeném podkladě kulmských hornin s výskytem zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů		Nový Jičín
1192	PR	Krasovský kotel	11,46	Lesní mokřadní louka s hojným výskytem mečíku střečovitého		Bruntál
5640	PR	Kršle	35,9	přírodě blízké bučiny v nejnižších polohách beskydského bioregionu na prudkých jižních svazích nad řekou Morávkou od nadmořské výšky 410 m, v rámci CHKO Beskydy s potenciálně naprosto převládajícími jedlovými bučinami se v dané nadmořské výšce jedná o ojedinělou lokalitu s výskytem starých bukových lesů s doupnými stromy; ojedinělé geomorfologické jevy a procesy, zejména skalní nárazový svah řeky Morávky v lokalitě Kršle II., kde dochází k intenzivnímu skalnímu řízení, tvorbě osypů a náplavových kuželů.		Frydek - Místek

ČÍSLO	KATEGORIE	NÁZEV MZCHÚ	ROZLOHA [HA]	DŮVOD OCHRANY	CHKO	OKRES
1193	PR	Kunov	4,58	Bohatá lokalita pérovníku pštrosího		Bruntál
2108	PR	Les Na Rozdílné	5,55	Významný ekosystém přírodě blízkých smíšených lesních porostů s genofondem autochtonních dřevin a biotopem ohrožených druhů živočichů		Frydek-Místek
2271	PR	Malenovický kotel	146,00	Mozaika přirozených lesů, prameništ', skalních výchozů a suti	Beskydy	Frydek-Místek
2272	PR	Malý Smrk	106,40	Přirozené horské bučiny s klenem	Beskydy	Frydek-Místek
237	PR	Mazácký Grúník	95,65	Bukojedlový pralesovitý porost	Beskydy	Frydek-Místek
2105	PR	Mokřiny u Krahulčí	3,24	Mokřadní ekosystémy v nivě Trusovického potoka s výskytem chráněných mokřadních druhů rostlin v početných populacích. Bohatá populace kriticky ohroženého druhu starčeku bahenního (<i>Senecio paludosus</i>)		Bruntál
2009	PR	Niva Moravice	41,98	Území s přirozenými biotopy, výskyt ohrožených druhů rostlin a živočichů, zejména ptactva		Bruntál
275	PR	Noříč	37,90	Význačný porost západokarpatského charakteru (bukojedlový), kamenité svahy sklonu 5-35 stupňů	Beskydy	Nový Jičín
277	PR	Nové Těchanovice	5,76	Smíšený listnatý les s bohatým bylinným a keřovým patrem		Opava
2146	PR	Novodvorský močál	2,70	Významný komplex lesních a nelesních mokřadů s výskytem ohrožených druhů rostlin a živočichů		Frydek-Místek
297	PR	Palkovické hůrky	34,93	Bukojedlový porost s lípou a javorem		Frydek-Místek
301	PR	Panské louky	14,33	Rašelinné louky s přirozenými společenstvy		Bruntál
317	PR	Plenisko	24,32	Buko-jedlo-smrkový prales		Frydek-Místek
1357	PR	Pod Jelení studánkou	138,42	Unikátní lokalita mravenců, s vysokou hustotou mravenišť	Jeseníky	Bruntál
330	PR	Polanský les	59,17	Smíšený lužní les s porostem sněženky podsněžníku	Poodří	Ostrava-město
331	PR	Poledňana	15,94	Smíšený převážně bukový porost na skalnatých svazích	Beskydy	Frydek-Místek
2204	PR	Přemyšov	30,79	Zachování hodnotných ekosystémů na části terasy řeky Odry, které je z krajino-ekologického hlediska unikátní. Ochrana před možnými negativními zásahy		Ostrava-město
1358	PR	Pstruží potok	22,14	Prameniště a mokřady s typickou vegetací, tokaniště tetřívka obecného	Jeseníky	Bruntál
1191	PR	Pustá Rudná	1,92	Svahové louky s teplomilnou květenou, např. lilii cibulkonosnou		Bruntál
355	PR	Radim	19,25	Jedlobukový porost s výskytem jesenického modřínu		Bruntál
2198	PR	Rákosina	16,25	Území tvoří terestrická rákosina, na niž navazují mokřady, louky a lesní porost. Mělké tůně zarůstající plovoucími vodními rostlinami obklopují společenstva vysokých bažinatých bylin. Zoologicky významná lokality bezobratlých, obojživelníků apod.	Poodří	Nový Jičín

ČÍSLO	KATEGORIE	NÁZEV MZCHŮ	ROZLOHA [HA]	DŮVOD OCHRANY	CHKO	OKRES
1965	PR	Rezavka	83,68	Niva řeky Odry, pestrá mozaika biotopů		Ostrava-město
5639	PR	Ropice	255,3	Komplex přírodě blízkých lesů, tvořených převážně bučinami s doupnými stromy a smíšenými porosty se zastoupením stanovištně původního smrku s řadou ohrožených a vzácných druhů organismů, zejména ptáků; významné geomorfologické jevy jako skalní stěny a suťové pokryvy na svazích, především však rozsáhlé svahové deformace vyvolané skalní lavinou na severním svahu Ropice		Frydek-Místek
2245	PR	Růžová	24,81	Mokřadní ekosystémy podél pramenného úseku Růžového potoka, v nichž se vyskytují zvláště chráněné druhy živočichů a rostlin	Jeseníky	Bruntál
1336	PR	Rybníky	7,32	Přirozené lesní porosty s prameništi a rašelinnou loukou		Frydek-Místek
2172	PR	Rybníky v Trnávce	14,28	Vodní a mokřadní ekosystém rybníků, významná lokalita výskytu zvláště chráněných druhů živočichů a rostlin		Nový Jičín
388	PR	Skalka	35,44	Přirozená stará bučina s jedlím, jeřábem a smrkem		Frydek-Místek
2136	PR	Skalní potok	197,63	Lesní porosty v 5. a 6. lesním vegetačním stupni, z nichž některé se přibližují přirozené struktuře lesa, nebo mají až pralesovitý charakter. Výskyt vzácných ptačích druhů. Raritou je jediný zachovalý exemplář tisu červeného v CHKO Jeseníky	Jeseníky	Bruntál
393	PR	Skalské rašeliniště	45,50	Rašeliniště přechodového typu s typickou květenou		Bruntál
395	PR	Skučák	30,08	Rybník se vzácnou květenou (plavín leknínovitý) a bohatou avifaunou		Karviná
1883	PR	Smrk	340,88	Úbočí hory smrk s bukovou smrčínou a smrčínou, ve spodní části porosty pralesovitého charakteru	Beskydy	Frydek-Místek
2273	PR	Studenčany	53,36	Fragmenty jedlových a smrkových bučin Karpat	Beskydy	Frydek-Místek
426	PR	Suchá Dora	17,60	Smíšený bukový porost podhůří Jeseníků		Nový Jičín
1305	PR	Suchý vrch	49,56	Křemencové skály se sutěmi a přirozeným lesním porostem, paleontologické naleziště	Jeseníky	Bruntál
1736	PR	Svinec	38,25	Květnaté louky, pastviny a lesní ekosystémy se vzácnou květenou a zvířenou		Nový Jičín
1737	PR	Štěpán	46,99	Zazemněný rybník s rákosinami a významnou květenou a zvířenou		Opava
2107	PR	Travný	154,85	Ochrana fragmentů přirozených lesních porostů v komplexu bučin na západním úbočí Travného v širokém rozpětí vegetačních stupňů od montánní olšiny po zakrslou bukovou smrčínou v n.v. 530-1203 m. Ochrana vzácných a ohrožených druhů rostlin a živočichů	Beskydy	Frydek-Místek
448	PR	Travný potok	18,68	Zbytek přirozené smíšené bučiny s bohatým podrostem	Beskydy	Frydek-Místek

ČÍSLO	KATEGORIE	NÁZEV MZCHŮ	ROZLOHA [HA]	DŮVOD OCHRANY	CHKO	OKRES
449	PR	Trojačka	60,55	Smíšený porost, typický pro Beskydy	Beskydy	Nový Jičín
466	PR	U Leskoveckého chodníka	28,97	Smíšený přirozený porost smrku, modřínu a jedle		Opava
2246	PR	U Slatinného potoka	5,38	Mokřadní ekosystémy podél pramenného úseku Slatinného potoka, v nichž se vyskytují zvláště chráněné druhy živočichů a rostlin	Jeseníky	Bruntál
485	PR	V Podolánkách	32,06	Smrkový porost na rašeliništi s výskytem vrby slezské	Beskydy	Frydek-Místek
487	PR	Valach	14,60	Smíšený listnatý les s bohatým bylinným patrem		Opava
1338	PR	Velké doly	36,50	Zbytky přirozených porostů, zejména dubohabřin, významných pro drobné živočišstvo		Karviná+ Frydek-Místek
2078	PR	Velký Pavlovický rybník	30,76	Vodní a mokřadní ekosystémy, významné biotopy pro ptactvo a obojživelníky		Bruntál
2060	PR	Velký Polom	73,67	Přirozené smrkobukové porosty s příměsí jedle bělokoré a javoru klenu	Beskydy	Frydek-Místek
1335	PR	Vřesová stráň	7,81	Mokřadní porosty zejména ostřic, vřesoviště, olšové porosty		Frydek-Místek
2274	PR	Zimný potok	3,33	Geomorfologická lokalita, přirozený karpatský les jedlobukového a smrkobukového vegetačního stupně	Beskydy	Frydek-Místek

PŘÍRODNÍ PARKY

Na území MS kraje je vyhlášeno celkem 5 přírodních parků.

Přírodní park Sovinecko

Vyhlášen byl v roce 1994 okresními úřady v Bruntále (obecně závazná vyhláška č. 8/94 ze dne 1.2. 1994), Olomouci a Šumperku. Jedná se o rozsáhlý přírodní park (20 251 ha) jižně od Rýmařova, k území MS kraje přísluší cca. polovina z celkové výměry. Podstatná část území přírodního parku náleží ke geomorfologickému celku Nížkého Jeseníku, jihozápadním okrajem prochází zlomová linie, která tvoří rozhraní vůči Hornomoravskému úvalu, severozápadní okraj zahrnuje výběžek Hanušovické vrchoviny. Posláním přírodního parku je zachovat typický ráz krajiny a lesní porosty s dochovanou strukturou a dřevinnou skladbou blízkou původním porostům, na které je vázána řada zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů.

Přírodní park Údolí Bystřice

Vyhlášen byl v roce 1995 okresními úřady v Olomouci a Bruntále (nařízení č. 3/1995 ze dne 9.10. 1995), celková výměra činí 9 804 ha. Nachází se jihovýchodně od Rýmařova, k území MS kraje náleží jeho menší část. Osu přírodního parku vytváří řeka Bystřice a její údolní niva. V sevřeném údolí Bystřice se místy zachovaly lesy s přirozenou druhovou skladbou stromového, keřového a bylinného patra (místy rozsáhlé porosty měsíčnice vytrvalé

Lunaria rediviva). Západní a severní část území přírodního parku byla v minulosti odlesněna a přeměněna na pastviny a louky. Z těch zbyly po zásazích ve 2. polovině 20. století (odvodnění, rozorání) jen fragmenty. I na nich se však zachovaly některé vzácné druhy, mj. kosatec sibiřský (Iris sibirica).

Přírodní park Oderské vrchy

Byl vyhlášen okresním úřadem v Novém Jičíně v roce 1994 (obecně závazná vyhláška č. 8/94 ze dne 22.12. 1994), celé území přírodního parku o výměře 28 979 ha přísluší k MS kraji. Přírodní park se nachází se v jižní části fyto geografického okresu Jesenické podhůří, částečně zasahuje též do fytochorionu Moravská brána. Typickým rysem krajinného rázu přírodního parku jsou náhorní plošiny (paroviny) a hluboce zaříznutá údolí vodních toků, především řeky Odry, do podkladu prvohorních kulmských hornin s převládajícími drobnými a břidlicemi.

Přírodní park Podbeskydí

Vyhlášen byl okresním úřadem v Novém Jičíně v roce 1994 (obecně závazná vyhláška č. 5/94 ze dne 3.6. 1994), celé území přírodního parku o výměře 12 538 ha přísluší k MS kraji. Přírodní park Podbeskydí vznikl přehlášením oblastí klidu Červený kámen a Kojetín. Území přírodního parku má mírně zvlněný reliéf, krajinný ráz určuje mozaika lesů v zemědělské podhorské krajině.

Přírodní park Moravice

Vyhlášen byl v roce 1994 okresním úřadem v Opavě (obecně závazná vyhláška č. 3/94 ze dne 1.9. 1994), celé území přírodního parku o výměře 14 240 ha přísluší k MS kraji. Přírodní park je vyhlášen pro území údolí řeky Moravice, které je největším a nejdelším údolím protínajícím Nízký Jeseník. Zahloubená údolí a členitý reliéf podmiňují pestrost vegetačního krytu a na něj navazující fauny. V údolních polohách se poměrně výrazně projevuje inverze vegetační stupňovitosti.

KRAJINNÁ INFRASTRUKTURA – ÚZEMNÍ SYSTÉM EKOLOGICKÉ STABILITY

Nadregionální biocentra

KÓD NRBC (ZÚR MSK)	NÁZEV (ZÚR MSK)	KÓD NRBC (DLE ÚTP ÚSES)	NÁZEV (DLE ÚTP ÚSES)	PLOCHA (HA)	ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA
65	Slunečná	65	Slunečná	1 866,90	Reprezentativní pro bioregion 1.54 Nízkojesenický. Cílové ekosystémy – mezofilní bučinné a horské. Vymezení vychází z Generelu ÚSES MSK, navazuje na vymezení v rámci ZÚR Olomouckého kraje a do značné míry respektuje vymezení v ÚP Dětfichov nad Bystřicí.

KÓD NRBC (ZÚR MSK)	NÁZEV (ZÚR MSK)	KÓD NRBC (DLE ÚTP ÚSES)	NÁZEV (DLE ÚTP ÚSES)	PLOCHA (HA)	ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA
67	Cvilín	67	Cvilín	1 450,36	Reprezentativní pro bioregion 1.55 Krnovský. Cílové ekosystémy – mezofilní hájové a borové. Na základě Generelu ÚSES MSK vymezeno v lesních celcích a údolí Čížiny mezi Krnovem, Úvalnem, Úblem, Lichnovem a Býkovem.
88	Praděd	88	Praděd	1 943,65	Reprezentativní pro bioregion 1.70 Jesenický. Cílové ekosystémy – horské, mezofilní bučinné, rašelinné. Vymezení ponecháno beze změny dle ÚPN VÚC Jeseníky. NRBC se nachází na území CHKO Jeseníky.
90	Dařanec	90	Dařanec	1 034,11	Reprezentativní pro bioregion 2.2 Opavský. Cílové ekosystémy – mezofilní hájové. Vymezení je převzato z ÚPN VÚC okresu Opava.
91	Černý les	91	Černý les	1 008,34	Reprezentativní pro bioregion 2.3 Ostravský. Cílové ekosystémy – mezofilní bučinné, mezofilní hájové a nivní. Vymezení je v zásadě převzato z ÚPN VÚC okresu Opava, s dílčí korekcí dle Generelu ÚSES MSK.
92	Oderská niva	92	Oderská niva	3 709,76	Reprezentativní pro bioregion 2.4 Pooderský. Cílové ekosystémy – nivní, vodní a luční. Vymezení z velké části kopíruje vymezení příslušné části EVL Poodří a na území města Ostravy je převzato z nového řešení ÚSES pro území města Ostravy.
97	Hukvaldy	97	Hukvaldy	1 800,84	Reprezentativní pro bioregion 3.5 Podbeskydský. Cílové ekosystémy - mezofilní bučinné a luční. Vymezení vychází především z rozsahu souvislejších lesních celků v daném území s částečným využitím řešení ÚP SÚ Hukvaldy. Vymezení respektuje koridor silnice R48. Z plochy biocentra jsou vyjmuty enklávy zastavěných území (Hůrky, osada Rybí, hrad Hukvaldy apod.).
10	Radhošť-Kněhyně	103	Radhošť-Kněhyně	2 714,57	Reprezentativní pro bioregion 3.10 Beskydský. Cílové ekosystémy – horské jedlobučiny se smrkem, klimaxové smrčiny, květnaté bučiny, luční. Vymezení ponecháno beze změny dle ÚPN VÚC Beskydy. NRBC se nachází na území CHKO Beskydy.
20	Ptačí hora-Údolí Opavy	2007	Ptačí hora-Údolí Opavy	2 176,70	Unikátní v bioregionu 1.54 Nízkojesenickém. Cílové ekosystémy – mezofilní bučinné, vodní, nivní, mokřadní, luční. Vymezení vychází především z rozsahu ekologicky cennějších partií lesních celků a aktuálně ekologicky cenných stanovišť v nivě Opavy podle mapování biotopů pro účely soustavy Natura 2000. Z plochy biocentra je vyjmuta zastavěná území osady Kunov.
92a	Poodří-jih	1 149,56	Reprezentativní pro bioregion 2.4 Pooderský. Cílové ekosystémy – nivní, vodní a luční. Zpřesněné vymezení dle Generelu ÚSES MSK, s rozšířením o lokalitu Na Ostrově mezi Mankovicemi a Jeseníkem nad Odrou.

KÓD NRBC (ZÚR MSK)	NÁZEV (ZÚR MSK)	KÓD NRBC (DLE ÚTP ÚSES)	NÁZEV (DLE ÚTP ÚSES)	PLOCHA (HA)	ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA
30	Sovinec	2 593,51	Reprezentativní pro bioregion 1.54 Nízkojevenický. Cílové ekosystémy – mezofilní bučinné a luční. Vymezení NRBC vychází z rozsahu vyhlášené evropsky významné lokality Natura 2000 CZ0810018 Sovinec.

Regionální biocentra

KÓD (ZÚR MSK)	KÓD (DLE ÚTP ÚSES)	DÉLKA (KM)	TYP OSY	ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA
K 86	K 86	12,441	MB	Směřuje z CHKO Jeseníky krátce přes severozápadní část řešeného území do údolí Opavy mezi Vrbnem pod Pradědem a Karlovicemi, kde se napojuje na mezofilní bučinnou osu NRBC K 87. Lokalizace trasy, částečně převzatá z ÚPD obcí, vyplývá z celkově poměrně značné variability možností trasování. Cílové ekosystémy – mezofilní bučinné.
K 87	K 87	26,751	V	Směřuje ve vazbě na toky Střední Opavy a Opavy z CHKO Jeseníky do NRBC 20 Ptačí hora-Údolí Opavy. Jednoznačná lokalizace trasy je dána bezprostřední vazbou na vodní prostředí v korytech vodních toků. Cílové ekosystémy – vodní.
K 87	K 87	12,534	N	Osa NRBC je vedena údolní nivou Opavy v zásadě souběžně s vodní osou NRBC K 87 z RBC 201 Pod Válečnou strání do NRBC 20 Ptačí hora-Údolí Opavy. Lokalizace trasy je dána vazbou na stávající lužní porosty a doprovodné porosty vodního toku. Cílové ekosystémy – nivní.
K 87	K 87	16,340	MB	Směřuje z CHKO Jeseníky z jihozápadní strany údolí Opavy do NRBC 20 Ptačí hora-Údolí Opavy. Lokalizace trasy, částečně převzatá z ÚPN VÚC, vyplývá z poměrně značné variability možností trasování. Cílové ekosystémy - mezofilní bučinné.
K 88	K 88	30,445	MB	Směřuje z CHKO Jeseníky přes západní až jihozápadní část Moravskoslezského kraje a okrajově i území Olomouckého kraje do NRBC 65 Slunečná. Lokalizace trasy, částečně převzatá z ÚPN VÚC Jeseníky a z ÚPD dotčených obcí, vyplývá z celkově poměrně značné variability možností trasování. Cílové ekosystémy - mezofilní bučinné.
K 91	K 91	6,531	MB	Zasahuje z území Olomouckého kraje do nejzápadnější části řešeného území. Lokalizace trasy vyplývá z celkově poměrně značné variability možností trasování. Hlavní výhodou tohoto řešení je dodržení návaznosti trasy se stávajícím řešením na území Olomouckého kraje (obsaženém v ZÚR Olomouckého kraje). Cílové ekosystémy - mezofilní bučinné.
K 95	K 95	13,201	MH	Směřuje z NRBC 67 Cvilín přes údolí Opavy do Polska, odtud dále k Hněvošicím a severní částí řešeného území k NRBC 90 Daňanec. Lokalizace trasy, z velké části převzatá z ÚPN VÚC okresu Opava a ÚPD obcí, vyplývá z celkově poměrně značné variability možností trasování.
K 96	K 96	85,877	V	Propojuje ve vazbě na tok Opavy severní částí řešeného území NRBC 20 Ptačí hora-Údolí Opavy a vodní osu NRBC K 100. Jednoznačná lokalizace většiny trasy je dána bezprostřední vazbou na vodní prostředí v jediném korytě Opavy. Cílové ekosystémy - mezofilní hájové.

KÓD (ZÚR MSK)	KÓD (DLE ÚTP ÚSES)	DÉLKA (KM)	TYP OSY	ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA
K 96	K 96	81,159	N	Je vedena údolní nivou Opavy v zásadě souběžně s vodní osou NRBK K 96 mezi NRBC 20 Ptačí hora-Údolí Opavy a nivní osou NRBK K 100. Lokalizace trasy od NRBC 20 Ptačí hora-Údolí Opavy po Velké Hoštice je dána bezprostřední vazbou na vodní osu NRBK. Lokalizace ve směru od Velkých Hoštic po napojení na nivní osu NRBK K 100 byla vybrána z několika rovnocenných možností trasování. Cílové ekosystémy – nivní.
K 96	K 96	14,083	MB(MH)	Propojuje v severozápadní části řešeného území mezofilní bučinnou osu NRBK K 102 a NRBC 67 Cvilín. Lokalizace základní trasy, částečně převzaté z KPÚ Zátor, ÚPN VÚC Jeseníky a ÚPD obcí, vyplývá z celkově poměrně značné variability možností trasování. Oproti ÚTP R+NR ÚSES lze předpokládat v celé délce osy NRBK spíše její mezofilní bučinný charakter. Cílové ekosystémy - mezofilní bučinné, příp. mezofilní hájové.
K 97	K 97	13,419	MH	Propojuje v severní části řešeného území (mezi Bělou a Šilheřovicemi) NRBC 90 Dařanec a NRBC 91 Černý les. Lokalizace trasy, převzatá v dílčích úsecích z KPÚ Darkovice, ÚPN VÚC okresu Opava a ÚPD dotčených obcí, vyplývá z celkově poměrně značné variability možností trasování. Cílové ekosystémy - mezofilní hájové.
K 98	K 98	18,158	MH	Směřuje v severovýchodní části řešeného území z NRBC 91 Černý les napříč přes údolí Odry mezi Ostravou a Bohumínem a dále k severovýchodu do Polska. Lokalizace trasy, převzaté v dílčích úsecích z nového řešení pro území města Ostravy, z ÚPD obcí a z ÚPN VÚC Ostrava-Karviná, vyplývá z celkově poměrně značné variability možností trasování. Cílové ekosystémy - mezofilní hájové.
K 99	K 99	42,835	MH(MB)	Mezofilní bučinná až mezofilní hájová osa. Propojuje východně až jižně od Ostravy mezofilní hájovou osu NRBK K 98 a NRBC 97 Hukvaldy. Lokalizace základní trasy, převzaté v dílčích úsecích z nového řešení pro území města Ostravy, z ÚPD obcí a z ÚPN VÚC Beskydy, vyplývá z celkově poměrně značné variability možností trasování. Cílové ekosystémy - mezofilní hájové, příp. mezofilní bučinné.
K100	K 100	22,471	N	Osa NRBK je vedena údolní nivou Odry v zásadě souběžně s vodní osou NRBK K 100 z NRBC 92 Oderská niva přes území města Ostravy a kolem Bohumína do Polska. Lokalizace trasy je dána převážně bezprostřední vazbou na vodní osu NRBK, případně vazbou na stávající lužní porosty a doprovodné porosty vodního toku. Cílové ekosystémy – nivní.
K 100	K 100	23,483	V	Směřuje ve vazbě na tok Odry z NRBC 92 Oderská niva přes území města Ostravy a kolem Bohumína do Polska. Jednoznačná lokalizace trasy je dána bezprostřední vazbou na vodní prostředí v korytě Odry. Cílové ekosystémy – vodní.
K 101	K 101	51,229	V	Směřuje od soutoku Ostravice s Odrou, kde se napojuje na vodní osu NRBK K 100, postupně ve vazbě na tok Ostravice přes Ostravu a část Frýdku-Místku a dále ve vazbě na toky Morávky a Mohelnice do CHKO Beskydy. Jednoznačná lokalizace trasy je dána bezprostřední vazbou na vodní prostředí v korytech vodních toků. Cílové ekosystémy – vodní.

KÓD (ZÚR MSK)	KÓD (DLE ÚTP ÚSES)	DÉLKA (KM)	TYP OSY	ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA
K 101	K 101	53,032	N	Je vedena údolními nivami Ostravice, Morávky a Mohelnice v zásadě souběžně s vodní osou NRBK K 101 od soutoku s Odrou přes území měst Ostravy a Frýdku-Místku až do CHKO Beskydy. Lokalizace trasy je dána převážně bezprostřední vazbou na vodní osu NRBK, případně vazbou na stávající lužní porosty a doprovodné porosty vodních toků. Cílové ekosystémy – nivní.
K 102	K 102	21,003	MB	Propojuje v západní části řešeného území východně až jižně od Bruntálu NRBC 20 Ptačí hora-Údolí Opavy a mezofilní bučinnou osu NRBK K 88. Lokalizace základní trasy, většinou převzatá z ÚPN VÚC Jeseníky a částečně i z ÚPD obcí, vyplývá z celkově poměrně značné variability možností trasování. Cílové ekosystémy - mezofilní bučinné.
K 103	K 103	11,777	MB	Směřuje přes pomezí Olomouckého a Moravskoslezského kraje z NRBC 65 Slunečná do vojenského újezdu Libavá v Olomouckém kraji. Lokalizace trasy navazuje na vymezení v ZÚR Olomouckého kraje. Na území MSK vyplývá z celkově poměrně značné variability možností trasování. Cílové ekosystémy - mezofilní bučinné.
K 143	K 143	13,159	N	Směřuje z NRBC Poodří-jih údolní nivou Luhy a podél jejího bezejmenného pravostranného přítoku v zásadě souběžně s vodní osou NRBK do Olomouckého kraje. Lokalizace trasy v nivě Luhy je dána převážně bezprostřední vazbou na vodní osu NRBK. Hlavní výhodou tohoto řešení je dodržení návaznosti trasy se stávajícím řešením na území Olomouckého kraje (obsaženém v ZÚR Olomouckého kraje). Cílové ekosystémy – nivní.
K 143	K 143	10,493	V	Směřuje ve vazbě na tok řeky Luhy z NRBC Poodří-jih (na území CHKO Poodří) přes Jeseník nad Odrou pod most silnice I/48 u Dubu a dále po drobném pravostranném přítoku Luhy z východní strany Heřmanic až k přerušení přes rozvodí na území Olomouckého kraje. Jednoznačná lokalizace trasy od NRBC Poodří-jih po Vlčnovský potok je dána bezprostřední vazbou na vodní prostředí v korytě Luhy. Lokalizace úseku na toku Luhy kolem Polouvsí a Dubu je pak dána relativně největším významem vodního toku v rámci možných variant řešení. Cílové ekosystémy – vodní.
K 144	K 144	14,424	MH (MB)	Směřuje z Olomouckého kraje přes jižní část řešeného území (kolem Starojické Lhoty, Palačova a Janovic k Petřkovické hoře, kde se mění na mezofilní bučinnou osu. Lokalizace trasy, převzatá v zásadě z ÚPN VÚC Beskydy, vyplývá z celkově poměrně značné variability možností trasování. Cílové ekosystémy - mezofilní hájové, příp. mezofilní bučinné.
K 144	K 144	29,489	MB	Od Petřkovické hory, kde navazuje na mezofilní hájovou osu NRBK K 144, je vedena jižní částí řešeného území do NRBC 97 Hukvaldy. Lokalizace základní trasy, převzatá v zásadě z ÚPN VÚC Beskydy, s částečnými upřesněními podle ÚPD obcí, vyplývá z celkově poměrně značné variability možností trasování. Cílové ekosystémy - mezofilní bučinné.
K 145	K 145	22,472	MB	Od Petřkovické hory, kde navazuje na mezofilní hájovou a mezofilní bučinnou osu NRBK K 144, je vedena při pomezí se Zlínským krajem kolem Hostašovic k jihovýchodu, do CHKO Beskydy. Lokalizace základní trasy, převzatá v zásadě z ÚPN VÚC Beskydy, s částečnými upřesněními podle ÚP SÚ Hostašovice, vyplývá z celkově poměrně značné variability možností trasování. Cílové ekosystémy – mezofilní bučinné.

KÓD (ZÚR MSK)	KÓD (DLE ÚTP ÚSES)	DÉLKA (KM)	TYP OSY	ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA
K 146	K 146	6,359	H	Spojuje NRBC 10 Radhošť-Kněhyně s NRBC K 147H (RBC Salajka). Osa NRBC je vedena hřbetními partiemi na pomezí se Zlínským krajem k jihovýchodu a poblíž hranice se Slovenskem se v prostoru vloženého RBC Salajka (212) napojuje na horskou osu NRBC K 147. Vymezení koordinováno se ZÚR Zlínského kraje. Cílové ekosystémy – horské.
K 147	K 147	44,514	H	NRBC č. 147 Makyta-hranice ČR Směřuje ze Zlínského kraje územím CHKO Beskydy obloukem podél hranice se Slovenskem z jižní strany Mostů u Jablunkova, s napojením na mezofilní bučinnou osu NRBC K 147 z východní strany Mostů. Lokalizace trasy vyplývá z jejího prověření aktuálně zpracovanou studií, vymezující v rámci NRBC koridor pro migraci velkých savců napříč územím Jablunkovské brázdy. Cílové ekosystémy – horské.
K 147	K 147	27,855	MB	Směřuje z CHKO Beskydy jižně od Jablunkova ze severní strany Mostů u Jablunkova obloukem k jihovýchodu, na Slovensko. Lokalizace většiny trasy vyplývá z jejího prověření nově zpracovanou studií, vymezující v rámci NRBC koridor pro migraci velkých savců napříč územím Jablunkovské brázdy. V místě křížení se silnicí I/11 je trasa nasměrována na plánovaný ekodukt pro velké savce. Cílové ekosystémy - mezofilní bučinné.

LOKALITY SOUSTAVY NATURA 2000

NATURA 2000 je evropskou soustavou území, která umožňuje zachovat přírodní stanoviště a stanoviště druhů v jejich přirozeném areálu rozšíření ve stavu příznivém z hlediska ochrany nebo popřípadě umožní tento stav obnovit. Na území České republiky je NATURA 2000 tvořena ptačími oblastmi (PO) a evropsky významnými lokalitami (EVL).

NATURA 2000 vychází ze dvou směrnic EU, které byly implementovány do zákona č. 114/1992 Sb. novelizací zákonem č. 218/2004 Sb.:

- Směrnice Rady 79/409/EEC z 2. dubna 1979 o ochraně volně žijících ptáků (směrnice o ptácích).
- Směrnice Rady 92/43/EEC z 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (směrnice o stanovištích).

Ptačí oblasti se vyhlášují na základě směrnice o ptácích. Vyhlášují se pro druhy ptáků, uvedené v Příloze I směrnice o ptácích. Tyto druhy musí být předmětem zvláštních opatření, týkajících se ochrany jejich stanovišť, s cílem zajistit přežití těchto druhů a rozmnožování v jejich areálu rozšíření. Ptačí oblasti jsou v ČR novou kategorií chráněného území a jsou zřizovány nařízením vlády.

Evropsky významné lokality (EVL) se vyhlášují na základě směrnice o stanovištích a v ČR požívají smluvní ochranu nebo jsou chráněny jako zvláště chráněná území. EVL se vyhlášují pro typy přírodních stanovišť v zájmu Společenství a pro druhy živočichů a rostlin v zájmu Společenství, jejichž ochrana vyžaduje vyhlášení zvláštních oblastí ochrany. EVL jsou obsaženy v tzv. národním seznamu evropsky významných lokalit podle nařízení vlády č. 132/2005 Sb. (celkem 863 lokalit). Byl novelizován nařízením vlády č. 301/2007 Sb. – do-

plněny lokality v panonské biogeografické oblasti (po novele celkem 879). 13. listopadu 2007 byl rozhodnutím Evropské komise schválen tzv. evropský seznam EVL. Tímto rozhodnutím byla na úrovni EU oficiálně schválena většina EVL navržených nařízením vlády č. 132/2005 Sb. Evropský seznam byl uveřejněn v Úředním věstníku ES a následném sdělení MŽP ve Sbírce zákonů dne 5. března 2008, čímž začaly běžet zákonné lhůty pro zajišťování ochrany EVL.

Ptačí oblasti

Ptačí oblast Beskydy (CZ0811022) vyhlášená nařízením Vlády CR č. 687/2004 Sb. na ploše 41 907 ha pokrývá zhruba jednu třetinu severní části plochy CHKO Beskydy. Předmětem ochrany jsou populace: čápa černého (*Ciconia nigra*), jeřábka lesního (*Bonasa bonasia*), tetřeva hlušce (*Tetrao urogallus*), kulíška nejmenšího (*Glaucidium passerinum*), puštíka bělavého (*Strix uralensis*), žluny šedé (*Picus canus*), datla černého (*Dryocopus martius*), strakapouda bělohřbetého (*Dendrocopos leucotos*), datlíka tříprstého (*Picoides tridactylus*) a lejska malého (*Ficedula parva*) a jejich biotop (§1 nařízení Vlády CR).

Ptačí oblast Jeseníky (CZ0711017) byla vyhlášena nařízením Vlády CR č. 599/2004 Sb. na ploše 52 228 ha. Území ptačí oblasti zčásti sleduje hranice CHKO Jeseníky, celkově je však její rozloha nižší než rozloha CHKO Jeseníky. Předmětem ochrany ptačí oblasti jsou populace: jeřábka lesního (*Bonasa bonasia*) a chřástala polního (*Crex crex*) a jejich biotopy.

Ptačí oblast Poodří (CZ0811020) byla vyhlášena nařízením Vlády CR c. 25/2005 Sb. na ploše 8043 ha. Hranice ptačí oblasti jsou totožné s hranicemi CHKO a území tvoří úzký pruh podél reky Odry. Předmětem ochrany ptačí oblasti jsou populace: bukače velkého (*Botaurus stellaris*), kopřivky obecné (*Anas strepera*), ledňáčka říčního (*Alcedo atthis*), motáka pochopa (*Circus aeruginosus*) a jejich biotop (§1 nařízení Vlády CR).

Ptačí oblast Heřmanský stav – Odra – Poolší byla vyhlášena nařízením Vlády CR č. 165/2007 Sb. na ploše 8 042 ha. Charakteristickými biotopy jsou různé typy mokřadu – vodní toky, rybníky, pískovny a štěrkoviště a další mokřady, na které jsou vázány četné ptačí druhy. Páteř celé oblasti je tvořena 2 většími vodními toky, řekami Odrou a Olší, s četnými přítoky.

Evropsky významné lokality

Červený kámen, Niva Morávky, Pstruží potok, Sovinec, Libotín, Palkovické hůrky, Ptačí hora, Kojetínské vrchy, Štemberk, Hněvošický háj, Cihelnu Kunín, Dyhylovský potok – Štěpán, Dolní Marklovice, Heřmanický rybník, Heřmanovice, Hukvaldy, Jakartovice, Jilešovice – Děhylov, Karlova Studánka, Karviná – rybníky, Mokřad u Rondelu, Moravice, Niva Olše – Věrnovice, Osoblažský výběžek, Ostrava – Šilheřovice, Řeka – Ostravice, Paskov, Pilíky, Sokolí potok, Staré hliniště, Štěrbův rybník a Malý Bystrý potok, Stonávka – nádrž Halama, Suchá Rudná – zlatý lom, Údolí Moravice, Václavovice – pískovna, Olše, Černý důl, Důl Rudá I., Javorový vrch, Staré Oldřůvky, Štola Franz – Franz, Štola Jakartovice, Zálužná, Čermná – důl Poplachový, Horní Odra, Poodří, Hraniční meandry Odry, Skalské rašeliniště, Beskydy

PŘÍRODNÍ KRAJINNÉ DOMINANTY MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE

Přírodní krajinné dominanty Moravskoslezského kraje byly vymezeny na základě analýzy mapových podkladů MSK jako vstupní podklad pro zpracování následujících etap Dokumentace. Byly identifikovány významné vrcholy a vodní plochy ovlivňující svou přítomností charakter krajiny.

Přírodní krajinné dominanty MSK jsou zobrazeny v mapovém schématu č.7.

Přírodní a krajinné dominanty

ČÍSLO	NÁZEV	ORP	OBCE
1	Rešovské vodopády	Rýmařov	Tvrdkov
3	Ostružná	Rýmařov	Stará Ves
4	Sovinec	Rýmařov	Jiříkov
5	Kamzičnick	Rýmařov	Malá Morávka
6	Kamzičnick	Rýmařov	Malá Morávka
7	Malý Děd	Bruntál	Vrbno pod Pradědem
8	Praděd	Rýmařov	Malá Morávka
10	Malý Máj	Rýmařov	Malá Morávka
11	Temná	Rýmařov	Malá Morávka
12	Jelení kameny	Bruntál	Vrbno pod Pradědem
13	Žárový vrch	Bruntál	Ludvíkov
14	Medvědí vrch	Bruntál	Vrbno pod Pradědem
		Krnov	Heřmanovice
15	Stará hora	Krnov	Heřmanovice
16	Pytlácké kameny	Bruntál	Ludvíkov
17	Loupežník	Bruntál	Vrbno pod Pradědem
18	Slunečná	Bruntál	Dětřichov nad Bystřicí
19	Horka	Krnov	Heřmanovice
20	Příčný vrch	Krnov	Heřmanovice
21	Měděný vrch	Bruntál	Lomnice
22	Obří vrch	Bruntál	Karlovice
23	Biskupská kupa	Krnov	Petrovice
24	Kutný vrch	Krnov	Město Albrechtice, Petrovice
25	Solná hora	Krnov	Město Albrechtice, Petrovice
26	Velký Roudný	Bruntál	Roudno
27	vodní nádrž Slezská Harta	Bruntál	Bílčice, Leskovec nad Moravicí, Roudno, Razová, Bruntál, Mezina
28	Karlova hora	Krnov	Město Albrechtice
29	Velký Tetřev	Bruntál	Milotice nad Opavou
30	Uhlák	Krnov	Brantice, Hošťálkovy
31	vodní nádrž Kružberk	Vítkov, Opava	Budišov nad Budišovkou, Jakartovice
32	Kobyła	Krnov	Liptaň, Třemešná
33	rybníční soustava - Emauzy	Odry	Odry
34	Starojický kopec	Nový Jičín	Starý Jičín
35	Svinec	Nový Jičín	Nový Jičín
36	Strážnice	Nový Jičín	Nový Jičín
37	Bartošovické rybníky	Nový Jičín	Bartošovice
38	Libhošťská hůrka	Nový Jičín	Libhošť, Rybí
39	Kotouč - jeskyně Šipka	Kopřivnice	Štramberk
40	Jistebnická rybníční soustava	Bílovec	Studénka, Jistebník

ČÍSLO	NÁZEV	ORP	OBCE
41	Bílá hora	Kopřivnice	Kopřivnice, Štramberk
42	Velký Javorník	Frenštát pod Radhoštěm	Bordovice, Trojanovice, Veřovice
43	Červený kámen	Frenštát pod Radhoštěm	Lichnov
44	vodní nádrž Hlučín	Hlučín	Dobroslavice, Hlučín, Kozmice
46	Babí hora	Frýdek-Místek	Hukvaldy
47	Tanečnice	Frenštát pod Radhoštěm	Trojanovice
48	Ostružina	Frýdek-Místek	Frýdek-Místek, Palkovice
49	Kněhyně	Frýdlant nad Ostravicí	Čeladná
50	Magurka	Frýdlant nad Ostravicí	Čeladná
51	Ondřejník	Frýdek-Místek	Lhotka
		Frýdlant nad Ostravicí	Metýlovice
53	Trojačka	Frýdlant nad Ostravicí	Bílá, Čeladná, Staré Hamry
54	Smrk	Frýdlant nad Ostravicí	Čeladná, Ostravice, Staré Hamry
55	Heřmanický rybník, rybník Vrbice, Nový stav	Ostrava, Bohumín,	Ostrava, Bohumín, Rychvald
56	vodní nádrž Baška	Frýdek-Místek	Baška
57	Kyčera	Frýdlant nad Ostravicí	Bílá
58	vodní nádrž Šance	Frýdlant nad Ostravicí	Staré Hamry
59	Kyčera	Frýdek-Místek	Krásná
60	Lysá hora	Frýdek-Místek	Krásná
		Frýdlant nad Ostravicí	Ostravice
61	Stupný	Frýdlant nad Ostravicí	Bílá
62	vodní nádrž Žermanice	Frýdek-Místek	Lučina
63	Kozlena	Frýdlant nad Ostravicí	Staré Hamry
64	Travný	Frýdek-Místek	Morávka
65	Čupel	Frýdek-Místek	Morávka, Vyšní Lhoty
		Třinec	Komorní Lhotka
66	vodní nádrž Těrlicko	Havířov	Těrlicko
67	Sulov	Frýdek-Místek	Morávka
		Frýdlant nad Ostravicí	Staré Hamry
68	vodní nádrž Morávka	Frýdek-Místek	Morávka
69	Ropička	Frýdek-Místek	Morávka
		Třinec	Komorní Lhotka, Řeka
70	Ropice	Frýdek-Místek	Morávka
		Třinec	Řeka
71	Smrčina	Frýdek-Místek	Morávka
		Třinec	Třinec
72	Javorový	Třinec	Řeka, Třinec
73	Kalužný	Frýdek-Místek	Morávka
		Třinec	Košařiska
74	Ostrý	Třinec	Košařiska, Třinec

ČÍSLO	NÁZEV	ORP	OBCE
75	Kozubová	Jablunkov	Dolní Lomná, Milíkov
		Třinec	Košařiska
76	Tetřev	Jablunkov	Dolní Lomná, Mosty u Jablunkova
77	Velký Sošov	Třinec	Nýdek
78	Ostrá	Jablunkov	Bukovec, Písek

PŘÍLOHA Č. 3

Památkově chráněná území a objekty Moravskoslezského kraje

MĚSTSKÉ PAMÁTKOVÉ REZERVACE NA ÚZEMÍ MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE (DLE DATABÁZE MONUMNET KE DNI 27.6.2012, POPIS WEB MSK)		
1	Nový Jičín	Město bylo založeno na přelomu 13. a 14. století, kdy plnilo funkci tržního města. Jeho nejstarší částí a chloubou je pravidelné, čtvercové náměstí, které svou osnovou náleží k vrcholům středověkého městského urbanismu u nás. Na náměstí a v okolních ulicích je chráněno na 50 měšťanských domů, v jádru pozdně gotických nebo renesančních, často s podloubími. Ojedinelá je tzv. Stará pošta, dům s patrovou arkádovou lodží, postavený neznámými italskými staviteli ve stylu toskánské renesance. Náměstí dominuje barokní mariánský sloup z roku 1710 a kašna z roku 1930. Po obvodu jádra jsou zachovány nesouvislé úseky městských hradeb ze 14. a 15. století a zeď se šestibokou baštou z počátku 17. století.
2	Příbor	Město Příbor je jedním z nejstarších měst severovýchodní Moravy. Na město bylo povýšeno roku 1251 Přemyslem markrabětem Moravským, pozdějším králem Přemyslem Otakarem II. Historické jádro města bylo pojmenováno po slavném rodákovi Sigmundu Freudovi. Měšťanské domy v centru jsou převážně renesanční s barokními úpravami. Z období založení města pochází gotický farní kostel Narození Panny Marie s mohutnou věží. Koncem 17. století přišli do města piaristé, kteří zde vybudovali rozlehlou kolej, kde je dnes umístěno muzeum a stálá expozice věnována Sigmundu Freudovi.
3	Štramberk	Na svazích Zámeckého kopce bylo v druhé polovině 14. století založeno město Štramberk. Dnes je Štramberk pro svou malebnost a unikátní soubor městské lidové architektury nazýván „Moravským Betlémem“. Městu i širokému okolí vévodí zřícenina hradu Štramberk (Strallenberg) s válcovou věží zvanou Trúba. Malebné štramberké náměstí je lemováno zděnými domy s prvky pozdního baroka a empíru. V jeho horní části se nachází barokní kostel sv. Jana Nepomuckého a sv. Bartoloměje. V přilehlých křivolakých uličkách stojí na vysokých podezdívkách roubené domky, které postavili valašští řemeslníci v 18. a 19. století. Většina těchto valašských roubených chalup je pro svůj neopakovatelný ráz architektonickou raritou v rámci celé České republiky.

MĚSTSKÉ PAMÁTKOVÉ ZÓNY NA ÚZEMÍ MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE (DLE DATABÁZE MONUMNET KE DNI 27.6.2012, POPIS WEB MSK)	
1	Bruntál (okres Bruntál)
2	Rýmařov (okres Bruntál)
3	Brušperk (okres Frýdek - Místek)
4	Frýdek (okres Frýdek - Místek)
5	Místek (okres Frýdek - Místek)
6	Karviná (okres Karviná)
7	Bílovec (okres Nový Jičín)
8	Frenštát pod Radhoštěm (okres Nový Jičín)
9	Fulnek (okres Nový Jičín)
10	Odry (okres Nový Jičín)

MĚSTSKÉ PAMÁTKOVÉ ZÓNY NA ÚZEMÍ MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE (DLE DATABÁZE MONUMNET KE DNI 27.6.2012, POPIS WEB MSK)	
11	Budišov nad Budišovkou (okres Opava)
12	Hlučín (okres Opava)
13	Hradec nad Moravicí (okres Opava)
14	Opava (okres Opava)
15	Moravská Ostrava (okres Ostrava - město)
16	Ostrava - Poruba (okres Ostrava - město)
17	Ostrava - Přívoz (okres Ostrava - město)
18	Ostrava - Vítkovice (okres Ostrava - město)

VESNICKÉ PAMÁTKOVÉ REZERVACE NA ÚZEMÍ MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE (DLE DATABÁZE MONUMNET KE DNI 27.6.2012, POPIS WEB MSK)		
1	Heřmanovice	Původně hornická lokalita s hamry a výrobou vápna je poprvé připomínána roku 1339 jako městečko. Ještě v průběhu 14. století však došlo k „ponížení“ na ves. Tato malebná obec v podhůří Jeseníků je kromě historie také zajímavá tím, že se zde až do dnešní doby zachovaly roubené přízemní chalupy postavené v průběhu 19. století. Tyto stavby jsou součástí jedinečně dochovaného souboru lidové architektury na Bruntálsku. V seznamu památkově chráněných objektů je zapsán i farní kostel sv. Ondřeje s ohradní zdí a bránou, který tvoří dominantu obce.
2	Lipina	Jediná obec na Opavsku s dochovanou zástavbou, která tvoří jedinečný doklad původního lidového stavitelství. První zmínka o vsi pochází z roku 1377. Nachází se zde dvě řady štítově orientovaných domů s pravidelnou zástavbou. Jedná se o přízemní, převážně zděné obytné i hospodářské stavby z konce 18. a počátkem 19. století. Zdejší usedlosti lze zařadit k východosudetskému typu. Z hlediska funkčního využití je pro všechny objekty typický chlévní typ domu. Charakteristické je vertikální členění podstřešního prostoru, v jehož spodním podlaží byla umístěna půda a vrchní patro sloužilo jako sýpka.

VESNICKÉ PAMÁTKOVÉ ZÓNY NA ÚZEMÍ MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE (DLE DATABÁZE MONUMNET KE DNI 27.6.2012, POPIS WEB MSK)	
1	Karlova Studánka (okres Bruntál)
2	Malá Morávka (okres Bruntál)
3	Petrovice (okres Bruntál)
4	Piskořov (okres Bruntál)
5	Stará Ves - Žďárský Potok (okres Bruntál)
6	Komorní Lhotka (okres Frýdek - Místek)

NÁRODNÍ KULTURNÍ PAMÁTKY NA ÚZEMÍ MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE (DLE DATABÁZE MONUMNET KE DNI 27.6.2012, POPIS WEB MSK)			
1	Budova bývalé přádelny s dílnou vzorkovny – dezinatura vč. strojového vybavení v areálu továrny Alois Larisch v Krnově (Krnov)	okres Bruntál	V areálu bývalé továrny na vlněné zboží Alois Larisch a synové v Krnově se nachází budova bývalé přádelny, jejíž součástí je dílna vzorkovny – dezinatura, ve které se navrhovaly vzory vyráběných tkanin pro jednotlivé sezóny. Dezinatura se dochovala s funkčním hlavním i pomocným technickým zařízením, s příslušenstvím, s rozpracovanými vzory a také s bohatou sbírkou vzorníků látek.

NÁRODNÍ KULTURNÍ PAMÁTKY NA ÚZEMÍ MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE (DLE DATABÁZE MONUMNET KE DNI 27.6.2012, POPIS WEB MSK)			
2	Zámek Bruntál (Bruntál)	okres Bruntál	Zámek je významným objektem dokumentujícím vytvoření pozoruhodného spojení renesančního a barokního slohu z pozdně gotického hradu. Svůj originální půdorys ve tvaru lomené téměř kruhové výseče a honosné arkádové nádvoří získal zámek při renesančních úpravách v letech 1556 - 1608. Po bitvě na Bílé hoře získává bruntálský zámek Řád německých rytířů. Do dnešní barokní podoby byl upraven architektem F. A. Neumannem v letech 1766 - 1769.
3	Památník partyzánského hnutí 'Noční přechod' v Morávce (Morávka)	okres Frýdek-Místek	Památník byl zbudován na paměť boje partyzánů v beskydské oblasti, kteří se významnou měrou podíleli na protifašistickém odboji. Pomník od Miloše Zeta z roku 1968 představuje skupinu tří partyzánů.
4	Památník obětem nacistického teroru v Životících (Havířov)	okres Karviná	Památník je mementem na událost ze dne 6. srpna 1944, při které gestapo zastřelilo 36 občanů ze Životic a okolních obcí. Autorem díla je akademický sochař Franciszek Świder z Karviné. Slavnostní odhalení památníku se uskutečnilo v roce 1949 u příležitosti 5. výročí „životické tragédie“.
5	Bratrský sbor ve Fulneku (Památník Jana Ámose Komenského) (Fulnek)	okres Nový Jičín	Památník je umístěn do budovy bývalého bratrského sboru, místa posledního pobytu Jana Ámose Komenského v Čechách před jeho odchodem do vyhnanství. Jedná se o architekturu gotického založení, která byla přestavěna v letech 1610 – 1621 a celkově byla v roce 1701 přebudována na nemocnici s kaplí.
6	Rodný dům Františka Palackého v Hodslavicích (Hodslavice)	okres Nový Jičín	Dům upomíná na významného českého buditele a historika 19. století. Rodištěm Františka Palackého je objekt bývalé staré školy z roku 1796, ve kterém byla instalována expozice věnovaná životu a dílu tohoto zakladatele české odborné historiografie od jeho narození až po působení v Praze. Areál doplňuje bronzová portrétní socha Františka Palackého od soudobého sochaře V. Navrátila.
7	Železniční motorový vůz M 290.001 – „Slovenská strela“ (Kopřivnice) (MOVITÁ NKP)	okres Nový Jičín	Jedná se o čtyřnápravový motorový vůz. V současné době stojí historický motorový vůz, který už před válkou dosahoval provozní rychlosti až 130 kilometrů za hodinu, pod přístřeškem před Technickým muzeem Tatra v Kopřivnici.
8	Kaple sv. Kříže v Opavě (Opava)	okres Opava	Jedná se o významný doklad slezské cihlové gotické architektury, která byla založena Přemkem Opavským jako zádušní svatyně. Stavba vznikla v letech 1390 – 1394 na oktagonálním půdoryse. Svůj dnes zažitý název – švédská kaple – získala v souvislosti s využíváním objektu Švédy v období třicetileté války k protestantským bohoslužbám. V interiéru kaple se dochovaly kvalitní, velmi ceněné nástěnné malby z 1. poloviny 15. století. Tématicky ojedinělý cyklus vyobrazuje 15 znamení konce světa.

NÁRODNÍ KULTURNÍ PAMÁTKY NA ÚZEMÍ MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE (DLE DATABÁZE MONUMNET KE DNI 27.6.2012, POPIS WEB MSK)			
9	Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Opavě (Opava)	okres Opava	Kostel je nejvýraznější nemovitou kulturní památkou Opavy. Z hlediska stavebního je tvořen trojlodní gotickou chrámovou architekturou z režného zdiva, jejíž stavba započala kolem roku 1300 a byla ukončena realizací „staré“ sakristie v roce 1361. Kostel svou monumentální hmotou a především dvojicí různě vysokých věží výrazně zasahuje do panoramatu města. Na výzdobě interiéru se podíleli především slezští umělci.
10	Zámek Hradec nad Moravicí (Hradec nad Moravicí)	okres Opava	Zámek je tvořen komplexem budov tzv. Bílého zámku a tzv. Červeného zámku. Bílý zámek stojí na místě slovanského hradiště (8. století), kde byl v 11. – 13. století postaven přemyslovský knížecí hrad. Na renesanční zámek s okrasnou zahradou byl tento přestavěn na konci 16. století. Dnešní empirickou podobu získal po požáru v roce 1796, kdy byl přebudován podle projektu Jana Mihatsche. Další zejména interiérové úpravy v duchu romantismu byly provedeny v letech 1845 - 1859 podle návrhu Karla Klumpnera a po roce 1861 podle Karla Lüdeckeho. Mezi lety 1874 až 1891 byly podle návrhů A. Langerera a F. Händela postaveny další objekty areálu – Bílá věž, hradební zeď s terasou a tzv. Červený zámek, inspirované reznými hradními stavbami německého středověku. Zámecký areál dotváří anglický park s rozlohou cca 63 ha, založený v roce 1796.
11	Důl Hlubina a vysoké pece a koksovna Vítkovických železáren (Ostrava)	okres Ostrava-město	Důl Hlubina reprezentuje velmi hodnotný areál industriální architektury tvořící nezastupitelnou dominantu v panoramatu města nazývanou „ostravské Hradčany“. Tento průmyslový komplex je ceněn především pro svou jedinečnou bezprostřední vazbu technologického toku a stopadesátiletého období nepřetržité výroby železa na bázi kamenného uhlí. Již v roce 1836 zde byla uvedena do provozu první koksová těžní věžní jáma v rakouské monarchii a v roce 1852 bylo v jejím sousedství zahájeno hloubení těžní jámy Hlubina. Výroba surového železa zde byla definitivně ukončena posledním odpichem v září roku 1998, těžba na Dole Hlubina byla ukončena v roce 1991.
12	Důl Michal v Ostravě (Ostrava)	okres Ostrava-město	Důl Michal představuje mimořádně hodnotný autentický průmyslový areál po stavební i technické stránce. Zásadní vliv na podobu dolu měla přestavba dokončená v roce 1915, která byla realizována podle projektu významného architekta vídeňské školy Františka Fialy. Součástí areálu je jedinečný soubor elektrických těžních strojů a kompresorů z počátků elektrifikace. Provoz na dole Michal byl ukončen v roce 1994.

NÁRODNÍ KULTURNÍ PAMÁTKY NA ÚZEMÍ MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE (DLE DATABÁZE MONUMNET KE DNI 27.6.2012, POPIS WEB MSK)			
13	Lískova vila v Ostravě (Ostrava)	okres Ostrava-město	Lískova vila v Ostravě byla postavena v letech 1935-1936 dle projektu architekta Lubomíra Šlapety pro notáře Eduarda Lísku. Jedná se o vilu s terasou postavenou na nepravidelném půdorysu, obklopenou architektonicky upravenou zahradou. Vila představuje jeden z nejvýznamnějších dobře dochovaných dokladů organicky řešených staveb mezi dvěma světovými válkami v ČR.
14	Památník Rudé armády - mausoleum v Ostravě (Ostrava)	okres Ostrava-město	Památník připomíná osvobození Ostravska Sovětskou armádou za druhé světové války. Kompozičně zdařile řešený monument z kvalitních materiálů byl postaven v roce 1946 podle návrhu architekta Jírovce.